

**İŞİTME KAYIPLI ÇOCUĞU
KAYNAŞTIRMAYA DEVAM EDEN
EBEVEYNLERİN SORUNLARININ VE
GEREKSİNİMLERİNİN BELİRLENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Rifat İÇYÜZ

Eskişehir, 2016

**İŞİTME KAYIPLI ÇOCUĞU KAYNAŞTIRMAYA DEVAM EDEN
EBEVEYNLERİN SORUNLARININ VE GEREKSİNİMLERİNİN
BELİRLENMESİ**

Rifat İÇYÜZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İşitme Engelliler Öğretmenliği Programı

Özel Eğitim Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Murat DOĞAN

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Temmuz, 2016

Bu tez çalışması Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Komisyonunca kabul edilen 1506E527 nolu proje kapsamında desteklenmiştir.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

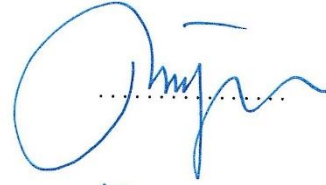
Rıfat İÇYÜZ'ün "İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya Devam Eden Ebeveynlerin Sorunları ve Gereksinimlerinin Belirlenmesi" başlıklı tezi 20.07.2016 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Özel Eğitim Anabilim Dalı İşitme Engelliler Öğretmenliği programı yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Adı-Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı)

: Yard.Doç.Dr. Murat DOĞAN

Üye

: Doç.Dr. Hasan GÜRGÜR

Üye

: Yard.Doç.Dr. Özcan KARAASLAN

Prof.Dr. Esra CEYHAN

Anadolu Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürü

ÖZET

İŞİTME KAYIPLI ÇOCUĞU KAYNAŞTIRMAYA DEVAM EDEN EBEVEYNLERİN SORUNLARININ VE GEREKSİNİMLERİNİN BELİRLENMESİ

Rifat İÇYÜZ

İşitme Engelliler Öğretmenliği Programı

Özel Eğitim Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temmuz, 2016.

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Murat DOĞAN

Son yıllarda ülkemizde kaynaştırma uygulamaları hem özel eğitimi hem de genel eğitimi ilgilendiren önemli bir eğitimsel olgu olma niteliği göstermektedir. Bunun doğal sonucu olarak özel gereksinimli öğrencilerin genel eğitim sınıflarında yaşatlarıyla birlikte eğitilmeleri gerektiği savunulmakta, eğitim uygulamalarının arttığı görülmektedir. Böylece özel gereksinimli öğrencilere akranlarıyla eşit eğitim fırsatı sağlanacağı, bu eğitimde başarılı olacakları ve kazanacakları yaşantılarla topluma uyum sağlamalarının daha kolay olacağı belirtilmektedir. Bu nedenle dünyada ve Türkiye’de işitme kayıplı çocukların eğitiminde kaynaştırma uygulamalarının yaygınlaştığı görülmektedir.

Kaynaştırma uygulamalarında hem ebeveynlerin hem de çocuklarının bazı sorunlar yaşadığı bilinmektedir. Bu anlamda araştırmada Eskişehir ili merkez ilçelerinde işitme kayıplı çocuğu ilkokul ve ortaokula devam eden ebeveynlerin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin sorunlarının ve gereksinimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede nitel veri toplama teknikleri ve nicel veri toplama aracının birlikte kullanılması planlanmıştır. Çalışmada derinlemesine bilgi elde edilebilmesine olanak sağlayan nitel araştırma tekniği olan yarı yapılandırılmış görüşme ($n=14$) yapılmış ve elde edilen verilerin tümevarım yaklaşımıyla analizi yapılmıştır. Bunun sonucunda ebeveynlerin sorunları ve gereksinimlerine ilişkin 6 ana tema ortaya çıkmıştır. Bunlar sırasıyla (1) kaynaştırmanın aileler için anlamı, (2) kaynaştırma uygulamasında yaşanan sorunlar, (3) kaynaştırma uygulamalarının olumlu yönleri, (4) kaynaştırma uygulamalarının başarısını

etkileyen faktörler, (5) ailelerin gereksinimleri ve (6) ailelerin beklentileri ve önerileridir. Bunun yanı sıra toplamda 35 alt temaya ulaşılmıştır.

Veriler hem sorun ve gereksinim belirleme verisi hem de görüşme sonrası geliştirilen anket formunun dayanağı olarak kullanılmıştır. Görüşme verilerine, alan yazına, uzman görüşüne dayalı olarak hazırlanan İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya Devam Eden Ebeveynlerin Sorunlarını ve Gereksinimlerini Belirleme Anketi aracılığı ile Eskişehir merkez ilçelerinde çocuğu kaynaştırmaya giden 59 ebeveyninden 52'sine uygulanmıştır. Anket sonuçlarına nicel betimsel analiz yapılarak bulgular nitel bulgularla birlikte verilmiştir. Böylelikle daha geniş örnekleme ulaşma olanağı doğmuş, nitel verinin nicel teknikle elde edilmiş veriyle desteklenme olasılığı da olmuştur.

Mevcut çalışmanın bulgularında işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynlerin kaynaştırma uygulamaları boyunca çeşitli sorunlar yaşadıkları ve çok çeşitli gereksinimleri olduğu görülmüştür. Örneğin ebeveynlerin en çok kaynaştırma eğitiminde öğretmenlerle ve destek eğitimin olmayışından sorunlar yaşadığı ayrıca yasal hakları ve işitme kayıplı çocuğunun eğitimi konusunda bilgilendirmeye gereksinim duyduklarını belirtmişlerdir. Son olarak da devletten, okul yönetimi ve öğretmenlerden beklentilerini belirtip, sorunların üstesinden gelinmesine ve diğer özel gereksinimli çocuğu olan ya da olmayan ebeveynlere yönelik önerilerde bulunmuşlardır.

Sonuç olarak Milli Eğitim Bakanlığı'nın özellikle kaynaştırmanın uygulandığı okullarda hem ebeveynlere hem de kaynaştırma öğrencisine yönelik destek hizmetlerin sağlanabileceği düzenlemeler yapmasının kaçınılmaz olduğu söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Özel eğitim, Kaynaştırma, İşitme kayıplı çocuklar, İşitme engellilerin eğitimi, Ebeveynlerin sorunları ve gereksinimleri.

ABSTRACT

PROBLEMS AND NEEDS OF THE PARENTS OF CHILDREN WITH HEARING LOSS ATTENDING INCLUSIVE EDUCATION

Rifat İÇYÜZ

Education of the Hearing Impaired / Department of Special Education, July, 2016.
Anadolu University Graduate School of Educational Sciences

Asst. Prof. Murat DOĞAN

In recent years, inclusion practices in Turkey indicate quality of being an important instructional phenomenon related to both general education and special education. As a result of this, it is supported that it is necessary for students with special needs to have equal education opportunity like their peers and it is obviously seen that such kinds of education practices are rising. In this way it is expressed that students with special needs are provided equal education like their hearing peers and they will be succesful in these educational settings and it will be easier to adapt to the society with the experiences they obtain. For this reason, in the world and Turkey instead of special education programme, inclusion practices are seen to get popular in the field of the education of children with hearing loss.

It is known that both parents and their children have some problems about inclusion practices. In this way, the aim of this research is to determine the problems and needs of parents of children with hearing loss attending elementary school in Eskişehir in terms of inclusion. In this context, to eliminate the disadvantages, it is planned to use the method of qualitative data acquisition and quantitative data collection tools together. In this research semi structured interview was used because it provides close examination and the data were analyzed with content analysis. As a result, six main themes were found regarding the problems and needs of parents. These are respectively the meaning of inclusion for parents, problems during the inclusion practices, positive aspects of inclusion, factors affecting the success of inclusion, the needs of parents, expectations and offers of the parents. Additionally, 35 sub-themes were found in total.

The data were used both to determine needs, problems and as a survey form created after the semi structured interviews. The survey form KESGEB-İK “İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya Devam Eden Ebeveynlerin Sorunları ve Gereksinimlerini Belirleme Anketi” was applied to 52 out of 59 parents who have children with hearing loss attending inclusion programme in Eskişehir, Turkey. Quantitative descriptive analysis was applied to the survey results and the results were given with qualitative findings. Therefore a larger sample could be reached and qualitative data supported quantitative data.

In the current study’s findings, it was seen that parents of children with hearing loss attending inclusion had various problems and needs regarding inclusion. For instance, parents have expressed that they have many problems with teachers and about the lack of support services. Moreover, the parents have also expressed that they need to be informed about their rights and their children’s education. Finally they pointed out to their expectations from the government, school administration and teachers. They made suggestions related to how to cope with the problems and to the parents who have children with and without special needs.

In conclusion, it can be said that it is inevitable for The Ministry of National Education of Turkey Republic to make regulations which provide support services for both parents and students attending inclusion.

Keywords: Special education, Inclusion, Children with hearing loss, Education of the hearing impaired, The problems and needs of parents.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalardan bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilemeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Rifat İÇYÜZ

ÖNSÖZ

Okumakta olduğunuz bu çalışma büyük küçük her türlü katkıyla oluşturulmuş olup teşekkür faslı sevgi ve saygılarımla doludur.

Tez yazma dönemimin başladığı ilk günden itibaren öncelikle bana inanıp işbirliğine her zaman açık ve hazır olan danışmanım Sn. Yrd. Doç. Dr. Murat DOĞAN hocama öncelikle teşekkürü borç bilirim. Titizliği ve mükemmeliyetçiliğe olan inancıyla çalışmamıza son noktayı koyana kadar gösterdiği çaba için ayrıca saygılarımı sunarım. Ardından tez jürisinde olmayı nezaketle kabul eden, çalışmamın daha iyi olmasına yönelik kıymetli görüşlerini ifade ettikleri için Sn. Doç. Dr. Hasan GÜRGÜR ve Sn. Yrd. Doç. Dr. Özcan KARAASLAN hocalarıma saygılarımı sunuyorum.

Ayrıca İşitme Engellilerin Eğitimi Anabilim Dalı Başkanı olan kıymetli hocam Sn. Prof. Dr. Yıldız UZUNER'e ve Özel Eğitim Bölüm Başkanı Sn. Prof. Dr. Atilla CAVKAYTAR'a teşekkürü borç bilirim.

Veri toplamaya başladığım anda işimi kolaylaştıran ve desteğini esirgemeyen Sn. Öğretmen Hakan KIRACI'ya, Sn. Öğretmen Doğan IŞIKLAR'a,

Çalışmanın her aşamasında gönüllü olarak yer aldıkları için çocuğu işitme kayıplı kaynaştırmaya devam eden ebeveynlere,

Başta da belirttiğim üzere mevcut çalışma birçok kıymetli destek, çaba ve sabırla ortaya çıktı. Bu anlamda izin verirsenez isimlerini tek tek yazmak istediğim Anadolu Üniversitesi İşitme Engellilerin Eğitimi ABD'nda görev yapan, verilerin doğrulanması gibi her aşamada bana eşlik eden Arş. Gör. Ebru ÖZDEMİR'e ve ayrıca Arş. Gör. Emel ERTÜRK MUSTUL, Arş. Gör. Esra KAZAN, Arş. Gör. Duygu BÜYÜKKÖSE, Arş. Gör. Şule YANIK, Arş. Gör. Tamer GENÇ'e, diğer yandan teknik desteğini esirgemeyen Arş. Gör. Fatih Mehmet ACAR, Arş. Gör. Osman ÇOLAKLIOĞLU, Arş. Gör. Emir YAZICI'ya, verilerin analizinde Arş. Gör. Tezcan ÇAVUŞOĞLU'na teşekkür ederim. Tezimin son aşamasında olmamdan dolayı heyecanlandığım doğrudur. Bu anlamda ismini yazamadığım ve her türlü desteklerini esirgemeyen değerli hocalarıma, arkadaşlarıma, dostlarıma ayrı ayrı teşekkür ederim.

Tabiki de beni öncelikle dünyaya ardından bugünlere gelmemde emeği sonsuz olan canım anneme, babama ve kardeşime şükranlarımı sunuyorum.

Son ve özel olarak; hayatıma girdiği andan itibaren her konuda desteğini esirgemeyen, gösterdiği sabır, metanet ve hoşgörsünden, her an yanımda olmasından ötürü binlerce kez şükrettiğim, gurur duyduğum, geleceğimizi taşıyan ve yaşama sevinciyle dolu hayat arkadaşım, biricik eşim Belgin SEVGİ İÇYÜZ'e sonsuz teşekkür ederim, iyi ki varsın, hep yanımda ol.

Sevgi ve saygılarımla,

Rifat İÇYÜZ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	vii
ÖNSÖZ	viii
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar DİZİNİ	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiv
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Özel Eğitim ve İşitme Kayıplı Bireyler	1
1.2. Türkiye’de Özel Eğitim Hizmetleri	5
1.3. İşitme Kayıplı Bireylerin Devam Ettikleri Eğitim Ortamları	6
1.4. Kaynaştırma	9
1.5. Türkiye’de Kaynaştırma Uygulamalarında Yasal Dayanaklar	12
1.6. Kaynaştırmada Başarıyı Sağlayan Öğeler	14
1.7. Kaynaştırma Uygulamalarında Yapılan Çalışmalar	16
1.7.1. Eğitimcilerle yürütülen çalışmalar	16
1.7.2. Öğrencilerle yürütülen çalışmalar	18
1.7.3. Ailelerle yürütülen çalışmalar	21
1.8. Amaç	27
1.9. Önem	27

1.10. Varsayımlar.....	28
1.11.Sınırlılıklar.....	28
1.12. Tanımlar.....	29
2. YÖNTEM.....	31
2.1. Araştırma Deseni.....	32
2.2. Katılımcılar	36
2.2.1. Yarı-yapılandırılmış görüşmelerin katılımcıları	37
2.2.2. Anketin (KESGEB-İK) katılımcıları	39
2.3.Verilerin Toplanması: Teknikler/Araçlar ve Veri Toplama Süreci.....	41
2.3.1. Yarı-yapılandırılmış görüşme	42
2.3.2.İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya Devam Eden Ebeveynlerin Sorunları ve Gereksinimlerini Belirleme Anketi	46
2.3.3. Katılımcı bilgi formları.....	47
2.3.4. Araştırmacı günlüğü	47
2.4. Yürütme Süreci	48
2.5. Verilerin Analizi.....	50
2.5.1. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin analizi	50
2.5.1.1. Yarı-yapılandırılmış görüşmelerin analizine hazırlık.....	50
2.5.1.2. Yarı-yapılandırılmış görüşmelerin analizi	51
2.5.2. Anketin analizi.....	51
2.6. Geçerlik-Güvenirlik.....	52
3. BULGULAR	54
3.1. Tema I: Kaynaştırmanın Aileler İçin Anlamı	58
3.1.1. Normal işiten akranları ile bir arada olması	58
3.1.2. Öğrencide dil gelişiminin olması.....	59

3.1.3. Kaynaştırma eğitiminin diğer eğitim ortamlarından farkları.....	59
3.1.4. Öğretmenin öğrenciyle birebir ilgilenmesi.....	60
3.2. Tema II: Kaynaştırma Uygulamasında Yaşanan Sorunlar	60
3.2.1. Öğretmenler ile yaşanan sorunlar	60
3.2.2. Destek eğitimin olmayışı.....	63
3.2.3. Öğrencinin bireysel özelliklerinden kaynaklı sorunlar	63
3.2.4. Ailenin çocuklarının eğitimi konusundaki yetersizlikleri.....	64
3.2.5. Kaynaştırma uygulamalarından sorumlu kişi ve kurumların üzerine düşeni yapmayışı	65
3.2.6. Sınıf içi fiziksel şartların uygun olmayışı	66
3.2.7. Akranlarının öğrenciye olumsuz yaklaşımı	67
3.2.8. Normal işiten çocuğu olan ailelerin kaynaştırma öğrencisine ve ailesine yaklaşımı.....	68
3.2.9. Toplumla ilgili yaşanan sorunlar	68
3.3. Tema IV: Kaynaştırma Uygulamalarının Olumlu Yönleri.....	69
3.3.1. Öğrencinin dil gelişimine katkısı	69
3.3.2. Öğrencinin duygusal-sosyal gelişimine katkısı	70
3.3.3. Öğrencinin akademik gelişimine katkısı	70
3.3.4. Aileye katkısı.....	71
3.4. Tema V: Kaynaştırma Uygulamalarının Başarısını Etkileyen Faktörler.....	71
3.4.1. Öğrencinin bireysel özelliklerinin etkisi	72
3.4.2. Öğretmenin etkisi	73
3.4.3. Paydaş kurumların desteği	74
3.4.4. Okul yönetiminin olumlu tutumu	75
3.4.5. Öğrencinin akranları ile ilişkisinin olumlu olması	76

3.4.6. Ailenin bilinçli olması	77
3.4.7. Kaynaştırma sürecinde rehabilitasyon merkezinin aileye ve öğrenciye katkısı.....	78
3.4.8. Öğrenciye uygun eğitim programının hazırlanması ve destek eğitim verilmesi.....	79
3.4.9. Öğrencinin sınıf içerisinde uygun oturma düzeni.....	79
3.4.10. Toplumun engellilere yönelik bakış açısı.....	80
3.5. Tema V: Ailelerin Gereksinimleri.....	81
3.5.1. Bilgilendirme gereksinimi.....	81
3.5.2. Psikolojik destek gereksinimi	83
3.5.3. Maddi gereksinimler.....	83
3.6. Tema VI: Ailelerin Beklentileri ve Önerileri.....	84
3.6.1. Devletten beklentiler	84
3.6.2. Okul yönetimi ve öğretmenlerden beklentiler	86
3.6.3. Akranlarının ailelerinden beklentiler	88
3.6.4. Yaşadıkları sorunların üstesinden gelinmesine yönelik öneriler.....	89
3.6.5. Engelli çocuğu olan ya da olmayan ailelere yönelik öneriler.....	89
4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	91
4.1. Tartışma	91
4.1.1. Kaynaştırmanın aileler için anlamı	91
4.1.2. Kaynaştırma uygulamasında yaşanan sorunlar.....	92
4.1.3. Kaynaştırma uygulamalarının olumlu yönleri.....	101
4.1.4. Kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen faktörler.....	102
4.1.5. Ailelerin gereksinimleri.....	110
4.1.6. Ailelerin beklentileri ve önerileri.....	111

4.2. Sonuç	114
4.3. Öneriler.....	115
4.3.1. Uygulamaya yönelik öneriler	115
4.3.2. İleri araştırmalara yönelik öneriler	115
KAYNAKÇA.....	117
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 2. 1. Araştırmanın Katılımcıları.....	37
Tablo 2. 2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Katılımcılarının Özellikleri	38
Tablo 2. 3. İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya Devam Eden Ebeveynlerin Sorunları ve Gereksinimlerini Belirleme Anketi Katılımcılarına Ait Betimleyici İstatistikler	40
Tablo 2. 4. Araştırma Soruları, Veri Toplama Teknikleri/Araçları.....	42
Tablo 2. 5. Yarı Yapılandırılmış Görüşmelerin Bağlam Bilgileri.....	45
Tablo3.1. Nitel Betimsel Analizden Elde Edilen Bulgular.....	55
Tablo 3. 2. İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya Devam Eden Ebeveynlerin Sorunları ve Gereksinimlerini Belirleme Anketi Maddelerinin Betimsel İstatistikleri ve Yanıt Yüzdeleri.....	56

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2. 1. Araştırma sürecinin akış şeması.....	31
Şekil 2. 2. Araştırmanın yürütme süreci.....	49

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

BEP	: Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı
bk.	: Bakınız
İÇEM	: İşitme Engelli Çocuklar Eğitim, Araştırma ve Uygulama Merkezi
İK	: İşitme Kaybı
KESGEB-İK	: İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya Devam Eden Ebeveynlerin Sorunları ve Gereksinimlerini Belirleme Anketi
Kİ	: Koklear İmplant
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
n	: Katılımcı Sayısı
RAM	: Rehberlik Araştırma Merkezi

1. GİRİŞ

Son yıllarda ülkemizde kaynaştırma uygulamaları hem özel eğitimi hem de genel eğitimi ilgilendiren önemli bir eğitimsel olgu olma niteliği göstermektedir. Bunun doğal sonucu olarak özel gereksinimli öğrencilerin genel eğitim sınıflarında yaşatlarıyla birlikte eğitilmeleri gerektiği savunulmakta, buna yönelik eğitim uygulamalarının arttığı görülmektedir. Böylece özel gereksinimli öğrencilere akranlarıyla eşit eğitim fırsatı sağlanacağı, bu eğitimde başarılı olacakları ve kazanacakları yaşantılarla topluma uyum sağlamalarının daha kolay olacağı belirtilmektedir (Kauffman, 1997, s. 320-322). Kaynaştırma eğitiminde işitme kayıplı öğrenciler akademik düzeyleri ve dil öğrenmeye ilişkin ihtiyaçları dikkate alınıp eğitim ortamlarına yerleştirilerek işiten yaşatlarıyla birlikte eğitim almaktadırlar (Tüfekçioğlu, 1992, s. 121). Bu nedenle Gürgür ve Uzuner'e (2010, s. 277) göre dünyada ve Türkiye'de işitme kayıplı çocukların eğitiminde özel eğitim programları yerine genel eğitim programları yani kaynaştırmanın yaygınlaştığı görülmektedir.

1.1. Özel Eğitim ve İşitme Kayıplı Bireyler

Özel eğitim ve özel eğitime gereksinim duyan bireyler söz konusu olduğunda genellikle ilgili kavramların tanımlanması bir sorun alanı olarak kendini göstermektedir. Bu anlamda Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre (Resmi gazete: 26184 sayılı ve 2006 tarihli) özel eğitim; “özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile bu bireylerin özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitim” olarak tanımlanmıştır. MEB tarafından 2013 yılında yayımlanan Özel Eğitim El Kitabı'nda ise “Çoğunluktan farklı ve özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara sunulan, üstün yetenekli olanları yetenekleri doğrultusunda en üst düzeye çıkmasını sağlayan, yetersizliği engele dönüştürmeyi önleyen, engelli bireyi kendine yeterli hale getirerek topluma kaynaşmasını ve bağımsız, üretici bireyler olmasını destekleyecek becerilerle donatılan eğitim” olarak ele alınmıştır. Burada belirtilen özel eğitime ihtiyacı olan birey ise 1997 yılında yayımlanan 573 sayılı Özel Eğitim hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname'de (KHK) “Çeşitli nedenlerle bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren birey” olarak tanımlanmıştır.

Söz konusu işitme kayıplı bireyleri anlamak olduğunda öncelikle işitme kaybının tanımının yapılması gerekmektedir. İşitme mekanizmasının nasıl çalıştığının, işitme sürecinin nasıl olduğunun bilinmesi işitme kaybının tanımı yapılırken yardımcı olur. Bireyde var olan işitme kaybı Tüfekçioğlu'na (2003, s. 106) göre işitme testi sonucunda kabul edilen normal işitme değerlerinden belirli derecede farklı olma durumu olarak tanımlanırken, Girgin'e göre (2003, s. 199) işitme düzeneğinde oluşan sorun olarak tanımlanmaktadır. İşitme kaybı işitme mekanizması zarar gördüğünde veya sesleri algılama ya da anlama yollarının engellenmesinde ortaya çıkar, zarar doğumdan önce ve ya sonra da olabildiği belirtilmiştir (Smith, 2004, s. 176-178).

Yeni doğanlarda 1/1000 ile 6/1000 aralığında işitme kaybı görüldüğü belirtilmektedir (Genç, Ertürk ve Belgin, 2005, s. 110). Bu anlamda bebeklik döneminde objektif testler ile işitme kaybının tespit edilmesini sağlayacak teknolojilerin gelişmesi ile bebeğin ilk günlerinde kaybın belirlenmesi olanağı oluşmuştur. Erken tanı ve erken işitme cihazı kullanmaya başlayan işitme kayıplı çocukların dil gelişimlerinin ve buna bağlı olarak akademik gelişiminin artması konusundaki görüşler evrensel boyutta işitme taraması yöntemlerinin oluşturulmasını sağlamıştır (Ramkalavan, 1992. akt. Genç vd., 2005, s. 110). İşitme kayıplı çocuklar için cerrahi uygulama olan koklear implant son 20 yıldır dünyada ve Türkiye'de kullanılmaya başlanmıştır (Turan, Küçülöncü, Cankuvvet, Yolal, 2012, s. 142). Bebeklik ve erken çocukluk döneminde işitme kaybının tanınmasıyla, bu çocukların gelişimine yönelik düzenlenen özel eğitim hizmetleri ve işitme teknolojisindeki gelişmeler işitme kayıplı çocukların eğitiminde önemli yol alındığını göstermiştir. Böylelikle işitme kayıplı çocuklar kaynaştırma eğitimine dahil olabilmüşler ve işiten akranlarıyla birlikte en az sınırlandırılmış ortamlarda eğitim alma fırsatı bulmuşlardır (Gürgür, 2005, s. 23).

Bunun ardından işitme engelinin açıklanması gerekirse Tüfekçioğlu'na (1992, s. 22) göre bireyin işitme testi sonucunda kabul edilen normal işitme eşiklerinden belirgin derecede farklı olması ve bu farklılığın dil ediniminin yanı sıra çocuğun eğitimini de engelleyici düzeyde etkilemesi durumu olarak tanımlanmaktadır. Benzer bir tanımlamada ise işitme engeli, çok hafif dereceden çok ileri dereceye kadar farklılık gösterebilen işitme kaybı durumudur. Başka bir deyişle bireyin işitme duyarlılığının bireyin gelişim, uyum, özellikle de iletişimdeki görevlerini yerine getirememesi hali olarak ifade edilebilmektedir (Girgin, C. 2003, s. 200). İşitme kayıplı çocuklar, kaybının derecesine bağlı olarak konuşulanları anlama ve kendilerini ifade etmede belirli ölçüde zorluk yaşayabilmektedir.

Bu durumdan olumsuz yönde etkilenen çocuk aile ve toplumun davranışları nedeniyle sosyal açıdan dışarıya kapanabilmektedir. Bazı aileler ve çocuğun içinde bulunduğu toplum çocuğa farklı bir bireymiş gibi davranmakta ve çocuğun kişisel ve sosyal gelişimi engellenmektedir (Hadadian ve Rose, 1993, s. 273). Bu durumun üstesinden gelinmesi için ülkemizde de uygulanmakta olan kaynaştırma uygulamaları sayesinde yaşadıkları olumsuz durumun üstesinden gelmeye çalışmaktadırlar (Gürgür, 2005, s. 1-13). Belirtildiği üzere birey, var olan işitme kaybından değil toplumun bakış açısından dolayı engellenmektedir. Bu yüzden bu araştırmada işitme engelli birey yerine işitme kayıplı birey kavramı kullanılmıştır.

İşitme kaybı çeşitli etkenler dikkate alınarak sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmalar işitme kaybının olduğu yer, işitme kaybının derecesi ve işitme kaybının oluştuğu yaşa göre yapılmaktadır (Kirk, Gallagher ve Anastasiow, 2012, s. 322)

İşitme kaybının oluştuğu yere göre; İletim tipi işitme kaybı dış ya da orta kulaktaki herhangi bir sorundan dolayı sesin iç kulağa iletilmemesidir (Schirmer, 2001, s. 5-6; Vaughn, Bos ve Schumm, 2003, s. 162). Duyusal-sinirsel (sensörinoral) işitme kaybı iç kulakta ya da beyne giden işitme sinirlerinde oluşan bozulma sonucu ortaya çıkan, karışık tip işitme kaybı iletim tipi ve duyusal sinirsel tip işitme kayıplarının bir arada görüldüğü, merkezi işitme kayıpları ise beyinde ki işitme merkezinin hasar görmesi sonucu oluşan ve bireyin iç kulaktan gelen sesleri algılayamadığı işitme kaybıdır (Schirmer, 2001, s. 5-6). Bu anlamda kaynaştırmada işitme kayıplı öğrencilerin iletim tipi kaybının olmasının yanı sıra duyusal-sinirsel kayıpları da olabilmektedir. İşiten öğrenciler gibi işitme kayıplı öğrencilerde konuşulanları duyması ve dinlemesi gerekirken ve kaynaştırmada pek çok işitme kayıplı öğrenci kaybın türünün yanı sıra işitmeye yardımcı teknoloji yani işitme cihazı sayesinde konuşulanları duyabilmekte ve sürece dahil olup eğitimlerini sürdürmektedirler (Flexer, 2002, s. 10-18).

İşitme kaybının derecesine göre: İşitme kayıplarını ölçmek amacıyla yapılan işitme testleri sonucu decibel (dB) birimi ile ifade edilmektedir. İşitme kaybı farklı derecelerde görülebilmekte ve işitme kaybı derecesi için İngiliz ve Amerikan derecelendirme sistemi bulunmaktadır. Amerikan Konuşma ve İşitme Derneği (American Speech and Hearing Association [ASHA]) kriterlerine dayalı belirlenen işitme kaybı derecelerine göre bireylerin hangi seviyede ne tür sorunlar yaşayabileceğine dair bazı tahminler verilmektedir. Buna göre; çok hafif derecede işitme kaybı olan bireyler (15-25 dB) gürültülü ortamlarda kısık sesleri anlamada zorluk yaşarken hafif derecede işitme

kaybında (26-40dB) ise sessiz ortamlarda bile kısık sesleri anlamakta zorlanırlar ve çoğunlukla işitme cihazına gereksinim duyarlar. Orta düzeyde kaybı (41-55dB) olanlar normal konuşma seslerini anlamakta zorluk yaşarlar, karşılıklı konuşmalarda yakın mesafeden gelen sesleri anlayabilirler. Orta-ağır derecede (56-70dB) yüksek sesle anlaşılır biçimde konuşulanları ancak anlayabilirler. Ağır derecede işitme kaybında ise (71-90dB) yüksek sesle bile konuşulanları duyamaz ve bazı kelimeleri ayırt edemezler. Son olarak çok ağır derecede (91dB ve yukarısidir) kaybı olan bireylerin karşılıklı konuşmaları duyamaz, bireyin konuşması anlaşılır değildir ve geliştirilemeyebilir (Turnbull, Turnbull ve Wehmeyer, 2007, s. 58-59). Kaynaştırmada işitme kayıplı çocuklar düşünüldüğünde öğretmenini ve arkadaşlarını iyi duyabilmesi açısından hafif derecede işitme kayıplı olmaları gerektiği düşünülse de genel olarak işitmeye yardımcı teknoloji kullanımı, örneğin koklear implant sayesinde çok ağır derecede kaybı olan öğrenciler bile uygulamaya dahil olabildikleri görülmektedir.

İşitme kaybının olduğu yaşa göre sınıflama: Doğuştan ve ya birkaç yıl içinde ortaya çıkan işitme kayıplarının çocuğu dil, sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimini etkilemektedir. Buna göre işitme kaybının dil öncesi veya dil sonrası dönemde oluşabileceği ifade edilmektedir (Tüfekçioğlu, 2003, s. 6). Kaynaştırmadaki çocuklar düşünüldüğünde konuşma dilini edinmiş olmaları sürece katılımlarında önemli bir faktördür. Bu anlamda işitme kayıplı kaynaştırma öğrencilerinin genel olarak dil sonrası dönemde işitmelerini kaybettikleri söylenebilir (Stainback ve Stefanich, 1996 s. 14-19).

İşitmeye yardımcı teknolojiler: İşitme kayıplı bireyler sesleri işitebilmek için işitmeye yardımcı teknolojilere ihtiyaç duyarlar. İşitmeye yardımcı teknolojiler işitmeyi kolaylaştırmayı amaçlayan belirli seslerin şiddetini yükseltmek için insanlar tarafından yapılmış elektronik ya da akustik ağıtlara verilen addır. İşitmeye yardımcı teknolojiler; işitme cihazları, koklear implant (iç kulak protezi) , FM ve kızılötesi sistemlerdir.

Bu araştırmada kastedilen işitmeye yardımcı teknolojiler işitme cihazları ve koklear implanttır. Koklear implant ameliyatla iç kulağa yerleştirilen ses sinyallerini beyne ulaştıran bir iç kulak protezidir (Girgin, C. 2003, s. 45). İşitme cihazlarından az yararlanan ya da hiç yararlanamayan çok ileride duyu sinirsel tip işitme kaybı olan bireylere 1987 yılından beri ülkemizde 15 ilde farklı merkezlerde uygulanmaktadır (Koklear İmplant Derneği, 2015).

Kaynaştırma uygulamalarında bakıldığında hafif ve orta dereceli işitme kayıplı çocuklar kulak arkası işitme cihazı kullanabildiği gibi ileri ve çok ileri çocuklar koklear

implant kullanabilmektedirler. Çocuklarının sahip olduğu bu yardımcı teknolojilerin verimli kullanılabilmesi için ebeveynlerinin de kullanımı, bakımı gibi konularda bilgi sahibi olmadıkları ve bu konuda bilgilendirilmeye gereksinimi oldukları yapılan bazı araştırmalarda da belirtilmiştir (Akçamete ve Kargın, 1996, s. 7-24).

Genel olarak işitme kayıplı bireylerin eğitime geçmeden önce Türkiye’de özel eğitim hizmetlerinden bahsetmekte yarar vardır.

1.2. Türkiye’de Özel Eğitim Hizmetleri

Ülkemizde özel eğitim hizmetlerine bakılacak olursa “en az kısıtlayıcı ortam ilkesi” doğrultusunda özel eğitim hizmetlerinin hangi ortamlarda sağlanacağı 2010 yılında yayınlanan özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinde belirtilmiştir. Kaynaştırma eğitiminde özel gereksinimli öğrencilerin Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’ne (2010) göre, genel eğitim sınıflarında eğitim almaları esastır. Bu eğitimin sağlıklı yürümesi için ise destek eğitimin verilmesi ve gerekli uyarlamaların yapılması önemlidir. Bu uygulamada sınıf mevcudunun 10 öğrenciyi geçmemesi gerektiği de belirtilmiştir.

MEB özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimi için yönetmeliğe göre tüzel ya da gerçek kişilerce okul ya da kurum açılabilmesine imkan sağlanmıştır. Bu okullar özel eğitim okul ve kurumlarıdır. Bunlar şu şekilde sınıflanmıştır (Eripek, 2007, s. 1-21):

- 1) İşitme, görme ve ortopedik yetersizliği olan bireyler için açılan okul ve kurumlar
- 2) Zihinsel yetersizliği olan bireyler için açılan okul ve kurumlar
- 3) Otistik bireyler için açılan okul ve kurumlar
- 4) Sağlık kuruluşlarında yatarak tedavi gören bireyler için açılan okul ve kurumlar
- 5) Üstün yetenekli bireylerin eğitimi için açılan kurumlar
- 6) Birden fazla yetersizliği olan bireylerin eğitimi için açılan kurumlar
- 7) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimi için açılan iş okulları
- 8) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimi için açılan iş eğitim merkezleri

Bu okul ve kurumların bazılarında özel eğitim sınıflarında olduğu gibi ilkökul ve ortaokul programları uygulanmakta bazılarında ise farklı eğitim programı uygulanabilmektedir. Özel eğitime ihtiyacı olan birey yukarıda belirtilen hizmetlerden herhangi bir nedenden dolayı faydalanamıyorsa, “Okul öncesi ve ilkökul ve ortaokul çağındaki özel eğitime gereksinimi olan bireylerin, eğitim öğretim kurumlarından doğrudan yararlanamayacak durumda olanlara evde eğitim hizmetleri verilir.”

cümlesiyle MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2010) belirtildiği üzere uygulanır.

İşitme kayıplı çocuklar erken dönemde işitme kaybının teşhis edilerek çocuğun cihazlandırılması ve eğitimine başlanması ile çocuğun yaşayabileceği olumsuzlukları büyük oranda ortadan kaldıracırmekte ve işitme cihazları ve cerrahi yöntemlerle daha iyi işitebilmeleri sağlanmaktadır (Tüfekçioğlu, 1998, s. 113). Günümüzde işitme kayıplı çocukların dil edinebilmesi için erken teşhis ve cihazlandırma yanında cihazlandırma sonrası eğitim de önemli olduğu belirtilmektedir (Turan, 2010, s. 1699).

1.3. İşitme Kayıplı Bireylerin Devam Ettikleri Eğitim Ortamları

Türkiye'de işitme kayıplı çocukların eğitimlerinin sorumluluğu, düzenlenmesi ve denetimi MEB'dedir. Özel eğitim okullarında işitme kayıplı bireylere okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim düzeyinde eğitim verilmektedir. Okul öncesi eğitimi dışında her kademedede, işitme kayıplı öğrenciler yatılı ve gündüzlü olarak eğitim görmektedir. Ülkemizde işitme kayıplı çocukların eğitimleri özel eğitim okullarında gerçekleştirilse de uygulanan müfredat MEB'in belirlediği genel müfredattır.

Türkiye'de işitme kayıplı çocukların eğitim ortamlarına bakıldığında günümüzde öğrencilerin yaşlılarıyla aynı eğitim ortamlarında bulunmalarını sağlayan kaynaştırma eğitimi uygulamasının yaygınlaştığı görülmektedir (Akçamete, Gürgür ve Kış, 2012, s. 698). İşitme kayıplı bireylerin işitme kaybında oluşan farklılar, bireylerin kullandığı işitme cihazlarının bireyin ihtiyacına uygun ayarlanması yanı sıra bu bireylerin eğitimlerine devam ettikleri eğitim ortamlarının özellikleri de önemlidir (Girgin, C., 2003, s. 118).

İşitme kayıplı çocukların okul öncesi eğitimlerinde, çocuklara günlük yaşamda gerekli bazı temel davranışlar kazandırılmaktadır. Böylelikle akranlarıyla sosyal ve duygusal yönden hayatı paylaşımları sağlanması amaçlanmaktadır (MEB, İşitme Engellilerin Eğitimi, 2014).

Ülkemizde işitme kayıplı çocukların eğitim ortamlarına bakıldığında ilk olarak akla işitme engelliler ilkokulları ve ortaokulları gelmektedir. Ardından genel eğitim okulları ve özel eğitim alt sınıflarıdır. Bunların yanı sıra bazı istisnai durumlar da vardır. Örneğin Anadolu Üniversitesi ile MEB arasında protokol gereği bir ilkokul ve ortaokula destek amaçlı İÇEM adıyla bilinen Anadolu Üniversitesi bünyesinde İşitme Engelli Çocuklar Eğitim, Araştırma ve uygulama Merkezi bulunmaktadır. İÇEM diğer kurumlardan farklı

bir yapıya sahiptir. Ayrıca özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde işitme kayıplı çocuklar destek eğitim almaktadırlar. Bu eğitim merkezlerini sırasıyla kısaca açıklanmaktadır.

İşitme Engelliler İlk ve Orta Okulları: Türkiye’de işitme kayıplı çocukların eğitim ortamları ilkokul ve ortaokul olarak günümüzde 44 okul hizmet vermektedir. 1952 yılından beri genel okullarda uygulanan müfredatın işitme kayıplı çocuklara göre uyarlamasının yapılarak oral yöntem (sözlü iletişim) temel alınarak eğitim verilmektedir (MEB, 2014). Bu okullar sadece işitme kayıplı çocuklar için düzenlenmiş olup okul dışı zamanlarda bulundukları çevre ile etkileşim fırsatları bulabilmelerinin yanında işiten akranlarıyla olan etkileşimleri sınırlı düzeyde kalmaktadır (Gürgür, 2013, s. 64). İşitmeye yardımcı teknolojilerin etkin şekilde kullanılamaması sözlü iletişim yönteminin kullanılmasında engeller oluşturmaktadır, bu nedenden dolayı öğretmen ve öğrenciler arasında bir işaret sistemi kullanılmaktadır. İşaret dili: El ile yaratılan ve üzerinde ulusal ya da yerel anlaşma sağlanmış semboller, kendine özgü kuralları olan görsel bir iletişim şeklidir (Girgin, C., 2003, s. 86). Fakat ülkemizde henüz ulusal bir işaret dili olmadığı için okuldan okula veya bölgeden bölgeye farklılıklar görülmektedir. Son yıllarda işitme engelliler ilk ve orta okulları bünyesinde ana sınıfı ile ilgili de çalışmalar sürmektedir.

Kaynaştırma Okulları (Genel Eğitim Okulları): İşitme kayıplı bireylerin eğitim alabilecekleri diğer bir eğitim ortamı ise kaynaştırma uygulamasıyla dahil olabilecekleri genel eğitim okullarıdır. Yasal olarak Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde de belirtildiği üzere işitme kayıplı öğrencilerin akranlarıyla gerekli destek eğitim hizmetleri sağlanarak eğitim almalarının yasal dayanağı oluşturulmuştur. Genel eğitim okullarında eğitim sözlü dile dayandığı, sınıfların fiziksel düzenlemelerinin kaynaştırma öğrencisine uygun olarak düzenlenmediği, öğrencinin sınıf içerisinde öğretmene uzak olması, işitme cihazından uygun şekilde faydalanamama ve gerekli destek eğitim hizmetlerinin sağlanamaması nedeniyle bu uygulamada bazı sorunların yaşandığı belirtilmektedir (Gürgür, 2005, s. 19, Akçamete, Gürgür ve Kış, 2003, s. 39-54; Batu, 2000, s. 35-45). İşitme kayıplı öğrencinin kaybı olmayan yaşlıları ile aynı eğitim ortamını paylaşabilmesini Girgin, Ü. (2007, s. 1) öncelikli olarak onun akademik beceri düzeyine bağlı olduğunu ve yaşlılarıyla birlikte eğitim sürecinde öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik gerekli düzenlemelerin yapılması durumunda kaynaştırma uygulamasının amacına ulaşacağı belirtilmiştir.

Özel Eğitim Alt Sınıfları: Okul ve kurumlarda, durumları ayrı bir sınıfta eğitim görmeyi gerektiren özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için yetersizlik türü, eğitim performansları ve özellikleri göz önünde bulundurularak, özel araç-gereçler ile eğitim materyalleri sağlanarak oluşturulmuş sınıflar olarak tanımlanmaktadır. Okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim kademesinde uygulandığı ifade edilmiştir. Özel eğitim sınıflarında kayıtlı olan öğrenciler bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme biriminin planlaması doğrultusunda bazı dersleri ve sosyal etkinlikleri diğer akranları ile bir arada yaptıkları belirtilmiştir. Yarı zamanlı kaynaştırma uygulaması kapsamında yürütülen bu hizmet ile özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin bazı becerileri yetersizliği olmayan diğer akranlarını model alarak öğrenmelerine, onlarla arkadaşlık kurmalarına, bazı etkinlikleri birlikte yapmalarına ve toplumsal yaşamın içine daha kolay katılmalarına fırsat yaratırken diğer öğrencilerinde özel eğitim ihtiyacı olan bireyleri tanımalarına, bireysel farklılıkları anlamalarına ve toplum yaşamında her an karşılaşabilecekleri bu bireylere karşı olumlu tutum geliştirmelerine olanak sağlandığı vurgulanmıştır (Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2016, s. 1-6).

Önceki bölümde belirtilen Anadolu Üniversitesi bünyesindeki İÇEM (İşitme Engelli Çocuklar Eğitim, Araştırma ve Uygulama Merkezi) bir ilkokul ve ortaokula destek amaçlı görev yapan bir kurumdur. Diğerlerinden farklı bir yapıya sahip olan kurumda doğal işitsel sözel yaklaşım eğitim yöntemi olarak uygulanmaktadır. Ayrıca işitme kayıplı bireyler göz önüne alındığında erken tanılama, cihazlandırma ve zengin yaşantı sağlanması ile dinleme ve konuşmayı öğrenebildikleri belirtilmektedir (Tüfekçioğlu, 1998, s. 114). Aynı zamanda çocuğun anadilini doğal yolla edindiği ve anadilini edinirken işitme kanalını kullandığı iki temel düşünce üzerine kurulduğu ifade edilmiştir (Girgin, C., 2003, s. 103). Bunun yanı sıra İÇEM'in ülkemizde işitme kayıplı bireylerin eğitiminde model kurum niteliği taşıdığı belirtilmiştir (Tüfekçioğlu, 2003, s. 89). Anadolu Üniversitesi bünyesinde 1979 yılında çalışmalarına başlamış, odyoloji kliniği, aile eğitim programı bulunan kurumda okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise kademesinde tam gün eğitim verilmektedir. Aynı zamanda bu eğitim kurumunda bireyselleştirilmiş eğitim programı uygulanmakta, okul öncesi eğitim de dahil olmak üzere çocuklarla her gün birebir dil eğitimi ve grup eğitimi yapılmaktadır (Doğan, 2011, s. 63).

Diğer yandan işitme kayıplı bireylerin destek eğitim aldıkları örgün eğitim kurumu olmayan fakat MEB'e bağlı Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerine

bakıldığında okul çağında olan ve özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden eğitim almak isteyen öğrenciler için MEB bu öğrencilerin eğitim giderlerini karşılamaktadır. Bunun ön şartı ise öğrencinin MEB'e bağlı örgün eğitim veren okula devam ediyor ve e-okul'da kaydının olması gerektiği belirtilmektedir (MEB, özel öğretim kurumları yönetmeliği, 2014).

Son olarak mevcut araştırmanın yapıldığı dönemde okul öncesi eğitimde uygulanan tersine kaynaştırma uygulamalarıdır. Tersine kaynaştırma uygulamasının kısaca açıklanması gerekirse yetersizlikleri olmayan bireylerin istekleri doğrultusunda okul öncesi eğitimde yetersizliği olan bireyler ile eğitim almalarıdır (MEB, 2008). Bu anlamda işitme engelliler ilkokulları bünyesinde Trabzon'da Çamlık, Samsun'da İlkadım, Adana'da da Seyhan İşitme Engelliler İlkokulu'nda olmak üzere üç ilde işitme engelliler ana sınıfında tersine kaynaştırma uygulamaları yapılmaktadır. Ayrıca İzmir'de Hasan Kaya Özel Eğitim Anaokulu'nda, Ankara'da ise Kemal Yurtbilir de hem okul öncesi hem de lise düzeyinde, olmak üzere iki ilde de tersine kaynaştırma uygulamalarının yapıldığı, son olarak ise Uşak Vilayetler Hizmet Birliği Anaokulunda yarı zamanlı kaynaştırmanın yapıldığı bilinmektedir (MEB, 2016).

İşitme kayıplı bireylerin eğitim ortamlarının kısaca belirtilmesinin ardından özel gereksinimli bireyin en az kısıtlayıcı ortam ilkesine dayanan ve destek eğitim hizmetlerinin sunulmasının yanında akranlarıyla birlikte aynı ortamda eğitim almaları gerektiği belirtilmektedir (Sucuoğlu ve Kargın, 2006, s. 44). Bu anlamda farklılıkları bir araya getirmeyi amaçlayan felsefi bir görüş olan kaynaştırmanın dünyada ve ülkemizde uygulandığı şekliyle bir sonraki bölümde sunulmuştur.

1.4. Kaynaştırma

Eğitim sistemlerinde her bir öğrenci, özellikle risk grubu olarak belirtilen yetersizliği olan bireyler, içinde yaşadıkları koşullara ya da öğrenme performanslarına bağlı olarak akranları gibi müfredattan aynı seviyede yararlanamayabilirler. Bu anlamda etkili bir şekilde genel olarak müfredata erişebildiği, bireysel farklılıkların dikkate alındığı ve tüm öğrencilere hitap eden bir eğitim öğretim sunan kaynaştırma uygulamaları ortaya çıkmıştır (Salend, 2005, s. 6-7). Ülkemizde de uygulanmakta olan kaynaştırma yoluyla eğitim MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2010) belirtildiği üzere, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmî ve özel, okul öncesi, ilk ve ortaokul, orta

öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamaları olarak tanımlanmaktadır (Madde 23). Diğer benzer bir tanımlamada ise kaynaştırma: özel gereksinimi olan öğrencinin gerekli destek hizmetler sağlanarak tam ya da yarı zamanlı olarak kendisi için en az kısıtlayıcı eğitim ortamı olan genel eğitim sınıflarında eğitim görmesidir (Gürgür, 2005, s. 2). Ayrıca bu öğrencilerin akademik düzeyleri ve dil öğrenmeye ilişkin ihtiyaçları dikkate alınarak yerleştirildikleri eğitim ortamlarında olabildiği ölçüde işiten yaşlılarıyla birlikte yürütülen eğitim şeklinde de tanımlanmaktadır (Tüfekçioğlu, 1992, s. 8). Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, eğitimlerini öncelikle yetersizliği olmayan akranları ile birlikte aynı kurumda sürdürmeleri sağlanır. Çocuğu normal hale getirmek değil onun ilgi ve yeteneklerini en iyi şekilde kullanmasını sağlamak ve toplum içinde yaşayabilmesini kolaylaştırmaktır. Kaynaştırma yoluyla eğitimin amacı; özel eğitime ihtiyacı olan bireylere destek eğitim hizmetleri de verilerek yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte aynı ortamda eğitimlerini sürdürmeleridir.

Kaynaştırma, farklılıkları, farklılıkları ile bireyleri bir araya getirmeyi amaçlayan bir felsefi görüş olarak adlandırılabilir. İşitme kayıplı öğrencilerin kaynaştırılması üzerine yapılan araştırmalarda ilk olarak normal sınıflarda eğitimsel olarak desteklenmesi üzerine odaklanıldığı, işitme kayıplı öğrencilerin normal sınıflarda yer alması öğrenciler açısından işiten dünyanın bir parçası olması, akranlarından konuşma dilini ve davranış modellerini edinmesi, zengin dil girdilerinin sağlanması, öğrenme ve sosyalleşme fırsatlarının artması, en az kısıtlayıcı ortamda eğitim alma imkanı bulması açısından önemli olduğu belirtilmiştir. Sosyal kaynaştırmada aile katılımının önemli bir role sahip olduğu açıkça belirtilmiştir (Eriks, Durieux, Duquette vd. 2007, s. 7). Eğitimde ise öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerinin dikkate alınarak tüm öğrencilerin birlikte eğitim almalarıdır. Öğrenci ve eğitimcilerin destek özel eğitim hizmetlerinden yararlanması, eğitim ortamında ve programında uyarlamalar yapılması gerekmektedir. Bu uygulamalar kapsamında Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün (2008, s. 2) yayınladığı genelgede özel eğitime ihtiyacı olan bireyler, kaynaştırma yoluyla eğitimlerini, yetersizliği olmayan akranları ile birlikte aynı sınıfta tam zamanlı sürdürebilecekleri gibi özel eğitim sınıflarında yarı zamanlı olarak da sürdürebilecekleri belirtilmiştir. Alan yazına bakıldığında ‘mainstreaming, integration, inclusion’ terimlerinin yerine ülkemizde ‘kaynaştırma, birlikte eğitim, bütünleştirme’ terimlerinin

kullanıldığı görülmektedir (Diken, 2013, s. 4; Gürgür, 2005, s. 23). Bu çalışmada da kaynaştırma terimi kullanılmaktadır.

Kaynaştırma uygulamalarının tarihsel gelişimine bakıldığında 1600’lü yılların başına kadar özel gereksinimli bireyler toplumdan tamamen dışlanmışlardır. İşitme kayıplı bireyler için ilk olarak Fransa’da 1760 yılında okul açılmış ve bir öğrenciye bireysel eğitim programı hazırlanarak 5 yıl süreyle okuma öğretilmeye çalışılmıştır. O dönemlerde Amerika Birleşik Devletleri’nde de işitme kayıplı bireylerin eğitim alabilmesi için bir okul açılmıştır. Ardından diğer özür gruplarına yönelik okullar açılmaya devam etmiştir (Sucuoğlu ve Kargın, 2006, s. 29). 1950’li yıllara gelindiğinde Amerika Birleşik Devletleri’nde çocukları özel eğitim okullarına giden aileler çocuklarına fırsat verildiğinde öğrenebildiklerini ve bu fırsatın kendilerine de sunulması gerektiğini belirtmişlerdir. Böylece çocuklarının akranlarıyla birlikte eğitim görmelerini istemişlerdir. Bu aileler gönüllü kuruluşlar oluşturarak bu eğitimin sağlanabilmesi için çalışmışlardır (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005, s. 13). Bu kuruluşlar kaynaştırma uygulamalarının başlatılması ve yaygınlaşmasında önemli rol oynadığı bilinmektedir (Sucuoğlu ve Kargın, 2006, s. 30). Yapılan bilimsel araştırmaların sonucunda kaynaştırma uygulamalarının özel gereksinimli öğrencilere yönelik etiketlemeyi ortadan kaldırdığı, daha iyi öğrenme ortamı sağladığı, çocuğun sosyal statüsünü yükselttiği, öğrenciye uygun eğitim alabilmesini kolaylaştırdığı görülmüştür (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005, s. 14). Avrupa ülkelerine bakıldığında örneğin İngiltere’de 1993 yılında çıkarılan bir yasa ile kaynaştırma eğitime vurgu yapılmıştır. Özel gereksinimli öğrenciler olağanüstü durumlar hariç kaynaştırma uygulamalarına dahil olmaktadır.

Dünya’da kaynaştırma uygulamalarından kısaca bahsettikten sonra Türkiye’de ki gelişimi ise; özel eğitim hizmetlerinin Milli Eğitim Bakanlığı’nın örgün hizmetleri arasında yer alması 1951 yılında sağlanabilmiştir. Özel gereksinimli çocukların eğitimine 1952-1953 eğitim döneminde Hıdırlıktepe ve Yeni Turan ilkokullarında açılan özel alt sınıfla başlamıştır (Eripek, 2003, s. 25-27). Türkiye Cumhuriyeti 1961 Anayasası’nın 50.maddesinde “Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.” Hükmü yer almış ve aynı yıl 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu’nun 12.maddesinde “Mecburi ilkokul çağında bulundukları halde zihnen, bedenlen, ruhen ve sosyal bakımdan özürlü olan çocukların özel öğretim ve eğitim görmeleri sağlanır.” diye belirtilmiştir (Sucuoğlu ve Kargın, 2006, s. 44). 1985 yılında yayımlanan Özel Eğitim Okulları Yönetmeliği’nde yatılı okula alınmayı gerektirmeyen

özel gereksinimli çocuklar için diğer genel eğitim okullarında tedbir alınacağı, normal sınıflara devam ettirileceği, okul içinde açılacak yardımcı dersliklere gönderilerek destek verileceği belirtilmiştir (Batu, 1998, s. 8). Bir sonraki yıl Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın 27.07.1986 tarihli ve 1839 sayılı işitme kayıplı olan öğrencilerin konu edildiği yazıda Ankara'da 1985-1986 öğretim yılında yapılan bir yıllık deneme sürecinde işitme engelli öğrencilerin akranlarıyla birlikte eğitim alabildikleri konusunda görüş birliğine varılmıştır. Bu durum ülkemizde "kaynaştırma yoluyla eğitim" uygulamasına ilk kez işitme engelli öğrencilerin dahil edildiğini göstermektedir (Akay, 2011, s. 4).

1992 'de Zihinsel Özürlü Çocukların Eğitim Uygulamaları Yönetmeliği'nde kaynaştırma ayrı bir bölüm olarak yer almıştır (Batu, 1998, s. 8; Sucuoğlu ve Kargın, 2006, s. 48). Bu düzenlemenin ardından 1997 yılında 573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname çıkarılarak özel gereksinimli çocukların eğitimine ilişkin ayrıntılı düzenlemeler yer almıştır. 2000'de yürürlüğe giren özel eğitim hizmetleri yönetmeliği içerisinde kaynaştırma eğitimi: *"Kaynaştırma, özel eğitim gerektiren bireylerin, yetersizliği olmayan akranları ile birlikte eğitim ve öğrenimlerini resmi ve özel okul öncesi, ilk ve ortaokul, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmesi esasına dayanan, destek eğitim hizmetlerinin sağlandığı özel eğitim uygulamalarıdır."* şeklinde tanımlanmıştır (29937 sayılı Resmi Gazete, 2000). 31 Mayıs 2006 tarihinde yürürlüğe giren ve 21.07.2012 yapılan bazı değişikliklerle son haline almış olan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği uygulanan en son yönetmeliktir.

Yetersizliği olan çocuklar yetersizlik durumlarına göre farklı eğitim modellerinde eğitim görmekte, bu eğitim modelleri yatılı kurumlar, özel eğitim okulları, özel sınıflar ve normal sınıflar olarak en çok sınırlayıcı ortamdan en az sınırlayıcı ortama doğru değişebilmektedir. Günümüzde yaygınlaştırılmaya çalışılan, eğitim modeli, normal sınıflarda yürütülen kaynaştırma programlarıdır (Sucuoğlu, 1996, s. 26). Kaynaştırmanın tanımı ve uygulamalarına yönelik açıklamaların ardından her resmi uygulamanın yasal dayanağı olabileceği gibi kaynaştırma uygulamalarının da yasal dayanakları bulunmaktadır. Sıradaki bölümde bu dayanaklar açıklanmaktadır.

1.5. Türkiye'de Kaynaştırma Uygulamalarında Yasal Dayanaklar

T.C. Anayasası'nda "Kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirler alır." Hükmüyle güvence altına almıştır. Bu yasa doğrultusunda, normal gelişim gösteren

bireylere tanınan olanaklar, eşit eğitim fırsatı ilkesine dayanarak özel gereksinimli bireylere de tanınmıştır.

Anayasamızın 42’nci maddesindeki “... Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.” ... hükmü uyarınca; kanun’un 7’nci maddesinin “Eğitim Hakkı” ile 8’inci maddesinin “Fırsat ve İmkân Eşitliği” başlığı altında, “Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınacağı, kanunun “Eğitim ve Öğretim” başlıklı 15’inci maddesinde; “Hiçbir gerekçeyle özürlülerin eğitim alması engellenemez. Özürlü çocuklara, gençlere ve yetişkinlere özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak bütünleştirilmiş ortamlarda ve özürlü olmayanlarla eşit eğitim imkânı sağlanır.” amir hükmünün yerine getirilmesinde her tür ve kademedeki görev ve sorumluluğu bulunanlar görevin ifasında tereddüde meydan vermeyecek şekilde hareket edecekleri açıkça belirtilmiştir (Genelge, kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamaları, 2008, s. 1).

En az kısıtlayıcı ortamlar kavramı dünyadaki gelişmelere bakıldığında başlangıçta yetersizliği olan çocukların genel eğitime katılmaları şeklinde uygulanmıştır. Buna göre akademik becerileri az bir destekle yerine getirebilecek öğrenciler genel eğitim sınıflarına yerleştirilmişlerdir. Dünyada yetersizliği olan çocukların eğitimlerinde kaynaştırma uygulamaları 1960’lı yıllarda başlamıştır.

Ülkemizde konunun yasal boyutu ilk kez 1983’te yürürlüğe giren 2914 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu’nda yer almıştır. Zaman içerisinde özel eğitim hizmetlerinin ülke çapında yaygınlaşması, üniversitelerin özel eğitim alanına öğretmen yetiştirme programlarının açılması, özel eğitimcilerin konunun önemini bilimsel ortamlarda dikkat çekmeleri kaynaştırma uygulamalarına bir ivme kazandığı söylenebilir. 01/07/2005 tarihli ve 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 06/06/1997 tarihli 23011 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 31/05/2006 tarihli ve 26184 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ve 27/08/2003 tarihli 25212 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Milli eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği’ne dayalı olarak 02/09/2008 tarihinde “Kaynaştırma Yoluyla eğitim Uygulamaları” başlıklı genelge yayınlanmıştır (Barut ve Vural, 2011, s. 43). 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede özel eğitim hizmetlerinin yürütülmesinde bütünleştirme temel olmak üzere özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için her tür ve kademedeki okullarda/kurumlarda

gerekli tedbirler alınacağı açıkça belirtilmiştir (MEB,1997, s. 2). Türkiye’de kaynaştırma uygulamalarına yönelik yasal düzenlemelerinde istenilen yönde ilerlemesi açısından ciddi anlamda bir eksiklik görülmemesinin yanında yapılması gerekenin yasal düzenlemelerin uygulanabilir hale getirilmesi için gerekli denetleme organlarının oluşturulmasıdır (Diken, 2013, s. 17).

1.6. Kaynaştırmada Başarıyı Sağlayan Öğeler

Kaynaştırma uygulaması istenilen yönde olması bir ekip çalışmasının ürünü olup özel eğitimciler, normal sınıf öğretmenleri ve ebeveynler ekibin temel ögesidir. Ebeveynler uygulamaların başarılı olmasında en etkili öge olarak kabul edilmekte, çocuğun okul dışı eğitim durumu hakkında bilgi vermekte, eğitim programlarının amaçlarının belirlenmesine katkıda bulunmanın yanı sıra eğitim programının evde uygulanması gereken boyutunda öğretmen rolü oynamaktadır. Dolayısıyla ebeveynler eğitimde ev-okul işbirliğini sağlamaktadırlar (Lewis ve Doorlag, 1987, Akt: Sucuoğlu, 1996, s. 26).

Kaynaştırma uygulamalarının başarısı yasal dayanakların ve düzenlemelerinin yanında birçok değişkenin bir araya gelmesiyle işitme kayıplı öğrenciye sunulacak etkin bir eğitim hizmetine bağlıdır. Başarıyı sağlayacak öğeler ise öğretmenler, kaynaştırma uygulamasına devam eden öğrencilerin aileleri, işiten öğrenciler, okul yönetimi, fiziksel ortam, işiten çocukların aileleri, bireyselleştirilmiş eğitim programları, destek özel eğitim hizmetleri ve ek hizmetlerdir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005, s. 25).

Kaynaştırma uygulamalarını istenen yönde ilerlemesini sağlayan önemli öğelerden biri öğretmenlerdir. Öğretmenin eğitim ortamında öncelikle kaynaştırma uygulamasının gerekliliklerini iyi bilmesi, öğrencilerini iyi tanınması, eğitim programını nasıl uygulayacağını bilmesi, karşısına çıkabileceği sorunlarla başa çıkabilmesi uygulamanın başarısı açısından önemlidir. Afzali (1995, s. 169) birçok eğitimcinin, özel gereksinimli öğrencilerin normal gelişim gösteren akranlarıyla birlikte aynı sınıfta eğitim almasının yararlılığına inandığını belirtmiştir. Eğitimciler her öğrenciyi ayrı değerlendirmeli, öğrencinin bireysel farklılıklarını, ailevi durumlarını dikkate almak durumundadırlar. Bu nedenle etkili kaynaştırma uygulamaları öğrencilerin bireysel farklılıklarının dikkate alındığı, kabul edici ve kaynaştırıcı eğitim uygulamaları gerektirdiği belirtilmiştir (Diken, 2013, s. 4).

Bireyin kişiliğini oluşturan ve çevreye uyumunu sağlayan temel davranışlar ailede kazanıldığı bilinmektedir. Bu nedenledir ki aile çocuğun ilk eğitim ortamı ve aile de çocuğun ilk öğretmenleridir. Yigen'nin (2008, s. 77-78) yaptığı araştırmada kaynaştırma uygulamasının mevcut öğelerinin uyumlu çalışmasını gerektirdiği, ailelerin önemli bir öğe, kaynaştırma uygulamalarında okul ile evde yapılan eğitim uygulamalarının birbirini destekler nitelikte olması uygulamanın istenilen yönde ilerlemesini sağlaması açısından önemli olduğu belirtilmektedir. Aynı zamanda uygulamanın başarısına inanmayan ebeveynlerin özellikle çocuğunun eğitimi doğrultusunda aktif rol alma olasılığının azaldığı da belirtilmektedir. Kaynaştırma uygulamalarına yönelik olmayan fakat ailenin çocuğunun eğitiminde ne derece önemli olduğunu gösteren çalışmasında Tekincan (2009, s. 130) ailelerin işitme kayıplı öğrencilerin eğitim süreci içerisinde yer almaları ve okul etkinliklerini destekleyici çalışmaları evlerinde uygulamaları eğitimin başarıya ulaşması açısından çok önemli olduğu vurgulanmıştır.

Kaynaştırma uygulamalarının istenilen yönde ilerlemesini sağlayacak diğer öğe ise kaynaştırma sınıfında bulunan normal gelişim gösteren öğrencilerdir. Uygulamanın amaçlarından biri de kaynaştırma öğrencisinin akranlarıyla iyi iletişim kurma ve onlar tarafından kabul görmedir. Bu anlamda normal gelişim gösteren öğrencilerin öneminin büyük olduğu belirtilmiştir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005, s. 30). Kaynaştırma uygulamasının hem işitme kayıplı hem de işiten öğrenciler açısından sonraki yıllarda ihtiyaç duyabileceği iletişim becerilerini geliştirebileceği belirtilmiştir (Nowell ve Innes, 1997, s. 3).

Uygulamanın getirdiği yasal gereklilikleri yerine getirecek ilk önemli unsur olması açısından okul yönetimi önemli bir öğedir. Okul yöneticilerinin kaynaştırma uygulamasının önemini anlaması sınıf öğretmenlerinin, normal gelişim gösteren öğrencilerin ve ailelerinin tutumlarının istenilen düzeyde olmasını da kolaylaştıracaktır belirtilmiştir (Stainback, Stainback ve Stefanich 1996, s. 14-19).

Kaynaştırma uygulamasında öğrencinin eğitim aldığı ortam uygulamanın istenen yönde ilerlemesi açısından diğer önemli bir parçadır. Okulun fiziksel özellikleri öğrencilerin kolay hareket edebilecekleri şekilde düzenlenmeli, sınıf mevcudunun kaynaştırma öğrencisinin sayısına ve mevzuata uygun olmalı, sınıf öğrencinin yetersizliğine uygun araç gereçlerle donatılmalı, öğrenci öğretmenini takip edebileceği en uygun yere oturtulmalıdır (Barut ve Vural, 2011, s. 74). İşitme kayıplı öğrenciler açısından düşünüldüğünde işiten öğrencilerle aynı sınıfta bulunmalarından dolayı sınıfın

ses yalıtımının olması, aynı zamanda öğretmenini dinleme ve rahatça görmesini sağlayacak mesafesinin uygun biçimde ayarlanması gerektiği gibi fiziksel ortamdan kaynaklanan olumsuzluklar, akustik yalıttan öğrencinin kullandığı işitme cihazının etkin kullanımına kadar çeşitlilik gösterdiği de belirtilmektedir (Flexer, 2002, s. 10-18; Tüfekçioğlu, 1992 s. 117-120; Watson, Gregory ve Powers, 1999, s. 17-32).

Kaynaştırma uygulamasına devam eden öğrencinin genel eğitim programlarından yeterli seviyede faydalanamadığı düşünüldüğünde öğrencinin en uygun şekilde eğitim alabilmesi için bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanması ve üyelerinin işbirliği içinde çalışması kaynaştırma uygulamasının istenilen yönde olması açısından önemlidir (Gürgür, 2005, s. 1-21). Diğer taraftan destek özel eğitim hizmetleri ve ek hizmetler uygulamanın istenilen yönde ilerlemesinde ön koşuldur. Bu hizmetlerin gerçekleştirilmesinde birden fazla bireyin birlikte çalışması söz konusudur (Akay, 2011, s. 5). Destek özel eğitim hizmetleri; kaynak oda eğitimi, sınıf içi eğitim, özel eğitim danışmanlığı olarak üç şekilde sağlanır. Özel eğitimde ek hizmetler: ulaşım hizmetleri, psikolog, rehberlik ve sosyal hizmet uzmanı, odyolog, dil ve konuşma terapisti, danışmalık ve tıbbi malzeme temini olarak gösterilebilir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005, s. 57-58). Kaynaştırma uygulamalarının istenilen yönde olması, uygulamada yer alan öğrenciye, özel gereksinimli öğrenciye, normal gelişim gösteren öğrenciye, öğretmenlere ve ebeveynlere pek çok alanda yarar sağladığının görüldüğü belirtilmektedir (Yigen, 2008, s. 11-18).

1.7. Kaynaştırma Uygulamalarında Yapılan Çalışmalar

Genel olarak kaynaştırmayla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde kaynaştırma öğrencisi olan ya da olmayan eğitimcilerle, özel gereksinimli olan ya da olmayan öğrencilerle ve son olarak özel gereksinimli çocuğu olan ya da normal gelişim gösteren çocuğu olan ebeveynlerle yapıldığı görülmektedir. İlerleyen bölümlerde konuyla ilgili çalışmalar sırasıyla belirtilmiştir.

1.7.1. Eğitimcilerle yürütülen çalışmalar

Kaynaştırma alanında eğitimcilerle yapılan çalışmalarda kaynaştırmada öğretimin niteliğini artırmaya, kaynaştırma uygulamalarına dair görüşlerinin alınmasına ve yaşanan sorunlara yoğunlaşıldığı görülmektedir. Kaynaştırma uygulamaları ülkemizde

başladığından beri özellikle zihin engellilerin eğitimi alanında pek çok araştırma yapıldığı, bu araştırmaların çoğunun katılımcıların görüşlerini belirlemeye yönelik olduğu görülmektedir. Zihin engellilerin eğitim alanında yapılan çalışmalar doğrultusunda görüşü alınan eğitimcilerin genel olarak kaynaştırma uygulamalarına olumlu baktıkları, olumsuz tutumu olan eğitimcilerin bilgilendirilmelerine ihtiyaç duydukları belirtilmiştir. Yapılan bilgilendirme çalışmalarına göre de tutumlarında olumlu değişikliklerin olduğu görülmüştür (Akçamete, Gürgür ve Kış, 2003, s. 39-54; Batu, 2000, s. 35-45; Batu, Kırcaali-İftar ve Uzuner, 2004, s. 33-50; Gözün ve Yıkılmış, 2004, s. 65-77; Güleriyüz, B. 2014, s. 39-56; Kargın, Acarlar ve Sucuoğlu, 2003, s. 55-76; Kayhan, Piştav-Akmeşe ve Şengül, 2012, s. 268-278; Oral, Töret ve Zerey, 2004, s. 23-33). Belirtilen görüşler doğrultusunda öğretimin niteliğine ve yaşanan sorunlara yönelik yapılan çalışmalarda (Bilen, 2007, s. 70-77; Dikici, Hoş ve Sultan Abbak, 2011, 205-223; Sadioğlu, Bilgin, Batu ve Oksal, 2013, s. 1743-1765; Şekercioğlu, 2010, s. 81) kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin öğretimsel uyarlama konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve yaptıkları bazı öğretimsel uyarlamaların ise sınırlı kaldığı görülmüştür. Diğer yandan kaynaştırma uygulamalarında bir paydaş olan Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nde (RAM) görev yapan müdürlerin tanılama, yerleştirme-izleme, bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) geliştirme ve kaynaştırma uygulamasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik Avcıoğlu (2003, s. 12) tarafından yapılan araştırmada RAM müdürlerinin tanılama, yerleştirme-izleme, BEP geliştirme ve kaynaştırma uygulamasında bazı sorunlar algıladıkları belirlenmiştir. RAM müdürlerinin mezun oldukları lisans programı ve mesleki kıdemlerinin bu sorunları algılamalarında etkisinin olmadığı da görülmüştür. Sonuç olarak süregelen eksikliklerin devamı sürecinde kaynaştırma uygulamalarının ne yetersizliğe sahip öğrenciye ne de akranlarına bir yararı olmayacağı belirtilmektedir.

Diğer yetersizlik türlerinden işitme kayıplılara gelindiğinde, bu alandaki çalışma sayısının görece daha az olduğu ve çalışmaların çoğunlukla eğitimcilerin işitme kayıplı öğrencilere yönelik tutumlarına ve yaşanan sorunların kaynağını belirlemeye yönelik olduğu görülmektedir (Güleriyüz, 2009, s. 3; Özhan, 2000, s. 3-7). Yaşanan sorunlara yönelik işitme kayıplı bireylerin eğitiminde eğitimcilerle yapılan çalışmalar doğrultusunda öğretimin niteliğini artırmak için yapılan çalışmada Gürgür (2005, s. 25) kaynaştırma uygulamasının yapıldığı ilkökul ve ortaokul sınıfında işbirliği ile öğretim yaklaşımını incelemiştir. İşbirliği ile öğretim yaklaşımı ile sınıf öğretmeninde;

öğrencilerin aktif olarak derse katılımını sağlama, ders materyalleri kullanma, dersi sunma, değerlendirme açısından ve özel gereksinimli öğrenciler ile iletişim kurma, öğrencilerin derse katılımlarını sağlama ve dönüt verme konusunda gelişmeler görüldüğünü ifade etmiştir. Bu araştırma kapsamında, sınıf öğretmeninin işbirliğine karşı olumlu tutum sergilemesine karşın, işbirliği ile öğretimin uygulanması sürecinde uygulamaların planlanması ve işbirliği ile çalışma konusunda gelişme gözlenmediği vurgulanmıştır. Okulda verilen eğitim düşünüldüğünde öğrencilerin gelişiminde özel gereksinimli öğrenciler okulun bir parçası olarak düşünülmelidir. Angelides ve Aravi'nin (2007, s. 63-74) çalışmasında işitme kayıplı öğrencilerin kaynaştırılmasında öğretmenlerin kullandığı pratikler üzerinde durulmuş ve sağır ve işitme kayıplı öğrencilerin yanı sıra bütün öğrencilerin başarısını kapsayan bir öğretimin yapılması, öğretmenlerle öğrencilerin işbirliği içerisinde olması gerektiğini ortaya koymuş ve öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik uygulamaların tüm öğrenciler üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Aynı zamanda Akdemir-Okta (2008, s. 80-90), kaynaştırma sınıflarına devam eden işitme kayıplı öğrencilere ve sınıf öğretmenlerine sağlanan özel eğitim hizmetlerin belirlenmesi ile ilgili yaptığı araştırmada, işitme kayıplı öğrencilerin kaynaştırılması sürecinde okul içinde BEP hazırlanmadığı saptanmıştır. Öğretmenlerin eğitimleri sırasında işitme kayıplı bireylerle ilgili ders almadıkları, işitme kayıplı öğrencilere okul içinde hizmet sağlanmadığı, destek hizmetin okul dışındaki özel eğitim kurumlarında sağlandığı, sınıf öğretmenlerinin destek hizmet almak istedikleri belirlenmiştir. Aynı zamanda Malcolm, (1997, s. 1) Las Vegas'ta 1996-1997 eğitim yılında yapılan araştırmada, normal sınıfta eğitim veren öğretmenlerin, sınıflarına yerleştirilen işitme kayıplı öğrenci tercihlerini belirlemeye yönelik yaptığı araştırmanın sonucunda sınıflarında işitme kayıplı öğrencisi olan öğretmenler onlarla olumlu etkileşimde bulunduğu, sınıfında işitme kayıplı öğrenci olan öğretmenlerin çalışmaya istekli oldukları, istekli olmayan öğretmenlerin ise işitme kayıplı öğrenci ile daha önce çalışmadığı için isteksiz olduğunu düşünmektedir.

1.7.2. Öğrencilerle yürütülen çalışmalar

Kaynaştırma uygulamalarında öğrencilerle yapılan araştırmalar genel olarak öğrencilerin sosyal yönden yaşadığı güçlükler ve akademik olarak yaşatlarına göre durumlarının belirlenmesine yönelik olmuştur.

İlk olarak zihin engelli öğrencilerle yapılan çalışmalara bakıldığında, kaynaştırma uygulamalarında öğrencilerin sosyal becerilerini akranları ile ilişkilerinde karşılaştıkları sorunların belirlenmesine yönelik yapılan çalışmalarda kaynaştırma öğrencileri ile diğer öğrenciler karşılaştırılmış ve araştırma sonucunda kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerileri ile akademik yeterliliklerinin akranlarından az, problem davranışlarının ise akranlarından fazla olduğu ve aynı zamanda öğrencilerin normal gelişim gösteren akranları tarafından şiddete ve dışlanmaya maruz kaldığı ve daha az kabul gördüğü, sınıf içi iletişim ve etkileşimlerinin yetersiz olduğu görülmüştür (Güleryüz, 2009, s. 34-40; Sucuoğlu ve Özokçu, 2005, s. 41-57; Şahbaz, 2004, s. 1-2). Diğer bir taraftan ise kaynaştırma sınıfında normal gelişim gösteren öğrencilerin yetersizliği olan akranlarına nasıl yardımcı olabileceklerinin öğretildiği çalışmada öğrencilerin gayet başarılı oldukları görülmüştür (Batu ve Uysal, 2006, s. 12-25). Bu çalışmaların yanında öğrencilerin sosyal becerilerinin iyileştirme çalışmalarının incelenmesi amaçlanmış ve eylem araştırması olarak desenlenen çalışmada sosyal beceri iyileştirme programına göre çeşitli etkinlik planları hazırlanmış ve uygulanmıştır. Uygulamanın sadece öğrencilere değil sınıftaki tüm paydaşlara olumlu etkilerinin olduğu belirtilmiştir (Çolak, Vuran ve Uzuner 2013, s. 33-49).

Kaynaştırma uygulamalarında işitme kayıplı öğrencilerle yapılan çalışmalara bakıldığında genel olarak öğrencilerin yaşadıkları sorunlar üzerine odaklanıldığı görülmektedir. Yaşanan sorunlardan bazılarının, işitme kayıplı öğrencilerin okuma ve yazma konusunda işiten yaşlılarına göre farklı ve bunun çeşitli sebeplerinin olduğu belirtilmektedir (Ayata-Baran, 2007, s. 134; Karasu, 2004, s. 104; Tüfekçioğlu, 1992, s. 120-122). İşitme kayıplı öğrencilerin sınıfta karşılaştıkları güçlükleri belirlemek ve bu güçlüklerin işitme kayıplı öğrencilerin özelliklerine ilişkin değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığını incelemenin amaçlanan çalışmada Gürboğa (2003, s. 1-5) öğretim kademesi, yaş, işitme kaybının tanılandığı yaş, kaynaştırmaya başlanan eğitim kademesi, destek özel eğitimin süresi değişkenlerinin üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açtığı ancak cinsiyet, işitme kaybı derecesi, cihaz kullanma durumu, cihaz kullanım süresi, özel eğitim desteği alma durumu ve destek özel eğitimin sıklığı yaşanan güçlükler üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açmadığına ulaşılmıştır. Ayrıca ileri yaşta işitme kaybı tanısı almış öğrencilerin kaynaştırma ortamında daha az güçlük yaşadıkları ortaya konmuştur. Kaynaştırma uygulamalarının işitme kayıplı öğrencilerin psiko-sosyal gelişimine etkisinin incelendiği araştırmada Uğurlu (1987, s. 1-3) 8-11 yaş grubu işitme

kayıplı öğrencilerin kaynaştırma eğitimine katılması, eğitime katılacak eğitimcilerin yetiştirilmesi, eğitim yöntemlerinin seçilmesi, çevrenin düzenlenmesi konularını incelemiştir. Araştırma işitme kayıplı bireylerin kendini yönetme ve sosyal hayata uyum konularında uyum problemi yaşadıklarını göstermektedir. Ancak lise öğrencisi işitme kayıplı gençlerin sosyal statüleri ile işitme kaybı olmayan akranlarının sosyal statüleri arasında fark olmadığını belirten araştırmada bulunmaktadır (Akçamete ve Ceber, 1999, 44-74).

İşitme kayıplı öğrenciler için işitme engelliler okulu ve kaynaştırma programları açısından yapılan yöneltme hizmetlerinin incelenmesi amaçlanan çalışmada Özhan (2000, s. 1) iki grubun da aynı dersleri gördükleri, ancak eğitim ortamlarının özel eğitim önlemleri açısından oldukça farklı olduğu belirlenmiştir. Genel sınıf öğretmenlerinin öğrencilerinin kaynaştırma başarıları ile ilgili olumsuz değerlendirmelerde bulundukları görülmüş, öte yandan işitme engelliler okulundaki öğrencilerin akademik başarı ortalamalarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Bunun nedeni olarak, işitme engelliler okulunun eğitim ortamının işitme kayıplı öğrencinin ihtiyaçlarına uygun olarak düzenlenmiş olmasıyla kaynaştırma ortamlarındaki işitme kayıplı öğrencilerin etkili eğitim ortamlarında bulunmamları gösterilmiştir. Benzer şekilde Tüfekçioğlu (1992, s. 119-121) ilkököl ve ortaokul düzeyindeki sınıflar içine yerleştirilen kaynaştırmadaki işitme kayıplı öğrencilerin başarı durumları ile bulundukları ortamların durumunu araştırmış ve sonucunda işitme kayıplı öğrencilerin dil ve iletişim düzeylerinin sınırlı olduğunu, okuma anlamada gelişim gerilikleri bulunduğunu, akademik başarısızlıklarına bakıldığında bunları etkileyen sebebin kaynaştırma sınıflarındaki fiziksel ortam ve öğrenme ortamı olduğunu göstermektedir. Araştırmada, işitme kayıplı öğrencilerin kaynaştırma ortamına yerleştirilmeden önce yeterli dil ve iletişim becerilerine sahip olmaları gerektiği ve kaynaştırma ortamında akademik yeterliliklerin sağlanabilmesi açısından bireysel desteğin önemi vurgulanmıştır. Ayrıca Akay'ın (2011, s. 30) eylem araştırması olarak desenlenen yüksek lisans çalışmasında kaynaştırma ortamındaki işitme kayıplı ilkököl ve ortaokul öğrencilerine sunulan destek eğitim odası sürecinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda destek odası eğitiminin özellikle öğrenciler ve destek odası öğretmeninde olumlu gelişmeler yarattığı, öğrencilerin akademik, sosyal ve iletişimsel davranış ve becerilerinde gelişme göstermiş oldukları gözlemlendiği vurgulanmıştır. İşitme kayıplı öğrencinin sınıfın bir üyesi olması ve programların yanı sıra öğretmenin iletişim becerisinin önemli olduğunu belirten

araştırmada Antia, Stinson ve Gaustad (2002, s. 214-229) kaynaştırma programına öğrenciyi dahil etmeyi hızlandırmak için öğretmen davranışlarına, rolüne ve iletişim becerisine, öğrenim bilgisine, toplumsal ve özellikle aile desteğine ihtiyaç duyulduğunu vurgulamıştır. Bu anlamda çocuğu işitme kayıplı olan ailelerle yapılan çalışmalar önem kazanmaktadır.

Genel olarak bakıldığında kaynaştırma uygulamalarında öğrencilerle yapılan araştırmalar öğrencilerin sosyal yönden yaşadıkları güçlükler ve akademik olarak yaşitlarına göre durumlarının belirlenmesine yönelik olduğu görülmektedir.

1.7.3. Ailelerle yürütülen çalışmalar

Mevcut araştırmanın amacı doğrultusunda çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden ebeveynlerin sorunlarının ve gereksinimlerinin belirlenmesine yönelik yapılan çalışmalar alan yazın incelemesi sonucunda belirlenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak diğer engel gruplarında ebeveynlerle yapılan çalışmalar, ardından işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerle yapılan çalışmalar belirtilmiştir.

Ebeveynler ile yapılan çalışmalardan birinde Sucuoğlu (1995, s. 10-18) çevirisi yapılan “Aile Gereksinimlerini Belirleme Aracı” (Family Needs Survey) ile otistik ve zihin engelli çocuğu olan anne babaların gereksinimlerinin belirlenebilmesini amaçlamıştır. Anne ve babaların gereksinimlerinin ise özörlü çocuğu olan diğer aileler hakkında yazılmış kitap ve makaleleri okumak, çocuğa bir beceriyi nasıl öğretebilecekleri, davranışlarını nasıl kontrol edebilecekleri ve çocuğun durumu hakkında bilgi gibi konularda olduğu görölmüştür. Ayrıca bir diğer çalışmasında (1996, s. 25-43) kaynaştırma uygulamalarında özel sınıflara devam eden özörlü çocukların anne babalarının eğitime katılımlarını belirlemeyi amaçlamış ve Aile Katılım Envanteri kullanarak değerlendirmelerini yapmıştır. Diğer yandan Evcimen (1996, s. 1) zihin engelli çocuğu olan anne-babaların gereksinimlerini belirlemek üzere yaptığı çalışmada anne ve babaların destek ve maddi gereksinimlerinin farklılaştığı, evdeki engelli çocuk sayısının ve çocukların yaşlarının artması da ailelerin gereksinimlerini farklılaştırdığını ortaya koymuştur.

Belirtilen çalışmaların ardından Temir (2002, s. 1-134) çocuğu kaynaştırma eğitime devam eden ailelerin sorunları ve beklentilerini belirlemeye amaçladığı çalışmasını Ankara’da kaynaştırma eğitimi verilen ilkokul ve ortaokula çocuğu devam eden ailelerle yapmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşmeler sonucunda, çocuğa ve anne-

babaya ait demografik değişkenler (yaş, cinsiyet, ana-babanın medeni durumu vs.) üzerinde durulmuştur. Ailelerin kaynaştırma eğitimi ve çocuklarının engeli hakkındaki bilgi durumları, çocuklarının okula devam etmesinde yaşadıkları sorunlar, çocuklarının okul başarıları saptanmıştır. Ailelerin kendilerini çocuklarının engeli ve kaynaştırma eğitimi hakkında bilgi sahibi olarak gördükleri, çocuklarının okula gidip dönmesinde annelerin sorumlu olduğu bu süreçte de sorun yaşamadıkları, çocuklarının okulda başarılı olduğu sonucuna erişilmiştir. Temir'in üstteki paragraftaki çalışmasına benzer şekilde Yigen (2008, s. 1-130) zihin engelli çocuğu ilkokul ve ortaokul kademesinde kaynaştırma uygulamalarına devam eden anne-babaların kaynaştırmaya ilişkin görüş ve beklentilerinin belirlenmesine yönelik çalışma gerçekleştirmiştir. Ailelere verilecek hizmetlerin ve uygulanacak aile eğitim programlarının düzenlenmesinde yol göstereceği ve başarılı kaynaştırma uygulamalarının gerçekleştirilmesine yönelik öneriler belirlenmiştir. Bir diğer benzer çalışma ise Öztürk (2011, s. 1) engelli çocuğu olan ailelerin gereksinimlerinin ve aile yükünün belirlenmesi amacı ile yapmış olduğu çalışmada, annelerin, en çok bilgi gereksinimlerini belirttikleri, en az ise çocuğunun durumunu başkalarına açıklama gereksinimini tercih ettikleri görölmüştür.

Diğer yandan Acarlar, Kargın ve Sucuoğlu (2003, s. 55-76) öğretmen, yönetici ve anne-babaların kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik çalışma gerçekleştirmişler olup ölkemizde 1986 yılından beri uygulanmakta olan kaynaştırma uygulamalarına ilişkin mevcut durumu saptamak amacıyla 1140'ı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ailelerden oluşan 2566 kişiden veri toplanarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda Türkiye'de kaynaştırmaya ilişkin birçok problem olduğu, öğretmenler, anne-babalar ve okul yöneticilerinin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin ilgi ve becerileri ile öğretim materyalleri ve destek servislerinin sınırlı olduğu görölmüştür. Kaynaştırmaya devam eden ebeveynlere yönelik yapılan bir diğer çalışma ise Akçora (2004 s. 1) tarafından yapılmış olup eğitilebilir zihin engelli çocuğa sahip normal ilkokul ve ortaokulda kaynaştırmaya devam eden annelerin kaygı ve başa çıkma düzeylerine etki eden faktörleri incelemiştir. Araştırma sonucunda eğitilebilir zihin engelli çocuğa sahip annelerin sürekli kaygı düzeylerinin durumluk kaygı düzeylerinden daha yüksek olduğu görölmüştür.

Yapılan çalışmalar doğrultusunda 2005 yılına gelindiğinde normal gelişim gösteren çocuk annelerinin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik Batu ve Öncül'ün (2005, s. 37-54) çalışmasına rastlanmıştır. Eskişehir ilinde

gerçekleştirilen çalışmada yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış, veriler tümevarım yoluyla analiz edilerek ailelerin görüşleri ortaya konmuştur. Diğer yandan rehabilitasyon merkezlerinde özel gereksinimli çocuğu olan ailelerin beklentilerinin belirlenmesine yönelik Sağıroğlu'nun (2006, s. 1) yaptığı çalışmasında ise yaşça daha genç annelerin, yaşça büyük olan annelere oranla daha az rehberlik ve danışma hizmetlerine ihtiyaç duyduğunu belirlemiştir. Bu çalışmaların ardından süregen hastalığı olan ve aynı zamanda kaynaştırma uygulamalarına devam eden çocukların ebeveynlerinin yaşadığı güçlüklerin öğretmen, aile ve çocuklar açısından değerlendirmeyi amaçlanmıştır Taş (2007, s. 1-115). Ankara, Eskişehir, Antalya ve Konya illerinde bulunan hastane ilkököl ve ortaokullarında öğretmen, öğrenci ve öğrencilerin ebeveynleriyle yarı-yapılandırılmış görüşme yöntemiyle verilerini elde edilmiştir. Araştırma sonucuna göre, süregen hastalıklı çocuklar kaynaştırma ortamlarında akademik güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Ayrıca bu çocuklar kaynaştırma ortamlarında fiziki görünümeleri akranlarından farklı olduğu için birçok güçlük ve ebeveynlerinin de sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Kaynaştırma uygulamalarına devam eden öğrencilerin akademik öğrenme ile ilgili karşılaştıkları sorunların öğretmen ve aile görüşleri açısından değerlendirilmesine yönelik Sanır'ın (2009, s. 1-81) çalışmasında otuz öğretmen, yirmi iki aile ile yukarıda belirtilen çalışmalarda olduğu gibi yarı-yapılandırılmış görüşme yöntemi ile veriler elde edilmiştir. Sonucunda ise hem öğretmenler hem de aileler öğrencilerinin engel türlerini bildiklerini ancak yetersizliği olan çocuklarla ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıklarını, kaynaştırma öğrencisini sınıfa kendi istekleriyle almadıklarını, bu çocuklarla eğitim yapmanın zor olduğunu, kaynaştırma eğitimi ile ilgili yeterli bilgi ve deneyime sahip olmadıklarını belirttikleri görülmüştür.

Kaynaştırma uygulamalarında tutumlara yönelik çalışmalar da yapılmıştır. Bu çalışmalardan bazılarını örnek vermek gerekirse Ünal (2010, s. 1-152) öğretmen, normal gelişim gösteren öğrenci ve engelli öğrenci velilerinin kaynaştırmaya yönelik tutumlarını belirlemeyi amaçladığı çalışmasında öğretmenlerin özel eğitim konusunda bilgilerinin eksik olduğu, ailelerin birbirleriyle ve öğretmenleriyle iletişimlerinin sınırlı olduğuna yönelik önceki çalışmalarda rastlanan sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Benzer çalışma ise Kuğu (2011, s. 1) ilkökulda kaynaştırma eğitime ilişkin öğretmen ve ebeveyn tutumlarını belirlemek ve bu tutumların kaynaştırma öğrencilerinin temel akademik beceri düzeylerine etkisini incelemiş ve ebeveynlerin olumluluk düzeyleri arttıkça öğrencilerin temel akademik düzeylerinin arttığı görülmüştür. Diğer yandan

benzer şekilde zihin engelli çocuğa sahip ailelerin yaşadığı sorunların ve güçlüklerin belirlenmesine yönelik çalışmalarda (Can 2011, s. 1; Tuş ve Çifci-Tekinarslan 2013, s. 151-165) ailelerin çocuklarının yetersizlik türleri hakkında tam olarak bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Ayrıca çocuklarının başarılarını yeterli görmedikleri, kaynaştırma eğitimi konusunda bilgi sahibi olmadıkları ancak çocuklarının genel eğitim okullarında eğitim görmesini istediklerini, öğretmenleri tarafından yeterince bilgilendirilmedikleri belirtilmiştir.

İşitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlere yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında ilk olarak Akçamete ve Kargın (1996, s. 7-24) tarafından gerçekleştirilen işitme kayıplı çocuğu olan annelerin gereksinimlerini belirlenmesinin amaçlandığı çalışma görülmektedir. Araştırma sonucunda annelerin en fazla gereksinim belirttikleri alanın bilgi gereksinimi olduğu, annelerin en fazla bilgiye ihtiyaç hissettikleri durumun ise çocuklarına bazı becerileri nasıl öğretecekleri konusunda olduğu görülmüştür. Annelerin ikinci olarak maddi gereksinimlerinin yoğun olduğu ortaya konmuştur. Üçüncü sıra ise toplumsal servislerle ilgili ihtiyaçlar olarak belirlenmiştir. Toplumsal servislerle ilgili ihtiyaçlar içerisinde annelerin en çok ihtiyaç duyduklarını ifade ettikleri maddenin ise çocuklarıyla benzer özellikte çocuğu olan anne-babalar hakkında yazılmış kitap, makale gibi materyalleri okumakla ilgili olduğu görülmüştür. Destek gereksinimi boyutunda annelerin problemlerine çözüm bulmak için din görevlileriyle konuşmaya gereksinim duydukları görülmüştür. Aile işleyişi boyutunda ise annelerin çoğunun problemlerini tartışmak ve çözümler bulabilmek için ailelerinin yardımına gereksinim duyduğunu ifade ettikleri ortaya konmuştur.

Ülkemizde zihin engelli, otizm spektrum bozukluğu, süregelen hastalığı olan çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden ebeveynlerin sorunları, gereksinimleri, ayrıca tutum ve beklentilerine yönelik yukarıda görülebileceği üzere bazı örnek çalışmalara rastlanmıştır. Bu çalışmalar sonucunda da sorunlara yönelik çözüm önerilerinin geliştirilebilmesi için kaynaştırma eğitimi öğrencisi bulunan ailelerin görüşlerine ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Bunun yanı sıra işitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden ebeveynlerin sorunlarına ve gereksinimlerine yönelik çalışmalara rastlanmamıştır.

Kaynaştırma uygulamalarında ebeveynler ile yapılan yurt dışındaki çalışmalara bakıldığında daha çok özel eğitime gereksinimi olan çocukların ailelerinin eğitim gereksinimleri üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir (Bailey ve Simeonson, 1988, s. 117-

127; Reyes-Blanes, Correa, Bailey, 1999, s. 54-63; Wong ve Wong, 2003, s. 795-881; Darling ve Gallagher, 2004, s. 98-109; Siklos ve Kerns, 2006, s. 921-933). 1982 yılında McDavis, Nutter ve Levett (1982;akt: Sağıroğlu,2006, s. 1) engelli çocukların ve onların anne ve babalarının danışmanlık ihtiyaçlarını araştırmışlardır. Bu çalışmanın sonuçları, engelli öğrencilerin ve anne babalarının okul danışmanlarından kariyer ve toplum kaynakları gibi alanlarda doğru bilgi vererek, onların endişe ve sorunlarını dinleyerek ve önemli kararlar almalarında onlara yardım ederek, ihtiyaçlarının karşılanmasında yardımcı olmalarını istediklerini göstermektedir. Diğer yandan aile gereksinimlerini belirleme konusunda yapılan bir başka çalışmada anne baba gereksinimleri; bilgi gereksinimi, destek gereksinimi, maddi gereksinimler, çocuğun durumunu diğerlerine açıklayabilme, ailenin işleyişi ve toplumsal hizmetlerle ilgili gereksinimler olarak gruplanmıştır (Bailey, Donald ve Simeonsson, 1988, s. 117-127). Ailenin çocuğunun eğitimine katılma konusunda Henderson ve Berla'nın (1994, s. 1-152) aile katılımına ilişkin incelediği 85 araştırmanın sonucunda öğrenci başarısı doğrudan aile katılımı ve bunun sürekliliği ile ilgilidir. Aileler ve okullar arasında çok yönlü ve işbirlikçi bir ilişki öğrencinin başarısını artırdığı görülmüştür.

Özel gereksinimli çocuğu olan her ailenin, her anne babanın gereksinimleri birbirinden farklıdır. Bu gereksinimlerin beş grupta toplanabildiğini Sucuoğlu'nun (1995, s. 2) ailelerin gereksinimlerini belirlemek amacıyla geliştirilen Aile Bilgi Tercih Envanteri'nde belirttiği üzere çocukla çalışma, profesyonellerle işbirliği, gelecek için planlar, ailenin rahatlaması için yardım ya da destek bulma ve kullanmadır. Bu çalışmanın yanı sıra Barrafato (1998, s. 20-32) kaynaştırma uygulamalarını bazı destekleyici faktörlerin nasıl etki ettiğini araştırmıştır. Araştırmasında belirttiği destekleyici faktörleri ise okul dernekleri, ebeveyn ve öğretmen yaklaşımları, öğretmenlere verilen hizmet içi eğitimidir. Sonucunda ise özel gereksinimli çocukların normal gelişim gösteren çocuklarla sosyal yönden kaynaştığı ve çevrelerine uyum sağladıkları görülmüştür.

Kaynaştırma uygulamasının yapıldığı sınıfta bulunan normal gelişim gösteren ve özel gereksinimli çocukların ebeveynlerinin kaynaştırma sınıfındaki etkinliği ile ilgili olarak görüşlerini belirlemeyi amaçladığı çalışmada Dupasquier (2010, s. 2-3) nicel ve nitel verileri anket ve telefon görüşmeleri yoluyla toplamıştır. Ebeveynlerin çoğunluğunu (% 54) kaynaştırma eğitimin etkinliğine ilişkin olumlu izlenimde olduğu belirlenmiştir. Kaynaştırma uygulamalarının etkinliği ile kaynaştırmanın akademik ve sosyal faydaları olumlu olarak ilişkilendirildiği belirtilmiştir.

Belirtilen çalışmaların yanı sıra okul öncesi dönemde bazı çalışmalar yapıldığı görülmüştür. İlk olarak Rafferty ve Boettcher (2000, s. 3-16) yaptıkları çalışmada yetersizliği olan okul öncesi çağındaki çocuklar için kaynaştırma eğitimini ele almışlar ve bu çalışmada ailelerin ve eğitim uygulayıcılarının karşılıklı görüşlerine yer vermişlerdir. Kaynaştırmaya karşı küresel tutumu, kaynaştırmanın yetersizliği olan çocuklara faydasını, kaynaştırmanın yetersizliği bulunmayan çocuklara etkisini, aileler üzerindeki etkisini değerlendirmek üzere şekillendirilmiştir. Sonuçlar, kaynaştırma için çocuğu yetersizlik sahibi olan ve olmayan aileler arasında yüksek oranda bir destek olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu çalışma küresel tutumu yansıtmaları açısından önemlidir. Okul öncesi dönemde yapılan bir diğer çalışmanın özelliği ise mevcut çalışmanın araştırma desenine benzerlik gösteriyor olmasıdır. Shouming, Marquart ve Zercher (2000, s. 116-132) yaptıkları çalışmada okul öncesi kaynaştırmada veri toplama ve veri analizi için karma metot stratejisini ele almışlardır. Veri toplama ve analizi için iki farklı yöntem uygulanmıştır. Birinci yöntemde veri analizi paralel basamaklarda birbirinden bağımsız olarak yapılmıştır. Yani paralel aşamalarda veri analizi koordinasyon içerisinde eş zamanlı olarak yapılmıştır. Yapılan çalışma neticesinde karma metot araştırmanın veri analizinde nitel ve nicel açıdan daha avantajlı olduğu görülmüştür.

Kaynaştırma uygulamalarına devam eden özel gereksinimli çocuğun aileleriyle yapılan çalışmalar kapsamında ailelerin kaynaştırmaya ilişkin tutumlarını da belirlemeye yönelik çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalara bir örnek verilecek olursa Okagaki, Diamond, Kontos ve Hestenes (1998, s. 67-86) farklı gelişme dönemlerindeki 36 özel gereksinimli çocuğun aileleri ile görüşmeler yaparak ailelerin kaynaştırmaya ilişkin tutumlarını ve beklentilerini saptamaya çalışmıştır. Çalışma sonucunda, ailelerin, normal gelişim gösteren çocuklarla kendi çocuklarının oyun oynamalarının sosyalleşme için yararlı bulduklarını belirttikleri görülmüştür.

Engelli çocuğu olan aileler için, çocuğuna nasıl eğitim vereceği ve onunla nasıl etkileşime gireceği, ya da engelli çocuğu için mevcut ve gelecekteki hizmetlere nasıl ulaşacağı hakkındaki bilgi gereksinimleri yüksek öncelikli gereksinimlerdendir (Bailey ve Simeonsson, 1988, s. 119).

Sonuç olarak yurt dışında ve yurt içinde yapılan çalışmalar yetersizliği olan çocuğa sahip ailelerin gereksinimlerinin belirlenmesine, çocuklarının eğitiminde zayıf oldukları yönlerin güçlendirilmesine ve sorunlarının çözülmesine ihtiyaç olduğunu göstermiştir. Ailelerin çocuklarının eğitiminden sorumlu olmalarının doğal sonucu olarak kaynaştırma

uygulamalarının istenen yönde ilerleyebilmesi için sürece ilişkin görüşleri önemlidir. Alan yazına bakıldığında ülkemizde kaynaştırma uygulamalarında zihin engelli çocuğa sahip ailelere yönelik bazı araştırmalar yapılmış olsa da kaynaştırmada işitme kayıplı çocuğa sahip ailelerle ilgili çalışmalara rastlanmamıştır. Ülkemizde de işitme kayıplı çocukların kaynaştırma uygulamalarında yer aldıkları göz önüne alındığında mevcut sorunların ve gereksinimlerin belirlenmesi sürece ilişkin çözüm önerilerinin geliştirilmesine ışık tutacaktır.

1.8. Amaç

Bu araştırmanın genel amacı Eskişehir ili merkez ilçeleri olan Tepebaşı ve Odunpazarı'nda 2015/2016 eğitim öğretim döneminde işitme kayıplı çocuğu ilkokul ve ortaokula devam eden ebeveynlerin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin sorunlarını ve gereksinimlerini belirlemektir. Bu genel amacı gerçekleştirmek üzere aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır.

- 1) İşitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerin sistem olarak kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşleri nelerdir?
- 2) Ebeveynlerin kaynaştırma eğitiminde beklentileri nelerdir?
- 3) Kaynaştırma sürecinde ebeveynlerin yaşadığı sorunlar nelerdir?
- 4) Ebeveyne göre işitme kayıplı çocuğunun kaynaştırma ortamında yaşadığı sorunlar nelerdir?
- 5) Ebeveynin kaynaştırma ortamında yaşanan sorunlara önerdikleri çözümler nelerdir?

1.9. Önem

Ailelerin temel görevleri, aile üyelerinin kapasitelerini geliştirmek, çocuklarının toplumsallaşmasını gerçekleştirmek, üyelerinin işlevselliklerini sürdürdükleri etkinliklerin yapılmasına katkıda bulunmak, ailenin maddi ve manevi refahı için gerekli şartların oluşmasını temin ederek üyelerin doyumunu sağlamaktır (Cavkaytar, 2010, s. 9).

Engelli bireylere hizmet veren birçok alan uzmanı uzun yıllar sadece engelli çocuklar üzerine odaklanmış ve bu zaman içerisinde genellikle aile üzerinde çok fazla durulmamıştır. Günümüzde ise ailenin gereksinimlerinin karşılanması, çocuğun

gereksinimlerinin karşılanması anlamına geldiği daha açık şekilde görülmektedir (Kaner, 2009, s. 29). Engelli çocuğa verilecek hizmetlerin amacına ulaşabilmesi, çeşitli eğitim ve destek hizmetlerinin sağlanabilmesi için öncelikle ailenin gereksinimlerinin, aile işlevlerinin, aile içi dinamiklerin, yaşadığı zorlanmaların, başa çıkma mekanizmalarının, sahip olduğu içsel ve dışsal destek kaynaklarının ve bunların etkileşimlerinin çok boyutlu olarak incelenmesi gerekmektedir (Kaner, 2009, s. 353-406). Ailenin gereksinimlerinin belirlenmesi; aileye sağlanacak hizmetlerin türü, içeriği, niteliği ve yönteminin seçimi açısından çok önemlidir. Hizmetlerin gereksinimleri karşılamadığı durumlarda program başarısı düşmekte, ailenin programı kabul etmesi ve programa aktif katılımı da güçleşmektedir (Akçamete, 1996, s. 7-24).

Türkiye’de işitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden ebeveynlerin sorunlarını belirleme ve gidermelerine yardımcı olacak çalışmalarda eksiklikler görülmektedir. Türkiye’de kaynaştırma uygulamalarının gelişimi açısından işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarının eğitiminde daha etkili hale getirecek koşulların sağlanması önemlidir. Ülkemizde böyle bir araştırmanın yapılması en az kısıtlayıcı ortam ilkesine uygun kaynaştırma eğitime devam eden işitme kayıplı öğrencilerin eğitim sürecinin desteklenmesi için yol gösterici olabilir. Ayrıca bu araştırma işitme kayıplı çocuğa sahip ebeveynlere eğitim verecek öğretmenlerin ve uzmanların öğretimsel planlama ve uygulamalarına, ulusal alan yazında eksikliği bulunan uygulamaya yönelik araştırmalara fayda sağlayabilir.

1.10. Varsayımlar

Mevcut araştırmada, araştırmaya katılan ebeveynlerin yansız olarak görüşlerini yansıttıkları varsayılmıştır.

1.11. Sınırlılıklar

Yapılan tüm bilimsel çalışmalarda olduğu gibi mevcut çalışmada da bazı sınırlılıklara rastlanmıştır.

- Mevcut çalışmada Eskişehir merkez ilçeleri olan Tepebaşı ve Odunpazarı’nda işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynlerin sorunlarının ve gereksinimlerin belirlenmesi amaçlanmış ve bu anlamda 66 ebeveyn ile sınırlıdır.

- Mevcut araştırmanın ikinci aşamasında geliştirilen ve uygulanan anketin maddeleri araştırmanın ilk aşamasında gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler kadar sınırlıdır.
- Bu araştırmadan alınan veriler yarı-yapılandırılmış görüşme, anket, katılımcı bilgi formları ve araştırmacı günlüğü ile sınırlıdır.
- Son olarak 2015/2016 eğitim öğretim dönemi ile sınırlıdır.

1.12. Tanımlar

Mevcut araştırmanın bu bölümünde sıklıkla kullanılan bazı terimlerin açıklamalarına ve araştırma sürecinde kullanıldıkları anlamlarına yer verilmiştir. Ayrıca karışıklığa yol açmamak için İngilizceleri de verilmiştir.

Aile eğitimi (*parent guidance*): İşitme kayıplı çocuğun ailesine işitmeye yardımcı teknolojinin etkin kullanımı, uygun yetişkin- çocuk etkileşimi ve zengin yaşantı yoluyla dil gelişiminin desteklenmesi becerilerinin kazandırılmaya çalışıldığı erken eğitim biçimidir (Doğan, 2011, s.76).

Bireyselleştirilmiş eğitim programı (*individualized education program*): Öğrencinin nereye ve nasıl ulaşılacağına belirtildiği yol haritasıdır.

Ebeveyn (*parent*): Ana, baba, anne ve baba (Türk Dil Kurumu, 2016).

engel (*handicap*): Yetersizliği olan bireyin çevresiyle etkileşimde yaşadığı problemdir (Akçamete vd., 2009, s. 34).

Gereksinim (*need*): Eksikliğini duyulan şey ihtiyaç (Türk Dil Kurumu, 2016).

işitme kaybı (*hearing loss*): İşitme sisteminin sese duyarlılığının azalması veya kaybolması (Gregg vd., 2004, s. 224-233) veya işitme testleri sonucunda normal kabul edilen sınırdan daha fazla olan sapmalardır. Diğer bir deyişle işitme testi sonucunda belli bir bireyin aldığı sonuçların kabul edilen normal işitme değerlerinden belirli derecede farklı olmasıdır (Tüfekçioğlu, 2003, s. 107).

İşitme kayıplı çocuklar (*children with hearing loss*): Bütün düzeltmelere karşın işitme yolu ile bilgi alması güç olan ve işitme kaybının derecesi eğitim performanslarını olumsuz yönde etkileyen çocuklardır.

İşitmeye yardımcı teknoloji (*assistive hearing devices*): Bireyin işitme sistemini desteklemek amacıyla kullanılan teknolojik aygıtlar (National Institute on Deafness and Other Communication Disorders, 2016). Mevcut çalışmada işitme cihazı ve koklear implant olarak kullanılmıştır.

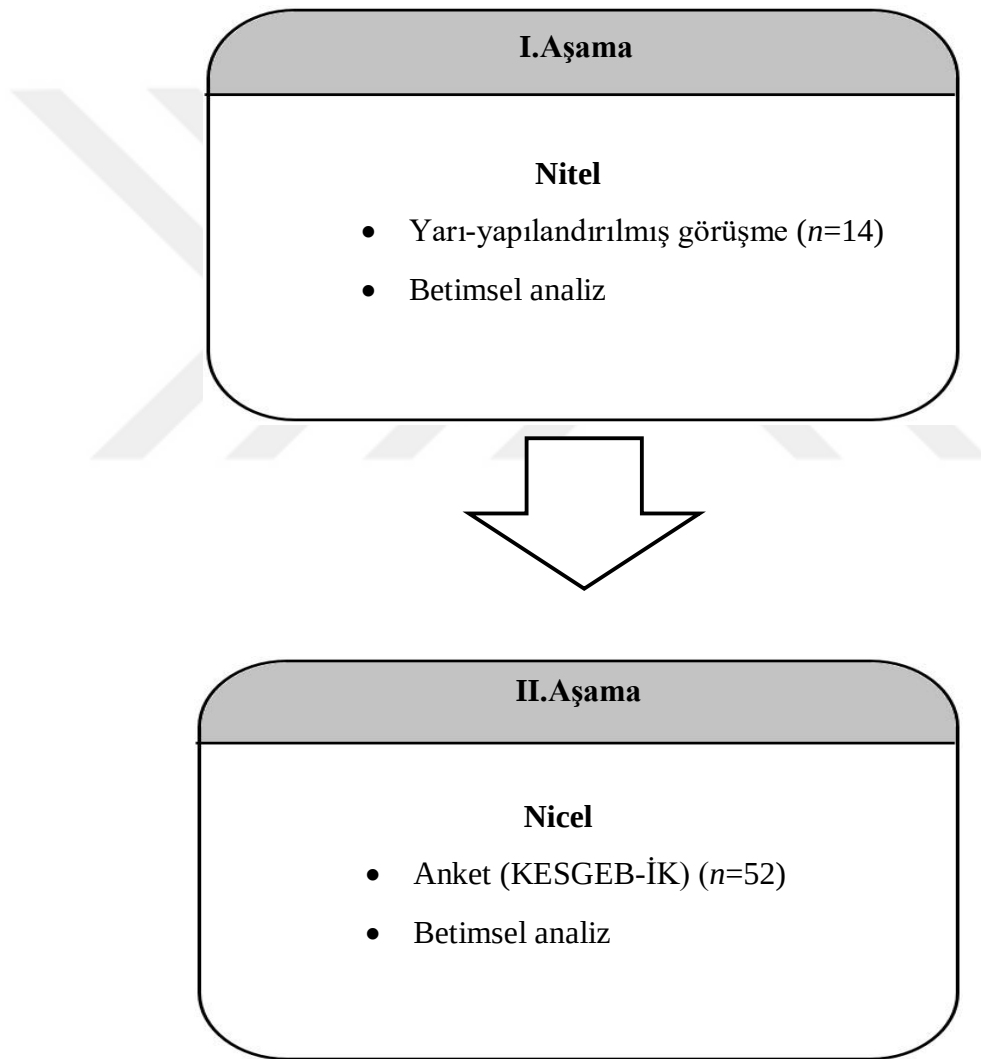
Kaynaştırma (*inclusion*): Özel eğitime gereksinim duyan bireylerin anlama ve beceri yetersizliği olmayan yaşıtlarıyla beraber resmi ve özel okullarda destek eğitim hizmetiyle beraber eğitim ve ğretim görmelerini sağlayan sürdürülebilir eğitim uygulamalarıdır (zel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2000). Ayrıca zel gereksinimli öğrencilerin, en az kısıtlayıcı ortam ilkesine uygun tam ya da yarı zamanlı olarak genel eğitim sınıflarında, özel gereksinimleri olmayan öğrencilerle birlikte, ğretmen ve öğrencilerin gereksinim duyabilecekleri destek hizmetlerin sağlanması yoluyla eğitim almalarıdır (Gürgür, 2005, s. 23).

Tanılama (*diagnosis*): İşitme testleriyle işitme kaybının tipi ve derecesinin saptanmasıdır (Tüfekçioğlu, 2003, s.107).

2. YÖNTEM

Bu araştırmanın amacı, işitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden ebeveynlerin sorunlarını ve gereksinimlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda işitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamasına devam eden ebeveynler ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış olup bu görüşmelerden elde edilen veriler ışığında anket geliştirilip uygulanmıştır. Şekil 2.1. araştırma sürecinin akış şeması verilmiştir.

Şekil 2. 1. Araştırma sürecinin akış şeması

2.1. Araştırma Deseni

Bu çalışmada nitel ve nicel veri toplama teknik ve araçlarıyla veriler elde edilip bir araya getirilerek karma araştırma yöntemi uygulanmıştır. Araştırmanın doğasına uygun karma yöntem alt deseni ise keşfedici sıralı (exploratory-sequential) desendir.

Karma yöntem araştırmaları, Tashakori ve Teddlie (2003, s. 671-701) ; Creswell (2014, s. 14-16) ; Johnson ve Onwuegbuzie'nin (2004, s. 14-26) tanımlamalarında belli bir konu üzerinde yapılan bir çalışma veya birbirini izleyen çalışmalar içerisinde nitel ve nicel yöntem ve yaklaşımları birleştirmesi olarak, benzer şekilde Fırat, Kabakçı ve Ersoy'a göre (2014, s.65-86) nitel ve nicel yöntemlerin kabaca birleştirilmiş hali olmayıp bu yöntemlerin üstün yönlerinin birbirlerini destekler şekilde kullanılmasıyla oluşan çalışmalar olarak da tanımlanabilmektedir. Creswell'e (2008, s.321-333) göre karma yöntem araştırmalarının genel varsayımı nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanılması, araştırma sorularının yanıtlanmasında sadece bir yöntem kullanılmasına göre daha iyi cevaplamaya imkan sağlamasıdır. Karma yöntem araştırmaları alan yazını incelendiğinde bu araştırma yöntemini karşılamak üzere, aynı anlama gelen birbirinden farklı terimlerin kullanıldığı görülmektedir. Bunlar Thomas'ta (2003, s. 1-13) harmanlanmış araştırma (blended research), John ve Onwuegbuzie'de (2004, s. 14-26) bütünleştirilmiş araştırma (integrative research), Hunter ve Brewer'de (2003, s. 577-594) çoklu yöntem araştırması (multimethod research), Sandelowski'de (2003, s. 321-350) çeşitlendirilmiş çalışmalar (triangulated studies), Johnson ve Christensen'de (2008, s. 439-461) karma araştırma (mixed research) adlandırmalarla anılmaktadır.

Karma yöntem araştırmasının temel özellikleri; metodolojik olarak hem nitel hem de nicel yöntemlerin bir arada kullanılması, yöntem olarak aynı araştırma içerisinde nitel ve nicel verilerin toplanarak analizinin birlikte yapılması ve tek bir yönetime göre araştırma problemine cevap aranmasını daha işlevsel hale getirmesi şeklinde sıralanabilir (Creswell ve Plano Clark, 2007, s. 1-19). Bunun yanı sıra karma yöntemin, araştırmanın genellenebilirliği açısından sınırlı bir yönü olduğu da bilinmektedir (Creswell ve Garrett, 2008, s. 321-333).

Karma yöntem araştırmaları temel iki araştırma yöntemi olan nitel ve nicel yöntemlerin kabaca bir araya getirilerek oluşturulan bir tür veri çeşitlemesi anlamında düşünülmemelidir (Kelle, 2001, s. 122-148; Gorard ve Taylor, 2004, s. 7-9; Woolley, 2008, s. 7-25). Bu açıdan bakıldığında bir araştırmaya karma yöntem olarak bakılabilmesi için veri toplama aşamasında nitel ve nicel veri toplama araçlarının uyumlu bir şekilde

kullanılması, analizinin ise kapsamlı olarak ele alınıp bütüncül bir şekilde analiz edilmesi gerektiği düşünülmelidir (Leech ve Onwuegbuzie, 2009, s. 265-267; Fırat vd., 2014, s. 65-86). Karma yöntem, araştırma sorularını daha geniş ele alıp cevaplamayı sağladığından araştırmada yer alacak sorular hem nitel hem de nicel yöntemle bir arada kullanılmasına yönelik bir uyum göstermelidir ve bu sayede değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve analizinin birbiriyle ilişkilendirilmesi amaçlanmaktadır (Creswell ve Plano Clark, 2007, s. 1-19; Creswell, 2008, s. 551-573; Tashakkori ve Teddlie, 2003, s. 671-701).

Sadece nicel veya sadece nitel yöntemler yerine neden karma yöntem araştırmalarını kullanmak gerektiğine ilişkin alan yazında bir fikir birliği olduğu söylenebilir. Buna göre, karma yöntem araştırmasının gerekçeleri ana başlıklar halinde aşağıdaki biçimde sınıflandırılmıştır (Greene vd.,1989, s. 255-274; Giannakaki, 2005, s. 48-323):

Çeşitleme (Triangulation): Araştırma sorularının cevaplanmasında nitel ve nicel verilerin aynı anda fakat bağımsız olarak kullanılmasıdır. Kısaca farklı yöntem ve desenlerle elde edilen verilerin birbirine ne derece yakın ve destekler nitelikte olup olmadığı araştırılmaktadır.

Tamamlayıcılık (Complementarity): Nitel ya da nicel yöntem kullanılarak elde edilen verilerin ayrıntılı şekilde sunulması ve açıkça ortaya çıkarılmasında diğer yöntemin sonuçlarını kullanır. Böylelikle her bir veri analizi türü bir diğerini tamamlayabilmektedir. Dikkat edilmesi gereken nokta, aynı olayın değerlendirilmesinde çeşitlemedeki gibi farklı yöntemler kullanılmasının bulguların tutarlılığını sağlamak gibi bir amacı yoktur.

Gelişim (Development): Nitel ve nicel yöntemin ardışık bir zaman diliminde yapıldığı ve nitel verilerin araştırmanın nicel boyutunun oluşturulmasına ve geliştirilmesine yardımcı olmak amacıyla kullanılır.

Başlangıç (Initiation): Araştırma sorusunu yeniden şekillendirmeye neden olan çelişki ve paradoksların ortaya çıkarılması için kullanılan ilk yöntem farklı bir yöntemle araştırılabilecek araştırma soruların meydana çıkmasına neden olabilir ve bu durumda iki yöntemden elde edilen verilerin karşılaştırması yapılabilir.

Genişletme (Expansion): Araştırılmak istenen birbirinden farklı durumları farklı araştırma yöntemleri kullanarak araştırmanın sınırlarını genişletmektir.

Bu araştırmada işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynlerin sorunlarını ve gereksinimlerini belirlenmesi amaçlanmış, yukarıdaki sınıflamalar dikkate alındığında karma yöntemin tercih edildiği bu araştırmanın gerekçesi olarak çeşitleme dikkate alındığında araştırma sorularının cevaplanmasında farklı yöntem ve desenlerle elde edilen verilerin birbirine ne derece yakın ve destekler nitelikte olup olmadığı araştırılmıştır. Bir diğer gerekçesi ise nitel verilerin nicel boyutunun oluşturulmasında ve geliştirilmesinde kullanıldığından gelişim olarak ta gösterilebilir. Araştırmada öncelikle araştırma sorularına dayalı, uzman geçerliliği alınarak yarı yapılandırılmış görüşme soruları hazırlanmıştır. Ardından yarı yapılandırılmış görüşmeler gerekleştirilmış, araştırmacı günlüğü de dikkate alınarak verilerin analizine dayalı anket geliştirilmıştir.

Karma yöntem araştırmalarının sınıflandırılmasında çeşitli yaklaşımlar vardır. Bu yaklaşımlardan ilkinde göre karma yöntem araştırmaları üç grupta toplanmaktadır: (a) sıralı keşfedici (exploratory sequential), (b) sıralı açıklayıcı (explanatory sequential), (b) sıralı gömülü (embedded sequential) desenler (Creswell ve Zhang, 2009, s. 612-621).

Bir diğer sınıflama nerisi ise Guest'in çalışmasında (2013, s. 141-151) karma yöntem araştırmaları araştırmanın amacına göre (uygulamalı veya kuramsal), araştırmanın kuramsal yönelimine göre (tümevarımsal veya yorumlayıcı), karma düzeyi derecesine göre (kısmi veya tamamen), nicel ve nitel verinin ağırlığına göre (nicel ağırlıklı veya nitel ağırlıklı), veri toplama araç/tekniklerinin kullanım amacına göre (açıklayıcı veya bilgilendirici), veri toplama araç/tekniklerinin kullanım zamanına göre (eşzamanlı veya sıralı) olarak belirtilmiştir belirtilmiştir. Bu araştırma Guest'in sınıflaması temelinde amacına göre uygulama, kuramsal yönelimine göre tümevarımsal, karma düzeyine göre kısmi, kullanılan verinin ağırlığına göre nitel, verinin kullanım amacına göre açıklayıcı, zamanına göre ise sıralı karma araştırma olarak sıralanabilir.

Son yıllarda ise Creswell ve Zhang'in (2009, s. 612-621) nerdiği sınıflama geliştirilmış ve karma yöntem araştırma desenlerinin  eş zamanlı  sıralı olmak üzere altı grupta toplanabileceği ileri sürülmüştür. Bu öneride sınıflamanın temel ölçütlerinin zaman (sıralı veya eş zamanlı) ve amaç (açıklama, keşfetme vb.) olduğu görülmektedir (Creswell, 2014, s. 14-16). Daha kapsamlı olduğu düşünülen bu sınıflamanın içeriği aşağıdaki gibidir:

- a) *Sıralı açıklayıcı desen (explanatory sequential) Nicel→Nitel*): Nicel veriler ele alınıp incelendikten sonra nitel veriler toplanır. Nicel araştırma yönteminden elde

edilen veriler öncelikli olup nitel veri nicel veriyi artırıcı etkiye sahiptir. Verilerin analizi ilişkili olup tartışma ve yorumlama bölümünde bir araya getirilir.

- b) *Sıralı araştırıcı desen (explanatory sequential) Nitel→Nicel*: Öncelikle nitel veriler elde edilir ve analizinden sonra nicel veriler toplanır. Nicel veriler nitel verileri zenginleştirmek ya da desteklemek için kullanılır ve yapılan nitel analize dayalı olarak yeni bir ölçme aracı geliştirmede kullanılabilir.
- c) *Sıralı dönüşümsel desen (transformative) Nicel→Nitel veya Nitel→Nicel*: Desenin isminden anlaşılacağı üzere nicel veri elde edilip analizi yapıldıktan sonra nitel veriler alınabilir ya da tam tersi sıra izlenebilir. Bu durumun araştırmacının ihtiyacına göre şekillendiği belirtilmektedir. Veriler tartışma ve yorumlama bölümlerinde bir araya getirilir ve bu tasarım araştırmacıya farklı bakış açıları kazandırma ve araştırılan durumu daha iyi anlamaya yardımcı olması açısından avantajlıdır.
- d) *Eşzamanlı çeşitleme deseni (simultaneous variation)*: Araştırmacı nitel ve nicel verileri aynı anda elde eder ve analiz ayrı yapılarak yorumlama esnasında bir araya getirilir.
- e) *Eşzamanlı iç içe geçmiş desen (embedded misted)*: Araştırmacı bir önceki desene benzer olarak verileri aynı anda elde eder fakat analizi bir arada yapar. Bu tasarımda nicel ve ya nitel veri diğerinin içinde yer aldığından sonra kullanılan veri daha az öneme sahiptir. Örneğin bu çalışmada ilk olarak nitel veri elde edilmiş ve buna dayalı olarak anket oluşturulmuş, ardından anketten elde edilen veriler nitel verinin içinde birlikte raporlaştırılmıştır. Bu desenin kullanılmasının araştırma yapılmak istenen örneklemde farklı seviyeler ve ya gruplar yer aldığı daha faydalı olacağı belirtilmiştir.
- f) *Eşzamanlı dönüşümsel desen (multiphase)*: Araştırma verileri hem nicel hem de nitel yöntemle aynı anda toplanır ve analiz edilir. Öncelik her iki veriye verilebileceği gibi sadece bir yöntemle toplanan verilere de öncelik verilebilir. Veriler ayrı ayrı analiz edilerek yorumlama aşamasında veya veriler dönüştürülmüşse analiz aşamasında da bir araya getirilebileceği belirtilmiştir.

Mevcut araştırmada, araştırma sürecinin doğası gereği ilk olarak nitel veriler elde edilip analizi yapılmış, ardından nitel-betimsel analizden elde edilen veriler doğrultusunda bir ölçme aracı (anket) geliştirilmiştir. Bu yolla her iki analizden elde edilen bulgular ayrı ayrı açıklanmış, ancak bulguların yorumlanması tartışma bölümünde

birleştirilerek gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla bu araştırmada Creswell'in (2014, s. 68-75) sınıflamasına dayanan karma yöntem araştırma desenleri dikkate alındığında sıralı araştırıcı desen kullanılmıştır. Bunun nedeni ilk olarak Creswell ve Zhang'e (2009, s. 612-621) göre araştırılması planlanan konunun alanyazında yeteri kadar ya da farklı gruplarla çalışılmamış olduğunda ve kavramsallaştırmanın tam olarak yapılamadığında önerildiği belirtilmektedir. Bu çalışmanın araştırma problemine ilişkin alanyazın göz önüne alındığında işitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden ebeveynlerin sorunlarını ve gereksinimlerini belirlenmesine yönelik doğrudan bir çalışma olmadığı görülmektedir. Diğer bir nedene göre karma yöntem araştırmaları nicel veri nitel veriyi desteklemek için kullanılmaktadır. Bu araştırma dikkate alınırca nitel veri analizinden elde edilen verilere göre nicel yöntem aracı olan anket geliştirilmiştir. Yapılan bu çalışmanın araştırma deseni ve amacı arasındaki ilişkiye genel olarak bakıldığında işitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden ebeveynlerin sorunları ve gereksinimlerine yönelik alanyazının yetersiz olduğu ve nitel veri toplama aracı olan yarı yapılandırılmış görüşme ile veriler toplanmış ve yapılan tümevarımsal analiz sonucunda ebeveynlerin sorunları ve gereksinimleri belirlenmiştir. Belirlenen sorunlar ve gereksinimlere göre nicel veri toplama aracı olan anket geliştirilerek nitel araştırma yöntemine dahil olan katılımcı sayısına göre sayıca daha fazla katılımcıya uygulanmıştır.

2.2. Katılımcılar

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden ebeveynlerin sorunlarını ve gereksinimlerini belirlemeye yönelik bu çalışmada ilk olarak nitel araştırma yönteminin veri toplama araçlarından birisi olan yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş ve elde edilen veriler ışığında nicel araştırma yönteminin veri toplama aracı olan anket geliştirilmiştir. Her iki veri toplama sürecinin katılımcıları ise Eskişehir ilinde ilkokul ve ortaokul düzeyinde işitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden ebeveynler oluşturmıştır. Katılımcılara ilişkin bilgiler, katıldıkları aşama, seçilme ölçütleri, kullanılan veri toplama aracı/teknigi, katılımcı sayısı Tablo 2.1'de belirtilmiştir.

Tablo 2. 1. Araştırmanın Katılımcıları

Aşama	Katılımcılar	Veri Toplama Aracı/Tekniği	Katılımcı Sayısı
Sorunların ve Gereksinimlerin Görüşme Yoluyla Belirlenmesi	Ebeveynler	Yarı-yapılandırılmış görüşme	14
Anketin Uygulanması	Ebeveynler	*KESGEB-İK	52

Not: *İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya Devam Eden Ebeveynlerin Sorunlarını ve Gereksinimlerini Belirleme Anketi

Tablo 2.1’de görüldüğü gibi araştırmanın katılımcıları ilk ve ikinci aşamasında da işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynlerdir. İlk aşamasında on dört ebeveyn ile yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Ardından ikinci aşamasında elde edilen verilere, uzman görüşüne ve alan yazına dayalı anket geliştirilmiş ve benzer kriterlere uyan 52 ebeveyne uygulanmıştır. İlerleyen bölümlerde her iki bölümün katılımcıları daha ayrıntılı olarak belirtilmektedir.

2.2.1. Yarı-yapılandırılmış görüşmelerin katılımcıları

Yarı yapılandırılmış görüşmeler 2015/2016 eğitim öğretim döneminde Eskişehir ili merkez ilçeleri olan Tepebaşı ve Odunpazarı’nda işitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden 14 ebeveyn ile gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmelere katılan ebeveynlerin betimsel indeksler yapılırken kullanılan kod adları ve katılımcı özellikleri Tablo 2.2’de belirtilmiştir.

Tablo 2. 2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Katılımcılarının Özellikleri

Kod Adı	Ebeveyn Özelliği	Çocuğun Özelliği
A1	*İK çocuğa sahip olan baba, lise mezunu, işçi	7 yaş, kız çocuğu, 1. sınıf, **Kİ kullanıcısı
A2	İK çocuğa sahip olan anne, üniversite mezunu, öğretmen	6 yaş, erkek çocuğu, 1. sınıf, işitme cihazı kullanıcısı
A3	İK toruna sahip anneanne, lise mezunu, ev hanımı	7 yaş, kız çocuğu, 2. sınıf, Kİ kullanıcısı
A4	İK çocuğa sahip olan baba, üniversite mezunu, memur	8 yaş, erkek çocuğu, 2. sınıf, işitme cihazı kullanıcısı
A5	İK çocuğa sahip olan anne, üniversite mezunu, öğretmen	7 yaş, kız çocuğu, 1. sınıf, Kİ kullanıcısı
A6	İK çocuğa sahip olan baba, üniversite mezunu, memur	9 yaş, erkek çocuğu, 3. sınıf, işitme cihazı kullanıcısı
A7	İK çocuğa sahip olan baba, ilkokul mezunu, serbest meslek	16 yaş, erkek çocuğu, 8. sınıf, işitme cihazı kullanıcısı
A8	İK çocuğa sahip olan anne, lise mezunu, kuaför	8 yaş, kız çocuğu, 1. sınıf, işitme cihazı kullanıcısı
A9	İK çocuğa sahip olan baba, üniversite mezunu, memur	14 yaş, erkek çocuğu, 7. sınıf, Kİ kullanıcısı
A10	İK çocuğa sahip olan baba, üniversite mezunu, öğretmen	7 yaş, erkek çocuğu, 2. sınıf, Kİ kullanıcısı
A11	İK çocuğa sahip olan anne, ilkokul mezunu, ev hanımı	11 yaş, erkek çocuğu, 5. sınıf, işitme cihazı kullanıcısı
A12	İK çocuğa sahip olan baba, üniversite mezunu, memur	7 yaş, kız çocuğu, 1. sınıf, Kİ kullanıcısı
A13	İK çocuğa sahip olan anne, üniversite mezunu, mali müşavir	8 yaş, erkek çocuğu, 2. sınıf, Kİ kullanıcısı
A14	İK çocuğa sahip olan anne, ilkokul mezunu, ev hanımı	11 yaş, kız çocuğu, 5. sınıf, işitme cihazı kullanıcısı

Not: *İK: İşitme kayıplı **Kİ: Koklear İmplant

Tablo 2.2’de görüldüğü üzere yarı yapılandırılmış görüşmelerin gerçekleştirildiği katılımcılar kaynaştırma uygulamalarına devam eden işitme kayıplı çocuğa sahip ebeveynlerden oluşmaktadır. Ebeveyn olarak 6 çocuğun annesiyle, 7 çocuğun babasıyla ve bir çocuğun anneannesiyle görüşme yapılmıştır. Çocukların tamamı kaynaştırma uygulamalarına devam ilkokul ve ortaokul öğrencilerinden oluşmaktadır. Genel olarak bakıldığında üç ebeveynin ilkokul, üç ebeveynin lise, sekiz ebeveynin ise üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Ayrıca üç ev hanımı, üç öğretmen, dört memur, bir mali müşavir, bir kuaför, bir işçi ve bir ebeveyn de serbest meslek yaparak hayatlarını sürdüklerini belirtmişlerdir.

2.2.2. Anketin (KESGEB-İK) katılımcıları

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden ebeveynlerin sorunları ve gereksinimlerini belirleme amacı olan bu araştırmada ebeveynlerle yürütülen görüşmelerin analizine dayalı olarak geliştirilen “İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya Devam Eden Ebeveynlerin Sorunları ve Gereksinimlerini Belirleme Anketi (KESGEB-İK)” uygulanmıştır. Bu anketin katılımcıları da 2015/2016 eğitim öğretim döneminde Eskişehir ili merkez ilçeleri olan Odunpazarı ve Tepebaşı’nda işitme kayıplı çocuğu ilkokul ve ortaokul düzeyinde kaynaştırmaya giden ebeveynlerdir. Bu ölçütlere uyan 59 ebeveyn belirlenmiştir. Tüm örnekleme ulaşılması hedeflenmiş ancak anketin uygulanmasını kabul eden 52 ebeveyne uygulanmış ve böylece araştırmanın deseni olan karma desene uygun olarak nitel verilerden elde edilen bulguların kısmen de olsa genellenebilirliğinin artırılması amaçlanmıştır. Tablo 2.3.’de uygulanan ankete katılan ebeveyn ve çocuklarına ilişkin betimleyici istatistiklere yer verilmiştir.

Tablo 2. 3. İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya Devam Eden Ebeveynlerin Sorunları ve Gereksinimlerini Belirleme Anketi Katılımcılarına Ait Betimleyici İstatistikler (n = 52)

Kategorik Değişkenler			
Ebeveynlerin Özellikleri	N	%	
Ebeveynlik Durumu			
Anne	33	63,5	
Baba	19	36,5	
Eğitim durumu			
İlkokul mezunu	12	23,1	
Ortaokul mezunu	7	13,5	
Lise mezunu	20	38,5	
Üniversite mezunu	11	21,2	
Lisans Üstü	2	3,8	
Meslek			
Ev hanımı	25	48,1	
Memur	14	26,9	
İşçi	6	11,5	
Esnaf-Serbest meslek	5	9,6	
Emekli	3	3,8	
Başka işitme kayıplı çocuk			
Var	5	10,2	
Yok	47	89,8	
Toplam çocuk sayısı			
2	37	72,5	
1	8	15,7	
3	5	9,8	
4	1	2,0	
Öğrencilerin Özellikleri			
Cinsiyeti			
Kız	30	57,7	
Erkek	22	42,3	
İşitmeye yardımcı teknoloji kullanımı			
İki kulakta da işitme cihazı var	24	47,1	
Bir kulakta işitme cihazı, diğerinde Kİ*	14	27,5	
Tek kulakta Kİ var, diğerinde cihaz yok	12	23,5	
İki kulakta da Kİ var	1	2,0	
Okulda çocuğa destek eğitim			
Evet	28	53,8	
Hayır	24	46,2	
Okulda aileye bilgilendirme yapılması			
Evet	3	5,8	
Hayır	43	82,6	
Rehabilitasyon merkezinde aileye bilgilendirme			
Evet	19	36,5	
Hayır	33	63,5	
Sürekli Değişkenler			
Ebeveynlerin Özellikleri	Ort.	S	
Ebeveyn yaşı	38,8	6,5	
Öğrencilerin Özellikleri			
Çocuk yaş (yıl)	10,3	2,3	
İşitme kaybı tanı yaşı (ay)	27	22,3	
Cihazlandırılma yaşı (ay)	33,8	22,1	
Kİ kullanma süresi (ay)	32,3	25,5	
Bulunduğu sınıfın mevcudu	26	6,3	
Kaynaştırmaya devam ettiği yıl	4,1	1,8	

Not: *Kİ: Koklear İmplant

Tablo 2.3.'de belirtildiği üzere uygulanan anket katılımcısı olan işitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden ebeveynlerin ($n = 52$) %63,5 yüzdelik oranıyla 33'ü anne, %36,5 oranla da 19'u babadan oluşmaktadır. Ayrıca yaş ortalamalarının 38,8 olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin eğitim durumuna genel olarak bakılacak olursa %38,5 ile en çok lise mezunu oldukları ve bunun yanı sıra %21,2 üniversite, %3,8 ile lisansüstü mezunu olduğu da görülmektedir. Mesleklerine bakıldığında ilk olarak %48,1 ile ev hanımı, ikinci olarak ise %26,9 ile memur oldukları görülmektedir. Diğer yandan işitme kayıplı kaynaştırma öğrencilerine ilişkin bilgilere bakılacak olursa %57,7 ile kız, %42,3 ile erkek ve yaş ortalamalarının 10,3 olduğu görülmektedir. Ayrıca işitmeye yardımcı teknoloji kullanımına, kaynaştırma eğitimine devam ettiği süreye, hem ailenin hem de öğrencinin okulda ve rehabilitasyon merkezinde destek eğitim alıp almadığına, işitme kaybı tanı yaşı, cihazlandırma yaşı, Kİ kullanım süresi ve son olarak bulunduğu sınıfın mevcuduna ve son olarak kaynaştırmaya devam ettikleri yıla ilişkin bilgiler olduğu görülmektedir.

2.3. Verilerin Toplanması: Teknikler/Araçlar ve Veri Toplama Süreci

Karma araştırma yöntemi kullanılan bu çalışmada veriler nitel veri toplama tekniği olan yarı yapılandırılmış görüşme ve nicel veri toplama aracı olan anket (KESGEB-İK) uygulanması sonucu elde edilmiştir. Araştırmada ilk olarak nitel veri toplama tekniği olan yarı yapılandırılmış görüşmede “İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam ebeveynlerin sorunları ve gereksinimlerini nelerdir?” sorusunun cevabı aranmıştır. Bu bölümde elde edilen veriler tümevarımsal analiz yoluyla analiz edilmiş ve buna dayalı anket geliştirilerek uygulanmıştır. Nitel veri tekniği ve nicel veri toplama araçlarıyla elde edilen verilerin betimsel analizleri harmanlanarak işitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam ebeveynlerin sorunları ve gereksinimlerini betimleyen bulgulara ulaşılmıştır.

Tablo 2.4.'de araştırma sorularının cevaplanmasında kullanılan veri teknik/araçlarına ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablo 2. 4. Araştırma Soruları, Veri Toplama Teknikleri/Araçları

Araştırma Sorusu	Veri Türü	Veri Toplama Tekniği/Aracı
İK* çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynlerin sorunları ve gereksinimleri nelerdir?	I. Aşama Nitел	Yarı-yapılandırılmış görüşme Katılımcı bilgi formu Araştırmacı günlüğü
	II. Aşama Nicel	Anket (KESGEB-İK**) Katılımcı bilgi formu

Not: *İK: İşitme kayıplı; **KESGEB-İK: İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya Devam Eden Ebeveynlerin Sorunlarını ve Gereksinimlerini Belirleme Aracı

Tablo 2.4.'de görüldüğü üzere araştırma iki aşamadan oluşmakta ve ilk aşamasında nitel veri yarı-yapılandırılmış görüşme, katılımcı bilgi formu ve araştırmacı günlüğü tekniği/aracı ile elde edilmiştir. İkinci aşamasında ise nicel veri anket (KESGEB-İK) ve katılımcı bilgi formu ile toplanmıştır.

2.3.1. Yarı-yapılandırılmış görüşme

İlk olarak veriler işitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden ebeveynlerden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilmiştir. Nitel araştırmalarda görüşme (odak grup görüşmesi dahil), gözlem ve yazılı dokümanların incelenmesi olarak temelde üç tür veri toplama yöntemi bulunduğu belirtilmekte, derinlemesine ve nitelikli veri sağladığından görüşme tekniği yaygın olarak tercih edilmektedir (Denzin ve Lincoln, 2000, s. 1-30; Türnüklü, 2000, s. 14-26; Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 147-176). Görüşme yöntemi araştırmacının amacına göre yapılandırılmış ya da yarı yapılandırılmış, görüşülen kişi sayısına göre bireysel ya da odak grup, konumuna göre katılımcı ya da katılımcı olmayan gibi alt gruplara ayırmanın mümkün olabileceği belirtilmektedir (Denzin ve Lincoln, 2000, s. 645-673; Kırcaali-İftar, 2004, s. 7-24; Çokluk vd., 2011, s. 95-107; Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 147-176). Bu araştırmada görüşülen ebeveynler arasındaki benzerlik ya da farklılıkları belirleyip karşılaştırılabilir ve önceden üç uzman tarafından geçerliliği ve güvenilirliği belirlenerek hazırlanmış soruların görüşme esnasında görüşülen kişinin verdiği yanıtlara göre yeniden yapılandırılabilmesine olanak sağladığından yarı yapılandırılmış görüşme tekniği benimsenmiştir. Bu sayede görüşülen ebeveynlerden derinlemesine, zengin veri elde edilmesine olanak sağlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 147-176; Büyüköztürk, 2013, s. 234-238). Ayrıca görüşmelerden elde edilen veriler, araştırmanın sıralı karma

yöntem kullanması nedeniyle bir sonraki aşamada geliştirilen anket çalışmasına da kaynaklık etmiştir.

Nitel araştırmalarda farklı kaynaklardan ve yöntemlerle veri elde edilmesiyle verinin geçerliliği ve güvenilirliğini sağlamak önem kazanmaktadır (Yin, 2011, s. 19-20; Flick, 2009, s. 385-387; Creswell, 2014, s. 52-53). Bu nedendir ki görüşmelerin yürütme sürecinde benimsenen yarı yapılandırılmış görüşme yönteminin belirlenip uygulanması ve bulguların raporlaştırılması süresince uzmanlarca denetimi sağlanmıştır. Çalışmanın planlanması, uygulanması, elde edilen verilerin analiz aşamasında alanında uzman bireylerin araştırmayı takip edip yönlendirmesi çalışmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini artırdığı belirtilmektedir (Denzin ve Lincoln, 2000, s. 645-673; Yin, 2011, s. 19-20). Ayrıca Yin (2011, s. 19-20) ve Creswell'e (2014, s. 201-204) göre farklı bakış açılarının yapılan çalışmaya katılmasının inandırıcılığı sağladığı da ifade edilmektedir. Yapılan bu araştırma da inandırıcılığın sağlanması adına yarı yapılandırılmış görüşmelerin planlanması, yürütülmesi, betimsel indekslerinin hazırlanması ve analizi aşamasında araştırmacı, tez danışmanı, işitme engellilerin eğitimi alanında ve nitel araştırma konusunda deneyimli uzmanlar tarafından görüş alınmıştır.

Tez danışmanı ve nitel araştırma konusunda deneyimli geçerlilik komitesi üyesi İşitme Engelliler Öğretmenliği alanında doktora unvanına sahip ve aynı zamanda Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü İşitme Engelliler Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Verilerin elde edildiği dönemde alanında ve nitel araştırmalar konusunda deneyimli olan uzman, kaynaştırma ve araştırma yöntemleri konusunda 21 yıllık deneyime sahip olup aynı zamanda İşitme Engellilerin Eğitimi Anabilim Dalı'nda lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde öğretim üyesi olarak ders vermektedir. Yapılan bu araştırmanın tez danışmanlığını da yürüten alan uzmanı 15 yıldır işitme engelli çocuklar ve ebeveynleri ile çalışmakta olup İşitme Engellilerin Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak ilgili konularda lisans, sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri alanında yüksek lisans ve doktora düzeyinde ders vermektedir. Diğer alan uzmanı ise Karadeniz Teknik Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü İşitme Engelliler Öğretmenliği lisans programından 2012 yılında mezun olmuş ve 2013 yılı itibarıyla Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, İşitme Engelliler Öğretmenliği Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine devam etmekte ve aynı Anabilim Dalında araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır.

Tezin araştırmacısı ise Ondokuz Mayıs Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü İşitme Engelliler Öğretmenliği lisans programından 2012 yılında mezun olup işitme engelliler öğretmeni olarak İstanbul’da faaliyet gösteren özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde 6 ay görev yapmıştır. Bu süre içerisinde 2 yaşından 24 yaşına kadar işitme kaybı olan çocuklar ve ebeveynleri ile çalışmış, hizmet içi eğitim almıştır. 2013 yılı ocak ayında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Özel Eğitim Bölümü İşitme Engellilerin Eğitimi Anabilim Dalına araştırma görevlisi olarak atanmıştır. Görevine Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakóltesi, Özel Eğitim Bölümü, İşitme Engelliler Öğretmenliği Anabilim Dalında devam eden araştırmacı 2013 yılı Eylül ayında aynı Anabilim Dalında Yüksek Lisans eğitime başlamıştır.

Belirtilen geçerlilik komitesi üyeleri ile araştırmanın planlanması, uygulanması ve analiz süresince değişen zamanlarda ve sürelerde görüşmeler gerçekteşirilmifitir. Görüşme sorularının hazırlanması sürecinde nitel araştırmalar konusunda deneyimli üç uzmanın görüşü alınmış ve geçerlik komitesi üyeleriyle bir araya gelinerek yarı-yapılandırılmış görüşme soruları (Ek 1) araştırma amacına hizmet edecek şekilde yapılandırılmıştır.

Tablo 2.5.’de yarı yapılandırılmış görüşmelerin uygulama sürecine ilişkin bağlam bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 2. 5. Yarı Yapılandırılmış Görüşmelerin Bağlam Bilgileri

Kodu	Yer	Tarih	Süre
A1	İÇEM* Ek bina	24.06.2015	32 dk
A2	Eskişehir, Odunpazarı, Battal Gazi İlkokulu 1. kat sınıf	03.06.2015	18 dk
A3	Ebeveynin evinin salonu	19.06.2015	15 dk
A4	Eskişehir, Tepebaşı, Çamlıca İmam Hatip Ortaokulu, ebeveynin ofisi	18.06.2015	35 dk
A5	Eskişehir, Odunpazarı, Ahmet Necdet Sezer Ortaokulu, rehber öğretmenin odası	22.06.2015	35 dk
A6	ESOGÜ Eğitim Fakültesi, ebeveynin ofisi	16.06.2015	32 dk
A7	Eskişehir, Tepebaşı, Şehit Mutlu Yıldırım Ortaokulu, okuma salonu	10.06.2015	35 dk
A8	İÇEM Ek Bina	11.06.2015	41 dk
A9	Eskişehir, Tepebaşı İlçe Müftülüğü, 2. kat derslik	16.06.2015	23 dk
A10	Eskişehir, Tepebaşı, Çamlıca Endüstri Meslek Lisesi, öğretmenler odası	19.06.2015	29 dk
A11	Ebeveynin evinin salonu	03.06.2015	27 dk
A12	Ebeveynin evinin mutfağı	12.06.2015	42 dk
A13	Ebeveynin işyeri	18.06.2015	27 dk
A14	İÇEM Ek Bina	18.06.2015	26 dk

Not: *İÇEM: İşitme Engelli Çocuklar Eğitim ve Araştırma Merkezi, Anadolu Üniversitesi

Tablo 2.5.' de görülebileceği üzere ebeveynlerle yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmeler ebeveynin uygun olduğu, kendini rahat ifade edebileceğini düşündüğü yer ve zamanda gerçekleştirilmiştir. Her bir görüşmenin yapılmasını araştırmacı üstlenmiştir. İnsanların bizzat yer aldığı her araştırmada göz ardı edilmemesi gereken bazı etik kurallara vardır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 111-124). Bu yüzden tüm araştırma yöntemlerinde bilinçli onay, gizlilik ve dürüstlük olmak üzere etik ilkelerin bulunduğu belirtilmektedir (Uzuner, 2005, s. 1-12; Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 111-124). Bu araştırmada bilinçli onay anlamında katılımcılar ile ilk olarak bir araya gelindiğinde kısa bir tanışma sohbeti gerçekleştirildikten sonra araştırmanın amacı açıkça belirtilmiştir. Her bir katılımcıya Anadolu Üniversitesi Etik Kurulu'nun bilimsel araştırmalar için önerdiği araştırmaya gönüllü katılım formu temel alınarak katılımcı onay formu hazırlanmış ve araştırmaya katılımcıların gönüllü olarak katıldıklarına dair hem yazılı hem de sözlü onayı alınmıştır (Ek 2).

Gizlilik ilkesi gereğince katılımcıların özel hayatlarına saygılı olunması ve zarar görmelerini engellemek amacıyla katılımcıların isimleri “A1,A2,...-A14” şeklinde kod isim kullanılmıştır. Kişisel inanç ve değerler gereği uydurma veri yapmamayı gerektiren dürüstlük ilkesi doğrultusunda ve analiz aşamasında verilerin kullanılabilmesi ve inandırıcılığın sağlanabilmesi için görüşmeler iki farklı ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Görüşmeler birebir (araştırmacı ve katılımcı) yapılmasından ayrı ayrı yürütülmüş, analiz aşamasına hazırlık sürecinde bir araya getirilmiş ve toplam 417 dakika kaydedilmiştir.

2.3.2. İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya Devam Eden Ebeveynlerin Sorunları ve Gereksinimlerini Belirleme Anketi

Karma yönteme uygun olarak nitel veri toplama tekniğinin yanında nicel veri toplama aracı da kullanılmıştır. Nitel betimsel analiz sonuçlarından elde edilen bulgular ışığında “İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya Devam Eden Ebeveynlerin Sorunları Ve Gereksinimlerini Belirleme Anketi (KESGEB-İK)” geliştirilmiştir (Ek 3). Anket 39 kapalı uçlu maddeden oluşmaktadır. Anketin tüm maddelerine katılımcıların verebileceği yanıt şekli “Hiç katılmıyorum (1puan)”, “Katılmıyorum (2 puan)”, “Katılıyorum (3 puan)”, “Tamamen katılıyorum (4puan)” olarak dört derecelidir.

Anketin uygulanmasından önce görüşme öncesi yapıldığı şekliyle katılımcıların gönüllü katılımı esas alınmış ve araştırmanın amacını da içeren bilgilendirme metninin yer aldığı gönüllü katılım formu imzalatılmıştır (Ek 4).

Hazırlanan anketin ilk bölümünde katılımcıların soruları cevaplamada zorluk çekmemeleri ve araştırmanın amacı hakkında bilgi sahibi olmaları amacıyla yönerge şeklinde örnek madde bulunmaktadır. Anketin içeriği yani maddeleri hazırlanırken daha önce de belirtildiği üzere nitel verilerin betimsel analizine dayanmaktadır. Bu aşamada elde edilen tema ve alt temalara uygun olarak anket maddeleri oluşturulmuştur. Örneğin, “Kaynaştırmanın aileler için anlamı” teması “Kaynaştırmanın diğer eğitim ortamlarından farkı işitme engelli çocukların normal işiten yaşlılarıyla eğitim almasıdır.” maddesiyle; “Kaynaştırma uygulamasında yaşanan sorunlar” teması “Sınıf öğretmeni kaynaştırma ve işitme engellilerin eğitimi konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahiptir.” maddesiyle; “Ailelerin gereksinimleri” teması “Kaynaştırma konusundaki yasalarla ilgili bilgilendirilmeye ihtiyaç duyuyorum.” maddesiyle; “Kaynaştırma uygulamalarının olumlu yönleri” teması “Kaynaştırma çocuğumun duygusal ve sosyal gelişimini desteklemektedir.” maddesiyle; “Kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen

faktörler” teması “Öğretmenin çocuğuma olumlu yaklaşımı kaynaştırmanın başarılı olmasında önemlidir.” maddesiyle ve son olarak “Ailelerin beklentileri ve önerileri” teması ise “Sınıf öğretmeni çocuğuma özel eğitim programı hazırlayarak destek eğitim vermelidir.” gibi benzer maddelerle belirlenmeye çalışılmıştır.

Geliştirilen anketin kapsam geçerliliğinin belirlenebilmesi için ve aynı zamanda hem bütün olarak hem de anketin maddelerini ayrı ayrı değerlendirmeleri için 10 alan uzmanına gönderilmiştir (Ek 5). Gönderilen alan uzmanları şu şekildedir: İşitme engellilerin eğitimi alanında uzmanlık ve doktora derecesi olan 3 akademisyen, işitme engellilerin eğitimi alanında yüksek lisans eğitimini tamamlamış 2 ve henüz tamamlamamış 2 akademisyen, zihin engellilerin eğitimi alanında ve aynı zamanda kaynaştırma uygulamaları alanında çalışmaları olan doktora dereceli 1 akademisyen, zihin engellilerin eğitiminde yüksek lisans eğitimini tamamlamış 1 akademisyen ve son olarak deneyimli 1 işitme engelliler öğretmeni. Alan uzmanlarından gelen geri bildirimler tez danışmanı ile birlikte değerlendirilerek ankete son hali verilip uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Anket işitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam ettiği belirlenen 59 ebeveyne ulaştırılmış, gönüllü katılım esas alındığı açıkça belirtilmiş olup katılmayı kabul eden 52 ebeveyne uygulanmıştır. Anketler araştırmacı tarafından birebir uygulandığı için geri dönüş oranı %100’dür.

2.3.3. Katılımcı bilgi formları

Araştırmanın veri toplama aşamasında iki adet katılımcı bilgi formu kullanılmıştır. İlk araştırmanın ilk bölümü olan nitel veri toplama aşamasında yarı yapılandırılmış görüşmelerin hemen öncesinde (Ek 6), diğeri ise nicel veri toplama aşamasında geliştirilen anketin uygulama esnasında kullanılmıştır (Ek 7). Katılımcı bilgi formlarında katılımcıların demografik bilgilerini, işitme kayıplı çocuklarının özelliklerinin neler olduğunu belirlemeye yönelik bölümler yer almakta ve böylece katılımcılara ilişkin bilgiler elde edilmiştir.

2.3.4. Araştırmacı günlüğü

Araştırma sürecinde kullanılan veri toplama yöntem/teknik, araçlarının yanı sıra araştırmacı Johnson’ın (2014, s. 6-8) da belirttiği nitel araştırma yönteminin veri kaynağı arasında yer alan ve araştırmanın tüm bölümleri ve süreci ile ilgili gözlemlerin, aynı

zamanda duygu ve düşüncelerin kaydedildiği araştırmacı günlüğü tutmuştur. 21.05.2015 tarihinden itibaren yarı yapılandırılmış görüşmelerden önce ve sonra, uygulanan anketlerin sonrasında, tez danışmanı ve geçerlik komitesi görüşmelerinden sonra araştırma sürecinin tüm boyutlarını kapsayan, bilgisayar ortamında yansıtıcı günlükler tutulmuştur.

2.4. Yürütme Süreci

Bu çalışma Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) kapsamında BAP komisyonunun 18.09.2015 tarih ve 1506E527 proje numaralı kararıyla desteklenmiştir. Araştırma öncesinde Eskişehir Valiliği'nden araştırma projesi kapsamında 28.04.2015 tarihinde 88074293/605.01/4474835 numaralı (Ek 8) araştırma izni alınmıştır. Ayrıca anketin katılımcıları olan ebeveynlerin çocuklarının devam ettikleri okulların listesi de (Ek 9) belirtilmiştir. Tüm araştırma süreci ilgili izinler çerçevesinde yürütülmüştür.

Araştırmanın yürütme süreci Şekil 2.1.'de belirtildiği üzere gerçekleştirilmiştir. Buna göre araştırmada karma yöntem araştırmasının sıralı-keşfedici deseni benimsenmiş, buna uygun olarak ise önce nitel veriler yarı-yapılandırılmış görüşme, ardından nicel veriler anket (KESGEB-İK) yoluyla toplanmıştır. İzleyen bölümde Şekil 2.1.'de belirtilen yürütme sürecinin açılanmış hali olan Şekil 2.2 çerçevesinde ele alınmıştır.

I. Aşama

- Alan yazın taraması
- Görüşme sorularının hazırlanması
- Görüşme sorularının uzman görüşünün alınması
- Görüşmelerin planlanması
- Görüşmelerin yapılması
- Görüşme dökümlerinin yapılması
- Görüşmeler için betimsel indekslerin hazırlanması
- Temaların oluşturulması
- Verilerin tümevarım yaklaşımıyla betimsel analizi

II. Aşama

- Nitel verilerin analizi doğrultusunda anket geliştirilmesi (KESGEB-İK)
- Uzman görüşünün alınması
- Katılımcıların belirlenmesi
- Anketin uygulanması
- Anketin analizi
- Nitel ve nicel bulguların betimsel analizinden elde edilen bulguların raporlaştırılması

Şekil 2. 2. Araştırmanın yürütme süreci

Şekil 2.2’ den de görülebileceği üzere araştırmanın ilk bölümü işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynler üzerine odaklanan alan yazın taramasıyla başlamış ve nitel verilerin betimsel analizi ile son bulmuştur. Bu sürecin geçerli ve güvenilir olması için geçerlik komitesi oluşturulmuş ve her bir aşama geçerlik komitesi bilgisi ve görüşleri doğrultusunda devam etmiştir. İşlemin doğruluğuna yönelik uzlaşma sağlanmıştır. İkinci bölümde ise nitel verilerin analizi doğrultusunda anket geliştirilmiş, uygulanmış ve analizi gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin nasıl gerçekleştirildiği ve anket uygulamalarının nasıl yürütüldüğüne ilişkin süreç “Verilerin Toplanması” bölümünde

ayrıntılarıyla verilmiştir. Son olarak nitel ve nicel bulgular araştırma desenin doğası gereği raporlaştırılmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Bu bölümde işitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarında devam eden ebeveynler ile nitel bir teknik olarak kullanılan yarı-yapılandırılmış görüşmelerin ve nicel bir araç olarak kullanılan anketin analizi aktarılmıştır.

2.5.1. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin analizi

Yarı yapılandırılmış görüşmelerin analizinin iki aşamada gerçekleştirildiği söylenebilir: (1) analize hazırlık ve (2) verilerin tümevarım yaklaşımıyla betimsel analizinin yapılması.

2.5.1.1. Yarı-yapılandırılmış görüşmelerin analizine hazırlık

Analize hazırlık sürecinde ilk olarak araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen ses kayıtlarının bilgisayar ortamında dökümleri alınmıştır. Dökümlerin alınması sürecinde katılımcıların ifadeleri herhangi bir düzeltme, kısaltma veya özetleme yapılmadan olduğu gibi aktarılmıştır. Ardından dökümlerin doğruluğu bir uzman ve tez danışmanı tarafından belli bir sıra ve yöntem izlenmeden kontrol edilmiş üyeler tarafından onaylandıktan sonra analiz öncesi hazırlıklara başlanması uygun görülmüştür.

Görüşme dökümleri, bağlam bilgisi, betimsel indeks, betimsel indeks numarası, sayfa numarası, betimsel veri, görüşmeci yorumu ve sayfa yorumu olmak üzere yedi bölümden oluşan yarı-yapılandırılmış görüşme formuna aktarılmış ve toplamda 253 sayfa, 4651 satırdan oluşan bir veri seti elde edilmiştir. Nitel araştırmalarda veri elde etme yöntemi olarak kullanılan görüşmede veriler sözel ifadeler olduğu için sözcükler ve cümleler analiz aşamasında değerlendirilmektedir. Bu nedenle geçerlilik komitesi üyelerince 14 betimsel indeks belirlenerek kodlar oluşturulmuştur. Araştırmacı ve işitme engellilerin eğitiminde öğretim elemanı olarak görev yapmakta olan geçerlilik komitesi üyesi görüşme dosyası üzerinde yapılan işlemler üzerinde uzlaşma sağlamış ve tez danışmanı ve diğer geçerlilik komitesi üyelerince yapılan işlem incelenmiş ve onaylanmıştır.

2.5.1.2. Yarı-yapılandırılmış görüşmelerin analizi

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden ebeveynlerin sorunlarını ve gereksinimlerinin belirlenmesi amacı olan bu çalışmada ilk olarak nitel veri toplama tekniği olan yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş olup bu verilerden sonuç çıkartmak için temalar oluşturulmuştur. İlk olarak tez danışmanı ile birlikte kodlar belirlenip araştırmacı ve bir diğer geçerlilik komitesi üyesi tarafından eş zamanlı olarak indekslenen ve yorumlanan veriler kodlanmıştır. Ardından tez danışmanı kodlamaların tümünü gözden geçirdikten sonra kodlanan verilerin bulunduğu bölümler araştırmacı tarafından el ile kesilerek aynı kodu taşıyan veriler bir dosyada toplanmış ve benzer veriler iki dosya halinde hazırlanmıştır. Kodlanmış verileri araştırmacı baştan sona hepsini okumuş ve benzer başlık altında bir araya getirilebilecek verileri belirleyip bu verileri toplayarak başlık verme işlemini yapmıştır. Bu aşamada da benzer şekilde diğer geçerlik komitesi üyesi araştırmacı tarafından hazırlanan verilerin hepsini baştan sona okumuş ve benzer başlık altında toplayarak başlık verme işlemini gerçekleştirmiştir. Ardından araştırmacı ve başlık verme işlemini gerçekleştiren geçerlik komitesi üyesi bir araya gelip verilerin gruplanması ve başlık verme işleminde uzlaşmışlardır.

Araştırmacı bu işlemlerden sonra belirlenen başlıklara uygun olarak katılımcı ifadelerinden alıntılar yapmak suretiyle verileri düzenlemiştir. Her bir dosya üzerinde tez danışmanı ve araştırmacı eşzamanlı ve birlikte çalışarak elde edilen verilerin tümevarımsal betimsel analizinde kullanılacak ana ve alt temalar belirlenmiştir. Yıldırım ve Şimşek'in (2013, s. 253-282) de belirttiği üzere araştırmanın amacı ve bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan sorular temaları oluştururken dikkate alınmıştır. Bu işlemlerin ardından temalar geçerlik komitesi tarafından gözden geçirilmiş ve son olarak 6 ana tema kullanılmasına karar verilmiştir. Tema ve alt temaların ayrıntılarına "Bulgular" bölümünde yer verilmiştir. Araştırma sürecinde elde edilen bulgular ve yürütülen tüm işlemler geçerlilik komitesi tarafından doğrulanmış, görüş ayrılıkları olduğunda birlikte yorumlanarak uzlaş sağlanmıştır. Bu süreçlerin ardından araştırmanın ilk bölümünün ve geliştirilen anketin dayanağını oluşturulan bulgulara ulaşılmıştır.

2.5.2. Anketin analizi

Anket uygulamasının tamamlanmasının ardından veriler Sosyal Bilimler için İstatistik Paket Programına (SPSS) girilmiştir. Yanlış veri girişi olasılığına karşılık gerekli veri denetimleri yapılmıştır. Ardından tüm maddelere verilen tepkilere ilişkin

betimsel istatistiksel analizler (ortalama ve standart sapma) yapılarak anket maddeleri ağırlıklarına göre sıralanmıştır.

Nitel veri toplama tekniğinden ve nicel veri toplama aracından elde edilen verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulgular “Bulgular” bölümünde birleştirilerek sunulmuştur.

2.6. Geçerlik-Güvenirlik

Karma yöntem araştırmalarında hem nitel hem nicel teknikler bir arada kullanılmaktadır. Genellikle nicel araştırmalarda geçerlik-güvenirlik özellikleri ölçme aracına ait niteliklerdir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 360). Yukarıda bu araştırmada kullanılan anketin geçerlik ve güvenirlik özellikleri verilmiştir. Dolayısıyla bu bölümde araştırmanın tamamını ilgilendirmesi açısından sonuçların inandırıcılığı ve doğruluğu ölçütleri üzerinden gidilmiştir.

Creswell (2014, s. 201) ve Brantlinger ve diğerlerine (2005, s. 195-207) göre nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik “inandırıcılık (trustworthiness)” kavramı ile değerlendirilmektedir. İndırıcılık ise veri ve araştırmacı çeşitlemesi, araştırma sürecinin denetimi, kavramsal çerçeve ile yapılan analiz süreci, teyit edilebilirlik için bulguları ayrıntılı yazma olarak betimlenmektedir. Araştırmacı sayısının çok olması, çoklu veri kaynağı veya elde edilen bulguların doğrulanması için çoklu yöntemlerin kullanılması çeşitleme (*triangulation*) olarak belirtilmektedir.

Brantlinger ve diğerleri (2005, s. 201) çeşitlemeyi kendi içerisinde dört bölüme ayırmıştır. Bunların ilki veri çeşitlemesi (*data triangulation*) olarak adlandırılmakta ve çalışmada farklı veri kaynakları kullanılması anlamına gelmektedir. Bu araştırmada işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynler ile yarı yapılandırılmış görüşmelerin ($n=14$) yapılması, hem görüşmelerde hem de anketin uygulanması aşamasında katılımcı bilgi formunun kullanılması, anketin uygulanması, araştırmacı günlüğü yoluyla veri çeşitlemesi sağlanmıştır. İkinci olarak ise araştırmacı çeşitlemesi (*investigator triangulation*) olup, birden fazla araştırmacı, destekleyiciler ve akran sorgulayıcıları içermektedir. Bu çalışmada da alan uzmanları ve akran araştırmacı görev yapmışlar ve veri setine farklı bakış açılarıyla incelemişlerdir. Belirtilen üçüncü bölüm ise teori çeşitlemesidir (*theory triangulation*). Bu araştırmada elde edilen veriler işitme engellilerin eğitimi konusunda uzmanlar tarafından da incelenerek teori çeşitlemesi sağlanmaya çalışılmıştır. Son olarak belirtilen ise metodoloji çeşitlemesidir (*methodological triangulation*). Bir araştırma sorusu üzerinde çalışırken farklı araştırma

yöntemlerinin kullanılması anlamına gelmekte ve bahsi geçen araştırmada karma araştırma deseni benimsenmiş ve farklı bakış açılarıyla cevap aranarak metodoloji çeşitlemesi sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca karma yöntem araştırmaları farklı bir paradigma altında ele alınsa da doğası gereği iki farklı yöntemin özelliklerini de barındırdığından bir tür yöntemsel çeşitlilik sağlandığı ileri sürülebilir.

Yukarıda belirtilen çeşitlemenin yanında bir araştırmanın geçerli ve güvenilir olmasını sağlayan dört koşul daha bulunmaktadır (Creswell'in (2014, s. 201). Bunlardan ilki akran değerlendirmesi (*peer evaluation*) olarak adlandırılmakta ve araştırma süresince kullanılan yöntem/tekniklerin, elde edilen bulguların ve bunun sonucunda yapılan yorumların uzmanlar tarafından değerlendirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada nitel bulguların yorumlanması, anketin geliştirilmesi ve uygulanması aşamalarında alan uzmanlarının çalışmaya dahil edilerek görüşlerinin alınması yoluyla sağlanmaya çalışılmıştır. Bir diğeri ise denetim yani üye kontrolüdür (*member checking*). Araştırma sürecinde yapılan işlemlerin doğrulanması, elde edilen verilere dayanarak çıkarımların sağlanması olarak belirtilmektedir (Creswell'in (2014, s. 201). Bu doğrultuda mevcut araştırmada yapılan görüşmeler için geçerlilik komitesi oluşturulmuş ve işlemler doğrulanarak araştırma sonucunda belirtilen sonuçlar sağlanmıştır. Üçüncü olarak belirtilen başkaları tarafından denetime açık kayıtlar ve dökümlerdir. Bunun anlamı araştırma süresince verilerin kayıt altına alınması ve denetiminin herkes tarafından açıkça yapılabilmesi olmasıdır (Lincoln ve Guba, 2000, s. 163-188). Bu durumun sağlanabilmesi için mevcut araştırmada yapılan görüşme kayıtları, dökümleri, analize hazırlık ve analiz sürecinde yapılan işlemlerin tümü bilgisayar ortamında saklanarak denetime açık hale getirilmiştir. Bir araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlayan son koşul ise zengin ve ayrıntılı anlatımdır. Araştırma sonunda elde edilen verilerin bulgulara ayrıntılı olarak yer alması ve kavramsal boyuta uygun olarak belirtilmesi anlamına gelmekte ve mevcut araştırmanın inandırıcılığını sağlamak için görüşmeler sonucunda katılımcıların ifadelerinin kavrama uygun alıntısı ve nicel bulgular karşılaştırılarak sunulmuştur.

3. BULGULAR

Bu araştırmanın amacı, işitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden ebeveynlerin sorunlarını ve gereksinimlerini belirlemektir. Bu amaç gereğince nitel ve nicel veri toplama araçları/teknikleri birlikte kullanılarak işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya giden ebeveynlerin sorunları ve gereksinimleri belirlenmiştir.

Araştırma iki aşamadan oluşmuş olup sorunlar ve gereksinimlerin belirlenmesi sürecinde ilk olarak nitel veri toplama tekniği olan yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla 14 ebeveyn ile görüşülmüş ve elde edilen verilerin analizi tümevarımsal betimsel analiz ile gerçekleştirilmiştir. İkinci aşamasında ise bu analiz sonucunda ortaya çıkan temalara, uzman görüşüne ve alan yazına dayalı olarak İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya Devam Eden Ebeveynlerin Sorunları ve Gereksinimlerini Belirleme Anketi geliştirilmiş olup Eskişehir merkez ilçelerinde çocuğu kaynaştırmaya devam eden 52 ebeveyne uygulanmıştır. Anketten elde edilen verilere ise nicel betimsel analiz uygulanmıştır.

Bulgular rapor edilirken araştırmanın deseni olan sıralı açıklayıcı karma desenin doğası gereği nitel verilerin analizi sonucu ortaya çıkan temalar ile nicel nicel verilerden elde edilen bulgular ayrı ayrı başlıklarda değil, bir arada ve birbirleriyle ilişkilendirilerek verilmiştir.

Nitel verilerin analizi ile Tablo 3.1.'de görüldüğü üzere 6 ana tema ve 35 alt temaya ulaşılmıştır. Ankete uygulanan nicel betimsel analize ait betimsel değerler (ortalama, standart sapma ve yanıt yüzdeleri) ise Tablo 3.2.'de verilmiştir.

Tablo 3. 1. Nitel Betimsel Analizden Elde Edilen Bulgular

Tema ve Alt Temalar	Frekans
Tema 1. Kaynaştırmanın Aileler İçin Anlamı	
Normal işiten akranları ile bir arada olması	10
Öğrencide dil gelişiminin olması	2
Kaynaştırma eğitiminin diğer eğitim ortamlarından farkları	2
Öğretmenin öğrenciyle birebir ilgilenmesi	1
Tema 2. Kaynaştırma Uygulamasında Yaşanan Sorunlar	
Öğretmenler ile yaşanan sorunlar	14
Destek eğitiminin olmayışı	11
Öğrencinin bireysel özelliklerinden kaynaklı sorunlar	7
Ailenin çocuklarının eğitimi konusunda yetersizlikleri	6
Kaynaştırma uygulamalarından sorumlu kişi ve kurumların üzerine düşeni yapmayışı	4
Sınıf içi fiziksel şartların uygun olmayışı	4
Akranlarının öğrenciye olumsuz yaklaşımı	3
Normal işiten çocuğu olan ailelerin kaynaştırma öğrencisine ve ailesine yaklaşımı	3
Toplumla ilgili yaşanan sorunlar	3
Tema 3. Kaynaştırma Uygulamalarının Olumlu Yönleri	
Öğrencinin dil gelişimine katkısı	6
Öğrencinin duygusal-sosyal gelişimine katkısı	6
Öğrencinin akademik gelişimine katkısı	2
Aileye katkısı	2
Tema 4. Kaynaştırma Uygulamalarının Başarısını Etkileyen Faktörler	
Öğrencinin bireysel özelliklerinin etkisi	12
Öğretmenin etkisi	10
Paydaş kurumların desteği	9
Okul yönetiminin olumlu tutumu	9
Öğrencinin akranları ile ilişkisinin olumlu olması	8
Ailenin bilinçli olması	7
Kaynaştırma sürecinde rehabilitasyon merkezinin aileye ve öğrenciye katkısı	6
Öğrenciye uygun eğitim programının hazırlanması ve destek eğitim verilmesi	3
Öğrencinin sınıf içerisindeki uygun oturma düzeni	3
Toplumun engellilere yönelik bakış açısı	3
Tema 5. Ailelerin Gereksinimleri	
Bilgilendirilme gereksinimi	8
Psikolojik destek gereksinimi	4
Maddi gereksinimler	2
Tema 6. Ailelerin Beklentileri ve Önerileri	
Devletten beklentiler	9
Okul yönetimi ve öğretmenlerden beklentiler	5
Akranlarının ailelerinden beklentiler	3
Yaşadıkları sorunların üstesinden gelinmesine yönelik öneriler	4
Engelli çocuğu olan ya da olmayan ebeveynlere yönelik öneriler	4

Tablo 3. 2. İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya Devam Eden Ebeveynlerin Sorunları ve Gereksinimlerini Belirleme Anketi Maddelerinin Betimsel İstatistikleri ve Yanıt Yüzdeleri (n=52)

No	Maddeler	Ort. (SS)	Yanıt Yüzdesi*			
			1	2	3	4
32	Öğretmenin işitme engellilerin eğitimi konusunda yeterli bilgiye sahip olması kaynaştırmanın başarısını önemli derecede etkiler.	3.61(.71)	4	2	23	71
39	İşitme cihazı firmaları bizleri bilgilendirme konusunda daha aktif çalışmalıdır.	3.59(.56)	0	4	33	64
31	Öğretmenin çocuğuma olumlu yaklaşımı kaynaştırmanın başarılı olmasında önemlidir.	3.53(.64)	2	2	36	60
1	Kaynaştırmanın diğer eğitim ortamlarından farkı işitme engelli çocukların normal işiten yaşlılarıyla eğitim almasıdır.	3.43(.60)	0	6	45	49
38	Okul yöneticileri ve öğretmenler kaynaştırma öğrencilerinin eğitimi konusunda daha fazla bilgi sahibi olmalıdır.	3.40(.79)	2	13	27	58
36	Sınıfta bulunan normal işiten çocukların aileleri çocuklarını işitme engelli çocuk hakkında bilgilendirmelidir.	3.39(.80)	4	8	33	55
2	Kaynaştırma, işitme engelli çocuğun normal işiten çocuklardan farklı olmadığını hissetmesidir.	3.33(.65)	0	10	47	43
21	Kaynaştırma çocuğumun dil gelişimini desteklemektedir.	3.26(.68)	2	8	52	38
33	Rehabilitasyon merkezi bize çocuklarımızın eğitimi konusunda destek olmaktadır.	3.23(.61)	2	4	63	31
14	Çocuğum sınıfta öğretmenini rahatlıkla dinleyebileceği yerde oturmaktadır.	3.21(.70)	2	10	53	35
25	Kaynaştırma konusundaki yasalarla ilgili bilgilendirilmeye ihtiyaç duyuyorum.	3.21(.67)	0	14	51	35
37	Sınıf öğretmeni çocuğuma özel eğitim programı hazırlayarak destek eğitim vermelidir.	3.19(.87)	2	23	28	47
23	Kaynaştırma çocuğumun duygusal ve sosyal gelişimini desteklemektedir.	3.05(.69)	2	15	58	25
20	Kaynaştırmada yaşadığımız sorunların bir nedeni toplumun engellilere yönelik yeterli bilinçe sahip olmamasıdır.	3.03(.96)	10	15	37	38
18	Kaynaştırmada yaşadığımız sorunların bir nedeni kaynaştırma hakkında yasal haklarımızı yeterince bilmememizdir.	3.03(.87)	8	12	49	31
30	Çocuğumun kullandığı işitme cihazının temini ve bakımı için maddi desteğe ihtiyaç duyuyorum.	3.01(.89)	6	21	38	35
22	Kaynaştırma çocuğumun akademik gelişimi desteklemektedir.	3.01(.76)	4	16	55	25
35	Rehabilitasyon merkezinde çocuğuma verilen eğitimden memnunum.	3.01(.73)	4	14	60	24
8	Rehber öğretmen çocuğuma yönelik sorumluluklarını yerine getirmektedir.	3.00(.78)	4	18	52	26
27	Çocuğumun yararlanabileceği kurumlar (okul, rehabilitasyon merkezi, klinik vb.) hakkında bilgilendirilmeye ihtiyaç duyuyorum.	2.92(.89)	6	25	40	29
24	Çocuğumun eğitim gördüğü okulda uygulanan kaynaştırma eğitimi hakkında bilgilendirilmeye ihtiyaç duyuyorum.	2.92(.88)	4	31	35	30

* 1: Hiç Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Katılıyorum, 4: Tamamen Katılıyorum

Tablo 3. 3. İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya Devam Eden Ebeveynlerin Sorunları ve Gereksinimlerini Belirleme Anketi Maddelerinin Betimsel İstatistikleri ve Yanıt Yüzdeleri (n=52) (devamı)

No	Maddeler	Ort. (SS)	Yanıt Yüzdesi*			
			1	2	3	4
29	Çocuğumun geleceği hakkında kaygılıyım.	2.90(.98)	12	18	39	31
7	Sınıf öğretmeni çocuğuma yönelik sorumluluklarını yerine getirmektedir.	2.87(.90)	10	16	49	25
26	Çocuğumun kullandığı işitme cihazının özellikleri hakkında bilgilendirilmeye ihtiyaç duyuyorum.	2.80(.91)	6	35	31	28
34	Rehabilitasyon merkezi bize psikolojik olarak destek olmaktadır.	2.80(.87)	8	25	45	22
15	Çocuğumun öğretmenini iyi dinleyememesinin nedeni sınıfta ses yalıtımının olmayışdır.	2.75(1.06)	14	31	23	33
28	Çocuğumla ilgili yaşadığım sorunların üstesinden gelme konusunda psikolojik desteğe ihtiyaç duyuyorum.	2.74(.93)	10	29	37	24
4	Sınıf öğretmeni kaynaştırma ve işitme engellilerin eğitimi konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahiptir.	2.74(.74)	6	25	57	12
11	RAM çocuğumun gelişimini takip etmektedir.	2.64(.92)	14	24	46	16
17	Kaynaştırmada yaşadığımız sorunların bir nedeni çocuğuma normal işiten akranlarının olumsuz yaklaşımıdır.	2.63(1.02)	17	25	35	23
3	Kaynaştırma, işitme engelli çocuğun normal işiten çocuklardan farklı olmadığını hissetmesidir.	2.62(.93)	12	33	35	20
6	Rehber öğretmen beni işitme engelli çocuğumun eğitimi hakkında yeterince bilgilendirmektedir.	2.60(.85)	12	27	49	12
5	Sınıf öğretmeni beni işitme engelli çocuğumun eğitimi hakkında yeterince bilgilendirmektedir.	2.56(.87)	12	33	41	14
12	Okul yöneticileri bizim sorunlarımızla yeterince ilgilenmektedir.	2.54(.98)	22	16	49	14
9	Okulda çocuğuma verilen destek eğitim yeterlidir.	2.45(.87)	16	33	41	10
10	Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM) kaynaştırma hakkında bizi yeterince bilgilendirmektedir.	2.33(1.01)	24	35	26	16
13	Sınıf öğretmeni, rehber öğretmen, okul yönetimi ve RAM kaynaştırmada birbirleriyle uyumlu çalışmaktadırlar.	2.31(1.00)	26	31	29	14
19	Kaynaştırmada yaşadığımız sorunların bir nedeni normal işiten çocuğu olan ailelerin çocuğuma olumsuz yaklaşımıdır.	2.30(.98)	21	42	21	16
16	Kaynaştırmada yaşadığımız sorunların bir nedeni çocuğumun işitme engelinin yanında ek bir engelinin olmasıdır.	1.56(.89)	63	27	2	8

* 1: Hiç Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Katılıyorum, 4: Tamamen Katılıyorum

Tablo 3.1.'de belirtilen nitel bulgular tema ve alt tema şeklinde verilirken nicel bulguların belirtildiği Tablo 3.2.'de ise ebeveynlerin ankette belirttikleri sorunlar ve gereksinimleri önem derecesine göre sıralanmıştır. Araştırma deseni karma yöntem/teknikleriyle elde edilen bulgular uygun olarak nicel ve nitel veri toplama yöntem/teknikleriyle elde edilen bulgular birbirlerini destekler şekilde sunulmuştur. Bulgular rapor edilirken katılımcıların

ifadelerinden doğrudan alıntı yapıldıktan sonra parantez içerisinde verilen rakamların ilki verilerin bulunduğu yarı yapılandırılmış görüşme tablosundaki sayfa numarası diğeri ise bulunduğu satırı ifade etmektedir. Örneğin, (8/34) ifadesinde 8 sayfa numarasını, 34 satır sayısını göstermektedir. Anketin geliştirilmesi de nitel bulgulara dayandığından raporlamada nitel verilerden elde edilen tema ve alt temalar baz alınmıştır.

3.1. Tema I: Kaynaştırmanın Aileler İçin Anlamı

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden ebeveynlerin sorunlarını ve gereksinimlerini belirlemek üzere yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmelerin analizi sonucu elde edilen ilk tema kaynaştırmanın aileler için anlamıdır. Bu temaya ilişkin bulgular verilirken nitel ve nicel analiz sonucunda elde edilen bulgular bir arada değerlendirilerek işitme kayıplı çocuğu olan aileler için kaynaştırmanın ne ifade ettiği açıklanmaya çalışılmıştır. Kaynaştırmanın aileler için anlamı teması altında dört alt temaya ulaşılmıştır: normal işiten yaşlılarıyla bir arada olması, öğrencide dil gelişiminin olması, kaynaştırma eğitiminin diğeri eğitim ortamlarından farkları, öğretmenin öğrenciyle birebir ilgilenmesi.

3.1.1. Normal işiten akranları ile bir arada olması

Kaynaştırmanın aileler için anlamını belirten bulgulardan ilkinine göre ebeveynler açısından kaynaştırma işitme kayıplı çocuklarının normal işiten akranları ile bir arada olması anlamına gelmektedir. Yapılan görüşmede on ebeveyn kaynaştırmanın onlar için anlamı ve ne ifade ettiğine yönelik işitme kayıplı çocuğun normal işiten akranları ile bir arada olmasına değinmiş ve A1 kodlu ebeveyn bunu “*Normal çocuklarla bir arada olmak.*” (1/10) sözleriyle belirtmiştir. Benzer şekilde “*Yani kaynaştırma, düzeyi yaşlılarıyla beraber yapabileceği çocukların yaşlılarıyla birlikte eğitim görmesi benim için kaynaştırma onu ifade ediyor, yani farklı bir şey ifade etmiyor.*” (224/4167) sözleriyle A13 kodlu ebeveyn “*Yani bir arada oynayabilirsiniz, bir arada yaşayabilirsiniz, bir arada hayatınızı bir arada idame ettirebilirsiniz diye algılıyorum, yani kaynaştırma deyince benim aklıma bunlar geliyor.*” (125/2338) sözleriyle de A8 kodlu ebeveyn kaynaştırmanın işitme kayıplı çocukların işiten akranları ile bir arada olması anlamına geldiğini belirtmişlerdir. Görüşmelerden elde edilen bu bulgu geliştirilen anket içerisinde “Kaynaştırmanın diğeri eğitim ortamlarından farkı işitme engelli çocukların normal işiten yaşlılarıyla eğitim almasıdır.” ve “Kaynaştırma, işitme engelli

çocuğun normal işiten çocuklardan farklı olmadığını hissetmesidir.” maddeleriyle yer almış ve ortalamaları sırasıyla 3.43 ve 3.33, yanıt yüzdeleri ise %49 ve %43 bulunmuştur. Bahsi geçen maddelerin tepki düzeyi açısından sırasına bakıldığında 4-7. sıralardadır. Görüşme yapılan ebeveynler tarafından vurgulanan bu durumun anket uygulamasında da yüksek düzeyde bir tepki yüzdesi olduğu görülmektedir.

3.1.2. Öğrencide dil gelişiminin olması

Kaynaştırmanın aileler için anlamı temasında yer alan bulgulardan biri öğrencide dil gelişiminin olmasıdır. Ebeveynler ile yapılan görüşmede iki katılımcıdan elde edilen bu bulguda A1 kodlu ebeveyn “*Tabi ki, yani dil, benim için kaynaştırma dil demek.*”

(2/26), bir diğeri olan A12 ise “*Kaynaştırma deyince şunu düşünüyorum, [çocuğunun ismini veriyor] kelime dağarcığının gelişmesi.*” (198/3666) sözleriyle ifade etmişlerdir. Buna ek olarak ankette “Kaynaştırma çocuğumun dil gelişimini desteklemektedir.” maddesinin tepki yüzdesine göre 8. sırada yer alması bir yandan kaynaştırmanın yararını göstermekteyken diğer yandan kaynaştırmanın ebeveynler için dil gelişimi ile yakından ilişkili olduğu şeklinde yorumlanabilir.

3.1.3. Kaynaştırma eğitiminin diğer eğitim ortamlarından farkları

Görüşme verilerinin analizinden elde edilen diğer bir bulgu, kaynaştırma eğitiminin diğer eğitim ortamlarından ayrılan yönlerine ilişkindir. Bu alt tema iki katılımcının görüşleriyle desteklenmiştir. A3 kodlu ebeveyn “*Yoktur, diğer öğrencilere ne kazandırıyorsa diğer öğrencilere de uygulanan [çocuğunun ismini veriyor] de uygulanıyor, fark etmedim yani...*” (40/707) ifadesiyle kaynaştırma eğitiminin diğer eğitim ortamlarından ayrılan bir yönünün olmadığını belirtirken A13 kodlu ebeveyn ise bunun aksine “*Tabi ki çok daha farklı, yani orada [çocuğunun ismini veriyor] yaşlılarıyla birebir eğitim görmesi rehabilitasyonda gördüğü eğitimlerden çok daha farklı, tabi ki yaşlılarıyla beraber olması...*” (224/4174) sözleriyle kaynaştırma uygulamalarının diğer ortamlarda verilen eğitimden farklı olduğunu ve en önemli farkında çocuğun yaşlılarıyla birlikte eğitim alması olduğunu vurgulamıştır.

3.1.4. Öğretmenin öğrenciyle birebir ilgilenmesi

Kaynaştırmanın aileler için anlamı temasından elde edilen son bulgu öğretmenin birebir eğitim vermesi yönündedir. İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya giden ebeveynler ile yapılan görüşmelerde A11 kodlu katılımcı *“Ya şimdi kaynaştırma toplu olarak almadılar okulda ama beraber ama tekrar işitme engellilerde bulundu şey yaptı kaynaştırma şeyimiz okulda normal okuluna gittiği okuluna tabi örneğin beraber öğretmeni yanına oturtuyor şey yapıyor.”* (173/3264) ifadesinde kaynaştırmayı öğretmenin öğrenciyle birebir ilgilenmesi olarak düşündüğünü belirtmiştir.

3.2. Tema II: Kaynaştırma Uygulamasında Yaşanan Sorunlar

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden ebeveynlerin sorunlarını ve gereksinimlerini belirlemek üzere yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmelerin analizi sonucu elde edilen ikinci tema kaynaştırma uygulamasında yaşanan sorunlardır. Bu tema çerçevesinde Tablo 3.1.’den görülebileceği üzere dokuz alt temaya ulaşılmıştır: öğretmenler ile yaşanan sorunlar, destek eğitimin olmayışı, öğrencinin bireysel özelliklerinden kaynaklı sorunlar, ailenin çocuklarının eğitimi konusundaki yetersizlikleri, kaynaştırma uygulamalarından sorumlu kişi ve kurumların üzerine düşeni yapmayışı, sınıf içi fiziksel şartların olmayışı, akranlarının öğrenciye olumsuz yaklaşımı, normal işiten çocuğu olan ailelerin kaynaştırma öğrencisine ve ailesine yaklaşımı, toplumla ilgili yaşanan sorunlar.

3.2.1. Öğretmenler ile yaşanan sorunlar

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya giden ebeveynler ile yapılan görüşmelerden elde edilen diğer bir bulgu görüşülen on dört ebeveynin tamamının belirttiği üzere sınıf öğretmeni ve rehber öğretmenler ile yaşanan sorunlardır. Bu katılımcılardan A13 *“Tabi ki görüştüm, okulun ilk başında öğretmenimiz ile de sıkıntılarımız oldu, yani o da belki şaşırdı ilk kez işitme engelli bir çocukla eğitim öğretim hayatına devam edecekti, ilgilenmedi mesela...”* (227/4227) sözleriyle; A11 ise *“Evet sınava gelmesin dedi öyle diyordu açıkçası ben müdüre de şikayet ettim geçen sene 4.sınıfta öğretmeni böyle de bazen gerçekten çocuğuma 4’e kadar bir öğretmendi zaten pek ilgilenmediğini düşünüyorum açıkçası, hep dışladı yani bir öğretmen öyle yaparsa öğrenci ne yapar tabi.”* (193/3606) ifadesiyle sınıf öğretmenin çocuğuyla ilgilenmediğini vurgulamıştır.

İşitme kayıplı kaynaştırma öğrenci ile öğretmenin ilgilenmemesi konusunda A10 kodlu katılımcı “...bizim okulumuzda da var kaynaştırma öğrencileri işitme engelli öğrenciler, özellikle onlar için tabi bizim ayrı bir program hazırlamamız gerekiyor, ders planı hazırlamamız gerekiyor, ayrı bir sınav hazırlamamız gerekiyor fakat bu tabi çok kalabalık sınıflar olduğu için onlarla farklı şekilde ilgilenemiyorsun yani.” (159/2990) sözleriyle ifade etmiştir. A5 kodlu katılımcı ise “...okullarda işte pek çok öğretmen kaynaştırma öğrencisini istemiyor, niye işte başıma bela olacak, çok iş çıkacak işte maalesef...”(68/1245) diyerek diğer ebeveynleri doğrulamıştır. Görüşmelerden elde edilen bu bulgu anket içeriğinde “Sınıf öğretmeni çocuğuma yönelik sorumluluklarını yerine getirmektedir.” maddesiyle yer almış ve madde ortalaması 2.87, yanıt yüzdesinde ise katılımcıların yarısı ‘hiç katılmıyorum’ ve ‘katılmıyorum’ yanıtı vererek görüşme verilerini desteklemişlerdir.

Sınıf öğretmenin öğrenciye olan ilgisizliğinin yanı sıra ebeveynler sınıf öğretmenlerinin kendileri ile de ilgilenmediğini, çocukları hakkında bilgi sahibi olabilmek için iletişime dahi geçmediğini belirtirken bu duruma örnek olarak A12 kodlu katılımcı “Öğretmenle diyalog, öğretmen bize karşı çok sıfır yaa, tam öğretmene yaklaşıyorum ben öğretmene anlatacağım [çocuğunun ismini veriyor] şöyle işte böyle öğretmen bizi dinlemiyor bildiğin gibi değil hem dönüyor gidiyor konuşmuyor bizimle, diyalogu çok sıfır...” (201/3710) sözleriyle öğretmenle diyalog kurmadığını ve öğretmenin öğrenci hakkında ebeveynleri yeterince bilgilendirmediğini belirtmiştir. Anket içeriğinde “Sınıf öğretmeni beni işitme engelli çocuğumun eğitimi hakkında yeterince bilgilendirmektedir.” şeklinde yer almış ve ortalaması 2.56 olup yanıt yüzdesi %41 katılıyorum olarak ortaya çıkmış olsa da diğer yanıtlar incelendiğinde hiç katılmıyorum ile katılmıyorum birlikte %45 ortalama ile genel olarak katılmıyorum yanıtının çıktığı görülmüştür. Öğrenciyle ilgilenmeme alt temasıyla düşünüldüğünde bu bulgular öğretmenin kaynaştırmaya devam eden öğrencisiyle de ebeveyniyle de yeterince ilgilenmediğini göstermektedir.

Ebeveynlerin sınıf öğretmeniyle yaşadığı bir diğer sorun ise kaynaştırma eğitimi ve işitme kayıplı öğrenciler konusunda yeterince bilgi sahibi olmadığını düşünerek sınıf öğretmenin çocuklarının eğitimi konusunda yetersiz kaldığını belirtmeleridir. Bu bulguya örnek olarak A10 kodlu katılımcı şu ifadeleri dile getirmiştir:

“Konu hakkında nasıl davranacağını bilmediği, evet onlara nasıl davranılacağı, birine yük gibi görünüyor kendisine yani, onunla uğraşmak onun

seviyesine inmek biraz daha akademik bilgiyi gerektiren bir şey, öğretmenler çok fazla ne yapacağını bilemiyor, işin aslı bilmemezlikten aslında şu anda yaşanan olumsuz durumlar.” (170/3217).

A12 kodlu katılımcı ise:

“Öğretmende önemli kaynaştırmada, öğretmende işitme engelliler konusunda bilgisiz yani bilmiyor, o yüzden bize çok fazla iş düşüyor, öğretmen gittiğimizde dedi yani bu işitme hareketler var ya işaret diliyle mi konuşuyor dudak mı okuyor o şekilde soruyordu bize, implantla ilgili hiçbir bilgisi yok mesela.” (199/3690)

ifadeleriyle A12’yi desteklemiştir. Anket maddesi olarak “Sınıf öğretmeni kaynaştırma ve işitme engellilerin eğitimi konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahiptir.” şeklinde yer almış ve ortalaması 2.74; yanıt yüzdesi %57 ile katılmıyorum, %12 ile tamamen katılmıyorum olarak belirtilmiştir. Bu bulgular görüşmeye ve ankete katılan ebeveynlerin sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma ve işitme engellilerin eğitimi konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadıkları konusunda hemfikir olduklarını göstermektedir.

Görüşmeye katılan ebeveynler sadece sınıf öğretmeniyle değil okul rehber öğretmen ile de sorunları olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcılardan A4 bunu “*Rehber öğretmenine de gidiyoruz ama rehber öğretmeni gerçekten hani diyalog sağlamaya yani yeterli gelmiyor yani neticede rehber öğretmenleri, genelde evraksal olarak kalıyor bazı şeyler.*” (52/934) sözleriyle ifade ederken; A6 kodlu katılımcı da benzer şekilde “*Öğretmen çağırdı bizi bizim gibi üç dört aile var onları da çağırdı, görüştük, normal şey görüşmesi işte okulda böyle öğrencilerin bulunmasından dolayı prosedür gereği görüşme yaptık...*” (94/1778) diyerek rehber öğretmeni ile yaşadığı durumu ortaya koymuştur. Bu bulguya ilişkin anket maddesi olarak “Rehber öğretmen kaynaştırma ve işitme engellilerin eğitimi konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahiptir.” maddesinin ortalaması 2.74 olup yanıt yüzdesi %57 katılıyorum olmasına karşın %31 katılmıyorum yanıtının verildiği, “Rehber öğretmen beni işitme engelli çocuğumun eğitimi hakkında yeterince bilgilendirmektedir.” maddesine verilen yanıtlar doğrultusunda ortalaması 2.60, yanıt yüzdesi ise %49 katılıyorum, bu düşünceye katılmayanların toplamı ise %39 olarak belirlenmiştir. Bu bulguyla ilgili diğer bir anket maddesi “Rehber öğretmen çocuğuma yönelik sorumluluklarını yerine getirmektedir.” şeklinde yer almış ve ortalaması 3.00 yanıt yüzdesi ise % 52 ile katılıyorum olarak belirtilmiş ve burada çıkan sonuç

araştırmanın nitel boyutunun analizinde çıkan sonuçla tersi yönde bir farklılık göstermektedir.

3.2.2. Destek eğitimin olmayışı

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya giden ebeveynler ile yapılan görüşmelerden elde edilen diğer bir bulgu işitme kayıplı kaynaştırma öğrencisine destek eğitim sunulmayışıdır. İşitme kayıplı çocuklarına okulda destek eğitim sunulmadığını on bir ebeveyn bildirmiştir. Bu kapsamda A13 *“Okuldaki verilen eğitim [çocuğunun ismini veriyor] yeterli gelmedi çünkü bazı şeyleri birebir anlatmak gerekiyor, daha özellikle anlatmak ve altını çizerek gitmek gerekiyor, okuldaki öğretmeni tabi ki otuz çocuk içerisinde [çocuğunun ismini veriyor] birebir hiçbir şey anlatmıyor...”* (226/4211) ifadelerini dile getirmiştir. Benzer şekilde diğer bir katılımcı olan A6 sorunu *“Demin de söyledim yani öğretmen normal anlattığı dersi anlatıp gidiyor yani [çocuğunun ismini veriyor] ayrı bir zaman ayırmış olsa veya onun anlayacağı şekilde eğitimi farklı yönde vermiş olsa dediğiniz doğru devlet okullarında prosedür belli o prosedüre uyup gidiyor.”* (93/1752) sözleriyle belirtmiştir. Destek eğitim konusu anket maddesi olarak ise *“Okulda çocuğuma verilen destek eğitim yeterlidir.”* şeklinde yer almış ve yapılan analiz sonucu ortalaması 2.45, yanıt yüzdesi ise %33 ile katılmıyorum %10 ile tamamen katılmıyorum olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla kaynaştırma uygulamalarında yaşanan bir sorun olarak destek eğitimin verilmemesi konusunda görüşme bulgularıyla anket bulguları büyük oranda örtüşmektedir.

3.2.3. Öğrencinin bireysel özelliklerinden kaynaklı sorunlar

Ebeveynler ile yapılan görüşmeler sonucunda kaynaştırma uygulamalarında ebeveynlerin yaşadığı sorunların bir diğer nedeni olarak yedi ebeveynin belirttiği üzere öğrencinin bireysel özelliklerinden kaynaklı sorunlar ortaya çıkmıştır. Öne çıkan bazı bulguların belirtilmesi gerekirse ilk olarak A11 kodlu katılımcı çocuğunun bireysel özelliklerinden kaynaklanan sorunları şöyle dile getirmiştir:

“Rahatsızlığından diye düşünüyorum çocuğumun, kendi yani yapamıyor böyle böyle arkadaşları ile kaynaşmayı.” (188/3510) *“Bir aile olarak istiyorum çocuğum daha böyle şey olsun ama onun el yıkama sorunlarımızda var okula gittiği zaman zaten böyle af edersin arkadaş böyle yani burnunu elledi, çantayı oraya*

koyuyor çocuk buraya değdiyse burayı siliyor, öyle titizlik daha hastalığımız var yani psikiatriye götürdük yani orada hap şeyi verdi ama nörolojide zaten bünye zayıf onları içirmedi. Çocuğumun rahatsızlığı var işte onunda etkisi işte.” (175/3301).

Bir diğer katılımcı olan A6 ise çocuğunun ek engeli olmasına yönelik “Aynı zamanda [çocuğunun ismini veriyor] işitme kaybından sonra bir de u., mental retardasyon kendisi.” (88/1651). şeklinde ifade etmiştir. Ankette bu durum “Kaynaştırmada yaşadığımız sorunların bir nedeni çocuğumun işitme engelinin yanında ek bir engelinin olmasıdır.” olarak yer almış ve maddenin ortalaması 1.56 ve yanıt yüzdesi %63 Hiç katılmıyorum, %27 katılmıyorum olarak belirlenmiştir.

Çocuklarının ek engelinin yanı sıra öğrencilerin bireysel farklılıklarından kaynaklı sorunlar da dile getirilmiştir. Örneğin, A7 kodlu katılımcı “Sadece çekinip sormadığı tek şey hocam ben bunu anlayamadım diyecek ama onu da çekinerek büzülüyor büzülüyor söyleyemiyor çok çekingen bir çocuk.” (107/2014). İfadesiyle çocuğundaki bireysel farklılığı dile getirmiştir. Benzer şekilde A8 sorunu “Normal şartlarda hiç öyle bir çocuk değildi ve işte okuldan sonra kapandı içine.” (141/2618) söylemiyle belirtmiştir. Ayrıca kaynaştırma öğrencisinin bireysel özelliklerinden kaynaklı yaşadığı sorunun nedenlerini sıralarken A4 kodlu katılımcı;

“[çocuğunun ismini veriyor] hani ben 66 aylıkken değil de 1 yaş daha gelişerek göndermek istiyordum ben ama öğretmeni 4’ü bitirip 5’e başlayınca 1’leri aldı ya, alınca öğretmenini kaybetmemek istedim, ona yazdıralım dedik dolayısıyla biraz daha küçük yazdırmamızın hem fiziksel olsun hem de işitmeden gelen bir şey deyince birkaç neden daha aleyhimize olmuş gibi görünüyor ama şimdi burada.” (56/1021)

ifadesiyle çocuğunun yaşlılarından küçük olmasının onun için bir dezavantaj oluşturduğunun altını çizmiştir.

3.2.4. Ailenin çocuklarının eğitimi konusundaki yetersizlikleri

Ebeveynler ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analizi sonucunda altı ebeveynin değindiği bir diğer bulgu ebeveynlerin çocuklarının eğitimi konusundaki yetersizlikleridir. Belirlenen bu alt tema içerisinde ise ebeveynlerin yasal haklarını bilmedikleri ve çocuklarının eğitiminde birlikte sorumluluk almadıklarından dolayı sorunlar yaşadıklarına değinmişlerdir. İlk olarak kaynaştırma uygulamaları konusunda yasal haklarının bilinmeyişi hakkında A5 “Tabi ki çok oluyor çünkü çok oluyor bizim

okulumuzun şeyde değilsin ne onun adı sınırları oluyor ya normların içerisinde listede oluyor onun içerisinde değilsin, kaynaştırma veli istediği yere götürür ama veli bunu bilmiyor işte yani.” (71/1315) sözleriyle ifade etmiştir. Benzer şekilde yasal hakların bilinmeyişi A11 kodlu katılımcı “Doğru haklısınız öyle oldu gerçekten... Sınavlarda çocuk okula gelmesin neden çocuk okula gelmesin ille bir şey var mı bilmiyorum ben.”(194/3614) şeklinde ifade etmiştir. Konu anket içerisinde “Kaynaştırmada yaşadığımız sorunların bir nedeni kaynaştırma hakkında yasal haklarımızı yeterince bilmememizdir.” maddesi olarak yer almış ve ortalaması 3.03, yanıt yüzdesi ise %49 ile katılıyorum olmuştur.

Elde edilen diğer bir bulgu ise ebeveynlerin çocukların eğitiminde birlikte sorumluluk almayışlarıdır ve bu bulguya örnek olarak A1 “Çok fazla takip edemiyorum eşim götürüp getiriyor ben üç vardiya çalıştığım için pek de şey götürmüyor.” (24/415) sözleriyle belirtmiştir. Dolayısıyla ailenin çocuklarının eğitimiyle ilgili yetersizlikleri alt temasında özellikle yasal haklar konusundaki bilgi eksikliği ve ebeveynlerin çocuklarının eğitiminde birlikte sorumluluk almayışları öne çıkmıştır.

3.2.5. Kaynaştırma uygulamalarından sorumlu kişi ve kurumların üzerine düşeni yapmayışı

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya giden ebeveynler ile yapılan görüşmelerden elde edilen diğer bir bulgu ise kaynaştırma uygulamalarından sorumlu kişi ve kurumların üzerine düşeni yapmayışıdır. Dört ebeveynin belirttiği bu bulguda sorumlu kişi ve kurumlar olarak rehberlik araştırma merkezi, okul yönetimi, sınıf ve rehber öğretmen olarak belirtilmiştir. Rehberlik araştırma merkezleriyle ilgili olarak A5 kodlu katılımcı “Evet takibi için onların bulunması gerekiyor ama bunu RAM ne yapıyor ıı., memura veriyor dosyayı veli geldi mi imzala hadi güle güle.” (72/1326) şeklinde ifade etmiş ve benzer olarak A13 te “Görüşmedim RAM mesela böyle bir şey var diye bana hiçbir zaman söylemedi eğer ben duyacağım da gideceğim böyle bir şey var mı diyeceğim ondan sonra aslında...” (235/4387) sözleriyle belirtmiştir. Bulguyla ilgili anket içerisinde “Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM) kaynaştırma hakkında bizi yeterince bilgilendirmektedir.” ve “RAM çocuğumun gelişimini takip etmektedir.” Maddeleriyle yer almıştır. Yapılan analiz sonucunda sırasıyla ortalaması 2.33, 2.64 ve yanıt yüzdeleri ise %35 katılmıyorum, %46 katılıyorum olarak belirtilmiştir. İkinci sırada belirtilen anket maddesine bu düşünceye toplamda katılmıyorum yanıtı %38 olarak belirlenmiştir.

Okul yönetiminin işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynler ile ilgilenmeyişi hakkında ise A1 “*Konuşurken toplantıda hep normal çocukları ön plana çıkardı, onların yaşadığı sıkıntıları, işte böyle böyle çocuklar var işte zihinsel engelli çocuklarımız var, onların davranışlarıyla ilgili, sonrasında ben bayağı kızdım. Hep normal çocuklar diyorsunuz da bize varız, bizde buradayız ve bizimde sorunlarımız olabilir yani sadece ben varım diye bir şey yok.*” (21/357) demiştir. Bu bulgu anket maddesi olarak “Okul yöneticileri bizim sorunlarımızla yeterince ilgilenmektedir.” Şeklinde yer almış ve analiz sonucunda ortalaması 2.54, yanıt yüzdesi ise %49 ile katılıyorum olarak ortaya çıkmış olsa da yarıya yakın ebeveyn okul yöneticilerinin ebeveynlerin sorunlarıyla ilgilenmediği görülmektedir.

Paydaşların işitme kayıplı çocuğun eğitiminde sorumluluk almayışı ve eşgüdümlü biçimde çalışmayışı konusunda A7 “*Yani yani nerden sıkarsan herkes birilerine topu atıyor ama yapacak bir şey yok, yapacak hiçbir şey yok.*” (120/2245) sözleriyle ifade ederken A4 ise benzer şekilde “*Açtık açtık yani o da geldi zaman zaman böyle şeyler var ama bu devamlı üzerinde durulması gereken şey yani bir sefer iki sefer söyledim hani saldım çayıra mevlam kayıra olmuyor bazı şeyler hocam, yani bir bütünlük esas yani.*” (53-943) sözleriyle belirtmiştir. Anket içinde konuya ilişkin “Sınıf öğretmeni, rehber öğretmen, okul yönetimi ve RAM kaynaştırmada birbirleriyle uyumlu çalışmaktadırlar.” ifadesi yer almış ve analiz sonucu ortalaması 2.31, yanıt yüzdesi ise %26 hiç katılmıyorum, %31 katılmıyorum olarak ortaya çıkmıştır. Bu da ebeveynlerin genel olarak kaynaştırma uygulamalarında paydaş kişi ve kurumların uyumlu çalışmadıklarını düşündüklerini göstermekle birlikte araştırmanın ilk bulgularıyla uyumlu olduğu da görülmektedir.

3.2.6. Sınıf içi fiziksel şartların uygun olmayışı

Elde edilen bir diğer bulgu ise dört ebeveynin belirttiği işitme kayıplı kaynaştırma öğrencisi için sınıfta ses yalıtımının olmayışı ve öğrencinin öğretmenini rahatlıkla dinleyebileceği yerde oturmaması gibi sınıf içi fiziksel şartların uygun olmayışıdır. Ses yalıtımı ile ilgili sorunu A8 kodlu katılımcı “[*çocuğunun ismini veriyor*] de zeki bir çocuktur, hani diyorum ya ben bir kerede belki anlayamıyor bir kerede anlayamama sebebi hani sınıfın gürültüsünden ya işte arka sıralarda olduğundan...” (133/2472) sözleriyle ifade etmiş ve A6 ise çocuğunun öğretmenini iyi dinleyememesini “*Çocuk kendisi söyledi yani, yapamıyor, neden böyle oluyor diyor, duymuyorum ben diyor*

arkadaydı mesela öğretmen haftada bir her çocuğu değişik yerlere oturtuyor [çocuğunun ismini veriyor] genelde işte ortada ya da arkaya denk gelince...” (89/1673) sözleriyle belirtmiştir. Geliştirilen anket içinde iki madde halinde yer almıştır. “Çocuğum sınıfta öğretmenini rahatlıkla dinleyebileceği yerde oturmaktadır.” maddesinin ortalaması 3.21, yanıt yüzdesi ise %53 ile katılıyorum olarak belirtilmiştir. İlgili diğer madde “Çocuğumun öğretmenini iyi dinleyememesinin nedeni sınıfta ses yalıtımının olmayışıdır.” şeklinde yer almış ve ortalaması 2.75, yanıt yüzdesi ise %23 katılıyorum, %33 tamamen katılıyorum olarak belirtilmiş olsa da hiç katılmıyorum ve katılmıyorum yanıtları göz önüne alındığında %45 gibi bir oran ile de ebeveynler sınıf içerisinde ses yalıtımının olmadığından dolayı çocuklarının etkilendiğini vurgulamışlardır. Bulgular dikkate alındığında öğrenciler sınıf içerisinde öğretmenini dinleyebileceği yerde oturduğunu fakat sınıfta ses yalıtımının olmamasından etkilendiklerini göstermektedir.

3.2.7. Akranlarının öğrenciye olumsuz yaklaşımı

Verilerin analizi sonucunda üç ebeveyn akranlarının öğrenciye olumsuz yaklaşımına değinmiştir. Bu bulguya örnek olarak A11 kodlu katılımcı “Onlarda tabi çocuklar maşallah onlar daha şeyli oluyor bunu biraz dışlıyor yani arkadaşları böyle beraber oyun oynarken.” (182/3427) sözleriyle çocuğuna akranlarının olumsuz yaklaşımlarını belirtmiştir. Benzer şekilde de A4 kodlu katılımcıda “...beraber böyle aynı istikamete giderken o iki çocuk [çocuğunun ismini veriyor] ile beraber yürürken [çocuğunun ismini veriyor] diyalog kurmaya çalışıyor oynayayım diye gayret gösterirken öbür ki çocuk sanki [çocuğunun ismini veriyor] yokmuş gibi havaya bürünüyor yani yokmuş gibi...(55/1003) arkadaşlarının çocuğuyla ilgilenmediğini belirtiyor. Çocuğunun akranları ile fiziksel kavga ettiğini belirten A14 kodlu katılımcı şu sözlerle ifade ediyor:

“...benim çocuğumu biri işte düşürdü [çocuğunun ismini veriyor] yalan söyledi, ben gittim çocuğa bir daha yaparsan müdüre söylerim dedim korkutmak amaçlı, ne anlıyordun söyledin diye niye şikayet ettin anneme söyledim diye öldürürüm seni diyor kırarım diyor öderim diyor cihazını... öyle uğraşıyorlar çocukla hepsiyle uğraşıyorlar mı bilmiyorum yani tek benim kızım la mı uğraşıyorlar bilmiyorum yani” (248/4538).

Geliştirilen anket içerisinde “Kaynaştırmada yaşadığımız sorunların bir nedeni çocuğuma normal işiten akranlarının olumsuz yaklaşımıdır.” Maddesi ile yer almış ve yapılan analiz sonucunda 2.63 ortalaması ve %35 yanıt yüzdesi ile katılıyorum, %23 ile

de tamamen katılıyorum olarak belirlenmiştir. Bu bulgu ebeveynlerin yaşadıkları sorunların bir kaynağının çocuklarına yönelik akranlarının olumsuz yaklaşımı gösterilebilir.

3.2.8. Normal işiten çocuğu olan ailelerin kaynaştırma öğrencisine ve ailesine yaklaşımı

Ebeveynler ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerin analizinden sonra normal işiten çocuğu olan ailelerin kaynaştırma öğrencisine ve ailesine yaklaşımı bulgusu elde edilmiş ve üç ebeveyn konu hakkında düşüncelerini dile getirmiştir. Bu bulguya örnek olarak A13 kodlu katılımcı diğer ailelerin çocuğuna yönelik görmezlikten geldiklerini belirtirken *“Bazıları var ki yani hiçbir şey yokmuş gibi davranıyorlar ama bir şey inceliyorlar bunlarda çok rahatsızlık verici şeyler.”* (239/4461). Benzer şekilde *“Yani daha farklı davranıyorlar, ne kadar kaynaştırmada olsa bir farklılık oluyor ve bu tabi alışana kadar insanı rahatsız ediyor [çocuğunun ismini veriyor] de rahatsız etti başlarda okula gitmek istemedi.”* (225/4190) düşüncelerini belirtmiştir. Ankette konu *“Kaynaştırmada yaşadığımız sorunların bir nedeni normal işiten çocuğu olan ailelerin çocuğuma olumsuz yaklaşımıdır.”* maddesi ile yer almış ve ortalaması 2.30, yanıt yüzdesi %42 ile katılmıyorum olarak belirtilse de katılıyorum ve tamamen katılıyorum olarak verilen yanıt toplamda %37 olarak belirlenmiştir. Katılmak ve katılmamak arasında küçük bir yüzde farkının olduğu ve ebeveynlerin yarıya yakınının konu hakkında sorun yaşadıkları görülmektedir.

3.2.9. Toplumla ilgili yaşanan sorunlar

Çocuğu kaynaştırmaya giden ebeveynler ile yapılan görüşmelerin analizi sonucu kaynaştırma uygulamasında yaşanan sorunlarla ilgili son bulgu toplumla ilgili yaşanan sorunlardır. Görüşme yapılan ebeveynlerin üçü toplumla ilgili sorun yaşadıklarını belirtmiş ve bu bulguya örnek olarak A10 kodlu katılımcı toplumun engellilere yönelik olumsuz bakış açısına yönelik aşağıda belirtilen ifadeleri kullanmıştır: *“Olumsuz yani engellilere tabi bir acıma duygusu var acıma duygusuyla bakılıyor biraz belki yardımcı olmaktan daha ziyade onlara cesaret vermeleri konusunda daha onları cesaret kırıcı yaklaşım var toplumda.”* (169/3180). A13 kodlu katılımcı da benzer ifadelerle *“Farkında olmadıklarını düşünüyorum, bilmiyorlar...”* (238/4438) düşüncelerini belirtmiştir. Konu *“Kaynaştırmada yaşadığımız sorunların bir nedeni toplumun engellilere yönelik yeterli*

bilince sahip olmamasıdır.” maddesiyle ankette yer almış ve yapılan analiz sonucu ortalaması 3.03, yanıt yüzdesi ise %37 katılıyorum, %38 ile tamamen katılıyorum olarak belirlenmiş, yanıt oranının yüksek olduğu görülmüştür.

3.3. Tema IV: Kaynaştırma Uygulamalarının Olumlu Yönleri

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden ebeveynlerin sorunlarını ve gereksinimlerini belirlemek üzere yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerin analizi sonucu elde edilen bir diğer tema kaynaştırma uygulamalarının olumlu yönleridir. Bu temaya ilişkin bulgular ise kaynaştırmanın öğrencinin dil gelişimine katkısı, öğrencinin duygusal sosyal gelişimine katkısı, öğrencinin akademik gelişimine katkısı ve son olarak aileye katkısıdır. Nitel betimsel analiz sonucunda geliştirilen anketin verileri nicel betimsel analizi yapılarak işitme kayıplı çocuğu olan aileler için kaynaştırmanın olumlu yönlerine ilişkin bulgular birlikte verilmiştir.

3.3.1. Öğrencinin dil gelişimine katkısı

Verilerin analizi sonucunda kaynaştırma uygulamalarının olumlu yönleri teması içerisinde elde edilen ilk bulgu kaynaştırma uygulamalarının kaynaştırma öğrencisinin dil gelişimine katkısı olduğudur. Buna yönelik altı ebeveyn konuya değinmiştir. Bu anlamda A13 kodlu katılımcı açıkça şu ifadelerle düşüncelerini belirtmiştir: “*Dil gelişimi açısından tabi faydası oldu.*” (231/4312). A4 kodlu katılımcı “*Aralarında konuştuğu kelime diyelim ki 10 tane ise oradaki 30 tane çocuktan birer tane kelime kavrasa ama iyi... 30 çocuktan birer kelime kapsa diyoruz hafızaya hani geliştirmiş oluruz bunun faydası var.*” (60/1094); A12 kodlu katılımcı “*Kaynaştırmanın ekstra bir şeyi diyelim dediğim gibi sadece dilinde olmuştur, konuşmasında olmuştur.*” (214/3972); A10 kodlu katılımcı ise “*Katkısı şöyle, yani normal çocuklarla bir arada olduğu için dili normal şekilde çocuk konuşabiliyor...*” (165/3097) sözleriyle kaynaştırmanın dil gelişimine katkısının altını çizmiştir. Ankette bu bulguya ilişkin olarak “*Kaynaştırma çocuğumun dil gelişimini desteklemektedir.*” maddesi yer almış ve analiz sonucunda 3.26 ortalaması, %52 katılıyorum, %38 tamamen katılıyorum olarak yanıt yüzdesi ortaya çıkarak ebeveynlerin kaynaştırma uygulamalarının çocuklarının dil gelişimine faydalı olduğuna inandıkları sonucuna ulaşmıştır.

3.3.2. Öğrencinin duygusal-sosyal gelişimine katkısı

Kaynaştırma uygulamalarının olumlu yönleri teması içerisinde elde edilen ikinci bulgu kaynaştırmanın öğrencinin duygusal-sosyal gelişimine katkısıdır. Bu bulguyla ilgili bir önceki alt temayla benzer biçimde üç ebeveyn konuya ilişkin düşüncelerini belirtmiştir. Bulguya dayanak olarak A1 kodlu katılımcı çocuğunun kaynaştırma eğitimine başladığından itibaren özgüveninin arttığını *“Burada olunca hep kapalı alan içerisindeydik, çıkamıyorduk yani dışarıya kendi gibi olan çocuklarla olduğu zaman dışarıya taşamıyoruz, hani açılmıyoruz, şimdi tam tersi kendi çok özgüvenli, şarkı da bilmese ben şarkı biliyorum deyip kalkıp söyleyebiliyor ama uyduruyor yani hani.”* (3/50) sözleriyle belirtmektedir. Çocuğunun utangaçlığının geçtiğine yönelik A3 kodlu katılımcı da *“Gelişti çünkü daha önce de çok pısırtıktı yani öyle aşırı konuşma şeysi yoktu hiç, içine kapanıktı yani okula gönderdikten sonra o şeyi aştı zaten utangaçlığı, maşallah şimdi hiç sulu götürür susuz getirir, [çocuğunun ismini veriyor] çok seviyor arkadaş ortamını...”* (47/840) şeklinde açıkça ifade etmektedir.

Öğrencinin sosyal yönden gelişimine örnek olarak A2 kodlu katılımcı şu düşünceleri dile getirmiştir:

“Sosyal yönden her zaman olumlu yani pozitif, arkadaşları, öğretmeni bir çevrenin içinde oluyor. Bunlar normal bir okulla ya da başka yere konmamış olsa evde bütün körelecek yani, böyle ortama girdikçe hem sosyalleşiyor, hem başkalarından oturmayı kalkmayı, burada sonuçta sadece ders değil ki onlara nasıl davranacakları, saygıyı sevgiyi bunları da öğretiyoruz. Bunlarda okul ortamına ya da toplum içine girdiğinde bunları da kazanmış oluyor. Sadece onu değil ders değil.” (34/597)

Bu bulgulara dayalı olarak geliştirilen ankette “Kaynaştırma çocuğumun duygusal ve sosyal gelişimini desteklemektedir.” maddesiyle temsil edilmiş ve betimsel analiz sonucu 3.05 ortalaması, %58 katılıyorum yanıt yüzdesi ortaya çıkmıştır. Bu bulgu da nitel verilerle örtüşmekte olup kaynaştırma uygulamalarının çocukların duygusal-sosyal yönden gelişimine katkı sağladığını göstermektedir.

3.3.3. Öğrencinin akademik gelişimine katkısı

Kaynaştırma uygulamalarının olumlu yönleri teması içerisinde elde edilen üçüncü bulgu ise kaynaştırmanın öğrencinin akademik gelişimine katkısı olduğudur. Bu anlamda iki ebeveyn konuya değinmiş ve örnek olarak A7 kodlu katılımcı *“...başarı açısından*

dediğim gibi ilkokula çok desteği oldu, işte gitti oraları gördü, arkadaşlarını gördü, kendine daha iyi çeki düzen verdi çalışmalarını hızlandırdı... evdeki dersine daha iyi okuldaki dersine daha iyi sarılmaya başladı.” (114/2144). sözleriyle akademik gelişimine katkısı olduğunu ifade etmiştir ve ayrıca aynı katılımcı *“Düşünüyorum, düşünüyorum neden bir harf öğrenmesinin belki çok yararı oldu, orada öğrendiğini düşünüyorum.”* (114/2135) ifadesiyle düşüncelerini belirtmiştir. Ankette konu *“Kaynaştırma çocuğumun akademik gelişimi desteklemektedir.”* olarak yer almış ve maddenin ortalaması 3.01, yanıt yüzdesi de %55 ile katılıyorum şeklinde belirtilmiştir. Bu bulgu da ebeveynlerin kaynaştırma uygulamalarının çocuklarının akademik gelişimine katkıda olduklarını düşündüklerini göstermektedir.

3.3.4. Aileye katkısı

Kaynaştırma uygulamalarının olumlu yönleri teması içerisinde elde edilen iki ebeveynin belirttiği son bulgu ise kaynaştırma öğrencisinin ailesine katkısıdır. Bu bulguya dayanak olarak A2 kodlu katılımcının sözleri gösterilebilir:

“Yani şunu ben bir kere daha söyleyebilirim, kesinlikle eskiden kaynaştırma, hani böyle olmadığı için, kendi çocuğumda olmadığı için pozitif bakmazdım ama şimdi kendi çocuğumda yaşıyorum kaynaştırmanın kesinlikle kesinlikle faydalı olduğunu düşünüyorum.” (38/678).

Yukarıdaki ifade ebeveynin kaynaştırmaya olan algısının kendi çocuğundan sonra değiştiğine işaret etmektedir.

3.4. Tema V: Kaynaştırma Uygulamalarının Başarısını Etkileyen Faktörler

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden ebeveynlerin sorunlarını ve gereksinimlerini belirlemek üzere yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerin analizi sonucu elde edilen bir diğer tema kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen faktörlerdir. Bu tema içerisinde on alt temaya ulaşılmıştır. Bunlar sırasıyla öğrencinin bireysel özelliklerinin etkisi, öğretmenin etkisi, paydaş kurumların desteği, okul yönetiminin olumlu tutumu, öğrencinin akranları ile ilişkisinin olumlu olması, ailenin bilinçli olması, kaynaştırma sürecinde rehabilitasyon merkezinin aileye ve öğrenciye katkısı, öğrenciye uygun eğitim programının hazırlanması ve destek eğitim

verilmesi, öğrencinin sınıf içerisindeki uygun oturma düzeni, toplumun engellilere yönelik bakış açısıdır.

3.4.1. Öğrencinin bireysel özelliklerinin etkisi

Ebeveynlerle yapılan görüşmeler sonucunda kaynaştırma uygulamasına devam eden öğrencilerin bireysel özelliklerinin kaynaştırmanın başarısını etkileyen etmen olduğu görülmüştür. Bu alt temaya on iki ebeveyn değinmiş ve bu anlamda A11 kodlu katılımcı çocuğunun ek engelinden dolayı işitme kaybının geç tanındığı ve böylece eğitiminde aksamalara neden olduğunu belirten şu ifadelerle yer vermiştir: *“Benim bu işitme şeyini çok geç öğrendik hatta beni de müdür çok işte hayret bir veli olarak bir anne baba olarak biz kendimiz de anlamadık çocuk yüksek sesle konuşuyordu ama o başka hastalıkla uğraşırken işitmeye hiçbir şey yapmadık, sonra götürdük kendi hayret nasıl bir öğretmen de fark etmemiş sizde fark etmemişsiniz. (193/3595). Aynı zamanda A11 kodlu katılımcı “eee şimdi beyinde bir rahatsızlığı saptandı işte bu rahatsızlık bütün yürümelerine kaslarını bile şey yapıyor, bitkisel ilaç kullanıyor işte kaç defa havale geçirdi... rahatsızlıklarımız var yani.” (177/3338) sözleriyle ek engelinin çocuğunu çok fazla etkilediğini vurgulamıştır.*

A8 kodlu katılımcı ise çocuğunun yaşadığı psikolojik durumun eğitimini etkilediğini “...yaşadığı bir şeyi yoğun yaşayan yani mesela biz onun depresyonuyla iki sene uğraştık, iki sene de anca toparlayabildik okulda tam anlamıyla çözüldü, okul tam anlamıyla çözdü.” (142/2635). sözleriyle belirtmiştir. A4 kodlu katılımcı da çocuğunun öğretmenin çocuğu hakkında kişisel özelliklerinden dolayı öğrenemediğini belirtirken “*[çocuğunun ismini veriyor] istedi mi yapar diyor yani, istedikten sonra yapar kabiliyeti var diyor yani kullanmayı biraz şey edemiyor tez yoruluyor.*” (59/1067) ifadelerini kullanmıştır.

Diğer taraftan öğrencinin kendini kabulünün kaynaştırma uygulamalarında öğrencinin başarısında etkili olduğu ve A1 kodlu katılımcının çocuğunun kendini kabul ettiğini “*Psikolog [çocuğunun ismini veriyor] demiş ki elinde sihirli bir değnek var, neyi değiştirmek istersin, saçının rengini demiş.*” (15/261) sözleriyle ifade etmiş ve öğrencinin işitme kaybını kabullendiği biçiminde yorumlamıştır.

İşitme kayıplı öğrencinin bireysel özelliklerinin kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen diğer bir etmen öğrencinin işitme kaybının tanılanma yaşıdır. Bu anlamda öğrencinin dili edindikten sonra kaybın yaşanması öğrencinin eğitim hayatını

etkileyen bir etmen olduğunu A1 kodlu katılımcı şöyle dile getirmiştir: “[çocuğunun ismini veriyor] avantajı ateşli havale sonrası işitmesini kaybetmesiydi ve harfleri biliyor olmasındı ve biz hızlı hızlı ilerledik, yani implantı takar takmaz bir sonrasında biz bayağı cümleler kuruyorduk...” (5/82).

Bulgular dikkate alındığında öğrencinin işitme kaybının yanında ek engelinin bulunması, işitme kaybının zamanı, öğrencinin çabuk sinirlenmesi, sabırsız olması gibi bireysel özelliklerinin kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen faktör olduğu görülmektedir.

3.4.2. Öğretmenin etkisi

Kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen faktörler temasının içerisinde öğretmenin etkisi yapılan analiz sonucu güçlü bir bulgu olarak ortaya çıkmış ve on ebeveyn konuya ilişkin düşüncelerini dile getirmiştir. Bu bulguya örnek olarak A10 kodlu katılımcı şunları dile getirmiştir:

“Çocuğumuzu engelli gibi gördüğümüzü ifade ettiğimiz zaman hocam böyle davransanız, böyle davransanız işte konuşma sıkıntısı biliyorsunuz diğer çocuklara farklı biraz daha farklı işte biraz sıkıntılı, ben ayrı kesinlikle böyle düşünmeyin engelli gibi görmeyin gibi uyardı öğretmenimiz yani onu da faydalı buldum aslında yani, farklı hissetsin istemiyorum diğer çocuklara nasıl davranıyorsam ona da öyle davranıyorum öyle davranılması lazım şeklinde öğretmenimiz yaklaştı onun faydasını gördük yani engelli olarak görmemek lazım şeklinde iyi öğrencimiz diyerek bize olumlu yaklaşımlarda bulundu yani.” (163/3056).

Ailenin bu ifadesinden öğretmenin hem çocuğa hem aileye yaklaşımının olumlu olduğu görülmektedir. Benzer şekilde A3 kodlu katılımcı “Evet okulunda var onunda mesela yönlendirmesi var çok çok iyi biz devamlı tek başıma karar vermiş değilim öğretmenlerinin desteği ve diyalog halindeyim...” (44/782) öğretmenin öğrenciyi kabul edip aileyi öğrenci hakkında bilgilendirdiği görülmektedir.

Belirtilen durumun aksine bazı ebeveynlerin öğretmenlerle iletişim sorunu yaşadıkları ve bu durumun çocuklarının eğitimini etkilediğini düşünen ebeveynlerin olduğu bulgusu elde edilmiştir. Örneğin A12 kodlu katılımcı durumu “Genelde gördüğüm öğretmenlerle çok konuşurduk... öğretmenlerle konuşmaktan çok şey anlıyorsun [çocuğunun ismini veriyor] durumu hakkında bilgi sahibi oluyorsun ya da ne

yapabiliriz ekstra nasıl bir oyunlar oynatabiliriz, yani konuşmamız olmuyor öğretmenle...” (202/3748) sözleriyle ifade etmiştir.

Bu konuya dayalı bulgular, geliştirilen ankette “Öğretmenin çocuğuma olumlu yaklaşımı kaynaştırmanın başarılı olmasında önemlidir.” maddesiyle temsil edilmiş olup yapılan betimsel analiz sonucu maddenin ortalaması 3.53, yanıt yüzdesi ise %60 tamamen katılıyorum, %36 katılıyorum olarak belirtilmiştir. Ebeveynler için çocuklarının eğitiminde öğretmenin önemli rol oynadığı vurgulanmıştır. Ayrıca kaynaştırma uygulamalarında sınıf öğretmenin öğrenciyi kabul etmesi ve öğrencinin eğitiminde istekli olmasının uygulamanın başarısını etkilediği görülmüştür.

Diğer taraftan yapılan analiz neticesinde bazı ebeveynler işitme kayıplı kaynaştırma öğrencisinin eğitiminde öğretmenin kaynaştırma uygulamaları ve işitme kayıplı öğrencinin eğitimi konusunda yeterli bilgiye sahip olup olmamasının kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkilediğine yönelik düşüncelerini belirtmişlerdir. Bunlardan A1 kodlu katılımcı “...Yani bence insan kendine güvendiği zaman, ne yaptığını bildiği zaman, gittiği yolu bildiği zaman bir şey olmuyor yani, kararlı olacaksınız yani.” (17/289) sözleriyle öğretmenin kaynaştırma uygulamaları hakkında bilinçli olduğu zaman uygulamada sorun yaşamadıklarını vurgulamıştır. Ankette de “Öğretmenin işitme engellilerin eğitimi konusunda yeterli bilgiye sahip olması kaynaştırmanın başarısını önemli derecede etkiler.” maddesiyle yer almış ve ortalaması 3.61, yanıt yüzdesi ise nitel analiz sonucuyla paralel olarak beklendiği üzere %71 ile tamamen katılıyorum olarak ortaya konmuştur. Diğer anket maddeleriyle ortalaması kıyaslandığında en yüksek ortalama sahip madde olarak ilk sırada yer alarak öğretmenin işitme engellilerin eğitimi ve kaynaştırma uygulamaları konusunda bilinçli olmasının önemine vurgu yapıldığı görülmüştür.

3.4.3. Paydaş kurumların desteği

Kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen faktörler içerisinde kaynaştırma öğrencisinin eğitiminden sorumlu olarak rehberlik araştırma merkezi, okul yönetimi ve öğretmenler, rehabilitasyon merkezi gibi paydaş kurumların desteğinin önemine yönelik bulgular elde edilmiş ve konuya ilişkin dokuz ebeveyn düşüncelerini ifade etmiştir. İlk olarak A9 kodlu katılımcı rehberlik araştırma merkezinde bulunan rehber öğretmenlerden bilgi edindiğini “Tabi orada bilgilendiriyorlar rehberlik araştırmada da var şeylerin yönetiminde var.” (153/2854) sözleriyle dile getirmiştir. A13 kodlu katılımcı da okul

yönetiminin ve öğretmenlerin ebeveynlere ve çocuğa destek olmasına yönelik *“Okul yönetiminin bu konuda çok destek olması gerekiyor, öğretmenlerin özellikle sınıf öğretmenin çocuğa çok destek olması gerekiyor, ailenin de hani kaynaştırmaya gitti deyip birçok mücadele vermesi gerekiyor, bu şekilde başarıya ulaştırır.”* (232/4329) demiştir.

Kaynaştırma uygulamalarında kaynaştırma öğrencisinin eğitiminde bir diğer paydaş kurum olarak görebileceğimiz rehabilitasyon merkezlerinin hem ebeveynlere hem de öğrenciye desteğine yönelik A8 kodlu katılımcı *“Tabi ki tabi ki orada destekleniyor...Ama dediğim gibi ne oluyorsa orada oluyor mesela extraların ona çok faydası oluyor eminim, çünkü orada birebir ders alıyor.”* (146/2722) ve benzer şekilde *“Yani tabi çok önemli mesela okuldaki yetişemediğimiz dersleri bireysel eğitimlerinde yardımcı oluyorlar mesela.”* (126/2358) ifadelerini kullanmıştır. Ayrıca A7 kodlu katılımcı *“...İlk yıllarda çok ilgileniyorduk ha yine de o konuda hepsine teşekkür ederim güzel eğitti eğittiler, güzel yardımları oldu, güzel destekler oldu işte bize de destek etti orası destekledi, ilkokul destekledi buraya kadar geldik.”* (113/2117) diyerek rehabilitasyon merkezinin hem çocuklarına hem de kendilerini desteklediğinin altını çizmiştir. Uygulanan anket içerisinde bu bulgu ilk olarak *“Rehabilitasyon merkezinde çocuğuma verilen eğitimden memnunuz.”* maddesiyle temsil edilmiş, ortalaması 3.05, yanıt yüzdesi ise %60 ile katılıyorum olarak belirtilmiştir. Diğer madde ise *“Rehabilitasyon merkezi bize psikolojik olarak destek olmaktadır.”* şeklinde yer almış ve ortalaması 2.80, yanıt yüzdesi %45 katılıyorum, %22 tamamen katılıyorum olarak belirtilmiş ve araştırmanın ilk bölümünün bulgusuyla da örtüştüğü görülmüştür. Bulgular göz önüne alındığında paydaş kurumların uyumlu çalışmasının kaynaştırmanın başarısını etkilediği sonucu ortaya çıkmaktadır.

3.4.4. Okul yönetiminin olumlu tutumu

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya giden ebeveynlerle yapılan görüşmelerin analizi sonucu kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen faktör olarak dokuz ebeveynin değındiğı üzere elde edilen diğeri bir bulgu ise kaynaştırma öğrencisine yönelik okul yönetiminin olumlu tutumudur. Bulguya örnek olarak bazı ebeveynlerin sözlerini belirtecek olursak ilk olarak A6 kodlu katılımcı *“Sıkıntı çıkartmadı, herhalde yani bu konuda herhalde talimat mı veriyor ne hem bir sıkıntı çıkarmıyorlar, memnuniyetle kabul ettiler...yani milli eğitim okulundan desteğı aldık biz, yardımcı oldular, sıkıntı da*

yaratmadılar.” (91/1720) ifadesinde bulunmuştur. A3 kodlu katılımcı okul yönetiminin kabulü ile ilgili olarak *“Hiç öyle bir sorunla karşılaşmadım, gayet iyi çünkü torundan başka diğer engelli çocuklar da var, daha bir şey olarak ileri derecede olanlar var. Onları kabul eden bunu hayli hayli eder ki bunda pek ben engel olarak görmüyorum.”* (41/733) sözlerini sarf etmiştir. Okul müdür, müdür yardımcısı ve rehber öğretmenin öğrenciyi kabulü ile ilgili A12 kodlu katılımcı da *“Bir tane öyle bedensel engelli vardı iki taneymişiz, o kadar yani hiçbir sıkıntı yok ve bize öyle engelli çocuğu okutmayacağız diyen öğretmenler var dedi bizde öyle şey olmaz dedi okul, hiçbir sıkıntı çıkarmadı yani, o rehberlik öğretmeni de o da az çok biliyor yani işitme engelli durumlarını, yani müdür yardımcısı filan o yönden sıkıntı yok iyi yani.”* (209/3873) sözleriyle okul yönetiminin olumlu yaklaşımını ayrıca vurgulamıştır. Bu anlamda öğrencinin okula kayıta okul yönetiminin herhangi bir sorun çıkartmadığı ve öğrenciye olumlu yaklaştığı ebeveynler tarafından belirtilerek kaynaştırmanın başarısını etkileyen faktör olarak ifade etmişlerdir.

3.4.5. Öğrencinin akranları ile ilişkisinin olumlu olması

Kaynaştırma uygulamalarının başarısında işitme kayıplı kaynaştırma öğrencisinin akranları ile ilişkisinin olumlu olmasının etkili olduğu bulgusu sekiz ebeveynin konuya ilişkin düşünceleriyle elde edilmiştir. Bu bulguya dayanak olarak A12 kodlu katılımcı, çocuğunun akranları tarafından sevildiğini ve başarılı bir öğrenci olduğunu belirtirken şu ifadeleri kullanmıştır: *“Arkadaşlarıyla uyumu çok iyi, iyi yani gayet iyi, bir sıkıntı olmadı şimdiye kadar. [çocuğunun ismini veriyor] seviyorlar genelde, Ayşe bir de başarılı olunca tahminim ondan dolayı yani, Ayşe’ye karşı şeyi yok seviyorlar yani diğer aileler de şey yapıyor, Ayşe öyle yani dışlama gibi bir olay yaşamadık hiç öyle, iyi yani.”* (209/3895). Benzer ifadelerle A10 kodlu katılımcı da *“Yok herhangi bir sıkıntı yaşamıyoruz gayet iyi arkadaşlarıyla...diğer arkadaşları kendilerinden farklı görmüyorlar yani kabullenmiş durumda, konuşmalarında anlayamaz konuşmaları arkadaşımız şeklinde bir tavır içerisinde olmuyorlar...”* (163/3065) şeklinde düşüncelerini belirtmiştir.

Görüşülen diğer ebeveynlerden de benzer ifadelerle çocuklarının akranları ile ilişkilerinin olumlu olduğu ve sıkıntı yaşamadıkları, akran ilişkilerini kaynaştırmanın başarısını etkileyen önemli bir faktör olarak belirttikleri görülmektedir.

3.4.6. Ailenin bilinçli olması

Kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen diğer bir bulgu işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarının eğitiminde ve kaynaştırma uygulamaları hakkında bilgi sahibi yani bilinçli olmasıdır. Yedi ebeveynin belirttiği bu alt temada, yaşadıkları bir durumla ilgili olarak kendi çabalarıyla araştırma yapabilmeleri ve sorunların üstesinden gelebilme becerileri bulgusu ön plana çıkmıştır. Örnek olarak A12 kodlu katılımcı;

“Kelime, o harflerde biraz sıkıntı çektik, n, l bir de t'ydı galiba t ve k o harflerde sıkıntı çektik bunlarda çok zorlandık ama onları da aştı yani internetten açtık, sadece [çocuğunun ismini veriyor] geliyor gidiyor normal çocuklarda da sıkıntı oluyormuş harfleri çıkarmada, dersleri iyi yani bizde destek oluyoruz biz destek olmasak normal kaynaştırmada burada bu şekilde olmaz kesinlikle, ben olacağını düşünmüyorum.” (199/3696)

sözleriyle belirtirken, çocuklarının kullandığı işitme cihazında herhangi bir problemle karşılaştıklarında çözüm yolunu bildiklerini A10 koldu katılımcı *“...Arızalandığı zaman zaten firmaya gönderiyoruz, numara ile telefonlaşıyoruz firma alıyor zaten değiştirilmesi gerekiyorsa değiştiriyor...”* (167/3141) sözleriyle ifade etmiştir. Aynı katılımcı çocuklarına olan yaklaşımına yönelik bilgiyi nasıl edindiğini ise şöyle anlatmıştır:

“...Çocuğumuza nasıl yaklaşacağımızı bizim ıı., nereden bilgi ediniyoruz, çocuğa yaklaşımımız nasıl anne baba konusunda bu konuda biz önce inancımız yani Müslüman bir anne baba olarak bir çocuğa davranışımızın nasıl olması gerektiğini biz tabi okuduğumuz kitaplardan o konuda bilgi ediniyoruz yani bilhassa çocuk gelişimi ile ilgili günümüzde yazılmış bazı şeyler okuyoruz...” (167/3148).

Diğer taraftan kaynaştırma uygulamaları konusunda yasal haklarını bilmelerinin uygulamanın başarısını etkileyen etmen olduğunun farkında olduklarını A9 kodlu katılımcı *“Tabi öyle bir hakkımız var bizim ki orada söylüyorlar böyle bir hakkınız var...”* (152/2847) sözleriyle dile getirmiştir. Bu anlamda genel olarak çocuklarının eğitimi ve kullandıkları işitmeye yardımcı cihazlar konusunda farkındalıkları olduğu ve bu durumun kaynaştırmayı olumlu yönde etkileyen bir faktör olduğu görülmektedir.

3.4.7. Kaynaştırma sürecinde rehabilitasyon merkezinin aileye ve öğrenciye katkısı

Rehabilitasyon merkezleri işitme kayıplı öğrencilere eğitim vermektedir. Bu öğrenciler işitme engelliler ilkokul ya da ortaokula giden öğrenciler olabileceği gibi araştırma kapsamında olan işitme kayıplı kaynaştırmaya giden öğrencilere de eğitim vermektedir. Aynı zamanda öğrencilere eğitim vermesinin yanı sıra ebeveynlerine de aile eğitimi konusunda destek olmaktadır. Bu durum kaynaştırma uygulamalarının başarısını doğrudan etkilemese bile dolaylı olarak etkilediği ve okulda aldığı eğitime yardımcı olduğuna yönelik altı ebeveyn düşüncelerini ifade etmiştir. Örnek olarak A2 kodlu katılımcı *“Şimdi rehabilitasyon eğitiminde birebir eğitim olduğu için çocukla daha birebir karşılıklı görüşme var konuşma var yani ikisi de etkin bence, hani rehabilitasyona da kesinlikle devam etmeli aynı zamanda akranlarının içerisinde de bulunmalı, yani ikisinin de çok büyük avantajları var.”* (28/480) şeklinde ifadelerle yer vermiştir. Benzer şekilde A8 kodlu katılımcı:

“Okula gidiyor mesela bireysel eğitime gittiğinde öğretmenleri o açığı kapatıyor ya da kapatmak için çaba gösteriyor o bir saat ya da 45 dakikalık vakti onun ihtiyaçlarına göre belirliyor. Yani birebir eğitim alıyor. Bu da çok güzel ekstra bizim için hani ekstra bir eğitim oluyor ben çok memnunum, kurumdan da çok memnunum öğretmen u., oradaki öğretmenlerinden de çok memnunum hani.” (126/2362)

sözleriyle rehabilitasyon merkezinden memnun olduğunu vurgulamaktadır. Bu bulgu anket içerisinde “Rehabilitasyon merkezinde çocuğuma verilen eğitimden memnunum.” maddesi ile temsil edilmiş ve analiz sonucunda maddenin ortalaması 3.01, yanıt yüzdesi ise %60 katılıyorum ile yüksek olduğu görülmektedir.

Rehabilitasyon merkezlerinin aynı zamanda işitme kayıplı çocuğu olan ailelere psikolojik olarak da destek oldukları yapılan görüşmeler sonucu belirlenmiştir. Bu bulguya örnek olarak *“Psikologla da görüşebiliyorum istediğim zaman...”* (24/429) şeklinde A1 kodlu katılımcının ifadesinden anlaşılabilmektedir. Aynı katılımcı benzer ifadelerle *“Yani her sorunumuzla ilgileniyorlar, mesela bununla baş edemiyorum diyorum hemen psikologla görüşmeye giriyoruz.”* (24/417).

Bu bulgu ebeveynlere uygulanan ankette “Rehabilitasyon merkezi bize psikolojik olarak destek olmaktadır.” şeklinde yer almış ve ortalaması 2.80, yanıt yüzdesi %45 katılıyorum, %22 ile tamamen katılıyorum olarak belirtilmiştir. Bu nicel analiz sonucunun nitel bulguyu destekler nitelikte olduğu görülmüştür.

Rehabilitasyon merkezinin işitme kayıplı çocuklarının eğitiminde destek olduklarını belirten A2 kodlu katılımcı *“Mesela çocuğu, benim oğlum 6 aylıkken başladı, hemen çocuğu bırakıp ta dışarıda beklemiyorsun, öğretmeniyle birlikte sende birebir eğitim alıyorsun, nasıl davranacağına bakıyorsun, yani ona göre davranıyorsun çocuğuna, çok faydalı, ben çok faydasını gördüm.”* (30/524) sözleriyle belirtmiştir ve bu bulgu anket içerisinde “Rehabilitasyon merkezi bize çocuklarımızın eğitimi konusunda destek olmaktadır.” olarak yer almıştır. Yapılan nicel analiz sonucu 3.23 maddenin ortalaması, %63 katılıyorum olarak belirtilen yanıt yüzdesi elde edilmiştir. Bu bulgu sonucunda rehabilitasyon merkezleri öğrencinin eğitimi etkileyen bir faktör olduğu için kaynaştırma uygulamalarını da etkileyen faktör olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

3.4.8. Öğrenciye uygun eğitim programının hazırlanması ve destek eğitim verilmesi

Kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen ve üç ebeveynin konu hakkında düşüncelerini belirttiği diğer bir bulgu ise öğrencinin devam ettiği okulda öğrenciye uygun eğitim programının hazırlanması ve destek eğitim verilmesidir. Bu bulgunun örneğini A14 kodlu katılımcı *“Kaynaştırma öğrencisi ya işte ona ayrı eğitim programı hazırlıyorlar o da yarıyıldan sonra çıktı zaten kaynaştırma raporu sınavlarda ayrı soru hazırlıyorlar neyse öyle yani.”* (247/4520) sözleriyle belirtirken, benzer olarak A7 kodlu katılımcı destek eğitimin verilmesi konusunda *“Bunlarda ben bunu normal karşılıyorum, neden çocukta zaten bu eksiklikler, bunlar çocuğun eksikliklerini tamamlama amacıyla gösteriliyor bana göre.”* ifadelerini kullanmıştır. Bu bulgular ışığında öğrenciye uygun programın hazırlanması ve destek eğitimin verilmesi öğrencinin eğitimi doğrudan etkilediği için kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkilediği düşünülmüştür.

3.4.9. Öğrencinin sınıf içerisinde uygun oturma düzeni

Ebeveynlerle yapılan görüşmelerde öğrencinin sınıf içerisinde öğretmenini rahatlıkla dinleyebileceği yerde oturmasının kaynaştırma öğrencisinin derslerindeki başarısını etkilediği görülmüştür. Görüşülen üç ebeveyn öğrencinin önde oturmasının öğrenciye olumlu etkilerinin olduğunu belirtmiş ve örnek olarak A14 kodlu katılımcının sözleri dile getirmiştir: *“Evet, ... işte kendisi çalışırsa yani öğretmen, masasına yakın oturarak anlatırsa o çocuklara o zaman anlıyor işte, bazı öğretmenler yardımcı oluyor bir şekil...”* (242/4525). Benzer şekilde A6 kodlu katılımcı da sınıf öğretmeni ile görüşüğünü *“Valla sınıf öğretmeni ile şey gittik için biz yani [çocuğunun ismini veriyor]*

işitme engelli olduğu biraz daha ön tarafta oturursa daha faydası olacağını.” (88/1640) sözleriyle yer vermiştir. Genel olarak bakıldığında aileler açısından öğrencinin öğretmenini rahatlıkla dinleyebileceği yerde oturmasının kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkilediği görülmüştür.

3.4.10. Toplumun engellilere yönelik bakış açısı

Kaynaştırma öğrencisinin toplum tarafından kabul edilip edilmemesi onu psikolojik olarak olumlu ya da olumsuz anlamda etkileyebileceği, dolayısıyla toplumun engellilere yönelik bakış açısının kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyebilecek bir unsur olduğu üç ebeveynin konuya ilişkin ifadeleriyle elde edilmiştir. Bu bulguya A2 kodlu katılımcının şu sözleri örnek gösterilebilir:

“Kabul edilmemiş olsaydı kesinlikle psikolojik olarak bir bunalıma girerdi. Çünkü kendisi zaten diğerlerinden muhakkak kendisini eksikli, aslında öyle değil, hepimiz bir engelli adayız ama muhakkak eksikliği hissedecektir ve üzülecektir. Bu da onun iç dünyasında psikolojik olarak kendini bunalımda hissedecektir, kötü hissedecektir...” (35/618).

Diğer yandan A10 kodlu katılımcı toplumda engellilere yönelik bilincin tam oluşmadığını dile getirmiştir:

“Yani tabi toplumda engellilere karşı bir bilinç nasıl davranılacağı konusunda bilinç tam olarak oluşmuş değil yani u., bu noktada ben büyük oğlumla sıkıntı biraz yaşıyoruz yani arkadaşları arasında arkadaşları geri geldiği zaman onu kendilerinden birisi gibi normal bir insan görmek istiyor yani iletişim noktasında biraz sıkıntı yaşıyorlar davranış noktasında da tabi.” (168/3162) “Yani siz çok kendinizi engelli kişi kendini çok ezik hissediyorsa tabi karşıdaki insanda ezmeye çalışıyor...” (168/3174)

Yukarıda sözü edilen ifadelerin öğrenciyi ve kaynaştırmanın başarısını etkilediği aileler tarafından dile getirilmektedir. Sonuç olarak kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen faktörler göz önüne alındığında öğrencinin bireysel özellikleri, öğretmenin, okul yönetiminin hatta rehabilitasyon merkezi de dahil olmak üzere paydaş kurumların etkisinin olduğu, aynı zamanda öğrenciye uygun eğitim programının hazırlanmasının, sınıf içerisinde kaynaştırma öğrencisinin oturma düzeninin hatta genel olarak toplumun engelli bireylere yönelik bakış açısının bile kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkilediği görülmüştür.

3.5. Tema V: Ailelerin Gereksinimleri

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden ebeveynlerin sorunlarını ve gereksinimlerinin belirlemesi amaçlanan bu çalışmada yapılan betimsel analiz sonucu ortaya çıkan beşinci tema ailelerin gereksinimleridir. Bu bulgular doğrultusunda üç alt tema ortaya çıkmıştır ve sırasıyla bilgilendirme gereksinimi, psikolojik destek gereksinimi, maddi gereksinimler olarak aşağıda nicel bulgularla birlikte belirtilmektedir.

3.5.1. Bilgilendirme gereksinimi

Verilerin analizi sonucu elde edilen bulgu ebeveynlerin kaynaştırma uygulamalarının içeriği ve yasal hakları konusunda ve çocuklarının kullandığı işitme cihazının yapısı, ayarı, kullanımı konusunda bilgilendirme gereksinimlerinin olduğudur. Bu anlamda sekiz ebeveyn konuya değinmiş, kaynaştırma uygulamaları ve çocuklarının eğitimi hakkında A6 kodlu katılımcı şu ifadeleri sarf etmiştir:

“...bu çocuk için ne yapılabilir, geri kaldı kardeşinden de geri, onu burada bizim gibi olan arkadaşları vardı kurumda çalışan onları tanıdık gittik ne yapıyorsunuz yani nasıl bir şeyler düşünüyorsunuz bu çocuk için, valla bizde araştırdık, ...öyle olunca devletin verdiği imkanlardan da faydalanmak için uı, şey yaptık araştırdık okul, öyle bir okula çevredekilerimizin desteği ile gittik kayıt olduk yani.”(90/1691)

A11 kodlu katılımcı da “Yani okulda nasıl bir şey olur kaynaştırma raporu olduğu için mesela normal okulunda ne gibi şeyler olur yani ben müdüre de sordum yani, önde oturulur, birebir onunla ilgilenir öğretmen öyle olur dediler başka ne gibi şey olur bende bilmiyorum hani, kaynaştırma raporu başka ne işe yarar.” (184/3460) ifadeleriyle kaynaştırma uygulamaları hakkında bilgilerinin olmadığını ve süreçte ilgili konu hakkında ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Bu bulguya ilişkin ankette “Çocuğumun eğitim gördüğü okulda uygulanan kaynaştırma eğitimi hakkında bilgilendirilmeye ihtiyaç duyuyorum.” maddesi yer almış ve analiz sonucu 2.92 ortalaması, %35 katılıyorum, %4 hiç katılmıyorum yanıt yüzdesi elde edilmiş ve ebeveynlerin kaynaştırma eğitimi konusunda bilgiye ihtiyaç duydukları bulgusu ortaya çıkmıştır.

Kaynaştırma eğitimi hakkında yasalar bazında bilgilendirmeye ihtiyaç duyduğunu belirten A13 kodlu katılımcı kendisinin araştırmak durumda kaldığını şu ifadelerle

belirtmektedir: “ Kendim öğrendim çünkü sürekli hani internetten filan takip ettiğim için oradan okudum, extra bir tane rehber öğretmen arkadaşım var onun kızı da işitme engelli onunla görüştüm hani böyle böyle bir şey var sen ne diyorsun ondanda detayları öğrendim sonra sitelere üyeyim zorunlu olduğuna dair genelgeyi topladım öyle” (235/4381). A1 kodlu katılımcı A13 kodlu katılımcıya benzer ifadelerle “ Aynen öyle, biraz da kendinizi geliştirmeniz lazım bu konuda, araştırmanız gerekiyor.” (6/95) düşüncesini dile getirmiş, bu konuda ihtiyaç duyduklarını fakat kendi çabalarıyla da olsa bilgiye erişmeye çalıştıklarını belirtmiştir. Ankette “Kaynaştırma konusundaki yasalarla ilgili bilgilendirilmeye ihtiyaç duyuyorum.” maddesi yer almıştır. Bu maddenin ortalaması 3.21, yanıt yüzdesi ise %51 ile katılıyorum olarak belirtildiği yapılan analiz sonucu ortaya çıkmıştır.

Ebeveynlerin çocuklarının eğitim alabilecekleri okul ya da kurumlar hakkında bilgilendirmeye ihtiyaç duydukları belirlenmiş ve bu bulguya örnek olarak yapılan görüşmeler sonucu A6 kodlu katılımcı “Rehabilitasyon merkezinin olduğunu da öğreniyoruz zaten, mesela cihaz alacaksın, bir yerden rapor getirmen gerekiyor öyle bir kurumun varlığını da o zaman öğreniyorsun zaten. Ram mesela, rehberlik araştırma merkezi, başına böyle gelince, zorunlu olarak istedikleri zaman bazı belgeleri o zaman okulun varlığına, o okulun farkına varıyorsun...” (100/1894) sözleriyle belirtmiştir. Bu bulguya dayanarak hazırlanan anket maddesi ise “Çocuğumun yararlanabileceği kurumlar (okul, rehabilitasyon merkezi, klinik vb.) hakkında bilgilendirilmeye ihtiyaç duyuyorum.”dur. Maddenin ortalaması 2.92, %40 ile katılıyorum sonucu elde edilmiştir.

Ebeveynlerin gereksinim duyduklarının belirlendiği diğer bir nokta ise işitme kayıplı çocuklarının kullandığı işitme cihazının kullanımı, genel yapısı hakkındadır. Bu bulguya dayanak olarak A6 kodlu katılımcı “Valla kulaktan dolma, şimdi cihaz kullanacağız arkadaşlara sorduk en iyisi hangisidir, şeydir. ...Yani birbirinden, bu tür sorun yaşayan insanlardan, yani insanları arayıp ta onlardan yoksa yani bir kurum gelip te sizin böyle bir çocuğunuz var gelin oturun şuraya takip edilmesi gereken şudur şöyle yapın şunu yapalım ve ya şuraya gönderin öyle bir şey olmadı...” (99/1879) sözleriyle bilgilendirmeye gereksinim duydukları fakat güvenilir olmayan kaynaklardan sağlıksız bilgi edindikleri belirlenmiştir. Çocuğunun kullandığı işitme cihazları hakkında bilgilendirilip bilgilendirilmediği sorulduğu anda A5 kodlu katılımcı “Sıfır, maalesef hiçbir kurumdan sana işte armut piş ağzıma düş olayı yapmaz hiç biri yapmadı...” (76/1409) sözleriyle cevap vermiştir. Anket içerisinde ise “Çocuğumun kullandığı işitme

cihazının özellikleri hakkında bilgilendirilmeye ihtiyaç duyuyorum.” olarak yer almış 2.80 ortalama ve %35 katılmıyorum en yüksek yanıt yüzdesi ortaya çıksa da %31 katılıyorum ve %28 tamamen katılıyorum yanıtının verildiği görüldüğü anket genel olarak katılıyorum yanıtı verenlerin oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Böylelikle ebeveynlerin kaynaştırma ve çocuklarının kullandığı işitmeye yardımcı cihazlar hakkında bilgilendirilme gereksinimi oldukları görülmektedir.

3.5.2. Psikolojik destek gereksinimi

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya giden ebeveynlerin yaşadıkları sorunların üstesinden gelme konusunda psikolojik desteğe gereksinim duydukları bulgusu yapılan analiz sonucu dört ebeveyn tarafından belirtildiği görülmüştür. Bu bulguya örnek olarak A1 kodlu katılımcı “*Şimdi bu, u., gibi hastalık durumlarında yani bu gibi engel durumlarında böyle bir danışmanları olmuyor. Size yön veren çok fazla danışmanınız yok.*” (6/90) sözleriyle psikolojik desteğe gereksinimi olduğu fakat bu desteği göremediğini belirtmektedir. Diğer bir katılımcı olan A4 ise bu gereksinimini profesyonel anlamda değil de televizyondan gidermeye çalıştığını şu sözlerle ifade etmektedir “*Bazı programları dinliyoruz, yani o bizi çok sakinlik verirdi yani her çocuk dedi böyle hareketli olacak olmazsa dedi zaten olmamaktan gelen endişe et dedi yani.*” (57/1032). Bu bulguya destek olarak anket maddesi “Çocuğumla ilgili yaşadığım sorunların üstesinden gelme konusunda psikolojik desteğe ihtiyaç duyuyorum.” olarak yanıtlamaları istenmiş ve 2.74 ortalaması, %37 katılıyorum, %24 tamamen katılıyorum yanıtı alınmıştır. Bulguya ilişkin yöneltilen diğer bir anket maddesi ise “Çocuğumun geleceği hakkında kaygılıyım.” a verilen yanıt yüzdesi %39 katılıyorum, %31 tamamen katılıyorum olarak belirlenmiş ve maddenin ortalaması 2.90 olup nitel analiz sonucuyla örtüştüğü görülmüştür. Bu anlamda işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynlerin psikolojik olarak desteğe ihtiyaç duydukları görülmüştür.

3.5.3. Maddi gereksinimler

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya giden ebeveynler ile yapılan görüşmelerden elde edilen ve ailenin gereksinimleri temasının son bulgusu ebeveynlerin çocuklarının eğitimi ve işitmeye yardımcı cihazların temini konusunda iki ebeveynin belirttiği üzere maddi gereksinime ihtiyaç duymalarıdır. Bu anlamda A14 kodlu katılımcı çocuğunun eğitimine destek olmak konusunda “*Temeli yok işte temeli olsa farklı olurdu, özel kendim*

paralı öğretmen tutsan her şey para ile ya olmadı öyle de bir imkanımız yok...” (250/4586) sözleriyle maddi gereksinimi olduğunu, A1 kodlu katılımcı ise işitmeye yardımcı teknolojiyi alırken yardıma ihtiyaç duyduklarını *“Kendi imkanlarımızla, birazını kendi imkanlarımızla birazını belediye yardımcı oldu. Belediyenin sayesinde aldık açıkçası.”* (3/39) ifadesiyle belirtmiştir. Anket içerisinde de *“Çocuğumun kullandığı işitme cihazının temini ve bakımı için maddi desteğe ihtiyaç duyuyorum.”* şeklinde yer almış, maddenin ortalaması 3.01, yanıt yüzdesi ise %38 katılıyorum, %35 tamamen katılıyorum olarak belirtilerek yüksek oranda bir katılım söz konusu olup nitel bulguları destekler niteliktedir. Aynı zamanda ebeveynlerin çocuklarına daha iyi eğitim sağlamak ve işitmeye yardımcı teknolojilerin, özellikle FM sisteminin temini konusunda maddi desteğe gereksinim duydukları görülmüştür.

3.6. Tema VI: Ailelerin Beklentileri ve Önerileri

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden ebeveynlerin sorunlarını ve gereksinimlerini belirlemek üzere yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerin analizi sonucu elde edilen son tema ailelerin beklentileri ve önerileridir. Bu ana tema doğrultusunda devletten beklentiler, okul yönetimi ve öğretmenden beklentiler, akranlarının ailelerinden beklentiler, yaşadıkları sorunların üstesinden gelmesine yönelik öneriler, engelli çocuğu olan ya da olmayan ailelere yönelik öneriler olmak üzere beş alt tema bulunmaktadır.

3.6.1. Devletten beklentiler

Ebeveynler ile yapılan görüşmeler sonucunda dokuz ebeveynin değindiği üzere ilk olarak devletten beklentiler bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgu içerisinde ebeveynlerin Milli Eğitim Bakanlığı’ndan ve rehberlik araştırma merkezlerinden beklentileri bulunmaktadır.

İlk olarak A6 kodlu katılımcı aşağıdaki sözleriyle işitme kayıplı öğrencinin tanılandıktan sonra takibinin yapılması gerektiği konusunda düşüncelerini belirtmektedir:

“Mesela bu çocuğu yakaladın kaç yaşında yakaladın 3 yaşında yakaladın böyle olduğunu hangi kurum şu kurum o kurumdan sonra yönelecek belli bir kurum olması lazım ne yapacaksın ne yapman gerekiyor nasıl davranacaksın nereye göndereceksin yani bu çocuğu buradan alıp hep beraber aile ile birlikte belli bir

yere gelinceye kadar sahip çıkılması gereken bir kurum mu diyeyim bölüm mü diyeyim artık böyle bir şeyin olması gerekiyor.” (101/1911).

Benzer bir kurum isteğini A1 kodlu katılımcı da “*Ben Eskişehir’de böyle bir kurumun böyle bir yardımcı destekçi hastanenin de olması, bir tane değil de iki tane üç tane olmasını da isterim açıkçası ve ya bir tane varsa bile daha çok gelişmesini sağlayabilirim.*” (9/136) ifadesiyle işitme kayıplı bireylere özgü hastanenin olmasını belirtmiştir. Bir diğer ebeveyn ise işitme cihazı yenilenme sürelerinin artırılmasına yönelik “*Devletimizin biraz daha insiyatif göstererek daha kolaylık sağlaması gerekiyor yani, 5 yıl gibi bir süre cihaz arızalanabiliyor...o sürenin biraz daha aşağıya çekilmesi gerekiyor.*” (64/1164) sözleriyle beklentilerini belirtmiştir.

Öğretmenleri denetlemesi konusunda A3 “*Yani öğretmen olarak diyeyim ben öğretmeni milli eğitim denetlese öğretmen gerekli şeyi verir öğrencilere.*” (48/859) şeklinde ifade ederek denetlemelerin yapılması gerektiğini belirtmektedir. A13 kodlu katılımcı ise mevcut eğitim sisteminin tamamen değişmesi gerektiğini “*Sistemin herhalde komple baştan değişmesi gerekiyor yani bu ta şeyden mesela rehabilitasyon merkezlerine kadar el atılması gerektiğini düşünüyorum ben, en başta sistemin değişmesi gerekiyor...*” (236/4412) sözleriyle vurgulamaktadır.

Ebeveynlerin devlete bağlı kurum olan rehberlik araştırma merkezlerine yönelik beklentileri bulgusuna örnek olarak A5 kodlu katılımcı öğrencinin kaynaştırma eğitimine uygun olduğunu belirten raporu verdiği göre aileyi ilk olarak bilgilendirmesi gerektiğine yönelik şu ifadeleri kullanmıştır:

“Veliye RAM’da ilk etapta bilgi verilmesi gerekiyor bu prosedürlerle ilgili, RAM da onun eksikliği var ben bunu defalarca dile getirdim arkadaşlara yani engelli bir birey mi evet bunun kaynaştırma raporu çıktı mı evet çıktı, kaynaştırma raporunu imzalamak için ben veli olarak oraya gidiyor muyum gidiyorum gittiğim zaman bir birim olmak zorunda orada, evet haklarım ne yönetmelikte neler var ne yapılması gerekiyor.” (71/1318).

RAM’larla ilgili olarak A1 şöyle devam etmiştir:

“Biraz da aslında yani en azından işte yaptıkları işleri benim çocuğuma bir rapor veriyorsan bu eğitimleri örnek veriyorum iki üç derslik eğitimle eksik kalıyor mu fazla mı geliyor u..., çocuğun gelişimi normal mi değil mi bunun düzenlemesi ve denetlemesini yapmaları lazım. Mesela okuldaki rehberlik bana şeyi söylemedi [çocuğunun ismini veriyor] değerlendirmeye almışlar ek dersler için gerek

görülmemiş ama ben sonrasında başkasından duydum. Dedim ki yani nasıl neden bana söylemiyorsunuz bende olmak isterdim onu söylemediler mesela başkasından öğrendim.” (23/404)

Genel olarak bakıldığında ebeveynlerin devletten beklentileri işitme kayıplı öğrencinin eğitimi başladığından itibaren düzenli olarak sorumlu kurumlarca takibinin yapılması, işitme kayıplı bireylere özgü tanılama, cihazlandırma ve hatta koklear implant ameliyatlarının yapılabileceği bir kurumun olması, işitme kayıplı kaynaştırma öğrencisinin okulunda bulunan öğretmenlerin düzenli olarak denetlenmesini ve rehberlik araştırma merkezilerinin ailelere çocuklarının eğitimi hakkında düzenli bilgilendirmeleri gerektiğini bekledikleri görülmektedir.

3.6.2. Okul yönetimi ve öğretmenlerden beklentiler

Ailelerin beklentileri ve önerileri temasında ebeveynlerin okul yönetimi ve öğretmenlerden beklentileri konusuna beş ebeveyn değinmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda öğretmenlerden kaynaştırma öğrencisine yönelik destek eğitim verilmesini, sınıf öğretmenin çocuğunun seviyesine uygun ders anlatmasını, sınıf öğretmenin ve okul müdürünün işitme kayıplı öğrencilerin eğitimi de dahil diğer özel gereksinimli öğrencilerin eğitimi konusunda bilgi edinmeleri gerektiğini bekledikleri bulgusu elde edilmiştir. Destek eğitim verilmesine yönelik A6 kodlu katılımcı şu ifadelere yer vermiştir:

“Benim çocuğum diğerlerinden ayrıcalıklı farklı, ona daha fazla ilgi olmasını, mesela normal bir çocuğa sorduğun bir problemi benim çocuğumun da çözebilmesi için gereken zamanını mı diyeyim eğitimi mi diyeyim özenilmesini yani, normal bir ailenin babanın normal çocuğu için ne istiyorsa aynı şeyleri kazanmasını isteriz.” (95/1795).

Benzer olarak alanda uzman öğretmenin destek eğitim vermesine yönelik A14 kodlu katılımcı *“Yani daha iyi olması için bireysel ders alması lazım bana göre, yani bana göre çünkü yetmiyor yani kendi bir geliyor öğretmen tutup ta çalıştırma şeyi imkanı yok yani bireysel işitme engelliler öğretmeni ders verirse daha iyi olur öyle düşünüyorum.” (251/4594)* sözleriyle konuyu belirtmiştir.

Sınıf öğretmenlerinden çocuğunun seviyesine uygun ders anlatılmasının daha uygun olacağını belirten A9 kodlu katılımcı;

“Ya artı bir Şey gerekiyor mesela çocuğun anlama seviyesi var Őunun kalem olduğunu bazısı normal çocuğa söylesen kalem olarak algılayabilir. Ama bunu diğer çocuğa anlatmak için belki uygulayarak göstermen gerekiyor kalıcı olması için işitme engelli bir çocuğa ya da burada biz tek tek mesela her Şeyi tek tek öğrettik. Görmediği bu tarz Şeyler oluyor mesela anlamıyor o tür Őeylerde biraz daha çocuğun detayına inmek gerekiyor anlatırken ya da anlayabileceği konulardan soru sınavlardan ayrı tutulması gerekiyor anlamadığı konuların ayrı tutulması gerekiyor.” (152/2835)

Şeklinde ifade etmiştir. A14 kodlu katılımcı da öğretmenlerinden *“[ocuğunun ismini veriyor] anlayacağı Şekil anlatsalar daha kısa ve öz soru sorsalar mesela.” (252/4619)* sözleriyle öğrenciye uygun eğitim programının hazırlanmasını beklemekte olduğunu belirtmiştir. Ebeveynlere uygulanan anket içerisinde *“Sınıf ğretmeni çocuğuma özel eğitim programı hazırlayarak destek eğitim vermelidir.”* maddesi ile yer almış ve yapılan analiz sonucu maddenin ortalaması 3.19, yanıt yüzdesi % 47 ile tamamen katılıyorum olarak belirtilmiştir.

Kaynaştırma eğitimi sürecinde özel eğitim alanında eğitim almış öğretmenlerin olmasını beklediğini belirten A9 *“...lise ortaokul öğretmenleri çocuğun durumunu bilemediği için anlatacak çocuğun seviyesine inebilecek, o tür çocuklarla çalışan birileri olduğu zaman daha faydalı olacağını düşünüyorum.” (158/2958)* sözleriyle ifade etmiştir. A5 kodlu katılımcı da sınıf öğretmeninin işitme kayıplı çocukların eğitiminde bilgili olması konusunda beklentisini *“...mesela FM sistemi kullanıyoruz FM’i nasıl kullanacağını kullandığı cihazların özellikleri hangi durumda ne yapılması gerekiyor bunları ğretmeni bilmeli ki çocuğu tanımalı ki çocuğa kaynaştırma gerçek anlamada verilebilsin.” (67/1233)* sözleriyle dile getirmiştir.

Okul müdürünün de işitme kayıplı öğrencilerin eğitimi de dahil diğer özel gereksinimli öğrencilerin eğitimi konusunda bilgi edinmeleri gerektiğini belirten A4 *“...işitme engelli ğrencinin Őeysini anlayabilmesi hani nasıl bir yol yöntem izlenmesi konusunda ondan sonra yine rehber ğretmen okullardaki rehber öğretmenlerde aynı bu Őeyle biraz eğitim almaları, zaman zaman veli toplantılarında veli toplantılarında çağırıp okul müdürü dahil bu konuda u., gerek zihinsel engelli de olur bedensel engellide olur.” (62/1125)* sözleriyle beklentiyi dile getirmiştir.

Okul yöneticileri ve öğretmenlerin daha fazla bilgi edinmeleri bulgusu ankette *“Okul yöneticileri ve öğretmenler kaynaştırma ğrencilerinin eğitimi konusunda daha*

fazla bilgi sahibi olmalıdır.” maddesiyle temsil edilmiş ve bu maddenin ortalaması 3.40, yanıt yüzdesi ise %58 tamamen katılıyorum şeklinde belirtildiği görülmüştür. Genel olarak bakıldığında ebeveynler öğretmenlerden kaynaştırma öğrencisine destek eğitim vermesini, sınıf öğretmenin çocuğunun seviyesine uygun ders anlatmasını, sınıf öğretmenin ve okul müdürünün işitme kayıplı öğrencilerin eğitimi de dahil diğer özel gereksinimli öğrencilerin eğitimi konusunda bilgi edinmeleri gerektiğini bekledikleri görülmüştür.

3.6.3. Akranlarının ailelerinden beklentiler

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya giden ebeveynler ile yapılan görüşmeler sonucunda ebeveynlerin beklentileri anlamında elde edilen son bulgu üç ebeveynin belirttiği kaynaştırma öğrencisinin akranlarının ailelerinden beklentileridir. A12 kodlu katılımcı beklentisini “...sadece işte konuşabilir belki çocukları için çocuklarıyla [çocuğunun ismini veriyor] durumunu anlatabilir çocuklarına, onu yapabilirler...” (222/4148) sözleriyle ifade etmiştir. Benzer ifadelerle A11 kodlu katılımcı da “...bazen diyorum mesela anneler diyorum çocuk şey yapar mı, çocuk sokağa çıkıyor burada kamelya var oturuyorlar çocuk bir şeyler soruyor cevap vermiyorlar, bazı da aileler belki şöylese [çocuğunun ismini veriyor] ile oynayın belki oynar mı ki bazen düşündüğüm oluyor açıkçası.” (191/3561) sözleriyle ailelerden çocuklarıyla oynaması konusunda tavsiyede bulunmasının iyi olacağını düşündüğünü belirtmektedir.

Diğer yandan A6 kodlu katılımcı tüm ailelerin ve toplumdaki tüm insanların işitme kayıplı veya diğer özel gereksinimli çocuklara yönelik daha bilinçli olması gerektiğine yönelik eleştiri ve önerisini “İnsanlar şey değil, sabırlı değil, duyarlı değil veya o ailelerin ne yaşadıklarını bilmiyorlar veya anlamıyorlar, bilmek istemiyorlar. Nasıl eğitim verilir nasıl anlatılır yani çevrede öyle, okulda olur genelde hepimiz aynı okuldayız, aynı okula gidiyoruz, o okulda veliler bilgilendirilebilir, onlara nasıl davranılması gerektiği anlatılabilir, insanların bilinçli olması lazım.” (98/1850) sözleriyle vurgulamaktadır. Uygulanan ankette ise konu “Sınıfta bulunan normal işiten çocukların aileleri çocuklarını işitme engelli çocuk hakkında bilgilendirmelidir.” maddesiyle temsil edilmiş olup analiz sonucu maddenin ortalaması 3.39, yanıt yüzdesi ise %55 tamamen katılıyorum olarak belirlenmiştir. Genel olarak incelendiğinde ebeveynler çocuklarının akranlarının ailelerinden kendi çocuklarına kaynaştırma öğrencisiyle oynaması konusunda tavsiyede bulunmasının iyi olacağını, tüm ailelerin ve

toplumdaki tüm insanların işitme kayıplı veya diğer özel gereksinimli çocuklara yönelik daha bilinçli olması gerektiğine yönelik beklentileri olduğu görülmektedir.

3.6.4. Yaşadıkları sorunların üstesinden gelinmesine yönelik öneriler

Ebeveynlerle yapılan görüşmelerin analizi sonucunda beklentilerinin yanı sıra yaşadıklarını belirttikleri sorunların üstesinden gelinmesine ve nasıl çözüleceğine yönelik bazı önerilerde bulundukları dört ebeveynin değinmesiyle belirlenmiştir. Bu bulguya örnek olarak A3 kodlu katılımcı sorunların diyalog ve sevgiyle çözüleceğine yönelik şu ifadeleri kullanmıştır: *“Karşılıklı diyalog ile çözerler, yardımlaşma ile çözerler nasıl çözülecek başka, güler yüz, sevgi paylaşım olarak sevgiyle yaklaşırsan çözersin.”* (49/872). Diğer taraftan sorunların okul yönetiminin ve öğretmenlerin bilgilendirilmesiyle çözüleceğini belirten A2 kodlu katılımcı *“...ben yaşadığım için biliyorum ama başkaları yaşamazsa kesinlikle öğrenmez. Bunun için öğretmenlerin, idarenin özellikle çocuğun öğretmeninin seminer almasını kesinlikle olumlu buluyorum.”* (39/692) ifadelerini kullanmıştır. A2 kodlu katılımcı aynı zamanda sorumlu merci olarak Milli Eğitim Bakanlığı’nı ve okul müdürlerini gördüğünü ve sorunlarla onların ilgilenmesi gerektiğini belirten *“Muhakkak yani onların ilgilenmesi gerekiyor, biz isteklerimizi sunuyoruz, gerisi onların.”* (36/646) ifadelerine yer vermiştir. Sonuç olarak ebeveynler yaşadıkları sorunların diyalog ve sevgiyle çözüleceği, sorunlarla ilgilenmesi gerekenlerin genel olarak Milli Eğitim Bakanlığı ve ilk olarak sorunlarını ilettikleri okul müdürleri olduğu görülmektedir.

3.6.5. Engelli çocuğu olan ya da olmayan ailelere yönelik öneriler

Ailelerin beklentileri ve önerileri teması içerisinde son olarak belirlenen alt tema dört ebeveynin belirttiği engelli çocuğu olan ya da olmayan ailelere yönelik önerilerdir. Bu bulguya örnek olarak A13 kodlu katılımcı engelli çocuğu olan ailelerin öncelikle çocuğu kabullenmeleri gerektiğini şu ifadelerle belirtmiştir: *“Aileler çoğu aile kabullenmiyor çocuğunun engelli olduğunu en büyük sorun o zaten, kabullense zaten bu sorun yaşanmaz, başta çocuğunun engelli olduğunu kabullenmesi lazım...”* (48/866).

İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerin bilinçli olmasına ve destek aldığı kurumlara yönelik öneride bulunan A5 kodlu katılımcı ise *“...gerçekten araştırmak zorundasın aile araştırmak zorunda başka çaresi yok bunun ve gittiği her kurum bilinçli olmak ve veliyi*

özel eğitime ihtiyacı olan bireyi gerçek anlamda desteklemek zorunda bilgi vermek zorunda en başta.” (83/1558) sözleriyle önerisini belirtmiştir. Son olarak A4 kodlu katılımcı ise “...hem çocukla hem anne baba ile he sınıf öğretmeni ile rehber öğretmen ile yani böyle bir kaynaşarak baba abi neyse yani herkesin yani [çocuğunun ismini veriyor] kendi evladı gibi bizde o çocuklara kendi evladımız gibi yani böyle bir aile gibi olmak yani.” (56/1015) sözleriyle engelli çocuğu olan ya da olmayan ailelerle öğretmenlerin bir aile gibi davranmalarının sorunları açacağını belirtmiştir. Genel olarak bakıldığında ebeveynlerin öncelikle çocuklarını kabullenmeleri, bilinçli olmalarını, öğretmenlerle sınıfta çocuğu bulunan ebeveynlerin birlikte uyum içinde olmalarını önerdikleri görülmektedir.

Bulgulara genel olarak bakıldığında altı temanın elde edildiği ve bu temalarda kaynaştırmanın ebeveynler için ne anlama geldiği ve ebeveynlere ne ifade ettiği, bu süreçte yaşadıkları sorunların, kaynaştırmanın olumlu yönlerinin neler olduğu, aynı zamanda başarılı olmasını hangi unsurların etkilediği, ebeveynlerin gereksinimleri, beklentileri ve genel olarak kaynaştırmanın daha sağlıklı ilerleyebilmesi, sorunlarının çözümü için önerilerinin neler olduğuna yönelik bulguların elde edildiği ve bunun yanı sıra nicel bulgularla da büyük oranda desteklendiği görülmüştür.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Tartışma

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden ebeveynlerin sorunlarını ve gereksinimlerini belirlemek olan mevcut araştırmada karma yöntem benimsenmiş ve keşfedici-sıralı deseninin doğası gereği iki aşamadan oluşmuştur.

İlk aşamada ebeveynler ile nitel araştırma veri toplama yöntemi olan yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış ve elde edilen veriler içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Böylece ilk olarak işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynlerin sorunları ve gereksinimleri belirlenmiş ve ayrıca araştırmanın ikinci aşamasında geliştirilen anketin dayanağını oluşturmuştur.

İkinci aşamada ise nitel bulgulara, alan yazına ve uzman görüşlerine dayanarak nicel veri toplama aracı olan “İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya Devam Eden Ebeveynlerin Sorunlarını ve Gereksinimlerini Belirleme Anketi” geliştirilmiş ve ebeveynlere uygulanmıştır. Böylece daha geniş örnekleme ulaşma olanağı doğmuştur. Uygulanan anketin nicel betimsel analizi yapılmış ve sonucunda elde edilen bulgular nitel bulgularla birlikte verilmiştir.

Mevcut araştırmada ilk olarak gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerin analizi sonucunda ise 6 ana tema ve 35 alt temaya ulaşılmıştır (bk. Tablo 3.1.). Bulgular bölümünde olduğu gibi tartışma bölümünde de her bir başlık altında bulgular alan yazında ki örneklerle birlikte yorumlanarak sunulmuştur.

4.1.1. Kaynaştırmanın aileler için anlamı

Nitel araştırma sonucu belirlenen bulgular araştırmanın nicel bulgularıyla birlikte verilmektedir. Bu anlamda ilk bulgunun tartışılmasına geçtiğimizde karşımıza kaynaştırmanın aileler için anlamı teması çıkmaktadır. Bu tema aileler için kaynaştırmanın ne ifade ettiğine yönelik düşüncelerini ortaya çıkarmıştır. Katılımcılar normal işiten akranları ile bir arada olması, öğrencide dil gelişiminin olması, kaynaştırma eğitiminin diğer eğitim ortamlarından ayrılan farklarına yönelik ve öğretmenin kaynaştırma öğrencisine birebir eğitim vermesi olarak düşündüklerini ifade etmişlerdir. Anket içerisinde “Kaynaştırmanın diğer eğitim ortamlarından farkı işitme engelli çocukların normal işiten yaşlılarıyla eğitim almasıdır.” ve “Kaynaştırma, işitme engelli

çocuğun normal işiten çocuklardan farklı olmadığını hissetmesidir.” Maddelerine verilen yanıtlar ise %49 ve %43 ile tamamen katılıyorum olarak yanıtladıkları görülmektedir. Buradan çıkarılabilecek sonucun Yigen (2008, s. 86) 'in yaptığı kaynaştırmada çocuğu olan anne babaların kaynaştırmaya ilişkin görüş ve beklentilerini belirlemeye yönelik araştırmasına benzerlik gösterdiği, çocuğun yaşamında önemli bir yere sahip olan anne-babanın ve kaynaştırma öğrencisinin kaynaştırma uygulamalarına katılıma yönelik olumlu düşüncelerinin olduğu görülmüştür. Ayrıca öğrencinin toplum içinde sosyalleştiği, okulda eğitim alıp hem akademik hem de sosyal anlamda geliştiğini belirtmiştir. Diğer benzer çalışmada Okagaki, Diamond, Kontos ve Hestenes (2002, s. 1) farklı gelişme dönemlerindeki 36 özel gereksinimli çocuğun aileleri ile görüşmeler yaparak ailelerin kaynaştırmaya ilişkin tutumlarını ve beklentilerini saptamaya çalışmıştır. Çalışma sonucunda, ailelerin, normal gelişim gösteren çocuklarla kendi çocuklarının oyun oynamalarının sosyalleşme için yararlı bulduklarını belirlemiştir. Mevcut çalışmada da benzer olarak işitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden ebeveynlerin düşüncelerinin benzer olduğu görülmektedir. Diğer yandan işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynler çocuklarının dil gelişiminin kaynaştırma uygulamalarında arttığını ve daha da artmasını umdukları sonucuna varılmıştır.

4.1.2. Kaynaştırma uygulamasında yaşanan sorunlar

Mevcut araştırmada kaynaştırmada yaşanan sorunlar sırasıyla aşağıda belirtilen şekilde belirlenmiştir. Bunlar;

- Öğretmenler ile yaşanan sorunlar
- Destek eğitiminin olmayışı
- Öğrencinin bireysel özelliklerinden kaynaklı sorunlar
- Ailenin çocuklarının eğitimi konusunda yetersizlikleri
- Kaynaştırma uygulamalarından sorumlu kişi ve kurumların üzerine düşeni yapmayışı
- Sınıf içi fiziksel şartların uygun olmayışı
- Akranlarının öğrenciye olumsuz yaklaşımı
- Normal işiten çocuğu olan ailelerin kaynaştırma öğrencisine ve ailesine yaklaşımı
- Toplumla ilgili yaşanan sorunlar

sırasıyla ilerleyen bölümlerde her bir bulgunun tartışmasına alan yazınla desteklenerek sunulmuştur.

Kaynaştırma uygulamalarında işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynler ilk olarak sınıf ve rehber öğretmenler ile sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu sorunlar sınıf ve rehber öğretmenin kaynaştırma öğrencisi ile yeterince ilgilenmediği, kendilerine çocuklarının eğitim durumu hakkında yeterince bilgilendirmedikleri ve sağlıklı iletişim kuramadıkları, kaynaştırma eğitimi ve işitme kayıplı çocukların eğitimi konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıkları yönünde olmuştur. Bu bulgularla paralel olarak anket içerisinde yer alan “Sınıf öğretmeni çocuğuma yönelik sorumluluklarını yerine getirmektedir.” Maddesine katılımcıların (n=52) %49’u katılıyorum olarak belirtmiş ve diğer yandan %26 ile de hiç katılmıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür. Bu doğrultuda ebeveynler sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencisine yönelik sorumluluklarını tam olarak yerine getirmediklerini düşündükleri görülmektedir. Konuyla ilgili Ünal’ın (2010, s. 87) çalışmasında öğretmenlerin hemen hemen hepsi kaynaştırma eğitimi hakkında kısmen bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. Bu sonuçlara genel olarak bakıldığında öğretmenlerin çoğunun, özel eğitim ile ilgili eğitim almış olmalarına rağmen, özel eğitim ve kaynaştırma eğitimi hakkında çok fazla bilgi sahibi olmadıkları söylenebilir. Benzer şekilde Acarlar, Kargın ve Sucuoğlu (2003, s. 55-76) yaptığı bir araştırmada, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%81.6) kaynaştırma konusunda eğitim almadıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Mevcut çalışmada elde edilen bulguların aksine, Battal’ın (2007, s. 67-72) yaptığı araştırmada, sınıf öğretmenlerinin genel olarak kaynaştırma eğitimine ilişkin ilkeleri bildiği sonucuna ulaşmıştır. Yapılan başka bir araştırmada ise, öğretmenlerin büyük çoğunluğu kaynaştırmayla ilgili eğitim almadıklarını, eğitim alanlar ise süre ve içerik açısından yeterli olmayan kurslara katıldıklarını belirtmişlerdir (Bilen, 2007, s. 70-77). Sınıf öğretmenin nasıl bir program hazırlaması gerektiğini bilmesi, bu programı uygulaması ve eğitim ortamına uyarlaması, kaynaştırmayla ilgili bilgi ve beceri sahibi olmalarını gerektirir. Kaynaştırma hakkında bilgi ve beceri sahibi olma, bu uygulamanın başarılı bir şekilde yürütülmesini sağlayan en önemli faktörlerden biridir.

Alan yazında planlama aşamasına ailelerin de dahil edilmesi gerektiği, böylece hem değerli bir bilgi kaynağı olan hem de gerçekleştirilecek uygulamaların önemli destekçileri olan ailelerin sürece aktif katılımını sağlamak için önemli olduğu ve bunun uygulanabilir planların geliştirilmesine olanak sağladığı vurgulanmaktadır (Friend ve Bursuck, 2002, s. 15). Diğer yandan öğretmenlerinde ailelerden beklentileri olduğunu, çocuklarıyla daha fazla ilgilenmelerini, kendileriyle işbirliği içerisinde olmalarını beklediklerini belirtmişlerdir (Gürgür, Kış, Akçamete, 2012, s. 698).

Sonuç olarak bakıldığında kaynaştırmaya devam eden işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynler öğretmenleriyle sorun yaşadıkları fakat sadece ebeveynlerin sorun yaşadıklarına odaklanmayıp genel çerçevede kaynaştırma uygulamalarına bakarsak yapılan yukarıda belirtilen çalışmalar doğrultusunda öğretmenlerin de ebeveynler ile sorun yaşadıkları söylenebilir.

Destek eğitimin olmayışına yönelik bulguların tartışılmasına gelindiğinde yapılan görüşmeler sonucu işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynler sınıf ve rehber öğretmenlerinin çocuklarına destek eğitim verilmediğini açıkça vurgulamışlardır. Bunun yanı sıra geliştirilen ankette yer alan “Okulda çocuğuma verilen destek eğitim yeterlidir.” maddesine verdikleri yanıtlar dikkate alındığında ebeveynlerin %33’ü katılmıyorum, %41 ise katılıyorum yanıtını verdikleri görülmektedir. Bu sonuç doğrultusunda daha geniş örnekleme ulaşıldığında ebeveynlerin çoğunluğu sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencisine destek eğitim verdiği fakat bu düşünceye katılanlar kadar katılmayanlarında olduğu görülmektedir. Bu anlamda da alan yazınla karşılaştırıldığında Akdemir-Okta (2008, s. 80-90) kaynaştırma sınıflarına devam eden işitme kayıplı öğrencilere ve sınıf öğretmenlerine sağlanan özel eğitim hizmetlerin belirlenmesi ile ilgili yaptığı araştırmada, işitme kaybı olan öğrencilerin kaynaştırılması sürecinde okul içinde BEP hazırlanmadığı saptanmıştır. Öğretmenlerin eğitimleri sırasında işitme kayıplı bireylerle ilgili ders almadıkları, öğrencilere okul içinde hizmet sağlanmadığı, destek hizmetin okul dışındaki özel eğitim kurumlarında sağlandığı belirtilmiştir. Ayrıca Akay’ın (2011, s. 30) eylem araştırması olarak desenlenen çalışması sonucunda kaynaştırma ortamındaki işitme kayıplı ilkokul ve ortaokul öğrencilerine destek odası eğitiminin özellikle öğrenciler ve destek odası öğretmeninde olumlu gelişmeler yarattığı, öğrencilerin akademik, sosyal ve iletişimsel davranış ve becerilerinde gelişme göstermiş oldukları gözlemlendiği vurgulanmıştır. Benzer şekilde destek özel eğitim hizmetlerinin kaynaştırma uygulamalarının niteliği için çok önemli bir önkoşul olduğu belirtilmiştir (Baker ve Zigmond, 1995, 163-180).

Diğer yandan alan yazında bireysel özel eğitim destek hizmetinin özel gereksinimli öğrencilere olan katkıları ile birlikte bu tür uygulamaların olumsuz etkilerinin de olduğunu belirtilmiştir (Vaughn vd., 2003, s. 6-7). Buna göre, öğrencilerin normal gelişim gösteren akranlarından ayrılarak sınıf dışında destek hizmetleri uygulamalarının özel gereksinimli öğrencilerin kendilerine güvenlerini ve motivasyonlarını azaltabileceği vurgulanmaktadır.

Görüldüğü üzere kaynaştırma uygulamalarında destek eğitimin önemi vurgulanmış fakat mevcut çalışmanın bulgularıyla karşılaştırıldığında işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynler hem kendilerine hem de çocuklarına yönelik destek eğitimin olmadığı ve bunun eksikliğinden sorunlar yaşandığı sonucuna varılmıştır.

İşitme kayıplı öğrencinin bireysel özelliklerinden kaynaklı yaşadığı sorunlara yönelik elde edilen veriler değerlendirildiğinde öğrencilerin işitme kaybının yanında ek bir engelinden kaynaklı sorunlar yaşadığını bazı ebeveynler belirtmiştir. Bu durumun diğer katılımcılar incelendiğinde ne durumda olduğunu belirlemek açısından mevcut araştırma sürecinde geliştirilen ankette “Kaynaştırmada yaşadığımız sorunların bir nedeni çocuğumun işitme engelinin yanında ek bir engelinin olmasıdır.” sorusuyla yer almıştır. Bu doğrultuda işitme kaybının yanı sıra ek bir engelden etkilenen öğrenciler belirlenmiştir. Diğer yandan öğrencilerin kişisel özelliğinden yani çekingen oluşundan dolayı derste bazı sorunlar yaşadığı, anlayamadığı bir konuyu öğretmenine açıkça sormadığını belirtmiştir. Ayrıca yaşlarına oranla erken yaşta okula kayıt ettirildiğini ve hazır bulunuşluk düzeyinin düşük olmasından dolayı sorun yaşadığı görülmüştür. Bu anlamda Gürboğa (2003, s. 1-5) çalışmasında işitme kaybı olan öğrencilerin sınıfta karşılaştıkları güçlükleri belirlemek ve bu güçlüklerin işitme kayıplı öğrencilerin özelliklerine ilişkin değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığını amaçlayan çalışmasında öğretim kademesi, yaş, işitme kaybının tanındığı yaş, kaynaştırmaya başlanan eğitim kademesi, destek özel eğitimin süresi değişkenlerinin üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açtığına ulaşılmıştır. Mevcut çalışma göz önüne alındığında benzer çıkarımların elde edildiği söylenebilir.

Yapılan araştırma sonucu elde edilen bulgular doğrultusunda işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynlerin yaşadıkları bir diğer sorunun ise kaynaştırma eğitiminin başlangıcı ve devamı sürecinde yasal haklarını bilmeyişinden kaynaklı sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Nicel verilerle de karşılaştırıldığında ankette belirtilen “Kaynaştırmada yaşadığımız sorunların bir nedeni kaynaştırma hakkında yasal haklarımızı yeterince bilmememizdir.” maddesine verilen yanıtlar incelendiğinde ebeveynlerin %80’inin katıldığı görülmüştür. İlgili alan yazın incelendiğinde genel olarak zihin engelli çocuğa sahip ailelerin yaşadığı sorunların ve güçlüklerin belirlenmesine yönelik çalışmalara rastlanmıştır (Sanır 2009, s. 56; Ünal 2010, s. 99-105; Can 2011, s. 1; Tuş ve Çifci-Tekinarslan, 2013, s. 151-165). Bu çalışmalarda ailelerin çocuklarının yetersizlik türleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları, çocuklarının başarılarını

yeterli görmedikleri, kaynaştırma eğitimi konusunda bilgi sahibi olmadıkları ancak çocuklarının genel eğitim okullarında eğitim görmesini istediklerini belirttikleri ortaya konmuştur. Ayrıca Kargın, Acarlar ve Sucuoğlu (2003, s. 55-76) öğretmen, yönetici ve anne babaların kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik yaptıkları araştırmada sınıf öğretmenlerinin %86'sının engelli öğrencinin kaynaştırılmasına ilişkin kendi bilgilerinin yeterli olmadığını ifade etmişlerdir.

Sonuç olarak mevcut araştırmada elde edilen bulgularla ilgili hem nitel verilerle nicel verilerin birbirlerini destekleri hem de ebeveynlerin kaynaştırma eğitimi hakkında yeterli bilgileri olmamasından sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Aynı zamanda ebeveynlerin kaynaştırma eğitimi hakkında bilgilendirilmeye ihtiyaç duydukları çıkarımı yapılabilir. Bu anlamda da bu çalışmada işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerin kaynaştırma eğitiminin öncelikle ne olduğu, bu süreçte hem öğretmenin hem de kendi sorumlulukları hakkında bilgilendirilmeleri söz konusu olabileceği de söylenebilir.

Mevcut bulgular çerçevesinde kaynaştırma uygulamalarından sorumlu kişi ve kurumların üzerine düşeni yapmayışından sorunlar yaşandığı görülmüştür. Kaynaştırma uygulamalarından sorumlu yani kaynaştırma öğrencisinin süreç içerisinde eğitiminden sorumlu kişi ve kurumlar olarak sınıf ve rehber öğretmen, okul yönetimi ve Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM) olarak belirtilebilir. Bu anlamda bu araştırmada elde edilen bulguda hem nitel hem de nicel boyutunda ebeveynler genel olarak bu sorumlu kişi ve kurumların sorumluluklarını tam olarak yerine getirmediklerini belirtmişlerdir. Mevcut araştırmada belirtildiği şekilde bu sorumlulukların neler olduğu ve ebeveynlere yöneltilmiş şekliyle ele alındığında “RAM kaynaştırma hakkında bizi yeterince bilgilendirmektedir” maddesine verilen yanıt incelendiğinde %69 gibi büyük bir oranla katılmadıklarını ifade ettikleri görülmüştür. RAM ile ilgili diğer bir madde ise “RAM çocuğumun gelişimini takip etmektedir.” şeklinde belirtilmiş ve yarıya yakın ebeveyn burada da benzer yanıtları vermişlerdir. Bu bulgulardan bir sonuca varmak gerekirse araştırmaya katılan ebeveynler açısından kaynaştırma uygulamalarında paydaş kurum olan RAM'ın süreçte üzerine düşen görevi tam olarak yerine getirmediği çıkarımı yapılabilir. Konuyla ilgili alan yazın incelendiğinde Türkiye’de de ailelerin fikir alabileceği, sorunlarına rehberlik edilecek kurumlar oldukça azdır. Bunun yanı sıra var olan kurumların da birbirleri ile işbirliği halinde olma durumları oldukça düşüktür (Cavkaytar ve Diken, 2005, s. 18-20).

Mevcut araştırmada belirtilen kaynaştırma uygulamalarından sorumlu kişi ve kurumlara bakıldığında okul m¼d¼rleri ya da y¼neticileri dikkati çekmektedir. Ebeveynlere y¼neltilen “Okul y¼neticileri bizim sorunlarımızla yeterince ilgilenmektedir.” maddesine verilen yanıtlar incelendiğinde yarıya yakın ebeveynin katılmadığı g¼r¼lm¼řt¼r. Bu anlamda nitel verilerde ortaya çıkan mevcut bulgu nicel bulguyla da desteklenmiştir. Alan yazına bakıldığında Praisner (2000, s. 1) okul m¼d¼rlерinin kaynaştırma uygulamasındaki rolleri, etkileri, bunların deneyimler ve uygulamalarla ilişkisi üzerine bir araştırma yapmak i¼in ilkokul y¼neticileri ile çalışmıştır. Toplam 408 okul y¼neticisinin katıldığı araştırma sonucunda olumlu tutum sergileyen ve olumlu deneyim yaşayan okul m¼d¼rlерinin, olumsuz tutum sergileyenlere g¼re kaynaştırma uygulamasına olumlu etki yaptıkları belirlenmiştir.

B¼ylelikle olumlu deneyimi olan okul y¼neticilerinin hem ebeveynlerin hem de kaynaştırma ¼ęrencilerinin sorunlarına ç¼z¼m ¼nerileri getirebileceği s¼ylenebilir. Toparlamak gerekirse kaynaştırma ¼ęrencilerinin eğitiminden sorumlu kişi ve kurumların birbirleriyle uyumlu çalışmadığı ve aynı zamanda da ebeveynlere g¼re de sorumluluklarını tam olarak yerine getirmedikleri yorumunda bulunulabilir.

Tartışılması gereken diğer bir bulgu ise kaynaştırma ¼ęrencilerinin sınıf i¼i fiziksel şartlarının uygun olmayışıdır. ¼ęrencilerin ¼ęrenmeye katılmaları i¼in istekli olmaları, eğitime karşı olumlu tutum geliştirmeleri i¼in sınıf ortamının olabildiğince dikkat çekici ve katılıma teşvik edici olması gerekmektedir ve bu durum işitme kayıplı kaynaştırma ¼ęrencilerinin bulunduğu sınıf i¼inde ge¼erlidir (Atkın, 2013, s. 19). Fakat bunun yanı sıra işitme kayıplı ¼ęrencinin bulunduğu sınıfta ¼ęrencinin ¼ęretmenini iyi duyabilmesi ve dersi takip edebilmesi a¼ısından bazı ¼nlemlerin alınması gerekmektedir. Kısaca bu ¼nlemlerin sınıfta ¼ncelikle ses yalıtımını sağlayacak materyallerin olması ve ayrıca ¼ęrencinin ¼ęretmenini ve sınıf arkadaşları iyi duyabileceği konumda oturması gerekmektedir (Girgin, C., 2003, s. 118-120). Kısıtlayıcı bir ortam olmasının engellenmesi olumlu bir durum oluşturduğu (Batu ve Kırcaali İftar, 2005, s. 41-42) eğitim sınıfları, gereksinimlere ve ¼ęrenci yaş seviyesine uygun olarak d¼zenlenmesi (Uysal, 2004, s. 121) alan yazın incelendiğinde g¼r¼lmektedir. Bu anlamda mevcut araştırmada ¼ęrencinin dersi iyi dinleyememesinin sebebi sınıfta ses yalıtımı olmayışından dolayı g¼r¼lt¼ olması, ¼ęrencinin ¼ęretmenini iyi dinleyebileceği yerde oturmayışından dolayı sorunlar yaşadığı g¼r¼lm¼řt¼r. Bu durumun d¼zeltilerek uygulamanın başarısını son derece etkileyeceği ka¼ınılmazdır.

Belirlenen bir diğer sorun ele alındığında kaynaştırma öğrencisinin akranlarının kaynaştırma öğrencisine olumsuz yaklaşımından sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Bu anlamda alan yazın incelendiğinde sınıftaki öğrenmelerin etkileşimler sonucunda doğduğu ve bu etkileşimler sadece öğretmen ve çocuk arasında olmadığı çocuklar arasında da büyük bir etkileşim bulunduğu belirtilmiştir (Batu vd., 2013, s. 27-36). Aynı zamanda öğretmen ile çocuk ve çocukların kendi arasındaki etkileşimlerin tümü sınıf ortamını oluşturmakta ve bu noktada normal gelişim gösteren çocukların da kaynaştırma öğrencisi ile etkileşimlerinin önemi ortaya çıktığı da vurgulanmıştır. İşitme kayıplı çocuklar dil gelişimlerinin zayıf olması nedeniyle, davranışlarını yönetmede zorluk çekmekte, dolayısıyla sosyal gelişimleri olumsuz etkilenebildiği de ayrıca bilinmektedir (Yavuz, Baran ve Bıçakçı, 2010, s. 7).

Mevcut çalışmadaki bulgular göz önüne alındığında normal gelişim gösteren öğrenciler sınıf arkadaşları olan işitme kayıplı kaynaştırma öğrencisine olumsuz yaklaşımından dolayı sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Bu duruma ankete de yanıt veren ebeveynlerin %35'inin çocuklarına akranlarının olumsuz yaklaşımda bulundukları da belirlenmiştir. Normal gelişim gösteren çocuklar ile özel gereksinimli kaynaştırma öğrencisi arasındaki arkadaşlıkların geliştirilmesi sorunların üstesinden gelinmesi açısından önemli olduğu ve bunu gerçekleştirmek için normal gelişim gösteren çocuklar ile toplantılar yapılması ve onlara hem öğretmene hem de kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarına desteklerinin önemi belirtilmesinin uygun olacağından bahsedilmektedir (Sucuoğlu ve Kargın, 2006, s. 273-274). Aynı zamanda kaynaştırma eğitiminden fayda sağlayacak grubun sadece işitme kayıplılar değil onlarla aynı ortamı paylaşan normal işiten çocuklar da olacak ve her iki grup da bir arada olmaktan sıkıntı duymayacaklardır. Ancak Sucuoğlu ve Kargın'ın (2006, s. 269-272) da belirttiği gibi yapılan araştırmaların sonucunda öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilere yönelik olumsuz tutumlara sahip olması, onu model alan öğrencilerin de olumsuz tutum geliştirmelerine neden olabilmektedir.

Yapılan birçok çalışmada işitme kayıplı çocukların sosyal uyum düzeylerinin normal gelişim gösteren çocuklara göre daha olumsuz olduğu belirlenmiştir. Tanskley (1993, s. 33-47), Göktepe (1997, s. 1) ve Şipal (2002, s. 1) işitme kayıplı çocuklar ile normal gelişim gösteren çocukların sosyal gelişim ve sosyal uyumlarını karşılaştırdıkları çalışmalarında işitme kayıplı olan çocukların sosyal gelişimlerinin daha olumsuz olduğunu belirtmişlerdir. Bu olumsuz davranışların kaynaştırma öğrencilerine yönelik

alay etme, uzak durma, acıma, bulunduğu sosyal ortama dâhil etmeme ya da aşırı koruyucu bir tavır sergileme şeklinde gözlenmektedir. Özel gereksinimli bireyin sosyal kabulünün olmaması onun akademik başarısını büyük oranda etkilediği de ayrıca belirtilmiştir (Özkan Yaşaran, 2009, s. 15).

Kennedy ve Itkonen (1994, s. 1-10) ve Cole (1991, s. 340-351) yaptıkları araştırmalar sonucunda kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilerinin ve akranlarıyla iletişim becerilerinin geliştiğini ortaya koyarken, Hanline (1993, s. 28-35) ve Pottie ve Sumarah (2004, s. 55-66) yaptıkları araştırmalar sonucunda bu tablonun tam tersini ortaya çıkarmışlardır. Araştırma sonucunda kaynaştırma öğrencilerinin sosyal açıdan dışlandığı, akranlarının onlarla iletişim kurmak istemediğini ve bu yüzden kendilerine olan güvenin az olduğu ortaya konmuştur. Bununla birlikte Vuran (2005, s. 217-235) 14 ilkokul ve ortaokuldaki toplam 999 öğrenciye “Akran Tercih Ölçeği” uygulamış ve hem kaynaştırma öğrencilerinin hem de kaynaştırmaya aday öğrencilerin akranları tarafından reddedildiğini ve düşük sosyal tercih puanlarına sahip olduklarını göstermiştir.

Mevcut araştırmada da diğer benzer yapılan çalışmalarda görülen sonuçlarla benzerlik gösterdiği, işitme kayıplı kaynaştırma öğrencilerinin yarıya yakın kısmının akranları ile ilişkilerinin olumsuz olduğu görülmüştür. Bu durumun kaynaştırmanın sağlıklı ilerleyebilmesinin önünde engel teşkil ettiği ve amacının tam olarak gerçekleştirilemediği çıkarımında bulunulabilir.

Yukarıdaki paragraflarda belirtilen akranlarının kaynaştırma öğrencisine olumsuz yaklaşımının yanı sıra normal işiten çocuğu olan ailelerin kaynaştırma öğrencisine ve ailesine olumlu ya da olumsuz yaklaşımının da önemli olduğu görülmüştür. Ebeveynler ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerin analizinden sonra normal işiten çocuğu olan ailelerin kaynaştırma öğrencisine ve ailesine yaklaşımının nasıl olduğuna yönelik bulgular elde edilmiştir. Ebeveynler bu yaklaşımın genel anlamda olumsuz olduğunu belirtmişler ve kendilerine farklı davranıldığını hissettiklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra ankette yer alan yaşadıkları sorunun bir nedeninin normal işiten yaşlıtlarının ailelerinin olumsuz yaklaşımı olduğu sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde %42 katılmadıklarını diğer yandan %37’sinin ise katıldıklarını belirttikleri görülmüştür. Buradaki benzer orandaki yanıtlara odaklanıldığında birçok sınıfta kaynaştırma öğrencisine yönelik işiten çocuğu olan ailelerin kaynaştırma öğrencisinin sınıfta bulunmasından rahatsız oldukları düşüncesi ortaya çıkmaktadır. İşitme kayıplı çocuklar, işitme kaybının derecesine bağlı olarak konuşulanları anlama ve düşündüklerini ifade

edebilme becerilerinden belirli ölçüde yoksun kalmaktadır. Bu durumdan gelişimsel olarak olumsuz yönde etkilenen çocuk, ayrıca aile ve toplumun yanlış davranışları nedeniyle sosyal açıdan dışarıya kapanabilmektedir. Bazı aileler ve toplum, işitme kayıplı çocuğa farklı bir bireymiş gibi davranmakta ve çocuğun toplum içine girmesini engelleyebilmektedir (Aral ve Gürsoy, 2007, s. 95).

Ebeveynlerin işitme kayıplı çocuklarına karşı davranışlarını ve iletişim becerilerini inceledikleri çalışmada Haddadian ve Rose (1993, s. 273-277) işitme kayıplı olan çocukların, işitme kayıplı olmayan çocuklara göre olgunlaşmamış kişisel sosyal davranış sergiledikleri gözlenmiştir. Ayrıca işitme kayıplı çocuğa sahip aileler ile işiten çocuğa sahip ailelerin aile işlevlerini karşılaştırmak amacıyla yaptığı çalışmada işitme kayıplı çocuğa sahip ailelerin aile işlevlerine ait puanlarının, normal çocuğa sahip ailelerin puanlarına göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Bu çalışmalarda ailede işitme kayıplı bir çocuğun olmasının ailenin işlevlerini ve bireyler arasındaki, ilişkileri; dolayısıyla işitme engelli çocuğun sosyal gelişiminin desteklenmesinde yaşanabilecek sorunları ortaya koymaktadır. Bu nedenle ailelerin ve toplumun işitme kayıplı çocukların sosyal gelişimlerinde etkili olan faktörleri bilmeleri ve bu doğrultuda neler yapabileceklerini öğrenmeleri gerekmektedir.

Kaynaştırma uygulamaları çerçevesinde sadece özel gereksinimli çocukların anne-babaları değil, normal gelişim gösteren çocukların anne-babaları da önemlidir. Bu nedenle kaynaştırmanın uygulanacağı sınıftaki normal gelişim gösteren ve özel gereksinimli çocukların aileleri kaynaştırma uygulamaları hakkında bilgilendirilmeli ve her iki gruptaki ailelerin endişe ve kaygılarının gereksiz olduğu anlatılmaya çalışılmalıdır.

Kaynaştırmada yaşanan sorunlar temasının son bulgusu olan toplumla ilgili yaşanan sorunların tartışılmasına gelindiğinde ise mevcut araştırmada toplumun genel olarak engellilere bakış açısının olumsuz yönde olduğunu bunun doğal sonucu olarak ta işitme kayıplı bireylere doğrudan yansıdığı görüşü ortaya çıktığı belirtilebilir. Burada toplumdan bahsedilen öğrencinin bulunduğu mahallede oturan sakinleri, toplu taşıma araçlarında bulunan insanlar ve diğer işiten çocuğa sahip ebeveynlerdir. Bu anlamda somutlaştırmak gerekirse ankette yer alan kaynaştırmada yaşadığı sorunların bir nedeninin toplumun engellilere yönelik yeterince bilince sahip olmaması sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde katılımcıların %75 gibi büyük oranda hemfikir oldukları görülmüştür. Bunun sebebinin görüşmeler esnasında ebeveynlerin okuldaki sorunları

genel olarak düşünmeleri olabilir. Türkiye’de ki alan yazın incelediğinde bu konuda Vuran (2005, s. 217-235) ve Şahbaz (2007, s. 1) çalışmalarında kaynaştırma öğrencilerinin ve kaynaştırmaya aday öğrencilerin yeterince kabul görmedikleri ve sınıflarında ise daha az kabul gördükleri belirlenmiştir. Normal gelişim gösteren çocukların kaynaştırma eğitimine hazırlanması amacıyla onlara bireysel farklılıklar hakkına bilgi verilmesi, benzeşim etkinlikleri planlanması, sınıfa özel gereksinimli bireylerin davet edilmesi son derece olumlu bir yaklaşımdır. Normal gelişim gösteren çocuklara bilgi verilirken film, kitap ve televizyondan faydalanılabilir. Özel gereksinimli çocuklar ile normal gelişim gösteren çocuklar birbirleriyle etkileşimde bulunarak akran öğretimini de yaşadıkları görülmüştür (Sucuoğlu ve Kargın, 2006, s. 273-274).

Genel eğitimin verildiği bütün sınıflardaki bireyler, faaliyetlerini yürütürken, oyun oynarken, eğitilirken, sosyal etkinliklerde bulunurken eşit şartlara sahip olmalılar. Sınıf ortamında tüm bireylerin ayrı ayrı kendi gelişimleri istikametinde adım atmalarına imkân sağlayacak ortamların sağlanması gerektiği belirtilebilir. Bireyleri sadece akademik anlamda gelişmiş olmalarını hedeflemenin yanında sosyalleşmeleri adına da ciddi çaba sarf edip onları topluma kazandırmaları gerektiği söylenebilir.

4.1.3. Kaynaştırma uygulamalarının olumlu yönleri

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden ebeveynlerin sorunlarını ve gereksinimlerini belirlemek üzere yapılan bu çalışmada ebeveynler açısından kaynaştırmanın çocuklarının dil gelişimine, duygusal sosyal gelişimlerine ve akademik gelişimlerine katkısı olduğu aynı zamanda da ebeveynlerin kendilerine katkısı olduklarını belirtmişlerdir.

Genel olarak bakıldığında kaynaştırma uygulamalarının işitme kayıplı çocuklara katkıları göz önüne alındığında çocukların işiten akranlarıyla bir arada olmasıyla model alarak öğrenmeleri ile olumlu davranış gösterme sıklığının arttığı ve normal gelişim gösteren çocuklarla yani işiten çocuklarla birlikte bazı davranışları öğrenirken daha büyük başarılar göstermek için de istek ve cesaretlerinin arttığı belirtilmiştir (Atkın, 2013, s. 19-64). Benzer şekilde MEB’in 2010 yılında yayınladığı kılavuzda belirtildiği şekliyle kaynaştırma eğitimine katılmış normal gelişim gösteren çocuklar, özel gereksinimli çocuklara karşı daha hoşgörülü ve demokratik davrandığı, onları kabul ederek farklılıklarına saygı gösterdiğine değinilmiştir (MEB, 2010, s.10). Bu durumun değerlendirilmesinde Tüfekçioğlu’nun (1997, s. 58-63) belirttiğine göre de kaynaştırma

sınıflarındaki işitme kayıplı ve işiten öğrencilerin sosyal etkileşimlerinin değerlendirilmesi etkili kaynaştırmanın sağlanabilmesi açısından son derece önemli ve gerekli olduğu belirtilebilir. Benzer şekilde de ebeveynlerle görüşme sonrası tutulan araştırmacı günlüklerinden de görülebileceği üzere (1/26-30) kaynaştırmanın çocuklarına sosyal yönden de faydalı olabileceğini düşündükleri için daha sıcak baktıklarına rastlanmaktadır.

Kaynaştırma uygulamalarında beklenen durumun böyle olmasının yanı sıra her zaman beklenen sonuçların görülmediği Akçamete ve Ceber'in çalışmasında (1999, s. 64-74) kaynaştırılmış sınıflardaki işitme kayıplı ve işiten öğrencilerin sosyometrik statülerini karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve her iki grubun akran tercihi uygulamasından elde edilen seçilme ve reddedilme sosyometri statü puanları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Yani sonuç olarak işiten öğrencilerin işitme kayıplı öğrencileri hem seçmedikleri hem de reddetmedikleri belirtilerek bu sonuç her iki grubun arkadaşlık ilişkilerinin ve sosyal etkileşiminin yetersiz olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Kaynaştırma uygulamalarının aileye yararlarına genel anlamda bakıldığında bu uygulama sayesinde toplumda "farklılıklara karşı saygı" ve "hoşgörü" oluşması sağlanabilir (Metin, 2012, s. 373-402). Toplumdan soyutlanmışlık hissinin ortadan kalkacağı belirtilmektedir Sucuoğlu ve Kargın, 2006, s. 351-353). Bu araştırma sonucunda da kaynaştırma uygulamalarının ebeveynlere olumlu yönde katkısının olduğu ve belirtilen çalışmaların sonuçlarıyla da benzerlik gösterdiği görülmektedir.

4.1.4. Kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen faktörler

Bu araştırmada kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen faktörler olarak sırasıyla;

- Öğrencinin bireysel özelliklerinin etkisi
- Öğretmenin etkisi
- Paydaş kurumların desteği
- Okul yönetiminin olumlu tutumu
- Öğrencinin akranları ile ilişkisinin olumlu olması
- Ailenin bilinçli olması
- Kaynaştırma sürecinde rehabilitasyon merkezinin aileye ve öğrenciye katkısı
- Öğrenciye uygun eğitim programının hazırlanması ve destek eğitimin verilmesi
- Öğrencinin sınıf içerisindeki uygun oturma düzeni

-Toplumun engellilere yönelik bakış açısı

başlıklı bulgular elde edilmiştir. Her bir başlık altındaki bulgular da alanyazınla birlikte yorumlanarak sunulmuştur.

Ebeveynlerle yapılan görüşmeler sonucunda kaynaştırma uygulamasına devam eden öğrencilerin bireysel özelliklerinin kaynaştırmanın başarısını etkileyen etmen olduğu görülmüştür. Mevcut çalışmada bireysel özellik olarak bahsedilen öğrencinin ek engelinin varlığı, ruhsal durumu, işitme kaybının tanılanma yaşıdır. Başka bir deyişle ebeveynleri öğrencinin tamamen ek engeline odaklandığı ve öğrencinin duyamamasının bu durumdan kaynaklandığını düşündüklerini belirtmişlerdir. Bunun sonucu olarak işitme kaybı göz ardı edilerek geç tanındığı, bu yüzden eğitiminde aksamalar olduğunu belirtmişlerdir. Diğer yandan bir başka öğrenci için düşünüldüğünde, öğrencinin yaşadığı ruhsal durumundan dolayı eğitiminin etkilendiği anlaşılmaktadır. Diğer yandan öğrencinin kendini kabulü, öz saygısının olması hayatını olduğu gibi eğitimini de etkilemektedir. Buna örnek olarak elde edilen bulgular arasında bir öğrenciye yöneltilen “Elinde her şeyi yapabilecek imkânın olması durumunda neyi değiştirmek istersin?” sorusuna verdiği yanıt incelendiğinde “sadece saçımın rengini” cevabını vermesi kendini kabullendiğini ve hayata karşı olumlu bakış açısına sahip olduğuna işaret etmektedir. Sonuç olarak kaynaştırma eğitimi düşünüldüğünde merkezde öğrencinin olduğu, doğrudan eğitim sürecinden etkilendiği bilinmekte ve bireysel özelliklerinin kaynaştırma eğitiminin başarısını etkileyen faktör olduğu görülmüştür.

Kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen faktörler arasında en önemli öğelerden biri olarak gösterilebilecek olan ise öğretmenin etkisidir. Mevcut çalışmanın konuyla ilgili bulgularının hatırlatılması gerekirse bazı ebeveynlerin öğretmenin hem aileye hem de kaynaştırma öğrencisine yaklaşımının olumlu olduğunu belirtmiştir. Bu durumun aksine bazı ebeveynlerin öğretmenlerle iletişim sorunu yaşadıkları ve bu durumun çocuklarının eğitimini olumsuz etkilediğini düşünen ebeveynlerde bulunmaktadır. Anket sonuçlarıyla da bu bulgular desteklenmiştir. Kaynaştırma uygulamalarında sınıf öğretmenine düşen görevler MEB Kaynaştırma Uygulamaları’nda (2007, s. 5) açıkça belirtilmiştir. Bunları kısaca sıralayacak olursak kaynaştırma eğitime başlamadan önce kaynaştırma öğrencisini ve sınıfı hazırlaması, kaynaştırma eğitime alınan öğrencinin eğitsel gereksinimlerini belirleme, öğretim desenleme, kolaylaştırıcı ve destekleyici etkinlikler yapma, olumlu davranışları artırmak için pekiştireçler kullanma vb. gibi sıralanabilir. İşitme kayıplı kaynaştırma öğrencisinin sınıfa geleceğini

düşünürsek öncelikle öğretmenin sınıfında bulunan öğrencilere kaynaştırma öğrencisini etiketlemeden bilgilendirmesi gerekmektedir. Örnek vermek gerekirse “Bugün sınıfımıza işitme kayıplı bir arkadaşınız katılacak, onunla iyi anlaşacağınız ve ona yardımcı olacağınıza dair hiçbir şüphem yok.” Gibi benzer bir yaklaşımın uygun olacağı belirtilmiştir. Böylelikle hem kaynaştırma öğrencisinin hem de sınıfta bulunan diğer öğrencilerin korkuları ya da beklentileri belirlenmiş olacaktır. Öğretmen her türlü sınıf koşulunda özellikle kaynaştırma öğrencisinin sınıfla bütünleştirilmesinde hem sınıfın sosyal iklimi hem de davranışlar açısından güçlü bir arabulucu olduğu söylenmektedir (Gözün, Yıkılmış, 2004, s. 137).

Kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen faktörler içerisinde öğretmenin etkisi yapılan analiz sonucu güçlü bir bulgu olarak ortaya çıkmıştır. Öğretmenin hem kaynaştırma öğrencisine hem de ebeveynlerine yönelik olumlu ya da olumsuz yaklaşımının uygulamanın başarısında önemli faktör olduğunu ayrıca uygulamanın gerekliliklerini bilmesi öğrencilerini iyi tanınması gerektiği vurgulanmıştır (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005, s. 25). Benzer şekilde öğretmenin ebeveynler ile iletişiminin, onların duygu ve düşüncelerini dikkate almasının ebeveynler açısından önemli olduğu belirtilmektedir. Mevcut araştırmanın bulguları arasında bazı öğretmenlerin genel olarak hem kaynaştırma öğrencisine hem de ebeveynlerine olumlu yaklaştığı fakat diğer yandan ebeveynlerin öğretmenlerle iletişim kuramadıklarını bu durumun öğretmenin tavrından kaynaklandığını belirtmişlerdir. Aynı zamanda öğretmenin kaynaştırma uygulamaları ve işitme kayıplı öğrencinin eğitimi konusunda yeterli bilgiye sahip olup olmamasının kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkilediğine yönelik bulgular elde edilmiştir.

Kaynaştırma eğitiminde başarılı olan öğretmenler incelendikleri zaman, bu öğretmenlerin eğitim öncesi, destek eğitim aldıkları ve kendileri için uygun metot ve yöntemleri kullandıkları görülmüştür (King-Sears ve Cummings, 1996, s. 217-225). Sınıf öğretmenin hizmet içi eğitime gönüllü olarak katılıp, kendini geliştirmesi eğitimin başarısını doğrudan etkilemektedir. Afzali (1995, s. 169) birçok eğitimcinin, özel gereksinimli öğrencilerin normal gelişim gösteren akranlarıyla birlikte aynı sınıfta eğitim almasının yararlılığına inandığını belirtmiştir. Bu anlamda eğitimciler her öğrenciyi ayrı değerlendirmeli, öğrencinin bireysel farklılıklarını, ailevi durumlarını dikkate alması gerektiği anlaşılmaktadır. Ayrıca kaynaştırmanın işitme kayıplı öğrencilerin hakkı olduğuna inanmalıdır. Bu özelliklere sahip öğretmenler, gerek eğitimin yapılmasında, gerekse kaynaştırmanın amacına ulaşmasında aktif rol oynayacaklardır.

Kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen faktörler içerisinde elde edilen bir diğer öge paydaş kişi ve kurumların desteğidir. Açıklamak gerekirse kaynaştırma öğrencisinin eğitiminden sorumlu olarak rehberlik araştırma merkezi, okul yönetimi, öğretmenler ve rehabilitasyon merkezi gibi paydaş kişi ve kurumların desteğinin önemine yönelik bulgular elde edilmiştir.

Rehberlik araştırma merkezleri ele alındığında 1997 yılında kabul edilen 573 sayılı KHK ve 2000 yılında yürürlüğe giren Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ile engelli bireylerin eğitsel değerlendirmelerinin nasıl olması gerektiği ve uygun eğitim ortamları ile bu ortamlara yerleştirilmelerinin nasıl olması gerektiği ayrıntılarıyla anlatılmıştır. Bu yönetmelikte görülebileceği üzere en az sınırlandırıcı ortam kavramı kullanılmış ve bu kavram engelli bireyin öncelikli olarak normal gelişim gösteren akranları ile bir arada bulunmasına özen gösterilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere kaynaştırma eğitime değinildiği ve kaynaştırmanın uygun olacağına dair bakış açısına sahip olunduğu görülmektedir. Ayrıca kaynaştırma uygulamalarına yönlendirilen öğrenciye ve ebeveynine süreç içerisinde destek olması mevcut araştırmada elde edilen bulgular da göz önüne alındığında kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen bir faktör olduğu sonucu çıkarılabilir.

Rehber öğretmenlerin özel gereksinimli bireylere yönelik yürüttükleri rehberlik hizmetleri “Okulda özel eğitim gerektiren öğrenci varsa veya kaynaştırma eğitimi sürdürülüyorsa, bu kapsamdaki öğrencilere ve ailelerine gerekli rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin rehberlik ve araştırma merkezinin iş birliğiyle yürütülmesi” olarak açıklanmaktadır (MEB, 2010, s. 32). Kaynaştırmanın başarıyla yürütülmesinde rehber öğretmenlere de önemli görevler düşmektedir. Başka bir ifadeyle, rehber öğretmenlerin hem okul rehberlik servisinin işleyişini sağlamak hem de kaynaştırma öğrencilerine yönelik idarecilere, öğretmenlere, okuldaki diğer personele ve ailelere özel eğitim danışmanlığı yapmak gibi önemli görev ve sorumlulukları bulunmaktadır.

Okullarda, kaynaştırma öğrencilerinin ebeveynlerine rehberlik araştırma merkezi, okul idaresi, rehber öğretmen ve sınıf öğretmeni tarafından, öğrenci hakkında bir açıklama yapılırsa ebeveyn, hem öğrenci hakkında bilgi sahibi olmuş olur, hem de bundan sonra çocuğunun eğitim ve öğretimi için nasıl bir yol izlemesi gerektiğini öğrenebileceği çıkarımı yapılabilir.

Kaynaştırma öğrencileri, bulundukları ortamın yetersizliğinden dolayı okul, bina, donanım, araç, gereç vb. öğrenme amaçlarına yeterince ulaşamayabilirler. Bu eksiklikler

yönetici tarafından giderildiği zaman, hem eğitimin başarısı artar, hem de bu çocukların topluma kazanımı sağlanmış olur (Ada ve Ünal, 2008, s. 1). Okul yönetimi ve öğretmenlerle ilgili bölümler ilerleyen bölümlerde ayrı başlıklar halinde tartışılmıştır.

Sonuç olarak bakıldığında da kaynaştırmanın başarılı olabilmesi için sadece ebeveynin, öğrencinin çabasının yeterli olmadığı bununla birlikte paydaş kişi ve kurumların uyumlu bir şekilde çalışmaları gerektiği yaşanan ve yaşanabilecek sorunların çözümü için gerekli olduğu söylenebilir.

Tartışılması gereken bir diğer bulgu sürece yönelik okul yönetiminin olumlu tutumu olup, incelendiğinde uygulamanın getirdiği yasal gereklilikleri yerine getirecek ilk önemli unsur olması açısından okul yönetimi önemli bir öğedir. Okul yöneticilerinin kaynaştırma uygulamasının önemini anlaması sınıf öğretmenlerinin, normal gelişim gösteren öğrencilerin ve ailelerinin tutumlarının istenilen düzeyde olmasını da kolaylaştıracağı belirtilmiştir (Stainback, Stainback ve Stefanich 1996, s. 14-19). Bu anlamda mevcut araştırmada ebeveynler çocuklarının okula kayıta okul yönetiminin herhangi bir sorun çıkartmadığı ve öğrenciye olumlu yaklaştığı aksi bir durumda çocuklarının eğitiminin henüz başlangıcında sorun yaşayabilecekleri ebeveynler tarafından belirtilmiştir. Bu sayede çocuklarının eğitimlerine olan inançlarının artmış olabileceği izlenimi görülmüş ve okul yönetiminin kaynaştırmanın başarısını etkileyen önemli bir faktör olduğu açıkça söylenebilir.

Öğrencilerin akranları ile ilişkisinin olumlu olmasına yönelik bulguların tartışılmasına gelindiğinde, kaynaştırma uygulamalarının istenilen yönde ilerlemesini sağlayacak diğer öğenin kaynaştırma sınıfında bulunan normal gelişim gösteren öğrenciler olduğu görülmektedir. Uygulamanın amaçlarından biri de kaynaştırma öğrencisinin akranlarıyla iyi iletişim kurma ve onlar tarafından kabul görmesidir. Bu anlamda normal gelişim gösteren öğrencilerin öneminin büyük olduğu belirtilmiştir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005, s. 30). Kaynaştırma uygulamasının hem işitme kayıplı hem de işiten öğrenciler açısından sonraki yıllarda ihtiyaç duyabileceği iletişim becerilerini geliştirebileceği belirtilmiştir (Nowell ve Innes, 1997, s. 3). Kaynaştırma uygulamaları, özel gereksinimli çocukların, ilk toplumsal çevre özelliği taşıyan eğitim ortamlarında ayrıştırılmaya hiç yer verilmeden, çocukların birbirini olduğu gibi kabullenmeleri fikri esasına dayanmaktadır (Uysal, 2004, s. 121). Bu anlamda bakıldığında kaynaştırmada özellikle özel gereksinimli öğrencinin mevcut çalışma dikkate alındığında işitme kayıplı öğrencilerinin akranları ile ilişkilerinde bazılarının olumlu olduğu görülmüştür. Olumlu

olanların duygusal sosyal gelişimlerinin daha sağlıklı ilerlediği bununla birlikte de akademik başarılarının artmakta olduğu görülmüştür. Olumsuz olanların ise aksini söylemek mümkündür.

Sonuç olarak kaynaştırmada ve eğitimin diğer alanlarında da akran ilişkisi öğrencinin bazı gelişim alanlarına doğrudan etki ettiği söylenebilir.

Tartışılması gereken bir diğer bulgu ailenin bilinçli olması bulgusudur. Ailenin bilinçli olması her gelişim döneminde çocuğu olan ailelerde olduğu gibi işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam edenlerde de önemli olduğu genel bir kanıdır. Bu anlamda kaynaştırma öğrencilerinin ailelerinin çocuğun özelliklerini kabul etmesi, çocuğun eğitiminde ailenin daha etkili rol oynaması için gerekli olduğu Yavuz'un (2005, s. 127-133) yaptığı çalışmada belirtilmiş ayrıca öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında karşılaştıkları sorunların tespitine yönelik araştırmasında, ailenin ve çevrenin çocuğun farklı özelliklerini kabullenmediği sonucu ortaya çıkarmıştır. Bu anlamda mevcut çalışmanın konuyla ilgili bulgusu göz önüne alındığında çocuklarının işitme kaybı ve kullandıkları cihazlar konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıkları, karşılaştıkları sorunlarda ise kendi imkân ve çabalarıyla çözüm yolunu bulmaya çalıştıkları görülmüştür. Bu durum araştırmacı günlüğüne de yansımıştır (25/743-749). Ayrıca kaynaştırma hakkında yasal haklarının biliniyor olmasının kaynaştırmayı etkileyen bir etmen olarak gördükleri söylenebilir.

Bireyin kişiliğini oluşturan ve çevreye uyumunu sağlayan temel davranışlar ailede kazanıldığının belirtildiği, aile çocuğun ilk eğitim ortamı ve aile de çocuğun ilk öğretmenleri olduğunu vurguladığı çalışmasında Yigen (2008, s. 77-78) kaynaştırma mevcut öğelerinin uyumlu çalışmasını gerektirdiği, ailelerin önemli bir öğe, kaynaştırma uygulamalarında okul ile evde yapılan eğitim uygulamalarının birbirini destekler nitelikte olduğuna dikkat çekmiştir. Uygulamanın istenilen yönde ilerlemesini sağlaması açısından önemli olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda uygulamanın başarısına inanmayan ebeveynlerin özellikle çocuğunun eğitimi doğrultusunda aktif rol alma olasılığının azaldığı da belirtilmektedir. Kaynaştırma uygulamalarına yönelik olmayan fakat ailenin çocuğunun eğitiminde ne derece önemli olduğunu gösteren çalışmasında Tekincan (2009, s. 130) ailelerin işitme kayıplı öğrencilerin eğitim süreci içerisinde yer almaları ve okul etkinliklerini destekleyici çalışmaları evlerinde uygulamaları eğitimin başarıya ulaşması açısından çok önemli olduğu vurgulamıştır.

Sonuç olarak yapılan çalışmalar ve mevcut çalışmanın bulguları göz önüne alındığında kaynaştırma uygulamalarında özellikle işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerin bilinçli olması etken rol oynadığı söylenebilir.

Kaynaştırma sürecinde rehabilitasyon merkezinin aileye ve öğrenciye bulgusu göze çarpmıştır. Batu ve Kırcaali-İftar'ın (2005, s. 25) kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen etmenleri açıklarken destek özel eğitim hizmetleri ve ek hizmetlerden bahsetmişlerdir. Mevcut araştırmada bu durum rehabilitasyon merkezi olarak belirtilebilir. Bulgulara göz atıldığında rehabilitasyon merkezleri işitme kayıplı öğrencilere eğitim vermektedir. Bu öğrenciler işitme engelliler ilkokul ya da ortaokula giden öğrenciler olabileceği gibi araştırma kapsamında olan işitme kayıplı kaynaştırmaya giden öğrencilere de eğitim vermektedir. Aynı zamanda öğrencilere eğitim vermesinin yanı sıra ebeveynlerine de aile eğitimi konusunda destek olmaktadır. Bu durum kaynaştırma uygulamalarının başarısını doğrudan etkilemese bile dolaylı olarak etkilediği çıkarımında bulunulabilir.

Kaynaştırma eğitiminin başarılı olabilmesi için destek eğitim hizmetlerinin hem yetersizliği olan çocuğun eğitimden üst seviyede yararlanması için hem de kaynaştırma öğretmeninin kendini geliştirmesi açısından sağlanması gerekmektedir (Ypinazar ve Pagliona, 2004, s. 429). Destek hizmet denildiğinde, iki ya da daha fazla bireyin bir arada çalışması söz konusu olmaktadır. Okullarda bir arada çalışma öğretmenlerin bir araya gelerek plan hazırlaması, ekip olarak öğretim yapmalarını içerebilir (Batu, 2000, s. 35-40). Mevcut çalışmanın konuyla ilgili bulguları ışığında öğrenciye uygun programın hazırlanması ve destek eğitimin verilmesi öğrencinin eğitimini doğrudan etkilediği için kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkilediği düşünülmüştür. Destek eğitim denildiğinde sadece kaynaştırma öğrencilerine verileceği düşünülmemeli aynı zamanda öğrencinin eğitiminden sorumlu bir paydaş olarak sınıf ve rehber öğretmenlere de verilmesi uygun olabilir. Gereken destek hizmetleri öğretmene sağlanmadığı sürece kaynaştırma uygulamalarından yarar sağlanamayacağı vurgulanmıştır (Kargın, Sucuoğlu, 2006, s. 54). Bu anlamda sadece kaynaştırma öğrencisinin değil öğretmenler de yeterli desteği aldıklarında kaynaştırma eğitiminde daha başarılı olduklarından söz edilebilir.

Sonuç olarak öğretmenin öğrencinin seviyesine uygun eğitim programını hazırlayabilmesi için gerekli donanıma sahip olması ve bunu da destek eğitim adı altında ya da başka isimlendirmelerle de olsun doğrudan öğrenciye aktarabilmesi kaynaştırmanın başarısında kuşkusuz önemli rol oynadığı ve oynayabileceği söylenebilir.

Öğrencinin sınıf içerisindeki uygun oturma düzenine yönelik bulguların tartışılmasına bakıldığında hatırlanacağı üzere mevcut araştırmada öğrencinin sınıf içerisinde ses yalıtımının olmayışı, öğretmenini ve sınıf arkadaşlarını rahat dinleyebileceği yerde oturmayaşından dersi iyi dinleyememesi gibi sorunlar yaşadıkları bulgusuna rastlanmıştı. Bu anlamda yapılan çalışmalar incelendiğinde kaynaştırmanın gerek kaynaştırma öğrencisine gerekse çevresine pek çok yararları olduğu açıklanmakta ancak kaynaştırmanın yararlarının artırılması için de eğitim ortamlarında bir takım düzenlemelerin yapılması gerektiği vurgulanmaktadır (Kırcaali-İftar, 1998, s. 17-26; Kırcaali-İftar ve Uysal, 1999, s. 3-13; Sucuoğlu ve Kargın, 2006, s. 169-173). Ayrıca kaynaştırma eğitiminin başarılı olması, sınıf içinde gerekli olan materyallerin, sağlanmasıyla doğru orantılıdır. Sınıf ortamında öğrenmeyi kolaylaştıracak materyal sayısı arttıkça öğrenme daha hızlı ve kalıcı olur. Çocuk eğitim ortamında, ne kadar çok duyu organını kullanabilirse, objeye dokunup yaparak, yaşayarak öğrenebilirse, öğrenme o kadar anlaşılır ve kolay olduğu sonucuna varılmıştır (Senemoğlu, 2012, s. 377). İşitme kayıplı kaynaştırma öğrencileri söz konusu olduğunda bahsi geçen düzenlemelerin yapılması ve buna özen gösterilmesi öğrencilerin yaşayabilecekleri muhtemel sorunları önleyebileceği, ayrıca okulların fiziki yapısı öğrencilerin gereksinimlerine göre en az yardımla bağımsız hareket etmelerine olanak sağlayacak biçimde tasarlanması kaynaştırmayı olumlu yönde etkileyeceği çıkarımında bulunulabilir.

Toplumsal engellilere yönelik bakış açısına ve mevcut araştırmanın konuyla ilgili bulgularına bakıldığında ebeveynlerin kaynaştırma öğrencisinin toplum tarafından kabul edilip edilmemesi onu psikolojik olarak olumlu ya da olumsuz anlamda etkileyebileceği, dolayısıyla toplumun engellilere yönelik bakış açısının kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyebilecek bir unsur olduğunu vurgulamışlardır. Ayrıca içinde bulunduğumuz toplumda genel olarak engellilere yönelik bilincin tam oluşmadığı bundan dolayı sorunların yaşandığı ve yaşanmaya devam ettiği belirtilmiştir. Kaynaştırma eğitiminde insan hakları, fırsat eşitliği ve sosyal adalet gibi ciddi hususlar bulunmakta, bu nedenlerden kaynaştırma eğitiminin önemi ve gerekliliği genel olarak alan yazına bakıldığında görülmektedir (Moran ve Abbott, 2002, s. 162-163). Bu anlamda toplum genelinde farklılıklara olan saygı ve hoşgörünün artması her alana doğrudan etki edebileceği gibi kaynaştırma uygulamalarının başarısını da olumlu yönde etkilemesinin kaçınılmaz olduğu söylenebilir.

4.1.5. Ailelerin gereksinimleri

Mevcut araştırmada ebeveynlerin sırasıyla bilgilendirme, psikolojik destek ve son olarak maddi desteğe gereksinimleri olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerin gereksinimleri belirtilen sıraya göre tartışılmıştır.

Araştırma sonucunda işitme kayıplı kaynaştırmaya devam eden ebeveynler öncelikle işitme kayıplı çocuklarının kullandığı işitme cihazının yapısı, ayarı, kullanımı konusunda bilgilendirilmeye gereksinimleri olduğunu belirtmişlerdir. Diğer yandan kaynaştırma uygulamaları ya da kaynaştırma eğitimi hakkında hem eğitimin süreci anlamında hem de yasal hakları konusunda bilgilendirmeye ihtiyaç duydukları görülmüştür. Araştırmacı günlüğünden de görülebileceği üzere (4/90-94) genel olarak ebeveynler güvenilir olmayan kaynaklardan bilgi edindiklerini, bilgi edinmek için başvurabileceğimiz bir kurumun varlığından haberdar olmadıklarını, öğretmenler ile de görüştüğümüzde sağlıklı bilgi alamadıklarını vurgulamışlardır.

Konuyla ilgili alan yazına bakıldığında Akçamete ve Kargın'ın (1996, s. 7-24) yaptığı çalışma dikkati çekmektedir. Ülkemizdeki işitme kayıplı çocuğu olan annelerin gereksinimlerinin belirlenmesi çalışmasında annelerin en fazla gereksinim duyduğu boyutun bilgi gereksinimi olduğu belirlenmiştir. Bu anlamda işitme kayıplı çocuğuna yeni beceri kazandırabilmesi, çocuğu ile iletişim kurabilmesi, çocuğunun kaybı ve çocuğunun davranışlarını kontrol edebilmeleri ile ilgili bilgi edinme konularında gereksinimleri oldukları görülmüştür. Ailelerin gereksinimlerinin karşılanmasının çocuklarının eğitimine yönelik aile içerisinde yaşanan stresin azaltılacağı, çocuklarının durumunu daha kolay kabullenilebileceği için çocuklarının eğitimine daha fazla katkıda bulunabilecekleri belirtilmektedir. Ludwig'in (1991 Akt: Güven ve Güven, 2002, s. 57) bahsettiği gibi anne babalar okulda ve sınıfta ne yapılacağını, kendilerinden ve çocuklarından ne beklenildiğini bildikleri zaman evde çocuklarına daha iyi yardım edebileceğini vurgulanmıştır. Böylece öğretmenin öğretim yaklaşımı ve davranışları ile daha uyumlu olduklarını hissederek çocuklarının okul aile işbirliği geliştirilebileceği sonucuna varılmıştır. Ayrıca çocuğun öğrenme yaşantıları bütünleşmiş olmakta ve ebeveynlerin bilgilendirilmiş olmaları yaşanabilecek sorunların önüne geçebileceği görülmüştür.

Çalışmalardan sonra günümüze geldiğimizde durumun biraz daha iyi olmasına karşın hala işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynler çocuklarının eğitimi konusunda aile eğitimi çalışmalarıyla bilgilendirilmeleri söz konusu olmakta fakat özellikle kaynaştırma

eğitimine dâhil olmuş öğrencisi bulunan ebeveynlerin uygulama ve yasal hakları konusunda eksiklikleri olduğu söylenebilir.

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynlerin yaşadıkları sorunların üstesinden gelme konusunda psikolojik desteğe gereksinim duydukları bulgusu yapılan analiz sonucu ortaya çıkmıştır. Bu anlamda ebeveynlerden biri (6/90) çocuğunun işitme kaybı ve yaşadıkları sıkıntılar konusunda *“Şimdi bu, u., gibi hastalık durumlarında yani bu gibi engel durumlarında böyle bir danışmanları olmuyor. Size yön veren çok fazla danışmanınız yok.”* şeklinde desteğe ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Burada dikkat çeken bir diğer nokta ebeveynin çocuğunun yaşadığı işitme kaybını bir hastalık olarak gördüğünü ve bunun geçici bir durum olduğunu kendine inandırması olarak görünmesidir. Bu ebeveynin hala çocuğunun durumu hakkında endişe ettiği de söylenebilir. Ayrıca ankette yer alan maddede sorunların üstesinden gelmede psikolojik desteğe ihtiyaç duyduklarını %37 gibi bir oranla açıkça belirtmişlerdir. Genel olarak özel gereksinimli çocukların eğitimi göz önüne alındığında aileler yardım ve problem davranışları nasıl kontrol edecekleri konularında bilgiye gereksinimleri olduğu vurgulanmıştır (Kargın ve diğ., 2003, s. 55-76).

Sonuç olarak işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynler çocuklarının işitme kaybından dolayı zor süreçler geçirmişler ve bu hissetleri durumun çocuklarının eğitim hayatını olumsuz etkilememesi için manevi desteğe ihtiyaç duydukları söylenebilir.

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynlerle yapılan çalışma sonucunda çocuklarının eğitimi ve işitmeye yardımcı cihazların temini konusunda maddi gereksinime ihtiyaç duydukları da görülmüştür. Burada belirtilen çocuklarının eğitime yönelik ek ders olarak hizmet alma yani özel öğretmen yardımı ya da özel kurumlara gönderme olarak belirtilmektedir. Ebeveynler bu fırsatı sağladıklarında çocuklarının daha başarılı olacağı ve ileriki yaşamlarında hayatlarını daha kolay kazanabileceklerini düşünmektedirler.

4.1.6. Ailelerin beklentileri ve önerileri

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırma uygulamalarına devam eden ebeveynlerin sorunlarını ve gereksinimlerini belirlemek üzere yapılan mevcut çalışmada ebeveynlerin beklentileri ve önerileri belirlenmiştir. Beklentileri devletten, okul yönetimi ve öğretmenlerden, akranlarının ailelerinden olarak belirlenirken, önerileri ise yaşadıkları

sorunların üstesinden gelinmesine yönelik, engelli çocuğu olan ya da olmayan ebeveynlere yönelik olarak sıralanabilir. Mevcut şekilde sonraki bölümlerde sırasıyla bulgular hatırlatılarak tartışılmıştır.

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynlerin beklentileri göz önüne alındığında ilk olarak devletten yani devlete bağlı kurum olan Milli Eğitim Bakanlığı'ndan ve rehberlik araştırma merkezlerinden beklentilerinin olduğu görülmüştür. Bu anlamda MEB 'ten işitme kayıplı çocuğuna tanı konulduğundan itibaren hem aileye hem de öğrenciye eğitim hayatı boyunca mevcut kurumların yan sıra ayrıca bir yönlendirici hizmet biriminin kurulmasına yönelik beklentilerinin olduğunu vurgulamışlardır. Bunun yanı sıra çocuğunun kaynaştırmaya devam ettiği okulda bulunan öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarının gereksinimlerini yerine getirip getirmediğine yönelik bir denetim mekanizmasının kurulmasını talep etmektedirler. Buradan bakanlığın mevcut denetim mekanizmasının iyi işlemediği, iyi işliyorsa da ebeveynlerin ve çocuklarının yaşadığı sorunların üstesinden gelinmediği düşünüldüğünde bu mekanizmanın sağlıklı işlemediği çıkarımında bulunulabilir. Ayrıca ebeveynler diğer bir kurum olan RAM'dan çocuklarının eğitsel değerlendirilmesinin ardından bilgilendirilmediklerini, nasıl bir süreç işleyecekleri hakkında bilgi sahibi olmak istedikleri görülmüştür.

Genel olarak bakıldığında ebeveynlerin devletten beklentileri işitme kayıplı öğrencinin eğitiminin başlangıcından itibaren düzenli olarak sorumlu kurumlarca takibinin yapılmasıdır. Bunun yanı sıra işitme kayıplı bireylere özgü tanılama, cihazlandırma ve hatta koklear implant ameliyatlarının yapılabileceği bir kurumun olmasıdır. Son olarak işitme kayıplı kaynaştırma öğrencisinin okulunda bulunan öğretmenlerin düzenli olarak denetlenmesini ve rehberlik araştırma merkezlerinin ailelere çocuklarının eğitimi hakkında düzenli bilgilendirmeleri gerektiğini bekledikleri sonucuna varılabilir.

Mevcut araştırmanın bulgularının analizi sonucunda işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynler okul yönetimi ve öğretmenlerden beklentilerini ifade etmişlerdir. Bu anlamda öğretmenlerden kaynaştırma öğrencisine yönelik destek eğitim verilmesini, sınıf öğretmenin çocuğunun seviyesine uygun ders anlatmasını beklediklerini bulgusu elde edilmiştir. Aynı zamanda sınıf öğretmenin ve okul müdürünün işitme kayıplı öğrencilerin eğitimi de dahil diğer özel gereksinimli öğrencilerin eğitimi konusunda bilgi edinmeleri gerektiğini vurgulamışlardır.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin yaşadıkları sorunlara bakıldığında sınıf öğretmenlerinin sınıfta bulunan tüm öğrencilerin genelini düzeyine göre ders anlattığını fakat çocuklarının bir kaynaştırma öğrencisi olduğu bu anlamda çocuklarının anlayabileceği farklı öğretim yöntem ve teknikleri kullanmasını bekledikleri söylenebilir. Bu durumun olabilmesi için de sınıf öğretmenin özellikle işitme kayıplı bireylerin eğitimi hakkında öncelikle bilgi sahibi olması gerektiği vurgulanmıştır.

Genel olarak bakıldığında sadece işitme kayıplı bireylerin eğitimi için değil tüm özel gereksinimli bireylerin eğitimi konusunda hem okul yönetiminin hem de öğretmenlerin bilgi sahibi olmalarının çocuklarının eğitiminde ve kendilerinin yaşadıkları sorunların daha kolay çözülebileceği öngörülebilir. Ayrıca yaşayabilecekleri muhtemel sorunların da önüne geçilebilir.

İşitme kayıplı kaynaştırmaya devam eden çocuğunun akranlarının ailelerinden beklentileri de ön plana çıkmıştır. Öncelikle konuyla ilgili bulguların hatırlanması gerekirse işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynler çocuklarının akranlarının ailelerinden kendi çocuklarına kaynaştırma öğrencisiyle oynaması konusunda tavsiyede bulunmasının iyi olacağını, tüm ailelerin ve toplumdaki tüm insanların işitme kayıplı veya diğer özel gereksinimli çocuklara yönelik daha bilinçli olması gerektiğine yönelik beklentileri olduğu görülmektedir. Toplumda genel olarak engelli birey gözetmeksizin daha hoşgörülü davranılmasının sadece kaynaştırma uygulamalarında değil genel olarak her alanda yaşanan ya da yaşanabilecek muhtemel sorunları çözebileceği çıkarımında bulunulabilir.

Ebeveynler bir önceki bölümlerde beklentilerini dile getirmişlerdir. Bunun yanı sıra yaşadıkları sorunların üstesinden gelinmesine ve engelli çocuğu olan ya da olmayan ailelere yönelik önerilerde bulundukları görülmüştür. Bu anlamda ilk olarak sorunların üstesinden gelinmesine yönelik bir katılımcının şu sözleri *“Karşılıklı diyalog ile çözerler, yardımlaşma ile çözerler nasıl çözülecek başka, güler yüz, sevgi paylaşım olarak sevgiyle yaklaşırsan çözersin.”* (49/872) aslında genel olarak her şeyi özetlemektedir.

Ailelerin beklentileri ve önerileri temasının son bulgusu işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya giden ebeveynlerin engelli çocuğu olan ya da olmayan ailelere önerileridir. Buna yönelik ilk olarak engelli çocuğu olan ailelere çocuklarını oldukları gibi kabullenmelerinin yaşanabilecek muhtemel sorunları çözmeyi kolaylaştıracağı vurgulanmıştır. Aynı zamanda ebeveynlerin çocuklarının eğitimi ve kaynaştırma

uygulamaları konusunda haklarını ve sorumluluklarını kapsayan şekilde daha bilinçli olmaları gerektiğine yönelik önerilerde bulunmuşlardır.

Sonuç olarak çocuklarının eğitim aldığı okulda öğretmenlerin, okul yönetiminin, kaynaştırma öğrencisi olan ya da olmayan ebeveynlerin bir aile gibi davranmalarının sorunları aşacağı öngörülmüştür. Bu noktada önemli olanın her aile için çocuklar en kıymetli olanlardır ve çocuklarının eğitimlerinin en iyi şekilde olup iyi bir geleceğe sahip olmaları tüm ebeveynlerin temennisidir.

4.2. Sonuç

Mevcut çalışmanın bulgularını alan yazından farklı kılan özelliğinin verilerin toplama anlamında öncelikle nitel verilerin yarı-yapılandırılmış görüşme yoluyla alınması bunun yanı sıra bu verilere dayalı özgün bir anketin geliştirilmiş olup analizinin yapılmasıyla elde edilmesidir. Benzer bir deyişle farklı kaynaklardan kanıta dayalı olarak elde edilmiştir. Diğer yandan konuyla ilgili özellikle ulusal alan yazında bulunan çalışmalar göz önüne alındığında işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynlere odaklanıp sorunlarını ve gereksinimlerini bu çalışmadaki kadar açıkça ortaya koymamıştır. Ayrıca ebeveynlerin sadece sorunlarını ve gereksinimlerini değil ülkemizde uygulanan kaynaştırma uygulamaları hakkında düşünceleri, önerileri ve beklentileri de araştırma sonucunda açıkça belirtilmiş, örnekleriyle ortaya konmuştur. Böylece çalışmanın bulguları diğer çalışmaların bulgularından farklılık göstermekte ve özellikle ülkemizde uygulanan kaynaştırma eğitiminin tüm paydaşlarla birlikte daha sağlıklı ilerlemesi öngörülmektedir.

İşitme kayıplı öğrencilerin kaynaştırma uygulamalarına yönelik sadece genel eğitim okullarında yerleştirilmelerinin yeterli olmadığı, akademik başarı ve duygusal-sosyal gelişimleri için mutlaka destek özel eğitim hizmetlerinin sunulması unutulmamalıdır. Özellikle tüm yasal ve fiziksel düzenleme çabalarına rağmen ülkemizde kaynaştırma uygulamalarında destek özel eğitim hizmetlerin sunulmasında bazı sorunların yaşandığı alan yazında vurgulanmaktadır. Diğer yandan kaynaştırmanın Milli Eğitim Bakanlığı'nın yanı sıra diğer kurum ve kuruluşlarında, genel anlamda toplumun sorumluluğunda olduğu göz önünde tutulmalıdır. Bu nedenle Gürgür, Kış, Akçamete'nin (2012, s. 698) vurguladıkları şekilde belirtmek gerekirse Milli Eğitim Bakanlığı'nın özellikle kaynaştırmanın uygulandığı okullarla, sınıflara sistematik şekilde destek hizmetlerin sağlanabileceği düzenlemeler yapması kaçınılmaz olduğu sonuç olarak

söylenbilir. Ayrıca mevcut araştırmanın hem veri toplama hem de analiz sürecinde işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynler genel olarak sorunları dile getirmiş, kendilerini sorunun ya da çözümün bir parçası olarak görmedikleri izlenimi uyandırmıştır. Dolayısıyla sorunların çözümüne yönelik bazı önerilerde bulunsalar da gerçekçi çözüm önerileri sunmadıkları söylenebilir.

4.3. Öneriler

4.3.1. Uygulamaya yönelik öneriler

- Okulunda kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf ve rehber öğretmenlere kaynaştırma uygulamaları hakkında daha fazla bilgilendirme yapılabilebileceği,
- Genel eğitim sınıflarında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerine kaynaştırma uygulamaları konusunda hizmet içi eğitim verilebileceği,
- Sınıfında işitme kayıplı kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenin öğrencinin ebeveynleri ile daha sağlıklı iletişim kurmaları ve bu sayede hem ebeveyni öğrencinin durumu hakkında bilgilendirebileceği hem de yaşanan sorunların çözümünü hızlandırabileceği,
- Öğrencinin eğitiminden tamamen ebeveynlerin sorumlu görülmeyip okul yönetiminin de daha fazla sorumluluk alabileceği,
- RAM'ın da dahil olduğu kaynaştırma öğrencilerinin eğitiminden sorumlu kişi ve kurumların birbirleriyle daha fazla bilgi alış verişinde bulunmaları ve böylece daha uyumlu çalışabileceği,
- Kaynaştırma öğrencilerinin eğitiminden sorumlu kişi ve kurumların, ebeveynleri çocuklarının eğitimi konusunda daha fazla bilgilendirmeleri,
- Ebeveynlerin çocuklarının eğitimi konusunda daha ilgili olmaları ve özellikle sınıf, rehber öğretmen ve okul yönetimine çocuklarının eğitimi konusunda daha fazla yardımcı olmaları önerilebilir.

4.3.2. İleri araştırmalara yönelik öneriler

- Uluslararası alan yazında doğrudan işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynlerin sorunlarını ve gereksinimlerini belirlemeye yönelik çalışmalar görölse de ulusal alan yazında hem güncel hem de merkeze işitme kayıplı çocuğu

olan ebeveynleri alan çalışmalara rastlanmamaktadır. Yeni araştırmaların yapılması gerekli görülebilir.

- Mevcut araştırmanın bulguları Eskişehir ili merkez ilçeleri Odunpazarı ve Tepebaşı'nda işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynlerin 14'nden nitel, 52'sinden ise nicel veriler elde edilmiştir. Eskişehir ilinde bulunan ebeveynler Anadolu niversitesi bünyesinde İÇEM gibi bir kurumun ve bu kurumdan faydalanabiliyor olmalarından bazı sorunların üstesinden gelebilmekte oldukları öngörülmektedir. Dolayısıyla benzer bir çalışmanın diğer illerde de yapılması daha gerçekçi sonuçlar çıkarabilir. Bunun yanı sıra benzer bir çalışma ile Eskişehir il genelinde işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynlerden elde edilen veriler karşılaştırılabilir.
- Daha büyük bir araştırmacı grubuyla bütüncül yaklaşarak işitme kayıplı çocukların sorunları ile diğer özel gereksinimli çocukların yaşadıkları sorunlar karşılaştırılmalı olarak araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Acarlar, F., Kargın, T. ve Sucuoğlu, B. (2003). Öğretmeni yönetici ve anne babaların kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 4 (2), 55-76.
- Ada, S. ve Ünal, S. (2008). Sınıf Yönetimi. (3.Baskı) İstanbul: Ege Basım Ltd.
- Afzali, E. (1995). *Inclusion of deaf students in the regular classroom: Perceptions of regular educators and deaf educators*. (Order No. 9536278, Kansas State University). *ProQuest Dissertations and Theses*, 169-169 p. Retrieved from <http://search.proquest.com/docview/304201358?accountid=7181>. (304201358).
- Akay, E. (2011). *Kaynaştırma ortamındaki işitme engelli ilköğretim öğrencilerine sunulan destek eğitim odası sürecinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Akçamete, G. ve Kargın, T. (1996). İşitme Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Gereksinimlerinin Belirlenmesi. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(2), 7-24
- Akçamete, G. ve Ceber, H. (1999). Kaynaştırılmış sınıflardaki işitme engelli ve işiten öğrencilerin sosyometrik statülerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(3), 64-74
- Akçamete, G., ve Ceber, H. (1999). Kaynaştırılmış sınıflardaki işitme engelli ve işiten öğrencilerin sosyometrik statülerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(3), 44-74.
- Akçamete, G.; Gürgür, H. ve Kış, A. (2003). Kaynaştırma programlarına yerleştirilmiş özel gereksinimli öğrencilerin okuma yazma becerilerine ilişkin öğretmen görüşleri. *Özel Eğitim Dergisi*, 4(2), 39-54.
- Akçamete, G. (2009) Genel eğitim okullarında özel gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim. Ankara, Kök yayıncılık.
- Akçora, Ç. (2004). *Eğitilebilir Zihin Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Çocuklarının Gittikleri Okul Türü, Kaygı Ve Başa Çıkma Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

- Akdemir-Okta, D. (2008). *Kaynaştırma sınıflarına devam eden işitme engeli olan şğrencilere ve sınıf şğretmenlerine sağlanan özel eğitim hizmetlerin belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Angelides, P., and Aravi, C. (2007) The development of inclusive practices as a result of the process of integrating deaf/hard of hearing students. *European Journal of Special Needs Education*, 22: 1, 63-74, DOI: 10.1080/08856250601082299
- Antia, S. D., Stinson, M. S. and Gaustad, M. G. (2002). Developing membership in the education of deaf and hard of hearing students in inclusive settings. *Journal of deaf Studies and Deaf Education*, 7(3) 214-229.
- Aral, N. ve Gürsoy, F. (2007) *Özel Eğitim Gerektiren Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*, İstanbul, Morpa Kùltür Yayınları.
- Atkın, B. (2013). Kaynaştırma. Hasan Avcıoğlu (Ed.), *İlköğretimde özel eğitim içinde*. Ankara: Nobel Yayıncılık
- Avcıoğlu, H. (2010). Rehberlik ve Araştırma Merkez (RAM) mùdùrlerinin tanılama, yerleştirme-izleme. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) geliştirme ve kaynaştırma uygulamasında karşılaşılan sorunlara ilişkin algıları. *Educational Sciences:Theory & Practice*, 12 (3).
- Ayata-Baran, N. (2007). *Kaynaştırmaya devam eden işitme engelli şğrencilerin öykù şemalarının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Bailey, D., and Simeonsson, R. (1988). Assessing Needs Of Families With Handicapped Infants. *The Journal Of Special education*, 22(1), 117-127.
- Baker, J. M. ve Zigmond, N. (1995). The meaning and practice of inclusion for students with learning disabilities: Themes and implications from the five cases. *The Jornal of Special Education*, 29(2), 163 – 180.
- Balcı, A. (2005). *Sosyal bilimlerde araştırma*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Barrafato, A. (1998), “Inclusion at the Early Childhood Level: Supports Contributing to its Success”, Concordia Universty, Montreal, Quebec, Canada.
- barriers to the integration of orally educated children and youth with hearing loss into their families and communities. *The Volta Review*. Volume 107(1), 5-36)
- Barut, Y. ve Vural, M. (2011). *Özel Eğitim*. İstanbul: Lisans Yayıncılık.

- Batu, E. S. (2000). "Kaynaştırma, Destek Hizmetler ve Kaynaştırmaya Hazırlık Etkinlikleri". *Özel Eğitim Dergisi*, 2(4), 35-45
- Batu, E. S. ve Kırcaali-İftar, G. (2005). *Kaynaştırma*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Batu, E. S., Çolak, A., ve Odluyurt, S. (2013). *Özel gereksinimli çocukların kaynaştırılması*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Batu, E.S. ve Öncül, N. (2005). Normal gelişim gösteren çocuk annelerinin kaynaştırma kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleri. *Özel Eğitim Dergisi*, 6 (2), 37-45
- Batu, S. ve Kırcaali İftar, G. (2010). *Kaynaştırma*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Batu, S. and Uysal, A. (2006). Teaching typically developing children to help their peers with various special needs via simulation activities. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 22, 12-25.
- Batu, S. (1998). *Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırıldığı bir kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüş ve önerileri*. Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Batu, S. (2000). Kaynaştırma, destek hizmetler ve kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri. *Özel Eğitim Dergisi*, 2 (4), 35 -45
- Batu, S., Kırcaali-İftar, G. ve Uzuner, Y. (2004). Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırıldığı bir kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüş ve önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5 (2) 33-50.
- Bilen, E. (2007). *Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarında karşılaştıkları sorunlarla ilgili görüşleri ve çözüm önerileri*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Brantlinger, E., Jimenez, R., Klingner, J., Pugach, M. and Richardson, V. (2005). Qualitatives studies in special education. *Exeptional Children*, Vol. 71, No:2, 195-207
- Bryant, D.P., Smith, D.D. and Bryant, B.R. (2008). *Teaching students with special needs in inclusive classrooms*. New York: Pearson Education.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (18.Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.

- Can, E. (2011) “İlköğretimde Kaynaştırma Eğitimi Uygulamalarının Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”, 10. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumuna sunulan sözlü bildiri,(5-7 Mayıs 2011), Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Cavkaytar, A. ve Diken, Ğ.H. (2006). *Özel eğitime giriş*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Cavkaytar, A. (2010). Aile Eğitimi. Güler, T., Ertürk, G., Özyürek, A., Tezel, Ş. F., Kıldan, A., Cavkaytar, A. vd. *Anne Baba Eğitimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Cole, D.A. (1991) Social integration and severe disabilities: A longitudinal analysis of child outcomes. *Journal of Special Education*, 25 (3), 340–351.
- Creswell, J. W. (2008). *Educational research planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. International Pearson Merrill Prentice Hall.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Creswell, J. W., and Garrett, A. L. (2008). The “movement” of mixed methods research and the role of educators. *South African Journal of Education*, 28(3),321–333.
- Creswell, J., and Plano Clark, V. L. (2007). Understanding mixed methods research. In J.Creswell (Ed.), *Designing and conducting mixed methods research* (pp.1-19). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Creswell, J.W., and Zhang,W. (2009). The application of mixed methods designs to trauma research. *Journal of Traumatic Stress*, 22(6), 612–621. doi:10.1002/jts.20479.
- Çokluk, Ö., Yılmaz, K. ve Oğuz, E. (2011). Nitel bir görüşme yöntemi: Odak grup görüşmesi. *Kuramsal Eğitimbilim*, 4(1), 95-107.
- Çolak, A., Vuran, S., Uzuner, Y. (2013). Kaynaştırma uygulanan bir ilköğretim sınıfındaki sosyal yeterlik özelliklerinin betimlenmesi ve iyileştirilmesi çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 14 (2) 33-49
- Darling, S. M. and Gallagher, P. A. (2004). Needs of and Supports for African American and European American Caregivers of Young Children with Special Needs in Urban and Rural Settings”. *Topics in Early Childhood Special Education*, 24 (2), 98-109.
- Denzin, N., and Lincoln, Y. (2000). *Handbook of qualitative research* (2th ed.) Thousand Oaks, CA: Sage.

- Diken, H. (2013). *İlköğretimde kaynaştırma*. H. Diken (Ed.) (2. Baskı). Ankara: Pegem yayıncılık.
- Dikici, A., Hoş, G., Sultan Abbak, B. (2011). Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminde yaşanan sorunlara yönelik kullandıkları çözüm yolları ve önerileri. *Asos Sosyal Bilimler İndeksi*. 12 (4)
- Doğan, M. (2011). *İşitme kayıplı çocukların ve normal işiten çocukların çalışma belleği ve kısa süreli bellek yönünden incelenmesi*. Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Dupasquier M. S. (2010). *Parents' perceptions of effective inclusion* (Master's thesis). *education in today's schools* (5th ed.). Colombus, OH: Pearson: Merrill/Prentice Hall.
- Eriks B., Durieux, S., Olds, F., Duquette, and Whittingham. (2007). Facilitators and barriers to the integration of orally educated children and youth with hearing loss into their families and communities. *The Volta Review*. Volume 107(1), 5-36)
- Eripek, S. (2003). Özel Gereksinimli Olan Çocuklar ve Ülkemizde Özel Eğitim Hizmetleri. *Çoluk Çocuk Dergisi*, 5, (26): 25-27
- Evcimen, E. (1996). *Zihin Engelli Çocuğu Olan Ailelerin (Anne-Babaların) Gereksinimlerinin Belirlenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Fırat, M., Kabakçı Yurdakul, I., ve Ersoy, A. (2014). Bir eğitim teknolojisi araştırmasına dayalı olarak karma yöntem araştırması deneyimi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - Journal of Qualitative Research in Education*, 2(1), 65-86. [Online]: www.enadonline.com, doi: 10.14689/issn.2148-2624.1.2s3m
- Fisher, D., Sax, C., Rodifier, K. ve Pumpian, I. (1999). Teachers' perspectives of curriculum and climate changes: benefits of inclusive education. *Journal for a Just & Caring education*, 5 (3), 256-263
- Fitzpatrick, E., Angus, D., Durieux-Smith, A., and Graham, I. (2008). Parents' Needs Following Identification Of Childhood Hearing Loss. *American Journal Of Audiology*, 17, 38-49.
- Flexer, C. (2002). Rationale and use of sound field systems: An update. *The Hearing Journal*, 55(8), 10-18.

- Flick, U. (2009). *An introduction to qualitative research*. (4th ed.)Sage Publications: London
- Friend, M. ve Bursuck, W. D. (2006). *Building partnerships through collaboration*. In: *Including students with special needs*. Person: New York.
- Gay, L.R., Mills, G. E. and Airasian, P. (2006). *Educational research*. Columbus: Pearson Merrill Prentice Hall.
- Genç, A.G., Ertürk, B.B. ve Belgin, E. (2005). *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 48, 109-118.
- Giannakaki, M. S. (2005). Using mixed methods to examine teachers' attitudes to educational change: The case of the skills for life strategy for improving adult literacy and numeracy skills in England. *Educational Research and Education*, 11 (4), 48-323
- Girgin, C. (2003). *İşitme engelli çocukların eğitime giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları
- Girgin, Ü. (2003). İşitme engelli çocuklar için bireysel ve grup eğitimi. U. Tüfekçioğlu (Ed.). *İşitme, konuşma ve görme sorunu olan çocukların eğitimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Girgin, Ü. (2007). Evaluation of hearing impaired student's reading comprehension with the cloze procedure. *7th International Educational Technology (IETC) Conference*, 03 Mayıs, Nicosia, Turkish Republic of Northern Cyprus.
- Gorard, S., and Taylor, C. (2004). What is “triangulation”? Building research capacity. *Journal of the ESRC Teaching and Learning Research Programme Research Capacity Building Network*, 7, 7-9.
- Göktepe, D. (1997) *7-11 Yaş Grubu İleri Derecede İşitme Engelli Çocuklarda İşitme Engelinin Psiko-Sosyal Gelişime Etkisinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi (yayınlanmamış), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Gözün, Ö. ve Yıkılmış, A. (2004). Öğretmen adaylarının kaynaştırma konusunda bilgilendirilmelerinin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının değişimindeki etkililiğı. *Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 65-77
- Greene, J. C., Caracelli, V. J., and Graham, W. D. (1989). Toward a conceptual framework for mixed-method evaluation designs. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 11, 255-274. doi:10.3102/01623737011003255.

- Gregg, R. B., Wiorek, S., and Arvedson, J. C. (2004). Pediatric audiology: A review. *Pediatrics in Review*, 25(7), 224-233.
- Guest, G. (2013). Describing mixed methods research: An alternative to typologies: *Journal of Mixed Methods Research*, 7(2), 141-151. doi:10.1177/1558689812461179
- Gülyüz, B. (2014). *Sınıf öğretmenlerinin ve sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi*. Yüksek lisans tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.
- Gülyüz, Ş. O. (2009). *Kaynaştırma eğitimine devam eden engelli öğrencilerin akranları ile karşılaştıkları sorunların değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Gürboğa, C. (2003). *Kaynaştırma ortamında işitme engelli öğrencilerin yaşadıkları güçlüklerin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Gürgür, H. (2005). *Kaynaştırma uygulamasının yapıldığı ilköğretim sınıfında işbirliği ile öğretim yaklaşımının incelenmesi*. Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir
- Gürgür, H. (2013). İşitme engelliler öğretmenliği programında öğretmen eğitimcisi olarak yetiştirme sürecine eleştirel bakış: Öz-değerlendirme araştırması. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi-Journal of Qualitative Research in Education*, 1(1), 62-87. [Online]:www.enadonline.com, <http://dx.doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.1s3m>
- Gürgür, H. ve Uzuner, Y. (2010). Kaynaştırma sınıfında iş birliği ile öğretim uygulamalarına bakışın fenomenolojik analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (KUYEB)*, 10(1), 275-333.
- Gürgür, H., Kış, A. ve Akçamete, G. (2012) Kaynaştırma Öğrencilerine Sunulan Bireysel Destek Hizmetlere İlişkin Öğretmen Adaylarının Görüşlerinin İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 11(3), 689-701, 2012. [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr>
- Güven, M. ve Güven, S. (2002). “İlköğretimde Çocuğu Bulunan Annelerin Veli Öğretmen İlişkilerini Algılayışları ve Rehberlik Gereksinimleri”. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, (74-75), s.56-59.

- Haddadian, A. ve Rose, S. (1993) "An Inverstion on Parent's Attitundes and the Communication Skills of their Deaf Children" *American Annals of the Deaf*, 136,273-277.
- Hanline, M.F. (1993). Inclusion of Preschoolers with Profound Disabilities: An Analysis of Children's Interactions. *Journal of The Association for Person with Severe Handicaps*,18 (1), 28-35.
- Henderson, A. and Berla, N. (1994). A New Generation of Evidence: The Family Is Critical To Student Achievement. Washington, DC: National Committee for Citizenship in Education. <http://eric.ed.gov/?id=ED375968> (Erişim tarihi: 10.06.2016)
- Hunter, A., and Brewer, J. (2003). Multimethod research in sociology. In A. Tashakkori & C. Teddlie (Eds.), *Hand book of mixed methods in social and behavioral research* (577-594). Thousands Oaks, CA: Sage.
- Johnson, A. (2014). *A short guide to action research*. Boston: Pearson/Allyn and Bacon. (çev. Uzuner, Y., Özten Anay, M.)
- Johnson, B., and Christensen, L. (2008). *Educational research: Quantitative, qualitative, and mixed approaches* (3th ed.). Needham Heights, MA: Allyn ve Bacon.
- Johnson, R. B., and Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed methods research: A research paradigm whose time has come. *Educational Researcher*, 33(7), 14-26. doi:10.3102/0013189X033007014.
- Kaner, S., Kırcaali-İftar, G., Tekin-İftar, E., Sucuoğlu, B. (ed.) (2009). *Zihin Engelliler ve Eğitimleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Karasu, H. P. (2004). *Kaynaştırmadaki işitme engelli öğrencilerin yazılı anlatım beceri düzeylerini değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Kargın, T., Acarlar, F., Sucuoğlu, B. (2003). Öğretmen, yönetici ve anne-babaların kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 4 (2) 55–76.
- Kargın, T.; Acarlar, F. ve Sucuoğlu (2003). Öğretmen, yönetici ve anne –babaların kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Özel Eğitim Dergisi*, 4(2), 55 – 76.

- Kauffman, J.M. (1997). *Characteristics of emotional and behavioral disorders of children and youth* (6th ed.). Upper Saddle River, NJ: Merrill
- Kayhan, N., Piştav-Akmeşe, P. ve Şengül, A. (2012). İlköğretim birinci ve ikinci kademe öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1 (3).
- Kelle, U. (2001). Sociological explanations between micro and macro and the integration of qualitative and quantitative methods. *Qualitative Research*, 2(1), 122-148.
- Kennedy, C.H., Itkonen, T. (1994). Some effects of regular class participation on the social contacts and social networks of high school students with severe disabilities. *Journal of The Association for Person with Severe Handicaps*, 19 (1), 1–10.
- King-sears, M. ve Cummings, C. (1996). *Inclusive Practices of Classroom Teachers*. Remedial and Special Education, Vol. 17, No. 4:217-225.
- Kırcaali-İftar, G. (1992). Özel eğitimde kaynaştırma. *Eğitim ve Bilim*, 16, 45-50.
- Kırcaail-lftar G. (1998). *Kaynaştırma ve destek özel eğitim hizmetleri*. S. Eripek (Ed.), Özel Eğitim. Eskişehir; Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları. 17-26.
- Kırca Ali-İftar, G. (2004). Odak grup görüşme tekniği. *Özel Eğitim Dergisi*, 14(2), 7-24.
- Kırcaali-İftar, G., ve Uysal, A. (1999). Zihin özürlü öğrencilere özel eğitim danışmanlığı aracılığı ile uygulanan resimli fişlerle okuma yazma öğretiminin etkililiği. *Özel Eğitim Dergisi*, 2 (3), 3-13.
- Kirk, S. A.; Gallagher, J. J. ve Anastasiow, N. J. (2012). *Educating exeptional children* (13th. ed.). New York: Houghton Mifflin Company
- Koklear İmplant Derneği, (2016). <http://koklearimplantdernegi.org.tr/index.php?pid=4> (Erişim tarihi: 19.04.2016).
- Kuğu, S. (2011) *İlköğretim I. Kademedeki Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Öğretmen Ve Ebeveyn Tutumlarının Kaynaştırma Öğrencilerinin Temel Akademik Beceri Düzeylerine Etkisi*. Yüksek lisans tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun
- Kuz, T. (2001). *Kaynaştırma eğitime yönelik tutumların incelenmesi*. Ankara: Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.
- Leech, N. L., and Onwuegbuzie, A. J. (2009). A typology of mixed methods research designs. *Quality & Quantity: International Journal of Methodology*, 43, 265-267.

- Malcolm, I.R. (1997). *The education of students who are deaf: teacher preferences of instructing students with impaired hearing in regular classroom settings*. Northern Arizona University, USA, umı Number: 9818089
- MEB yönetmelik, (2014). Web site:
http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_01/23121514_zeleitimverehberlik_hizynetmeliktasla.pdf (Erişim tarihi: 12.10.2014).
- MEB, (2008). Genelge, kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamaları. Sayı: B.08.0.ÖRG.0.20.03.01 / 3601 02.9.2008. *Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Genelge No: 2008 / 60*
- MEB, Genelge, (2008). MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Genelge no: 2008 / 60
- MEB, işitme engellilerin eğitimi. (2014). Web site:
http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/25/20/746930/icerikler/isitme-engelli-ogrencilerin-egitimi_468703.html (Erişim tarihi: 09.11.2014).
- MEB, kaynaştırma eğitimi, (2014). Web site:
http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/19/966558/icerikler/kaynastirma-egitimi_152937.html (Erişim tarihi: 10.11.2014).
- MEB, KHK, (1997). Kanun Hükümünde Kararname. Web site:
http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/26/14/967447/dosyalar/2012_12/07030759_573saylkhk.pdf (Erişim tarihi: 16.12.2014).
- MEB, özel eğitim el kitabı, (2013). Web site:
http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/21/15/967807/dosyalar/2013_03/15105002_ozelegitimelkitabi.pdf (Erişim tarihi: 10 .11. 2014).
- MEB, özel öğretim kurumları yönetmeliği, (2014). Web site:
http://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_05/29103347_zeleitim.pdf (Erişim tarihi: 11 Kasım 2014).
- MEB. (2010). *Okullarımızda neden niçin nasıl kaynaştırma. Yönetici, öğretmen ve aile kılavuzu*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2016). İşitme engelliler ilköğretim bünyesindeki anaokulları ve özel eğitim anaokulları. <http://www.meb.gov.tr/baglantilar/okullar/index.php> (Erişim tarihi: 29.06.2016).
- Metin, E. N. (2012). Özel gereksinimli çocukların kaynaştırılması. E. Nilgün Metin. (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar içinde* (s. 373-402). Ankara: Maya Akademi.

- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, (2010). Milli Eğitim Basımevi, R.G. 27305. Web site:
<http://www.egitimmezuat.com/index.php/201006221255/Yonetmelik/oezeletm-hzmetler-yoenetmel-226201027619-rg.html> (Erişim tarihi: 07.12.2014).
- Milli Eğitim İstatistikleri, (2014). Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2013 2014.Website:http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2013_2014.pdf (Erişim tarihi: 11 Kasım 2014).
- Moran, A., Abbott, I. (2002). Developping inclusive schools: The privotal role of teaching assistants in promoting inclusion in special and mainstream schools in northern Ireland. *Euro Journal of Special Needs Education*,17 (2),161-163.
- National Institute on Deafness and Other Communication Disorders (2016). Statistics about hearing disorders, ear infections, and deafness.
<http://www.nidcd.nih.gov/health/statistics/hearing.asp>. (Erişim tarihi: 10.06.2016).
- Nowell, R. and Innes J. (1997). *Educating children who are deaf of hard of hearing: Inclusion*, Clearinghouse on Disabilities and Gifted Education Reston VA. (ERIC Identifier: ED414675).
- Okagaki, L., Diamond, K.E., Kontos, S.J., and Hestenes, L.L. (1998). Correlates of young children's interactions with classmates with disabilities. *Early Childhood Research Quarterly*, 13(1), 67-86.
- Okagaki, L., Diamond K. E., Kontos S. J. and Hestenes L. L. (2002), *Correlates of Young children's interactions with classmates with disabilities*, Purdue University, USA.
- Oral, A., Töret, G. ve Zerey, Z. (2004). Sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırmaya yönelik tutumlarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5 (1) 23-33.
- Öncül, N. (2003). *Kaynaştırma uygulaması yapılan ilköğretim okuluna devam eden zihin özürlü öğrencinin bulunduğu sınıfta normal çocuk annelerinin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Özbaba, N. (2000). *Okul öncesi eğitimcilerin ve ailelerin özel eğitime muhtaç çocuklar ile normal çocukların entegrasyonuna (kaynaştırılmasına)karşı tutumları*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (2016). *Özel Eğitim Sınıfları*. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_07/27112647_mebozelegitimisini.fi.pdf (Erişim tarihi:22.07.2016).
- Özhan, G. (2000). *İlköğretim çağındaki işitme kayıplı çocuklar için işitme engelliler okulu ve kaynaştırma programları açısından yapılan yöneltme hizmetinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Özkan Yaşaran, Ö., (2009). *Normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli bireylerin sosyal kabullerini sağlamada kaynaştırmaya hazırlık etkinliklerinin etkisi*. Yüksek lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Özşenol, S. F., Işıkhani, D. V., Ünay, D. B., Aydın, D. H. İ., Akın, D. R. and Gökçay, D. E. (2003). The Evaluation of Family Functions of Families with Handicapped Children. *Gulhane Medical Journal*. 45 (2), 156-164.
- Öztürk, Y. (2011). *Engelli Çocuğu olan Ailelerin Gereksinimlerinin Ve Aile Yükünün Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Pottie, C. and Sumarah, J. (2004). Friendships between persons with and without developmental disabilities. *Mental Retardation*. vol 42:1, pp 55-66.
- Praisner, C. L. (2000), *Attitudes of Elemetary School Pricilpals Toward to Inclusion of Students with Disabilities in General Education Classes*, Leigh University, USA.
- Rafferty, Y. and Boettcher, C. (2000). Inclusive education for preschoolers with disabilities: comparative views of parents and practitioners. Head Start National Research Conference“da sunulmuş bildiri, Pace University, New York. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED450505.pdf> (Erişim tarihi: 10.06.2016).
- Reyes-Blanes, M. E., Correa, V. and Bailey, D. B., Jr. (1999). Perceived Needs of and Support for Puerto Rican Mothers of Young Children with Disabilities”. *Topics in Early Childhood Special Education*, 19, 54-63.
- Sadioğlu, Ö., Bilgin, A., Batu, S., Oksal, A. (2013). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırmaya ilişkin sorunları, beklentileri ve önerileri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 13(3) 1743-1765.

- Sağıroğlu, N. (2006). *Özel Gereksinimli Bireylere Sahip Ailelerin Çocuklarının Devam Ettiği Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinden Beklentileri*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Salend, S.J. (2005). *Creating inclusive classrooms*. (5th ed.) NY: Pearson Education.
- Sandelowski, M. (2003). Tables or tableaux? The challenges of writing and reading mixed methods studies. In A. Tashakkori and C. Teddlie (Eds.), *Handbook of mixed methods in social and behavioral research* (pp. 321-350). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Sanır, H. (2009). *Kaynaştırma eğitimine devam eden öğrencilerin akademik öğrenme ile ilgili karşılaştıkları sorunların öğretmen ve aile görüşleri açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Schirmer, B. R. (2000). *Language and literacy development in children who are deaf*. Boston, MA: Allyn and Bacon Inc.
- Schirmer, B. R. (2001). *Psychological, Social, An Education Dimensions of Deafness*. Boston: Ally and Bacon.
- Senemoğlu, N. (2012). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. (22. Baskı) Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Shouming, L., Marquart, J. M., and Zercher, C. (2000). Conceptual issues and analitic strategies in mixed-method studies of preschool inclusion. *Journal of Early Intervention*, 23(2), 116-132.
- Siklos, S. and Kerns, A. K. (2006). Assessing Need for Social Support in Parents of Children with Autism and Down Syndrome. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 36 (7), 921-933.
- Smith, D. D. (2004). *Introduction to special education: Teaching in an age of opportunity* (5th ed.). Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Stainback, Stainback and Stefanich (1996). *Learning together in inclusive classrooms*. Teaching exeptional children, 28, 3:14-19.
- Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2006). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları yaklaşımlar yöntemler teknikler*. İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Sucuoğlu, B. (1995). Kaynaştırma programlarına devam eden özürlü çocukların anne babaların eğitime katılımları. *Özel eğitim dergisi*, Sayı, 2, s. 2.

- Sucuoğlu, B. (1995). Özürlü Çocuğu Olan Anne/Babaların Gereksinimlerinin Belirlenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 2,1, 10-18.
- Sucuoğlu, B. (1996). Kaynaştırma Programlarında Anne Baba Katılımı. *Özel Eğilim Dergisi*, 2(2) 25-43.
- Sucuoğlu, B. ve Özokçu, O. (2005). Kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilerinin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*. 6 (1) 41-57.
- Şahbaz, Ü. (2004). Kaynaştırma sınıflarına devam eden zihin engelli öğrencilerin sosyal kabul düzeylerin belirlenmesi. *13.Ulusal Özel Eğitim Kongresi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şekercioğlu, B. (2010). *İlköğretim II. kademe branş öğretmenlerinin, kaynaştırma uygulamalarında karşılaştıkları sorunlar ile ilgili görüşleri*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Şipal, R. F. (2002) 7-11 Yaş Arası İşitme Engelli ve İşitme Engeli Olmayanın Sosyal Uyum Düzeylerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi (yayınlanmamış), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tashakkori, A. and Teddlie, C. (2003). The past and future of mixed methods research: From data triangulation to mixed model designs. In A. Tashakkori ve C. Teddlie (Eds.). *Handbook of Mixed Methods in Social and Behavioral Research*, (pp. 671-701). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Taş, E. (2007) *Süreğen Hastalıklı Çocukların Kaynaştırma Eğitim Ortamlarında Karşılaştıkları Güçlüklerin Öğretmen, Aile Ve Çocuklar Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Tekincan, A. (2009). *İşitme engelli öğrencilerin anne ve babalarının işitme engelliler ilköğretim okullarındaki eğitim sürecini ve okul aile ilişkilerini değerlendirmeleri*. Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Temir, D. (2002). *Çocuğu kaynaştırma eğitimine devam eden ailelerin sorunları ve beklentileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Thomas, R. M. (2003). *Blending qualitative and quantitative research methods in theses And dissertation*. Thousand Oaks, CA: Corwin.
- Tought, J. (1976) *Listening to Children Talking*. Ward Lack Publication. USA.

- Turan, Z. (2010). İşitme kayıplı çocuklarda doğal işitsel-sözel yaklaşımla sürdürülen bir aile eğitimi çalışmasının incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri / Educational Sciences: Theory & Practice* 10(3). Yaz / Summer 2010.1697-1756.
- Turan, Z., Küçüköncü, D., Cankuvvet, N. ve Yolal, Y. (2012). Koklear implant ve işitme cihazı kullanan işitme kayıplı çocukların dil ve dinleme becerilerinin değerlendirilmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*; 54: 142-150, doi:10.5455/gulhane.21674
- Turhan, C. (2007). *Kaynaştırma Uygulaması Yapılan ilköğretim Okuluna Devam Eden Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Kaynaştırma Uygulamasına ilişkin Görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Turnbull, A., Turnbull, R., and Wehmeyer, M. L. (2007). *Exeptional lives: Special education in today's schools* (5th ed.). Colombus, OH: Pearson: Merrill/Prentice Hall.
- Tuş, Ö. ve Çıfci Tekinarslan, İ. (2013). Okul öncesi kaynaştırma eğitimine devam eden özel gereksinimli çocukların karşılaştıkları güçlüklerin annelerin görüşlerine göre belirlenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı: 35, 151-165.
- Tüfekçioğlu, U. (1992). *Kaynaştırmadaki işitme engelli çocuklar*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Tüfekçioğlu (1997) İşitme engelli çocukların okul öncesi dönemde kaynaştırma ortamında eğitimleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 36,58-63.
- Tüfekçioğlu, U. (1998). İçem’de uygulandığı şekli ile doğal işitsel sözel yaklaşım nedir? *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1-2), 113-123.
- Tüfekçioğlu, U. (2003). Çocuklarda işitme kaybının etkileri. U. Tüfekçioğlu (Ed.). *İşitme, konuşma ve görme sorunları olan çocukların eğitimi* (s. 1-45). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2016). <http://www.tdk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 10.06.2016).
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi. Educational Researcher*, 33(7), 14-26
- Uğurlu, H. (1987). *Entegrasyonun 8-11 yaş grubu işitme engelli çocukların psiko sosyal gelişimine etkisini incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Uysal, A. (1995). *Öğretmen ve okul yöneticilerinin zihin engelli çocukların kaynaştırılmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Uysal, A. (2004). Kaynaştırma uygulamaları yapan öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşleri. *13. özel eğitim günleri kongresi. Özel eğitimden yansımalar*, (s.121), Eskişehir.
- Uzuner, Y. (2005). Özel eğitimden örneklerle eylem araştırmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 6(2), 1-12.
- Ünal, F. (2010). *Kaynaştırma uygulamasının yapıldığı sınıflardaki öğretmen, normal gelişim gösteren öğrenci ve engelli öğrenci velilerinin kaynaştırmaya yönelik tutumları*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Vaughn, S. ; Bos, C. S. and Schumm, J. S. (2003). *Teaching exeptional, diverse and at risk students in the general education classroom*. New York: Pearson Education Inc.
- Vural, M. ve Yıkılmış, A. (2008). Kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin öğretimin uyarlanmasına ilişkin yaptıkları çalışmaların belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (2).
- Vuran, S. (2005). The sociometric status of student with disabilities in elementary level integration classes in Turkey. *Eurasian Journal of Educational Research*.18, 217–235.
- Watson, L., Gregory, S. and Powers, S. (1999). *Deaf and hearing impaired pupils in mainstream school*. London: David Fulton Publishers.
- Wong, S. Y. and Wong T. K. S. (2003). An Exploratory Study On Needs Of Parents Of Adults With A Several Learning Disability In A Residential Setting. *Mental Health Nursing*, 24, 795-881.
- Woolley, C.M. (2008). Meeting the mixed methods challenge of integration in a sociological study of structure and agency. *Journal of Mixed Methods Research*, 3(1), 7-25.doi: 10.1177/1558689808325774.
- Yavuz, C. (2005). *Okul öncesi eğitimde kaynaştırma eğitimi uygulamalarının değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Yavuz, H., Baran, G., Bıçakçı, Y.M (2010). İşitme engelli ve işitme engeli olmayan 9-17 yaş grubundaki çocukların sosyal uyumlarının karşılaştırılması. *Toplum ve sosyal hizmet*, cilt 21, sayı 1, Nisan 7-23, ISSN 1302-7867.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9.bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yigen, S. (2008). *Çocuğu ilköğretim kademesinde kaynaştırma uygulamalarına devam eden anne-babaların kaynaştırmaya ilişkin görüş ve beklentileri*. Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Yin, R. (2011). *Qualitative research from start to finish*. New York, The Guilford Press.
- Ypınazar, V. and Pagliano, P. (2004). Seeking inclusive education: Disrupting boundaries of special and regular education. *Inclusive Education*, 8(4), 423–442.

EK-1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İşitme Engellilerin Eğitimi Programı'nda yürütülen yüksek lisans tezinde kullanılmak üzere aşağıdaki görüşme soruları oluşturulmuştur. Çalışmanın amacı, işitme yetersizliği olan çocuğu ilköğretim ve ortaokula devam eden ebeveynlerin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin sorunlarını ve gereksinimlerini belirlemektir. Araştırmamıza göstermiş olduğunuz ilgi, ayırdığınız zaman ve içten katkılarınız için teşekkür ederiz.

Soru No	
1	Kaynaştırma uygulamaları size ne ifade ediyor, sizce anlamı nedir? -Size göre kaynaştırma ortamı diğer eğitim ortamlarından hangi yönleriyle farklıdır? Neden?
2	Çocuğunuzun kaynaştırma ortamında eğitim almasını tercih etme nedenlerinizi açıklayabilir misiniz?
3	Çocuğunuzun kaynaştırma eğitiminin nasıl gittiğini düşünüyorsunuz?
4/a	Çocuğunuzun eğitim süreci ile ilgili var olan sorunları nelerdir? - Eğitim sistemiyle ilgili - Okul yönetimiyle ilgili - Öğretmenleriyle ilgili - Eğitim ortamıyla ilgili - Akranlarıyla ilgili - Akranların aileleriyle ilgili - Çocuğunuzun kendisi ile ilgili
4/b	Sizce bu sorunların nedenleri nelerdir?
5	Kaynaştırma uygulamalarının çoğunuza ne gibi katkıları olduğunu düşünüyorsunuz? - Akademik yönden - Sosyal yönden (topluma uyum, arkadaş ilişkileri, duygusal davranışsal özellikler)
6	Sizce kaynaştırma uygulamasının başarılı yönleri nelerdir?
7	Kaynaştırma uygulamalarının daha verimli olması için neler yapılmalıdır? - Milli Eğitim Bakanlığı düzeyinde - Rehberlik Araştırma Merkezi düzeyinde - Okul düzeyinde - Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi düzeyinde - Öğretmenler düzeyinde - Akranlarının aileleri düzeyinde

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Murat DOĞAN, Anadolu Üni. İşitme Engellilerin Eğitimi ABD
Tez Yürütücüsü: Arş. Gör. Rifat İÇYÜZ, Anadolu Üni. İşitme Engellilerin Eğitimi ABD

ARAŞTIRMA GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU
(Yarı-yapılandırılmış görüşme)

Bu çalışma, **İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya Devam Eden Ebeveynlerin Sorunları ve Gereksinimleri** başlıklı bir araştırma olup kaynaştırma uygulamalarına ilişkin işitme kayıplı öğrencilerin ebeveynlerinin sorunlarının ve gereksinimlerinin belirlenmesi amacını taşımaktadır.

Çalışma **Arş. Gör. Rifat İÇYÜZ** tarafından yürütülmekte ve sonuçları ile işitme kayıplı öğrencilerin eğitimlerinin gelişimine ışık tutulacaktır.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, görüşme yapmanız istenerek sizden veriler toplanacaktır.
- İsmınızı yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler araştırma süresince korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim.

Danışman: Yrd.Doç.Dr. Murat DOĞAN

Anadolu Üni. İşitme Eng. Eğitimi ABD

Araştırmacı Adı: Arş.Gör. Rifat İÇYÜZ

Adres: Anadolu Üni. Eğitim Fak.

Mail: rifaticyuz@anadolu.edu.tr

Cep Tel: 0554 356 ****

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.

(Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)

Katılımcı Ad ve Soyadı:

İmza:

Tarih:

**İŞİTME KAYIPLI ÇOCUĞU KAYNAŞTIRMAYA DEVAM EDEN
EBEVEYNLERİN SORUNLARINI VE GEREKSİNİMLERİNİ BELİRLEME
ANKETİ**

Sayın Veli,

Aşağıda işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya giden ailelerin sorunlarını ve ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır. Bu sorulara vereceğiniz cevaplar sadece yürütülmekte olan çalışma kapsamında kullanılacaktır. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Sizden istenen her bir maddeyi dikkatle okuyarak cevap bölümünde düşüncenize uygun gelen yere (x) işareti koymanızdır. Araştırmaya katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Eğer ankette yer alan cümleye kesinlikle katılmıyorsanız; **Hiç Katılmıyorum** seçeneğini,

Eğer ankette yer alan cümleye katılmıyorsanız; **Katılmıyorum** seçeneğini,

Eğer ankette yer alan cümleye katılıyorsanız; **Katılıyorum** seçeneğini,

Eğer ankette yer alan cümleye kesinlikle katılıyorsanız; **Tamamen Katılıyorum** seçeneğini işaretlemeniz gerekmektedir.

Cevaplamanın nasıl yapılacağını örneklerle görelim:

Örnek 1 “Çocuğu kaynaştırma eğitimi alan ailelere verilen eğitim yeterlidir.” düşüncesine katılan biri cümleyi şöyle yanıtlamıştır:

No	Soru	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
	Çocuğu kaynaştırma eğitimi alan ailelere verilen eğitim yeterlidir.			x	

Örnek 2 “Rehber öğretmen çocuğuma yönelik sorumluluklarını yerine getirmektedir.” düşüncesine kesinlikle katılmayan birisi ise cümleyi şöyle yanıtlamıştır:

No	Soru	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
2.	Sınıf öğretmeni ve rehber öğretmen çocuğuma yönelik sorumluluklarını yerine getirmektedir.	x			

Tez Danışmanı:

Yrd. Doç. Dr. Murat DOĞAN

Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü

Araştırmacı:

Arş. Gör. Rifat İÇYÜZ

Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü

**İŞİTME KAYIPLI ÇOCUĞU KAYNAŞTIRMAYA DEVAM EDEN EBEVEYNLERİN
SORUNLARI VE GEREKSİNİMLERİNİ BELİRLEME ANKETİ**

No	Sorular	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Kaynaştırmanın diğer eğitim ortamlarından farkı işitme engelli çocukların normal işiten yaşlılarıyla eğitim almasıdır.				
2	Kaynaştırma, işitme engelli çocuğun normal işiten çocuklardan farklı olmadığını hissetmesidir.				
3	Sınıf öğretmeni kaynaştırma ve işitme engellilerin eğitimi konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahiptir.				
6	Rehber öğretmen beni işitme engelli çocuğumun eğitimi hakkında yeterince bilgilendirmektedir.				
8	Rehber öğretmen çocuğuma yönelik sorumluluklarını yerine getirmektedir.				
11	RAM çocuğumun gelişimini takip etmektedir.				
14	Çocuğum sınıfta öğretmenini rahatlıkla dinleyebileceği yerde oturmaktadır.				
15	Çocuğumun öğretmenini iyi dinleyememesinin nedeni sınıfta ses yalıtımının olmayışıdır .				
18	Kaynaştırmada yaşadığımız sorunların bir nedeni kaynaştırma hakkında yasal haklarımızı yeterince bilmememizdir .				
19	Kaynaştırmada yaşadığımız sorunların bir nedeni normal işiten çocuğu olan ailelerin çocuğuma olumsuz yaklaşımıdır.				
23	Kaynaştırma çocuğumun duygusal ve sosyal gelişimini desteklemektedir.				
25	Kaynaştırma konusundaki yasalarla ilgili bilgilendirilmeye ihtiyaç duyuyorum.				
27	Çocuğumun yararlanabileceği kurumlar (okul, rehabilitasyon merkezi, klinik vb.) hakkında bilgilendirilmeye ihtiyaç duyuyorum.				
30	Çocuğumun kullandığı işitme cihazının temini ve bakımı için maddi desteğe ihtiyaç duyuyorum.				
32	Öğretmenin işitme engellilerin eğitimi konusunda yeterli bilgiye sahip olması kaynaştırmanın başarısını önemli derecede etkiler.				
33	Rehabilitasyon merkezi bize çocuklarımızın eğitimi konusunda destek olmaktadır.				
36	Sınıfta bulunan normal işiten çocukların aileleri çocuklarını işitme engelli çocuk hakkında bilgilendirmelidir.				
39	İşitme cihazı firmaları bizleri bilgilendirme konusunda daha aktif çalışmalıdır.				

Anketimiz sona ermiştir. Katılımınız ve araştırmaya verdiğiniz değerli katkınız için çok teşekkür ederiz.

ARAŞTIRMA GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU
(Anket)

Bu çalışma, **İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya Devam Eden Ebeveynlerin Sorunlarının ve Gereksinimlerinin Belirlenmesi** başlıklı bir araştırma olup kaynaştırma uygulamalarına ilişkin işitme kayıplı öğrencilerin ebeveynlerinin sorunlarının ve gereksinimlerinin belirlenmesi amacını taşımaktadır.

Çalışma **Arş. Gör. Rifat İÇYÜZ** tarafından yürütülmekte ve sonuçları ile işitme kayıplı öğrencilerin eğitimlerinin gelişimine ışık tutulacaktır.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, anket doldurmanız istenerek sizden veriler toplanacaktır.
- İsmınızı yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler araştırma süresince korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim.

Danışman: Yrd.Doç.Dr. Murat DOĞAN

Anadolu Üni. İşitme Eng. Eğitimi ABD

Araştırmacı Adı: Arş.Gör. Rifat İÇYÜZ

Adres: Anadolu Üni. Eğitim Fak.

Mail: rifaticyuz@anadolu.edu.tr

Cep Tel: 0554 356 ** **

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.

(Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)

Katılımcı Ad ve Soyadı:

İmza:

Tarih:

EK-5. Anketin Geliştirilme Sürecinde Görüşü Alınan Uzmanlar

Anketin Geliştirilme Sürecinde Görüşü Alınan Uzmanlar

1. Yard. Doç. Dr. Murat DOĞAN (İşitme Engellilerin Eğt. ABD)
2. Doç. Dr. Hasan GÜRGÜR (İşitme Engellilerin Eğit. ABD)
3. Yard. Doç. Dr. Serhat ODLUYURT (Zihin Engellilerin. Eğt ABD)
4. Yard. Doç. Dr. Pelin KARASU (İşitme Engellilerin Eğt. ABD)
5. Öğretmen Elif AKAY (İşitme Engellilerin Eğt. ABD)
6. Arş. Gör. Emel ERTÜRK MUSTUL (İşitme Engellilerin Eğt. ABD)
7. Arş. Gör. Duygu BÜYÜKKÖSE (İşitme Engellilerin Eğt. ABD)
8. Arş. Gör. Çiğdem KOL (İşitme Engellilerin Eğt. ABD)
9. Arş. Gör. Emrah AKKAYA (İşitme Engellilerin Eğt. ABD)
10. Arş. Gör. Mustafa ULUYOL (Zihin Engellilerin Eğt. ABD)

EK-6. Katılımcı Bilgi Formu (Yarı-yapılandırılmış Görüşme)

Katılımcı Bilgi Formu
(Yarı-yapılandırılmış görüşme)

Bu araştırmanın amacı çocuğunuzun almakta olduğu kaynaştırma eğitimine ilişkin sizin yaşadığınız sorunları ve gereksinimlerinizi belirlemektir. Verdiğiniz bilgiler yalnızca araştırma için kullanılacaktır. Araştırmaya katıldığınız için çok teşekkür ederim.

Ebeveyne İlişkin;

Cinsiyeti: Yaşı: Mesleği:

Eğitim Durumu: () Eğitim almamış () Okur-yazar () İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu () Lise mezunu () Üniversite mezunu () Lisans Üstü

Başka işitme engelli çocuk var mı? () Var () Yok

Varsa kaç kişi?.....

Ailedeki toplam çocuk sayısı:

Kaynaştırma öğrencisine İlişkin;

Cinsiyeti:..... Yaşı:.....

İşitme kaybı tanı yaşı:.....

İşitmeye yardımcı teknoloji(İşitme cihazı, koklear implant,...) kullanıyor mu?.

() Evet, iki kulakta da işitme cihazı var. () Evet, bir kulakta işitme cihazı, diğerinde koklear implant var. () Evet, tek kulakta koklear implant var, diğerinde cihaz yok. () Evet, iki kulakta da koklear implant var. () Hayır, işitmeye yardımcı teknoloji kullanmıyor. () Diğer, FM Sistem.

Cihazlandırma yaşı:

İşitme cihazı: yaş.....ay

Koklear İmplant: yaş.....ay

Devam ettiği okulun adı:.....

Sınıfı:..... Sınıf mevcudu:

EK-7. Katılımcı bilgi Formu (Anket)

Katılımcı Bilgi Formu

(Anket)

Bu araştırmanın amacı çocuğunuzun almakta olduğu kaynaştırma eğitimine ilişkin sizin yaşadığınız sorunları ve gereksinimlerinizi belirlemektir. Verdiğiniz bilgiler yalnızca araştırma için kullanılacaktır. Araştırmaya katıldığınız için çok teşekkür ederim.

Ebeveynlere İlişkin Bilgiler

Cinsiyeti: Yaşı: Mesleği:
Eğitim Durumu: () Eğitim almamış () Okur-yazar () İlkokul mezunu
() Ortaokul mezunu () Lise mezunu () Üniversite mezunu () Lisans Üstü
Başka işitme engelli çocuk var mı? () Var () Yok Varsa kaç kişi?.....
Ailedeki toplam çocuk sayısı:

Kaynaştırma Öğrencisine İlişkin Bilgiler

Cinsiyeti:..... Yaşı:..... İşitme kaybı tanı yaşı:.....
İşitmeye yardımcı teknoloji (İşitme cihazı, koklear implant) kullanıyor mu?
() Evet, iki kulakta da işitme cihazı var.
() Evet, bir kulakta işitme cihazı, diğerinde koklear implant var.
() Evet, tek kulakta koklear implant var, diğerinde cihaz yok.
() Evet, iki kulakta da koklear implant var.
() Hayır, işitmeye yardımcı teknoloji kullanmıyor.
() Diğer, FM Sistem vb.

Cihazlandırma yaşı:..... İşitme cihazı: yaş.....ay

Koklear İmplant: yaş.....ay

Devam ettiği okulun adı:..... Sınıfı:..... Sınıf mevcudu:.....

Kaç yıldır kaynaştırmaya devam ettiği: yıl

Okulda destek eğitim veriliyor mu? Çocuğa: ()Evet ()Hayır

Aileye: ()Evet ()Hayır

Rehabilitasyon merkezinde destek eğitim veriliyor mu? Aileye: ()Evet ()Hayır

EK-8/a. Araştırma İzin Belgesi

	T.C. ESKİŞEHİR VALİLİĞİ İl Millî Eğitim Müdürlüğü	
Sayı : 88074293/605.01/4513633		29.04.2015
Konu: Araştırma Projesi		
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ (Genel Sekreterlik)		
İlgi : a) 28/04/2015 tarih ve 4474835 sayılı olur. b) Eskişehir Anadolu Üniversitesi Genel Sekreterliği' nin 10/04/2015 tarih ve 3029 sayılı yazısı. İlgi (b) yazı ile istemiş olduğunuz "Araştırma Projesi" incelenmiş ve uygun görülmüş olup, ilgi (a) Olur ekte sunulmuştur. Bilgilerinize rica ederim.		
Necmi ÖZEN Vali a. İl Millî Eğitim Müdürü		
EVLER EVRAK Gönderme Tarihi : 08.05.2015 Gönderen : 982		
EKLER : 1-İlgi (a) Olur (1 sayfa) 2-Araştırma Değerlendirme Formu (1 sayfa)		
Denizhan Öneri Yazı D Md. Fiyat B Eng.		
Adres : Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü Yunus Emre Kampüsü PK.26470 ESKİŞEHİR		
Aslı ile Aynıdır 5070 Sayılı Yasa ile elektronik olarak imzalanmıştır. 04 Mayıs 2015 Remzi ERÇELİK Müdür		
Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü Evrak Kayıt Servisi K. TARİHİ: 07 Mayıs 2015 K. NO: 5088		
Büyükdere Mah. Atatürk Biv. No:247 ESKİŞEHİR Elektronik Ağ: www.eskisehir.meb.gov.tr e-posta: strateji26@meb.gov.tr		
Ayrıntılı bilgi için: L.TOKAT Tel : (0 222) 239 72 00/213-425 Faks: (0 222) 239 39 22		
Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. http://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden 2ce9-6e0a-3469-a1a8-1a28 kodu ile teyit edilebilir.		

EK-8/b. Araştırma İzin Belgesi

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 88074293/605.01/4474835
Konu : Araştırma Projesi

28.04.2015

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Genel Sekreterliği' nin 10/04/2015 tarih ve 3029 sayılı yazısı.

İlgi yazı ile; Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı İşitme Engelliler Yüksek Lisans Programı öğrencisi Rıfat İÇYÜZ' ün "İşitme Yetersizliği Olan Çocuğu İlköğretime Devam Eden Ebeveynlerin Kaynaştırma Uygulamalarına ilişkin Sorunları ve Gereksinimleri" başlıklı tez çalışması Araştırma İzin Komisyonu tarafından incelenmiş ve komisyon tarafından sakınca görülmediği tespit edilmiş olup, komisyon tarafından belirtilen okullarda yukarıda adı geçen projenin gerçekleştirilmesi uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde takdirlerinize arz ederim.

Barış HANCI
Millî Eğitim Müdür Yardımcısı

OLUR
.../04/2015

Necmi ÖZEN
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Büyükdere Mah. Atatürk Blv. No:247 ESKİŞEHİR
Elektronik Ağ: www.eskisehir.meb.gov.tr
e-posta: strateji26@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: L.TOKAT
Tel : (0 222) 239 72 00/213-425
Faks: (0 222) 239 39 22

088d4d4d-336f-bb41-aa60-b0d1-1a60 kodu ile teyit edilebilir.

EK-8/c. Araştırma İzin Belgesi

T.C
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	Rıfat İÇYÜZ
Kurumu/Üniversitesi	Anadolu Üniversitesi
Araştırma Yapılacak Eğitim Kurumu ve Kademesi	Odunpazarı ve Tepebaşı İlçelerindeki İlkokul ve Ortaokullar
Araştırmanın Konusu	İşitme Yetersizliği Olan Çocuğu İlköğretime Devam Eden Ebeveynlerin Kaynaştırma Uygulamalarına İlişkin Sorunları ve Gereksinimleri
Üniversite / Kurum Onayı	Var
Araştırma/Proje/Ödev/ Tez Önerisi	Var
Veri Toplama Araçları	Araştırma Gönüllü Katılım Formu, Katılımcı Bilgi Formu, Yarı Yapılandırılmış Görüşmeler.
Görüş İstenecek Birimler	
KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2012/13 sayılı genelgesi gereğince uygulanmasında sakınca yoktur.	
Komisyon Kararı	KABUL (Oybirliği ile)
Muhalef Üyenin Adı ve Soyadı	Gerekçesi :

KOMİSYON

28/05/2015

Komisyon Başkanı

Barış HANCI

Milli Eğitim Müdür Yardımcısı

Üye

Dr. Seda ERCAN AKKAYA

Baş Öğretmen

Üye

Ömer GARA

Öğretmen

Üye

E. Senay KUTLU

Öğretmen

**Anketin Uygulandığı Ebeveynlerin 2015/2016 Eğitim Döneminde Çocuklarının
Devam Ettikleri Okulların Listesi**

Tepebaşı

- 1 Barbaros İlkokulu
- 2 Cumhuriyet İlkokulu
- 3 Gazi İlkokulu
- 4 İki Eylül Ortaokulu
- 5 Kazım Karabekir İmam Hatip Ortaokulu
- 6 MAT-FKB Özel Gelişim İlkokulu
- 7 Mualla Zeyrek İlkokulu
- 8 Namık Kemal Ortaokulu
- 9 Necip Fazıl Kısakürek Ortaokulu
- 10 Özel Atayurt Ortaokulu
- 11 Reşat Benli İlkokulu
- 12 Şehit Barış Öztürk Ortaokulu
- 13 Şehit Mustafa Türker İlkokulu
- 14 Şehit Piyade Astsubay Çavuş Soner Özübek İlkokulu
- 15 Ülkü İlkokulu
- 16 Mustafa Kemal İlkokulu ve Ortaokulu

Odunpazarı

- 17 Osmangazi İlkokulu
- 18 Şeker İlkokulu
- 19 Yunus Emre İlkokulu
- 20 Milli Zafer İlkokulu
- 21 Orgeneral Halil Sözer Ortaokulu
- 22 Şehit Ali Gaffar Okkan Ortaokulu
- 23 Melahat Ünügür Ortaokulu
- 24 Adalet İlkokulu
- 25 Cengiz Topel İlkokulu
- 26 Sami Sipahi Ortaokulu
- 27 Şehit Yusuf Tuna Güzey İlkokulu

ÖZGEÇMİŞ

Adı-Soyadı : Rifat İÇYÜZ

Yabancı Dil : İngilizce

Doğum Yeri ve Yılı: Denizli / 1986

E-posta : rifaticyuz@anadolu.edu.tr

Eğitim ve Mesleki Geçmişi

- 2004 Yunus Emre Anadolu Öğretmen Lisesi, Eskişehir.
- 2012 Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü, İşitme Engelliler Öğretmenliği.
- 2012-2013 İşitme Engelliler Öğretmeni, Gökkuşluğu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, Pendik/İstanbul.
- 2013 Araştırma Görevlisi (ÖYP), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.
- 2013 - Araştırma Görevlisi (ÖYP), Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.